

Źródła „Solidarności”

Seria wydawnicza: Źródła do dziejów Podlasia

Redaktorzy serii:
Marek Kietliński
Wojciech Śleszyński

Publikacja sfinansowana przez
Zarząd Regionu Podlaskiego NSZZ „Solidarność”

Seria wydawnicza pod patronatem
Wojewody Podlaskiego

Źródła „Solidarności”

**Opracowanie i wybór źródeł
Marek Kietliński**

Białystok 2007

Redakcja techniczna
Ewa Frymus

ISBN

Region Podlaski NSZZ „Solidarność”
ul. Suraska 1; 15-093 Białystok; tel. (85) 748 11 00; fax. (85) 748 11 01
e-mail zr.podlaskiego@solidarnosc.org.pl
www.solidarnosc.org.pl/zr.podlaskiego

Archiwum Państwowe w Białymstoku
ul. Rynek Kościuszki 4
15-426 Białystok, tel. +48 85 743 56 03
e-mail: sekretariat_ap@bialystok.ap.gov.pl
www.bialystok.ap.gov.pl

Mariusz Śliwowski
Białystok, ul. Zwycięstwa 26C lok 7
tel. 085 869 14 87, 0602 766 304
www.pymat.stnet.pl, e-mail: pymat@stnet.pl

Wstęp

NSZZ „Solidarność” w Regionie Białostockim w latach 1980-1989

28 VIII 1981 r. w Białostockiej Fabryce Przyrządów i Uchwytów został proklamowany strajk. Następnego dnia akcją strajkową podjęto w Białostockiej Hucie Szkła. Strajki szybko się zakończyły, gdyż kierownictwo tych zakładów spełniło żądania robotników. Inne zakłady pracy nie podjęły akcji strajkowej.

W Białymstoku zawrzało 4 IX 1980 r., kiedy do strajku przystąpiła większość zakładów pracy. Strajki trwały przez kilka następnych dni i zakończyły się sukcesem robotników, gdyż większość ich postulatów została spełniona. Strajki charakteryzowały się różnorodnym przebiegiem. Trwały od kilku godzin, do kilku dni. W większości przypadków powoływano komitety strajkowe, które brały na siebie odpowiedzialność za porządek, zabezpieczały maszyny, urządzenia i majątek zakładu pracy. Starano się minimalizować straty spowodowane przestojem produkcji. Prawie wszystkie załogi podjęły zobowiązania, iż nadrobią straty wynikłe w trakcie strajków. Postulaty skierowane do kierownictwa zakładów pracy oraz władz wojewódzkich dotyczyły głównie podwyżek płac, dodatków za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, za staż pracy, za pracę nocną, sprawiedliwego podziału premii, wyrównania zasiłków jak w Milicji Obywatelskiej, poprawy zaopatrzenia rynku w mięso i wędliny, artykuły spożywcze, węgiel, poprawy organizacji handlu i lepszego zaopatrzenia kiosków i bufetów pracowniczych, spraw mieszkaniowych, dodatkowych przyjęć do żłobków, sprawniejszej opieki lekarskiej w zakładach pracy, lepszego zaopatrzenia w ręczniki, mydło, proszki i odzież roboczą, usprawnienia komunikacji miejskiej. Często występowały postulaty zmian personalnych w kierownictwie z usunięciem dyrektora włącznie. Zgłaszane były przez strajkujących również postulaty zmian personalnych w Radach Zakładowych i powołania niezależnych związków zawodowych. Budziły one najwięcej emocji i oporu ze strony kierownictw zakładów pracy.

Strajki były objęte szczególnym zainteresowaniem funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. W każdym zakładzie, w którym wybuchał strajk funkcjonariusze Wydziału IIIA zakładali tzw. sprawy obiektowe. W czasie sierpniowych i wrześniowych strajków SB prowadziła pracę operacyjną w ramach 16 spraw obiektowych z tego 10 spraw obiektowych obejmowało ważniejsze przedsiębiorstwa przemysłowe, a 6 spraw obejmowało wojewódzkie struktury przemysłowe. Sprawy obiektowe prowadzone były we wrześniu 1980 r. dla 83 jednostek gospodarki społecznej, w tym 30 jednostek szczebla wojewódzkiego i regionalnego. Łącznie w tych jednostkach organiza-

cyjnych Wydział III A posiadał 110 tajnych współpracowników, 153 kontaktów operacyjnych i 30 konsultantów. Jak wyliczyli funkcjonariusze SB w sierpniu i wrześniu w województwie białostockim wybuchło 80 strajków, w tym w 21 jednostkach operacyjnie „chronionych” przez SB.

12 X 1980 r. w Białymstoku powstał Międzyzakładowy Komitet Założycielski. Ustalono, iż MKZ kierowany będzie przez trzech współprzewodniczących: Jerzego Prajznera (BZPT „Unitra – Biazet”), Stanisława Przestrzelskiego (BZGraf.) i Jana Wołowskiego (FPiU). Funkcję rzecznika prasowego powierzono Leszkowi Jakubowi Sławińskiemu. MKZ zrzeszał w swych szeregach związkowców 21 zakładów pracy, reprezentujących 4,6 tys. członków.

Ostatecznie białostocki MKZ objął swym działaniem obszar województwa, a także teren byłego powiatu grajewskiego (leżący w granicach województwa łomżyńskiego). Był to jeden z nielicznych wyjątków w kraju, gdzie obszar działalności MKZ nie pokrywał się z granicami województwa. Po wcześniej rozmowie z przedstawicielami białostockiego MKZ Lech Wałęsa wyraził zgodę na prośbę grajewskiej „Solidarności”, która argumentowała ją dużą odległością od Warszawy oraz wcześniejszymi kontaktami i dobrą współpracą z Białymstokiem.

Pod koniec listopada 1980 r. przedstawiciele NSZZ „Solidarność” prowadzili działalność w wielu zakładach Białostocczyzny. Powoływano także komisje terenowe. Jako pierwsza powstała Rejonowa Komisja Koordynacyjna w Grajewie. Także w Bielsku Podlaskim utworzona została Międzyzakładowa Komisja Porozumiewawcza. Znaczną rolę odgrywały komisje zakładowe w dużych zakładach pracy: ZNTK Łapy, ZPW im. E. Plater w Wasilkowie, czy też HPPD w Hajnówce. W białostockim MKZ zarejestrowało się 228 organizacji zakładowych o łącznej liczbie 50 tys. członków. Najniższą statutową jednostką organizacyjną w Związku było koło, liczące co najmniej 10 członków. Tak więc najmniejszą organizacją w białostockim MKZ było koło przy Pracowni Konserwacji Zabytków liczące 11 członków, największą zaś Komisja Zakładowa w BZPB „Fasty” licząca 4216 członków (ok. 80% załogi). W MKZ zatrudnionych było 5 etatowych pracowników. Powołano Sekcję Interwencji pod kierownictwem Bernarda Bujwickiego, której zadaniem była ochrona praw pracowniczych członków „Solidarności”. Chcąc usprawnić działania, Prezydium MKZ zatwierdziło Jerzego Zegarskiego na stanowisko doradcy konsultanta w sprawach merytorycznej działalności Związku.

Doceniając rolę niezależnej informacji, MKZ zabiegał o wydawanie drukiem własnego biuletynu informacyjnego. W połowie listopada 1980 r. starania zostały uwieńczone sukcesem i z datą 16 X 1980 r. ukazał się pierwszy numer „Biuletynu Informacyjnego” MKZ NSZZ „Solidarność”

Rosły szeregi NSZZ „Solidarność”. W marcu 1981 r. do Związku należało ponad 88 tys. osób. „Solidarność” utworzyła swoje organizacje we wszystkich jednostkach administracyjnych województwa (wyjątek stanowiły gminy: Dubicze Cerkiewne, Czyże i Orla). Działały Terenowe Komisje Koordynacyjne w Hajnówce, Łapach Mońkach, Bielsku Podlaskim, Siemiatyczach. Największe wpływy „Solidarność” miała w dużych zakładach pracy.

24 III 1981 r., zgodnie z zaleceniem Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”, wszystkie regionalne Międzyzakładowe Komitety Założycielskie przenieśli się na tereny dużych zakładów pracy, skąd były możliwości sprawnego kiero-

wania akcją strajkową Związku. Decyzją MKZ Region Białystok NSZZ „Solidarność”, przekształcił się w Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), który przeniósł się na teren Fabryki Przyrządów i Uchwytów.

27 marca w całej Polsce odbył się czterogodzinny strajk ostrzegawczy. W regionie białostockim strajkowały prawie wszystkie znaczące zakłady pracy. Łącznie strajk objął na Białostocczyźnie 182 zakłady pracy i prawie 54 tys. osób. W następnych dniach kierownictwo NSZZ „Solidarność” podpisało porozumienie z rządem.

W czasie kryzysu bydgoskiego „Solidarność” osiągnęła szczyt swej siły. Działacze „Solidarności” nie żywili niechęci do szeregowych członków partii, z których wielu należało także do „Solidarności”. Ludzie byli zdeterminowani sytuacją w kraju, ale też i przygotowani do ewentualnego wprowadzenia stanu wyjątkowego. Wielki zawód i niezadowolone sprawili członkom „Solidarności” przedstawiciele Krajowego Komitetu Strajkowego, którzy po zakończeniu rozmów z Komisją Rady Ministrów ds. Związków Zawodowych, wstrzymali ogłoszony na 31 marca strajk generalny, a został on ostatecznie odwołany decyzją KKP 31 III 1981 r., zaś 1 kwietnia KKP przyjęła wyniki rozmów z komitetem Rady Ministrów jako wstępne porozumienie pozwalające na wszczęcie negocjacji w głównych problemach konfliktowych.

Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Białymstoku wydał oświadczenie, w którym stwierdził, iż przeprowadzone sondaże wśród załóg dużych zakładów pracy wykazały niezadowolone z decyzji KKS. Jednocześnie oświadczone, że organizacja regionalna podporządkuje się decyzjom KKS. Przypomniano, iż w Regionie będzie obowiązywał stan zaostrej gotowości strajkowej. Następnego dnia MKS odwołał gotowość strajkową. Związek wracał do normalnej pracy. Białostoccy liderzy „Solidarności” krytycznie odnieśli się do rozmów grupy negocjacyjnej KKS z Komisją Rady Ministrów ds. Związków Zawodowych. KKS zarzucono działania woluntarystyczne, rozmiijające się w sposób widoczny z interesami całego Związku, marnotrawiące wielki kapitał społecznego zaangażowania w walkę o realizację postulatów, w imię których podjęta została akcja strajkowa. Jednakże „Solidarność” na Białostocczyźnie podporządkowała się decyzjom władz krajowych.

Pod koniec kwietnia 1981 r. zmarł ks. Witold Pietkun, przyjaciel i kapelan białostockiej „Solidarności”. Ks. biskup Edward Kisiel wydelegował ks. Sławoja Leszka Głodzia, notariusza Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku jako przedstawiciela Kurii do spraw kontaktów z MKZ. Funkcję tę pełnił ks. Głódź aż do wyjazdu do Rzymu (w początkach września 1981r.). Nowym kapłanem białostockiej „Solidarności” został mianowany ks. Waław Lewkowicz.

4 VI 1981 r. rozpoczął się, odroczony w dniu 28 maja I Walny Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” Region Białystok. W tym czasie do związków zawodowych należało 212 tys. osób, z czego ponad 112 tys. osób, czyli 54% zrzeszonych było w NSZZ „Solidarność”. W Regionie istniało 527 organizacji zakładowych „Solidarności”. Spośród nich wybrano 310 delegatów na Walny Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok.

21 VI 1981 r. na placu przy ulicy Leszczynowej, miejscu gdzie miał powstać pomnik „Solidarności” odbyło się poświęcenie sztandaru Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”. Telegram nadesłał L. Wałęsa. Po komunii świętej ks. bp Edward Kisiel przekazał na ręce przewodniczącego regionu Stanisława Przestrzelskiego dokument z błogosławieństwem papieża Jana Pawła II dla Regionu. Po Mszy Świętej ufor-

mował się pochod z nowym sztandarem na czele i transparentami z napisami „Aby Polska była Polską”. Pod siedzibę MKZ dotarło kilkanaście tysięcy ludzi. Była to jedna z większych manifestacji, jakie widział Białystok (liczniejsze bywały tylko w czasie ważnych uroczystości religijnych, czy też przymusowych pochodów 1 majowych). Rzesze białostoczan, którzy dobrowolnie wzięli udział w uroczystościach poświęcenia sztandaru białostockiej „Solidarności” były świadectwem poparcia działalności Związku.

25–26 VI 1981 r. w Białymstoku odbyła się druga tura I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność”. W trzecim głosowaniu przewodniczącym Zarządu Regionalnego został wybrany Stanisław Marczuk, dotychczasowy przewodniczący Komisji Zakładowej Fabryki Przyrządów i Uchwytów.

Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok zatwierdził program Związku. Jego podstawą były: Statut „Solidarności”, porozumienia z Gdańska, Szczecina i Jastrzębia oraz dyskusja w czasie zjazdu. Pierwszy rozdział programu Zadania Związku w kształtowaniu polityki społecznej zdecydowanie określał „Solidarność” jako ruch społeczny. Za najważniejsze uznano ochronę ludzi pracy przed skutkami kryzysu, a szczególnie, aby jego ciężar nie spadł na barki najbiedniejszych. Związek miał wpływać wszelkimi statutowymi metodami na rozwój transportu, komunikacji, łączności, infrastruktury miejskiej, handlu, usług, ochrony zdrowia, kultury i oświaty. Drugim podstawowym zadaniem Związku miało być tworzenie polityki społecznej, która służyłaby nieskrepowanemu rozwojowi społeczeństwa. „Solidarność” przyjęła rolę propagatora reformy gospodarczej i zobowiązała się do prac, które miały przełamywać bariery i opory ze strony struktur administracji państwowej. Wszelkie formy samorządności obywatelskiej, pracowniczej, spółdzielczej uznano za sposób współgospodarowania krajem. Prawne, materialne, opiekuńcze, socjalne i moralne problemy rodziny i dziecka miały znaleźć się w centrum uwagi białostockiej „Solidarności”. Najważniejszym problemem, od rozwiązania którego uzależniano całą politykę społeczną było stworzenie odpowiednich warunków mieszkaniowych. Za niezbędne uznano ochronę środowiska i dostosowanie do niej programu gospodarczego. Związek miał pojąć działania na rzecz rozwoju autentycznej kontroli społecznej, szczególnie w zaopatrzeniu, produkcji i dystrybucji żywności. Inne dziedziny życia, które miały się znaleźć w obszarze oddziaływania Związku to rewindykacja dóbr społecznych przechwyconych przez aparat władzy, przeciwdziałanie demoralizacji społecznej, walka z alkoholizmem, sprawiedliwy podział majątku po Wojewódzkiej Radzie Związków Zawodowych, rozwój białostockiego środowiska naukowego, polityka kadrowa w województwie, swobodny rozwój mniejszości narodowych i religijnych.

Opracowana została również ramowa struktura organizacyjna władz regionalnych NSZZ „Solidarność” Region Białystok, wedle której najwyższym organem regionalnej organizacji był Walny Zjazd Delegatów. Wykonywanie jego uchwał, a także ich podejmowanie między zjazdami powierzono Plenarnemu Posiedzeniu Zarządu. Prezydium Zarządu wykonywało uchwały WZD oraz podejmowało wiążące uchwały zgodnie z potrzebami i polityką organizacyjną NSZZ „Solidarność”. Komisja Rewizyjna sprawowała nadzór nad Prezydium Zarządu Regionu i pracą Komisji Rewizyjnych KZ. Przewodniczący czuwał i ponosił odpowiedzialność za całokształt pracy władz regionalnych związku, bez prawa samodzielnego podejmowania decyzji. Jego zastępcy odpowiadali za pracę Działu Administracyjnego, Działu Organizacyjno-Prawnego

i Działu Współpracy z terenem i Komisjami Problemowymi oraz Działu Informacyjnego. Rzecznik Prasowy sprawował funkcję informatora prasowego o działalności regionalnej organizacji związkowej NSZZ „Solidarność” oraz sprawował nadzór nad redakcją „Biuletynu Informacyjnego”. Bezpośrednio podlegał Przewodniczącemu. Ważną rolę odgrywały: Sekcja Interwencji i Terenowe Komisje Koordynacyjne. TKK działały w granicach starych powiatów (sprzed 1975). Powołano oddzielną TKK, która miała działać w granicach administracyjnych Białegostoku. Na siedzibę TKK na Białystok wybrano „Uchwyty”. Przewodniczący TKK byli etatowymi pracownikami Zarządu Regionu. Powstały też następujące komisje problemowe: przestrzegania praworządności i ochrony obywatela, spraw pracowniczych, ochrony emerytów i rencistów, mieszkaniowa i zagospodarowania lokali, ochrony konsumenta, zabezpieczenia socjalno-bytowego, zdrowia i opieki społecznej, turystyczno-wypoczynkowa, współpracy z samorządem pracowniczym zakładów, kontroli wykonania uchwał i zamierzeń podjętych przez MKZ lub jego Prezydium

Latem 1980 r. stała się rzecz, która zmieniła sytuację społeczeństwa i obraz Polski. Po raz pierwszy wielki strajk łączący cele obywatelskie i pracownicze zakończony został porozumieniem, a nie rozlewem krwi. Otwarta została droga do stworzenia na prawdę niezależnego i samorządnego ruchu związkowego. Zmienił się układ sił społecznych, powstała nowa szansa dla kraju. W konsekwencji tego co wtedy nastąpiło – „Solidarność” jako ruch społeczny stała się wyrazem zbiorowej polskiej nadziei.

Przez 16 miesięcy „Solidarność” istniała oficjalnie i zgodnie z prawem jako organizacja społeczno-polityczna, niezależna od władz, będąc jednocześnie związkiem zawodowym. Takich organizacji nie było w Europie Środkowo-Wschodniej od zakończenia II wojny światowej. Była organizacją skupiającą pracowników państwowych, a w ówczesnej Polsce – poza nią – niemal wszyscy byli pracownikami państwowymi. Wokół „Solidarności” skupili się działacze opozycyjni, często w roli ekspertów i dziennikarzy prasy związkowej. Rozległość władzy państwowej, posiadającej środki propagandy i przymusu (milicja, wymiar sprawiedliwości) wpływała na to, iż „Solidarność” zajmowała się sprawami wykraczającymi poza zwykłe zainteresowania związków zawodowych. Formułowała projekty zmian, zwłaszcza w gospodarce, oświacie i kulturze.

W strukturze organizacyjnej Region Białystok Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” należał do mniejszych organizacji związkowych w kraju (zajmował 23 miejsce). Liczył około 112 tys. członków, podczas gdy, np. Region Śląsko-Dąbrowski 1400 tys. członków, czy też sąsiadujące Mazowsze 911 tys. członków. „Solidarność” była jednak ruchem masowym, w krótkim czasie prześcignęła liczebnie organizację partyjną, skupiającą w swych szeregach (jesienią 1981 r.) około 42 tys. członków. Do „Solidarności” garnęli się także działacze PZPR.

Na Białostocczyźnie „Solidarność” działała dość prężnie i podejmowała wiele działań koordynowanych na szczeblu ogólnopolskim np. strajki, przedstawiciele „Solidarności” uczestniczyli w ogólnopolskich zjazdach, itp. Zarząd Regionu podejmował też działania na szczeblu lokalnym, w czasie swej legalnej działalności starał się wpływać na decyzje podejmowane przez KW PZPR czy wojewodę białostockiego.

Wprowadzenie stanu wojennego zaskoczyło działaczy białostockiej, ale akcja internowań nie sparaliżowała struktur związkowych. SB zamierzała zatrzymać wszystkich członków prezydium ZR oraz 32 przewodniczących i najaktywniejszych działa-

czy Komisji Zakładowych. Jednak ten plan nie udało się. Internowano 58 osób, ale nie było między nimi przewodniczącego Zarząd Regionu Stanisława Marczyka i redaktora naczelnego „Biuletynu Informacyjnego” Krzysztofa Burka, którzy przebywali w Gdańsku na posiedzeniu Komisji Krajowej i uniknęli zatrzymania.

Wszyscy zatrzymani zostali umieszczeni w Areszcie Śledczym przy ul. Kopernika. Kilka osób zwolniono jeszcze w grudniu i na początku stycznia 1982 r., pozostałe przewieziono do więzienia w Suwałkach, a następnie – w kwietniu – rozlokowano w innych ośrodkach, m. in. w Kwidzynie.

Oprócz akcji internowań, w całym regionie trwała operacja „Klon”, w ramach której SB próbowała zastraszyć kilkuset działaczy związkowych, prowadząc z nimi tzw. „rozmowy ostrzegawcze” i wymuszając na nich podpisanie deklaracji lojalności. Intensywnie werbowano też tajnych współpracowników.

Jedną z najważniejszych decyzji podjętych przez ukrywających się związkowców było wznowienie druku „Biuletynu Informacyjnego”. Pierwszy „podziemny” numer ukazał się z datą 1 stycznia 1982 r., jako jedno z pierwszych w stanie wojennym nielegalnych pism w Polsce. Numer zredagowali Krzysztof Burek i Dariusz Boguski. Podziemna „Solidarność” wezwała do rozpoczęcia czynnego i biernego oporu wobec władz.

20 III 1982 r. powstała Tymczasowa Komisja Regionalna w składzie: przewodniczący ZR Stanisław Marczyk, wiceprzewodniczący Jerzy Rybnik oraz Roman Wilk, Dariusz Boguski i Krzysztof Burek. TKR miała czasowo zastępować statutowe władze „Solidarności”, inicjować i koordynować działalność związkową i reprezentować Region na forum ogólnopolskim. Jej celem było dążenie do przywrócenia legalnej i nieskrępowanej działalności związku. W maju TKR podporządkowała się ogólnopolskiej Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”. TKR wzywała społeczeństwo do manifestowania sprzeciwu wobec stanu wojennego poprzez bojkot w dniu 13 każdego miesiąca kin, teatrów i prasy czy też demonstracyjne „spacery” ul. Lipową w porze nadawania dziennika telewizyjnego. „Spacerzy” były pierwszymi w Białymstoku publicznymi manifestacjami od wprowadzenia stanu wojennego i okazały się drugim po „Biuletynie” dużym sukcesem Związku. Liczba uczestników „spacerów” dochodziła nawet do czterech tysięcy, jednak TKR ograniczyła ich częstotliwość z powodu represji, jakie dotykały ich uczestników w zakładach pracy.

W drugą rocznicę podpisania porozumień sierpniowych doszło w Białymstoku do najgwałtowniejszej demonstracji w ciągu całego stanu wojennego. Po wieczornej Mszy świętej w kościele farnym, tłum około 2,5 tysiąca ludzi „przespacerował” ulicą Lipową pod kościół św. Rocha, a następnie próbował dostać się pod siedzibę Zarządu Regionu. Wówczas oddziały Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej użyły pałek i gazów łzawiących. Co najmniej 50 osób zostało zatrzymanych i pobitych. Do manifestacji z udziałem ok. 30 osób, podczas której zdetonowano kilka petard, doszło też tego dnia w Czarnej Białostockiej oraz w Uhowie.

Stan wojenny był dla działaczy białostockiej „Solidarności” okresem ciężkiej próby. Wielu ludzi złamano, wielu wyjechało za granicę, wielu zaprzestało wszelkiej działalności. Z drugiej jednak strony był to czas, w którym tysiące anonimowych członków związku czynnie uczestniczyło w oporze, wspomagało opozycję moralnie i finansowo, udzielało pomocy rodzinom aresztowanych, internowanych i wyrzuconych z pracy.

Zniesienie stanu wojennego przywódcy „Solidarności” wykorzystali do złożenia deklaracji gotowości podjęcia dialogu z władzami i zawarcia kompromisu. Równocześnie jednak, w przeświadczeniu, że zniesienie stanu wojennego będzie miało charakter formalny, w oświadczeniu z 28 lipca TKK uznała konieczność dalszej działalności „Solidarności” w podziemiu („Istniejemy i walczymy”), podkreślając potrzebę poszukiwania również jawnych form aktywności oraz deklarując walkę z podwyżkami cen i pogarszającą się sytuacją ekonomiczną społeczeństwa. Posunięcia władz interpretowano jako przejście do kolejnego etapu walki władzy ze społeczeństwem. Wzywano do kontynuowania programu sformułowanego w deklaracji „Solidarność – dziś”. Jak się spodziewano, wraz z decyzją Sejmu z 21 VII 1983 r. znoszącą z dniem 22 lipca stan wojenny i rozwiązaniem WRON, uchwalono równocześnie ustawę „O szczególnej regulacji prawnej w okresie przewycięzania kryzysu społeczno-ekonomicznego” na kolejne dwa i pół roku, co w praktyce oznaczało kontynuację represji stanu wojennego i dalsze trwanie kursu konfrontacyjnego w nieco tylko, złagodzonej formie.

Pomimo ustawy o amnestii pozostawiono w więzieniach około 60 działaczy. Przywódcy „Solidarności” zaproponowali nową formę protestu przeciwko postępowaniu władz. W rocznicę porozumień gdańskich 31 sierpnia wezwano do dwugodzinnego bojkotu miejskich środków transportu.

Odpowiadając na tę deklarację TKR wydała odezwę do mieszkańców Białostoczczyzny, w której zaapelowała aby 31 VIII 1983 r. spotykać się na Mszach Świętych, które miały być odprawione w kościele św. Rocha i w białostockiej „Farze”. Celem tego spotkania była trzecia rocznica podpisania Porozumienia Gdańskiego z którego narodziła się „Solidarność”. TKR skrytykowała uchwaloną ustawę sejmową o tzw. szczególnej regulacji prawnej, która wyposażała aparat władzy w nadzwyczajne środki pozwalające skutecznie prowadzić represyjną politykę stanu wojennego. Domagano się wypuszczenia z więzień działaczy „Solidarności”. TKR zaapelowała również do wszystkich członków „Solidarności” aby 31 sierpnia nie korzystali ze środków komunikacji miejskiej w godzinach popołudniowego szczytu.

Ponadto TKR wyszła z propozycją tworzenia w Regionie Koleżeńskich Kas Pomocy w zakładach pracy, które miały powstawać na zasadach podobnych jak Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe. Pieniędźmi w nich zgromadzonymi planowano wspomagać związkowców, którzy znaleźli się trudnej sytuacji finansowej. Był to pomysł nowy, gdyż do tej pory składki uiszczano na mszach, rzucając pieniądze na tacę. Jednak w miarę upływu czasu coraz mniej osób chciało dawać pieniądze. Często więc brakowało funduszy na pomoc dla represjonowanych członków „Solidarności i ich rodzin, a także na bieżącą działalność podziemną (np. na drukowanie „Biuletynu Informacyjnego”).

19 X 1984 r. ksiądz Jerzy Popiełuszko, duszpasterz „Solidarności”, został uprowadzony i bestialsko zamordowany przez trzech funkcjonariuszy SB IV Departamentu MSW, zwalczającego Kościół katolicki. Z rąk oprawców wyrwał się kierowca księdza J. Popiełuszki, Waldemar Chrostowski.

Początkowo oficjalne komunikaty podawały, że ksiądz zniknął. Dopiero 27 października minister Spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczak poinformował, że zbrodni dokonali funkcjonariusze MSW. Aby rozładować nastroje władze poświęciły trzech funkcjonariuszy SB, bezpośrednich sprawców zbrodni i ich zwierzchnika, wysokiego oficera MSW

Szok wywołany mordem księdza Jerzego Popieluszki, duszpasterza „Solidarności” spowodował mobilizację opozycji i napięcie, jakiego nie było od 1982 r. Białostoczanie, podobnie jak społeczeństwo w innych regionach Polski, trwali w tych dniach na modlitewnym czuwaniu. Wzięli też udział w uroczystościach pogrzebowych.

Zaangażowanie się niektórych księży w działalność podziemną, a także brak innych działań opozycji spowodowały, iż w początkach 1985 r. intensywnie rozwijało się duszpasterstwo wśród społeczności Białegostoku, które było pewnym antidotum na coraz trudniejszą sytuację białostockiego podziemia. Najbardziej prężnym było Duszpasterstwo Akademickie prowadzone przez księdza Jerzego Giszarowicza z parafii św. Rocha i księdza Stanisława Hoduna z parafii farniej. Organizowano specjalne nabożeństwa wieczorne, a także wystawy poświęcone m. in. księdzu Jerzemu Popieluszcze i Józefowi Piłsudskiemu. Mocno zaangażowane w pracę było także Duszpasterstwo Służby Zdrowia, gdzie funkcję kapelana pełnił ksiądz Jerzy Klimaszewski, który przy pomocy lekarzy i pielęgniarek organizował w szpitalach ołtarze, przy których odprawiał niedzielne nabożeństwa. Aktywną działalność prowadziło Duszpasterstwo Rolników Indywidualnych zorganizowane przez Jana Besztę Borowskiego, zgrupowane w rejonie Łap, Turośni Kościelnej, Turośni Dolnej i Suraza. Na tym terenie istniały najsilniejsze struktury podziemne NSZZ „Solidarność” RI. Opiekę duszpasterską sprawował ksiądz Franciszek Wilczewski. Aktywnie działało utworzone w 1983 r. w „Fastach” Duszpasterstwo Ludzi Pracy (powstało więc znacznie wcześniej niż podobna inicjatywa miejska). Rozpoczął je wspólny opłatek. W ślad za nim poszły comiesięczne zakładowe msze w kościele w parafii św. Kazimierza. Potem organizowano wspólne pielgrzymki i wycieczki autokarowe religijno-patriotyczne do: Częstochowy, Kalwarii Zebrzydowskiej i Pasławskiej, Oświęcimia, Lichenia, Gniezna i licznych sanktuariów maryjnych. Zorganizowana grupa z „Fast” szła w pielgrzymkach pieszych do Częstochowy. Opiekę duszpasterską sprawował ksiądz Józef Wiśniewski. Duszpasterstwo ułatwiała działalność związkową (zbierano składki, rozprawiano ulotki, nawiązywano kontakty). Duszpasterstwo Robotników rozwijało się także „Uchwytach”. Pracownicy aktywnie uczestniczyli w nabożeństwach i imprezach kościelnych poświęconych rocznicowym datom powstania „Solidarności”.

Organizowane były pielgrzymki: młodzieżowa do Różanegostoku w pierwszych dniach lipca i organizowana przez Kurię Białostocką, pielgrzymka piesza Warszawska z udziałem studentów z Białegostoku prowadzona przez duszpasterzy Parafii Farniej i św. Rocha oraz siedlecka z udziałem młodzieży szkół średnich. W pielgrzymce tej uczestniczyła młodzież w mundurach harcerskich. Uczestnicy pielgrzymek eksponowali symbolikę Polski Walczącej.

Msze Święte w intencji Ojczyzny były odprawiane od listopada 1984 r. w kościele parafialnym w Suchowoli. Msze zainicjował ksiądz Stanisław Suchowolec. W marcu 1985 r. odprawił uroczystą Mszę Świętą w intencji Ojczyzny, w której uczestniczyło ponad 1,2 tys. osób, głównie studentów z Warszawy i Białegostoku oraz młodzież harcerska z Białegostoku i Czarnej Białostockiej.

Prawdziwy przełom w Białymstoku nastąpił 9 X 1988 r., kiedy to TKR podjęła decyzję o rozwiązaniu się i przekazaniu wszystkich uprawnień na ręce przewodniczącego Stanisława Marczuka. Tekst oświadczenia, działaczom zebranych w salce przy Kościele w Dojlidach, odczytał Roman Wilk. W wyniku spotkania powstała Regionalna Komisja Wykonawcza Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”, której przewodniczył Stanisław Marczuk.

Powstanie Regionalnej Komisji Wykonawczej rozpoczynało kolejny etap działalności NSZZ „Solidarność” na Białostocczyźnie. Po kilku latach nielegalnej działalności powstawały jawne struktury Związku. Jako pierwsza wniosek o rejestrację złożyła NSZZ „Solidarność” w „Uchwytach”. Jednak 10 XI 1988 r. Sąd Wojewódzki odrzucił go. Mimo to za przykładem „Uchwytów” poszły inne zakłady pracy Białostocczyzny.

30 I 1989 r. białostocka „Solidarność” poniosła bolesną stratę. Zmarł ksiądz Stanisław Suchowolec. Zwłoki liczącego 31 lat kapłana znaleziono w mieszkaniu na plebanii w Dojlidach. Prowadzący śledztwo ustalili, iż było to zaccadzenie spowodowane awarią grzejnika elektrycznego „Farel”. Rzecznik Prokuratury Wojewódzkiej w Białymstoku w specjalnym oświadczeniu stwierdził, iż nie ma podstaw do przypuszczeń, iż zgon nastąpił przy udziale osób trzecich. W śledztwie pominięto wątek polityczny – ani słowem nie wspomniano o kontaktach księdza z opozycją, a także licznych groźbach (kartki z narysowanymi szubienicami, uszkodzenie hamulców w samochodzie) kierowane pod adresem kapłana.

Następnego dnia przy licznych udziale duchowieństwa i mieszkańców Białegostoku nastąpiło wyprowadzenie zwłok ks. S. Suchowolca z Zakładu Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Białymstoku. Przy trumnie czuwały poczty sztandarowe białostockich zakładów pracy. Mszę żałobną koncelebrował ksiądz biskup Edward Kisiel, z udziałem księdza biskupa Edwarda Ozorowskiego. Nabożeństwo odprawiono przed kościołem, na specjalnie wybudowanym ołtarzu, przed którym ustawiono trumnę ze zwłokami ks. Suchowolca. Na niej ułożono sztandar NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok. Po mszy św. uroczysty kondukt żałobny udał się w pobliże symbolicznego grobu ks. Jerzego Popiełuszki, obok którego przygotowano miejsce wiecznego spoczynku ks. Suchowola.

Tymczasowy Zarząd Regionu przystąpił do organizowania regionalnego Komitetu Obywatelskiego. 15 kwietnia 1989 r. ukonstytuował się przy NSZZ „Solidarność” i NSZZ RI „Solidarność” Komitet Obywatelski „Solidarność” Ziemi Białostockiej.

4 czerwca 1989 r. odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Z Białostocczyzny senatorami desygnowanymi przez „Solidarność” zostali Andrzej Kaliciński na którego głosowało 153.758 osób (58,5%) i Andrzej Stelmachowski na którego głosowało 15-8.326 osób (60,2%), posłami zaś Jan Beszta Borowski (61,7%), Krzysztof Putra (65%). Wybory przebiegły w spokojnej atmosferze. Wieczorem było już pewne, że frekwencja była niska.

Po zwycięstwie wyborczym białostocka „Solidarność” uroczyście obchodziła 8. rocznicę poświęcenia sztandaru Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”. Mszę św. odprawił w kościele św. Kazimierza przy ulicy Leszczynowej ks. Wojciech Pełkowski – kapelan duszpasterstwa ludzi pracy. Po Mszy Świętej przemawiał przewodniczący Stanisław Marczuk. Podziękował księdzu Bogdanowi Maksimowiczowi, proboszczowi parafii na ul. Leszczynowej, ks. Wojciechowi Pełkowskiemu, senatorowi A. Kalicińskiemu i posłowi K. Putrze za udział w uroczystości. Przypomniął historię sztandaru. Podziękował wszystkim, którzy byli wierni idei „Solidarności”.

Po upływie pierwszego półrocza 1989 r. można było zauważyć, iż „Solidarność” na Białostocczyźnie rozwijała się zdecydowanie wolniej i nie tak lawinowo jak to miało miejsce w latach 1980-1981. Związek przestawał też być organizacją masową. W początkach lipca 1989 r. w regionie białostockim zarejestrowało się 114 komisji zakładowych. Liczbę członków szacowano na 16 – 17 tysięcy. W większości przypad-

ków KZ NSZZ „Solidarność” skupiały po 30-40% zatrudnionych. Wielu znanych działaczy „Solidarności” wycofało się z czynnej działalności w pracach Związku.

Wielu znanych działaczy „Solidarności” wycofało się z czynnej działalności w pracach Związku. Z funkcji członków Prezydium Tymczasowego Zarządu Regionalnego zrezygnowali Roman Wilk i Jerzy Jamiołkowski. Zastąpili ich Wojciech Łowiec i Adam Sypytkowski.

W związku z pogarszającą się sytuacją materialną społeczeństwa, a także coraz częstszymi wybuchami społecznego niezadowolenia Zarząd Regionu domagał się od władz państwowych podjęcia decyzji mającej na celu rozbicie monopoli i stworzenia warunków dla budowania nowej rzeczywistości gospodarczej. W tym celu należało zlikwidować przepisy kępujące handel, a także rozdzielnictwo mięsa i umożliwienie jego zakupu bezpośrednio przez sklepy. Związkowcy wyrazili swe oburzenie na gwałtowne podwyżki cen będące konsekwencją urynkowienia. Prezydium zaapelowało do członków „Solidarności” by zachowali jednak rozsądek i nie organizowali niezapowiadanych akcji strajkowych. Jak podkreślił TZR, niedopuszczalne było organizowanie akcji protestacyjnych w dziedzinach, które miały wpływ na życie ludzi (komunikacja miejska, produkcja i zaopatrzenie w żywność), bowiem dezorganizacja życia miasta wywoływała gniew na organizatorów strajku wśród społeczeństwa. Jednocześnie Prezydium Zarządu Regionu domagało się od rządu comiesięcznych wypłat rekompensat za wzrost cen żywności. Prezydium poinformowało także, iż w przypadku niespełnienia tych postulatów Związek podejmie akcję protestacyjną na terenie całego kraju. Udzielono poparcia Lechowi Wałęsie, który zaproponował utworzenie rządu opozycji solidarnościowej w koalicji z Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym. Wybór Czesława Kiszczaka na premiera rządu spotkał się z powszechną dezaprobatą „Solidarności”. Zebrali się przewodniczący Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność”, którzy omówili problemy związane ze zbliżającymi się wyborami do władz TZR. Przez kilka godzin zebrani dyskutowali nad projektem ordynacji wyborczej, który po kilku poprawkach zatwierdzili. Wybrano Regionalną Komisję Wyborczą, która miała koordynować i nadzorować wybory delegatów na Walne Zebrania Delegatów. Oszacowano również liczbę członków „Solidarności” na Białostocczyźnie, która wahała się w granicach 25 tysięcy. W TZR zarejestrowało się 230 Komisji Zakładowych. Najliczniejsze Komisje Zakładowe działały w: BZPB „Fasty” – 1304 osób, Fabryce Przyrządów i Uchwytów – 920 osób, Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej – 700 osób. Pracownicy Oświaty i Wychowania liczyli 649 osób.

19 V 1990 r. odbyła się III tura Walnego Zjazdu Delegatów białostockiej „Solidarności”, zwołana dla dokonania oceny zjazdu krajowego i ratyfikowania nowego statutu. Na zjazd przybyło niewielu delegatów. Nie podjęto uchwał, gdyż zabrakło quorum. Uzupełniono skład Zarządu Regionu o reprezentanta Moniek, Józefa Mozolewskiego, rozszerzono skład Komisji Rewizyjnej. Nowy statut został ratyfikowany tylko uchwałą Zarządu Regionu, gdyż zabrakło wymaganej liczby delegatów. Pozostali na sali delegaci ostro krytykowali działalność Zarządu Regionu. W sierpniu 1990 r. w Zarządzie Regionu NSZZ „Solidarność” zarejestrowanych było 349 komisji zakładowych. Największe z nich to: KZ w Białostockim Zakładzie Przemysłu Bawełnianego „Fasty” – 1370 członków, KZ w Fabryce Przyrządów i Uchwytów – 920 członków, KZ w Zakładzie Energetycznym – 713 członków, KZ w Zakładach Naprawczych Ta-

boru Kolejowego w Łapach – 600 członków, KZ w Węzle Polskich Kolei Państwowych – 386 członków. W tym czasie wyrejestrowała się KZ w Brygadzie Remontowo-Budowlanej przy Miejskim Zespole Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych. W przybliżeniu w Regionie Białostockim do „Solidarności” należało około 30 tysięcy osób.

Wybrane publikacje:

1. Danilecki Tomasz, Zwolski Marcin, *Podlasie i Suwalszczyzna*, [w:] Stan wojenny w Polsce, pod red. A. Dudka, Warszawa 2003.
2. Danilecki Tomasz, Kietliński Marek, *Władza i opozycja w stanie wojennym na Białostocczyźnie*, Białystok 2006
3. Jamiołkowski Jerzy, *W pogoni za złudzeniami. „Solidarność” w „Fastach” 1980-1992*, Białystok 2000.
4. Kietliński Marek, *Kalendarium NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1980-1999*, Białystok 2000.
5. Kietliński Marek, *Stan wojenny na Białostocczyźnie 13 grudnia 1981 – 22 lipca 1983*, Białystok 2001.
6. Kietliński Marek, *Ćwierć wieku podlaskiej „Solidarności”. NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1980-2005*, Białystok 2005.
7. Kupidłowski Andrzej, *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Region Białystok w latach 1980-1981*, Warszawa 2001
8. Ks. Litwiejko Kazimierz, *Internowani w grudniu 1981 r. w Regionie Białostockim*, „Białostocczyzna” 1998, nr 3.
9. Ks. Litwiejko Kazimierz, *Bibliografia druków niezależnych Białostocczyzny 1980-1990*, Białystok 2001.
10. *Początki „Solidarności” w północno-wschodniej Polsce (1980-1981)*, pod red. T. Danileckiego, Białystok 2005.
11. Ks. Szot Adam, *Działalność charytatywna Kościoła Katolickiego w okresie stanu wojennego (na terenie archidiecezji w Białymstoku)*, „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej” 2001, nr 4.
12. Ks. Szot Adam, *W tym znaku zwyciężysz. Krzyże i sztandary NSZZ „Solidarność” Region Białystok (sierpień 1980-13 grudnia 1981)*, Białystok 2006.

Nota edytorska

Na publikację składa się 142 dokumenty wytworzone przez NSZZ „Solidarność” w latach 1980-1989. Niektóre z nich były w niewielkim stopniu wykorzystywane przez historyków. Tak się bowiem złożyło, iż gros informacji o działalności i strukturze organizacyjnej białostockiej „Solidarność” znajduje się w dokumentach wytworzonych przez instytucje, które ją zwalczały, a więc Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą, Służbę Bezpieczeństwa, czy Wojewódzki Komitet Obrony (ten ostatni sprawował władzę administracyjną i odgrywał szczególną rolę w okresie stanu wojennego). Materiały te są chętnie wykorzystywane przez badaczy zajmujących się dziejami Związku. Wpływa na to ich dostępność. Z materiałów wytworzonych przez KW PZPR czy też WKO można bez problemu korzystać w Pracowni Naukowej Archiwum Państwowego w Białymstoku. Są one opracowane i kwerenda źródłowa nie sprawia większych problemów. Trudniej dostępne są materiały wytworzone przez SB i przechowywane w białostockim oddziale Instytutu Pamięci Narodowej. Minie jeszcze pewnie sporo czasu zanim zostaną opracowane, choć i one ukazują coraz więcej tajemnic, pokazują mechanizmy działalności SB i prób kontrolowania i wpływania na działalność „Solidarność”.

Celem publikacji była szeroka prezentacja źródeł pisanych, wytworzonych przez NSZZ „Solidarność” w Regionie Białostockim. Są one często rozproszone i niedostępne dla badaczy, gdyż znajdują się w zbiorach prywatnych, rzadko zewidencjonowanych i nieznanach, a niektórzy właściciele takich zbiorów nie życzą sobie, aby ujawniać miejsca ich przechowywania.

Dobrym przykładem jak trudno dotrzeć do niektórych źródeł jest podziemny „Biuletyn Informacyjny” drukowany w latach 1982-1989, który stanowi kapitalne źródło informacji o działalności „Solidarność” w przytoczonym okresie. Jego kompletu nie udało się zgromadzić żadnej instytucji publicznej. Pojedyncze egzemplarze są obecne w zbiorach Książnicy Podlaskiej, Archiwum Państwowego w Białymstoku i Muzeum Historycznego w Białymstoku. Sądzę, iż jego komplety znajdują się przeważnie w zbiorach prywatnych. Należałoby podjąć akcję gromadzenia dokumentów wytworzonych przez NSZZ „Solidarność”, następnie stworzyć archiwum „Solidarność”, gdyż zainteresowanie archiwaliami „Solidarność” jest ogromne. Tylko pełny materiał źródłowy daje możliwość przedstawienia dziejów Związku.

Dokumenty prezentowane są w układzie chronologicznym. Ingerencje redakcyjne ograniczyły się do uwspółcześnienia interpunkcji i ortografii, ujednolicenia skrótów i zapisów dat. Wszelkie wyróżnienia w tekstach dokumentów dokonane przez ich wystawców (podkreślenia, wytłuszczenia, wersaliki) oddano za pomocą czcionki wytłuszczonej.

Dotąd nie ukazało się żadne wydawnictwo źródłowe ukazujące dzieje NSZZ

„Solidarności” na podstawie dokumentów wytworzonych przez Związek. Jest to pierwsza próba pokazania, iż takie dokumenty istnieją i warto je gromadzić.

Pod każdym dokumentem umieszczono legendę o sposobie sporządzania. Uwagi edytorskie sygnowano małymi literami alfabetu, zaś merytoryczne cyframi arabskimi. Na końcu dokumentu sporządzono odpowiednie opisy. W dokumentach w nawiasach kwadratowych rozwijano występujące po raz pierwszy skróty.

Szczególne podziękowania składam Zarządowi Regionu Podlaskiego NSZZ „Solidarność” za sfinansowanie niniejszej publikacji.

DOKUMENT 1

1980 wrzesień 10, Białystok – Porozumienie zawarte pomiędzy Komitetem Robotniczym Oddziału Uchwytów Precyzyjnych Fabryki Przyrządów i Uchwytów a Dyrekcją zakładu

Porozumienie

zawarte w dniu 10 IX 1980 r. pomiędzy Komitetem Robotniczym Oddziału Uchwytów Precyzyjnych Fabryki Przyrządów i Uchwytów w Białymstoku w składzie:

1. Wołowski Jan
2. Zacharczuk Jerzy
3. Marczuk Stanisław
4. Jankowski Tadeusz
5. Simonowicz Eugeniusz

a Dyrekcją Fabryki Przyrządów i Uchwytów w Białymstoku w sprawie realizacji postulatów zgłoszonych przez załogę Oddziału Uchwytów Precyzyjnych FPiU w dniach 28 VIII [19]80 r. i 9 IX [19]80 r.

1. Komitet Robotniczy zobowiązuje się zorganizować normalny rytm pracy w dniu 10 IX [19]80 r. od godz.[iny] 10.
2. Postulaty z dnia 9 IX [19]80 r. zawarte w punktach 1-4 załatwia się w ten sposób, że od 1 stycznia 1981 roku zwiększy się o 1 % premię dla wszystkich pracowników Fabryki.
3. Za nieprzepracowany czas pracy w dniach 8 IX [19]80 r. od godziny 15.30 do dnia 10 IX [19]80 r. do godziny 10 Fabryka wypłaci wynagrodzenie obliczone jak za urlop wypoczynkowy bez wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych.
4. Komitet Robotniczy ww. składzie oraz zespół powołany przez Dyrektora FPiU opracują harmonogram realizacji pozostałych postulatów w terminie do dnia 30 IX [19]80 r.
5. Komitet Robotniczy oraz Dyrekcja Fabryki apelują do załogi FPiU o zwiększenie wydajności pracy celem nadrobienia zaległości w wykonywanej produkcji.

Białystok, dnia 10 IX 1980 r.

Podpisali:

Za Komitet Robotniczy

1. Wołowski Jan
2. Zacharczuk Jerzy
3. Marczuk Stanisław
4. Jankowski Tadeusz
5. Simonowicz Eugeniusz

Za Dyrekcję:

1. Dyrektor Naczelny inż.
G.[rzegorz] Szutkiewicz
2. Z[astęp]ca Dyr.[ektora] ds. Ekonomicznych mgr K. Tercjak^a

^aPodpisy nieczytelne

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 2

1980 październik 01, Białystok – Informacja przekazana Rektorowi Politechniki Białostockiej o powstaniu Uczelnianego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność” pracowników Politechniki Białostockiej

Białystok, dnia 1 X 1980

**Jego Magnificencja
Rektor Politechniki Białostockiej**

Uroczyście zawiadamiamy, że dnia 30 IX 1980 r. powstał Uczelniany Komitet Założycielski Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność” Pracowników Politechniki Białostockiej. W skład Komitetu Uczelnianego weszły Instytutowe Komitety Założycielskie.

Zwracamy się z prośbą o umożliwienie działalności Komitetu poprzez:

- wyrażenie zgody na korzystanie z urządzeń powielających znajdujących się na Uczelni,
- udostępnienie pomieszczenia do prowadzenia działalności związkowej,

Liczymy na zrozumienie i poparcie naszej działalności, która wypływa z ogólnonarodowego ruchu odnowy.

Uczelniany Komitet Założycielski
Niezależnych Samorządnych Związków
Zawodowych „Solidarność” pracowników
Politechniki Białostockiej z upoważnienia:
Jerzy Gryko, Witold Głuszuk,
Mieczysław Maliszewski, Tadeusz Waśniewski^a

^a podpisy nieczytelne

kopia, maszynopis

DOKUMENT 3

1980 październik 06, Gdańsk – Protokół z zebrania przedstawicieli zakładów Bialegostoku, na którym uchwalono rozwiązanie istniejącego MKZ i przyjęcie zobowiązania, iż MKZ w nowym składzie będzie powołany do dnia 10 października 1980 r.

Gdańsk dn[ia] 6 X 1980 r.

Protokół

z zebrania przedstawicieli zakładów Bialegostoku w składzie:

1. „Wodrol” reprezentowany przez Bujwickiego Bernarda
2. FPIU „Ponar-Biał” reprezentowany przez Wołowskiego Jana

3. Politechnika Białostocka reprezentowana przez Waśniewskiego Tadeusza
4. Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku reprezentowana przez Huberta Kaczyńskiego
ZPT „Unitra-„Biazeł” reprezentowana przez Gołębińskiego Feliksa
Podczas zebrania przedstawiciele powyższych zakładów uchwalili, że rozwiązują się istniejący MKZ w Białymstoku w składzie:

1. Pietkiewicz Michał – przewodniczący
2. Bujwicki Bernard – zastępca przewodniczącego
3. Litwiński Marek – członek
4. Radecki Bogdan – członek

Jednocześnie zobowiązano się, że do dnia 10 X 1980 r. powołany zostanie nowy MKZ w Białymstoku przez reprezentantów wszystkich zakładów w Białymstoku zgłaszających akces do przynależności do NSZZ „Solidarność”.

Podpisano^a

^a 5 podpisów nieczytelnych

kopia, maszynopis

DOKUMENT 4

1980 październik 11, Białystok – Komunikat Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych w Fabryce Przyrządów i Uchwytów o wypłaceniu świadczeń socjalnych

Białystok, dnia 11 X 1980 r.

Komunikat

Wielu pracowników waha się z wystąpieniem ze starego związku zawodowego w obawie utraty licznych świadczeń socjalnych, o których decydują związki zawodowe. W grę wchodzi trzy rodzaje funduszy:

1. Zakładowe idące w ciężar kosztów przedsiębiorstwa, jak fundusz socjalny (wycieczki, wczasy, itp.) i mieszkaniowy – czerpią z nich wszyscy pracownicy przedsiębiorstwa, niezależnie od tego, czy są członkami związku, czy też nie są. Rada Zakładowa ma jedynie wpływ na kierunki i sposób wykorzystania tych pieniędzy – obecnie będą nań wpływały wspólnie zarządy obydwu organizacji związkowych.
2. Kasa zapomogowo-pożyczkowa. Nie jest ona organizacją związkową. Udziela pożyczek z wkładów członkowskich. Związki natomiast kontrolują jej działalność i będą to czyniły wspólnie.
3. Fundusze związkowe powstałe ze składek członkowskich będą dysponowane

według woli całej załogi, a nie według dyrektywy „Góry”. Płaci się z nich za-
siłki pogrzebowe, z okazji urodzin dziecka itp.
Do chwili uzyskania osobowości prawnej naszego Związku czynić to będzie
Związek Zawodowy Metalowców.

Komitet Założeńiowy^a Niezależnych
Samorządnych Związków Zawodowych
Fabryki Przyrządów i Uchwytów
„Solidarność”^b

^a Tak w tekście dokumentu

^b podpisy nieczytelne

kopia, maszynopis

DOKUMENT 5

*1981 styczeń 08, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymsto-
ku w sprawie wolnych sobót.*

Białystok, dnia 8 I 1981 r.

**Międzyzakładowy Komitet Założycielski
NSZZ „Solidarność”
15-082 Białystok, ul. Nowotki 13
tel. 366-55**

Uchwała

Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok w sprawie wolnych sobót
Zgodnie z porozumieniami z Gdańska, Szczecina i Jastrzębia oraz decyzją Krajo-
wej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” w Gdańsku MKZ Białystok
oświadcza: Począwszy od 1 stycznia 1981 roku wszystkie soboty uznaje się za dni
wolne od pracy z zachowaniem 8 godzinnego dnia pracy, płatne ja za urlop wypoczyn-
kowy.

W związku z tym zwracamy się do władz terenowych o podjęcie odpowiednich
rozwiązań organizacyjnych.

Za Prezydium
MKZ NSZZ „Solidarność”
Białystok
Przewodniczący
MKZ NSZZ „Solidarność”
Jerzy Prajzner ^a

Otrzymują:
Wojewoda Białostocki, Suwalski i Łomżyński
wszystkie Komisje Zakładowe „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

^a Podpis nieczytelny

DOKUMENT 6

*1981 styczeń 09, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku po wystąpieniu telewizyjny Sekretarza KC PZPR Stefana Olszowskiego*

Białystok, dnia 9 I 1981 r.

Oświadczenie Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

W związku z telewizyjnym wystąpieniem Sekretarza KC PZPR Stefana Olszowskiego¹ z dnia 9 I 1981 r. NSZZ „Solidarność” MKZ Białystok oświadcza:

1. Związek stoi na gruncie pełnej realizacji porozumień zawartych w Gdańsku, Szczecinie i Jastrzębiu; arbitralna decyzja Rządu w sprawie wolnych sobót jest jednostronnym złamaniem tych porozumień.
2. Władze zobowiązały się wyciągnąć konsekwencje wobec winnych malwersacji gospodarczych oraz powstałego kryzysu społecznego, jednakże występowanie społeczeństwa z żądaniem realizacji tego zobowiązania traktowane jest najczęściej jako uderzenie w podstawy ustrojowe kraju oraz demontowanie struktur państwa. Manipulacje skorumpowanego aparatu CRZZ [Centralnej Rady Związków Zawodowych] przy biernym stanowisku władz powoduje zrozumiałe rozgoryczenie ludzi pracy i wręcz prowokuje ich do samorzutnego działania. Ten stan rzeczy nie może być oceniany jako działanie kontrrewolucyjne, a jest po prostu wystąpieniem społeczeństwa przeciwko elementom zdegradowania aparatu władzy.
3. Związek nie występował i nie występuje przeciwko układom politycznym i militarnym zawartym przez PRL [Polską Rzeczpospolitą Ludową], dlatego rozpatrywanie obecnego konfliktu społecznego w tym aspekcie należy uznać za fakt oburzający i wielce nieodpowiedzialny.

Przewodniczący
MKZ NSZZ „Solidarność”
Za Prezydium
Jerzy Prajzner^a

Otrzymują:
1. KC PZPR
2. KW PZPR w Białymstoku, Łomży i Suwałkach

3. Wojewoda białostocki, łomżyński i suwalski
4. Krajowa Komisja Porozumiewawcza NSZZ „Solidarność”
5. Wszystkie KZ NSZZ „Solidarność” wchodzące w skład MKZ Białystok
6. „Gazeta Współczesna”

kopia, maszynopis

^aPodpis nieczytelny

¹ Stefan Olszowski w sierpniu 1980 r. ponownie wszedł w skład Biura Politycznego KC i został sekretarzem KC. Opowiadał się za twardym kursem wobec „Solidarności”

DOKUMENT 7

1981 styczeń 13, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku w sprawie wolnych sobót

Białystok, dnia 13 I 1981 r.

Komunikat

W związku z próbami nakłaniania załóg do odpracowania pod groźbą kar dyscyplinarnych soboty 10 I 1981 r. MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok apeluje aby tego nie czynić. Oznaczałoby to rozbitcie naszej wspólnej solidarności przeciwko samowolnym decyzjom rządu.

W tym przypadku nie chodzi już tylko o sama sprawę wolnych sobót, protestując przeciwko arbitralnemu złamaniu porozumień rządu z Gdańska, Szczecina, Jastrzębia, jednocześnie protestujemy przeciwko nagminnemu niedotrzymaniu realizacji innych postulatów podpisanych w umowie społecznej.

Wyliczmy tylko niektóre wyrywkowo wybrane sprawy:

- nie przedstawiono dotąd projektów minimum socjalnego,
- nie zaprezentowano analizy możliwości skrócenia wieku emerytalnego,
- nadal „Solidarność” nie ma dostępu do środków masowego przekazu,
- nie wprowadzono znowelizowanej ustawy o cenzurze,
- nie podwyższono diet delegacyjnych,
- notorycznie odmawia się społeczeństwu prawa rozliczenia skompromitowanych i skorumpowanych przedstawicieli aparatu władzy,
- mnożą się przeszkody w działaniu „Solidarności”,
- denerwujące jest to, że niemal wszystkie, często oczywiste sprawy trzeba wręcz wydzierać,
- coraz częściej padają insynuacje i zarzuty pod adresem działaczy „Solidarności” i całego Związku: zarzuca się nam awanturnictwo, działalność antysocjalistyczną, a nawet zapędy kontrewolucyjne.

Uważamy, że w świetle tych przeszkód ze strony władzy, wystąpienie przeciwko arbitralnej decyzji w sprawie wolnych sobót jest jednocześnie protestem przeciwko hamowaniu procesów odnowy w naszym kraju. Godzenie się na samowolę rządu jest godzeniem się na to, aby wszystko wróciło do normy, jest naszą rezygnacją, na co się nigdy nie zgodzimy.

MKZ NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 8

1981 styczeń 13, Białystok – Pismo skierowane do Wojewody Białostockiego przez Piotra Żurawskiego – Przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Szpitalu Wojewódzkim w sprawie sprzedaży reglamentowanej cukru i mięsa

Białystok, dnia 13 I 1981 r.

Do Wojewody Białostockiego

W związku z zarządzeniem Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług w sprawie wprowadzenia reglamentowanej sprzedaży mięsa i jego przetworów, drobiu oraz mąki zwracamy się z następującymi zastrzeżeniami:

1. Norma C przewidziana dla kobiet ciężarnych powinna obowiązywać od momentu stwierdzenia ciąży. Powyższe uzasadnia się tym, że w I trymestrze ciąży następuje najbardziej dynamiczny rozwój płodu oraz organogeneza, co wymaga dostarczenia dużej ilości składników białkowych zawartych w wyższych gatunkach mięsa.
2. Nieobejmowanie reglamentacją niemowląt (dzieci do 1. roku) jest błędem – ponieważ od szóstego miesiąca życia powinno dziecko otrzymywać wywary mięsne oraz pokarmy mięsne. Norma C dla matek karmiących powinna być stosowana w okresie karmienia piersią i utrzymana do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.
3. Wyroby mięsne puszkowe (konserwy) oraz wyroby garmazeryjne nie powinny wchodzić w skład reglamentowanych przydziałów.
4. Przydział reglamentowany cukru powinien wynosić co najmniej 1,5 kilograma na osobę dorosłą, a dla dzieci i młodzieży do 18 lat 2 kilogramy.

Przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność”
Piotr Żurawski
lekarz pediatra

Zdecydowanie popieram zawarte
dezyderaty, zwłaszcza dotyczące
dzieci do 1. roku życia^a

Dyrektor Instytutu Położnictwa
i Chorób Kobietych
prof. dr hab. Stefan Soszka^b

Do wiadomości:

1. Dyrekcja Szpitala w.m.
2. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej w Białymstoku
3. Komitet Wojewódzki PZPR
4. MKZ NSZZ „Solidarność w Białymstoku

kopia, maszynopis

^aTekst dopisany odręcznie

^bPodpis nieczytelny

DOKUMENT 9

*1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie re-
glamentacji żywności i zwiększenia sprzedaży niektórych wędlin.*

Białystok, dnia 18 I 1981 r.

Uchwała

MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku na posiedzeniu w dniu 18 I 1981 r.

Po przeanalizowaniu trybu i okoliczności wydania jednostronnej decyzji w sprawie reglamentacji sprzedaży mięsa, wędlin, masła i cukru oraz wprowadzenia systemu kartkowego¹, po zasięgnięciu opinii rzeczoznawców oświadcza, iż nie może przyjąć na siebie odpowiedzialności na zaaprobowanie tego narzuconego bez społecznej konsultacji systemu i przedstawia niezbędne korekty w tym przedmiocie.

- należy zniwelować różnice w przydziale ilości i jakości mięsa i wędlin dla pracowników fizycznych i umysłowych.
- rozszerzyć kategorię pracowników wykonujących prace ciężkie a upoważnionych do wyższych norm białka zwierzęcego, zgodnie z obowiązującymi w Polsce normami żywieniowymi (pracownicy o zwiększonym zapotrzebowaniu kalorycznym w budownictwie, drogownictwie, transporcie, kolei, odlewnicy, itp.),
- zwiększyć przydział mięsa i wędlin dla kobiet do 5 miesiąca ciąży oraz przyznać go dzieciom do pierwszego roku życia uwzględniając w tym produkty najwyższego gatunku, np. cielęcina),
- wyłączyć z reglamentowanej sprzedaży kurczaki z uwagi na ich niewspół-

- mierna z mięsem wartość odżywcza oraz zjawisko hormonalnego tuczu przyspieszonego,
- globalnie uwzględnić przelicznik czystej masy mięsnej zgodnie z obowiązującymi normami spożycia białka zwierzęcego przy wyliczeniu przydziału w kilogramach poszczególnych grup mięsa i wędlin. Szczególnie uwzględnić fakt obecności elementów niekonsumpcyjnych w proponowanym zestawie grupy II. Stąd obliczać ten wymiar w postaci czystej masy mięsnej bez kości i skóry.
  - wyłączyć z grupy I wędlin boczek wędzony,
  - wyeliminować z propozycji reglamentacji wszelkie odrzuty eksportowe w postaci konserw,
  - zmienić decyzję zróżnicowanych terminów realizacji zakupów kartkowych jako nierealne,
  - wyeliminować z reglamentacji podroby (nerki, serca),
  - zwiększyć do 1/3 proponowanego przydziału ilości mięsa takiego jak szynka, polędwica, baleron itp.
  - zwiększyć normę przydziału dla osób z grupy tzw. dwuzawodowej,
  - zwiększyć normy przydziału cukru, minimum do 1,5 kg,

MKZ NSZZ „Solidarność” stoi na stanowisku, iż decyzja wprowadzenia kartek na mięso i jego przetwory przy swojej anonimowości i bez ewidentnej konsultacji z rzeczoznawcami w sprawie żywienia i ochrony zdrowia społeczeństwa stanowi przejaw jawnego lekceważenia autorytetu lekarzy dietetyków oraz ignorancji podstawowych potrzeb dużej części społeczeństwa. Związek nasz przyjmie decyzję rządową w sprawie będącej przedmiotem tego stanowiska tylko i jedynie w przypadku ujawnienia decydentów i wystąpienia z rzeczą argumentacją uwzględniającą nasze stanowisko przez kompetentne kierownictwo Ministra Handlu Wewnętrznego oraz Ministerstwa Zdrowia w obecności upoważnionych rzeczoznawców i członków Krajowej Komisji NSZZ „Solidarność”.

Za Prezydium
MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok^a

kopia, maszynopis

¹ W 1980 r. dochód narodowy spadł o 6%, przy stałym wzroście płac, obsłudze rosnącego zadłużenia kraju pochłaniającego decydującą część dochodów z eksportu. Państwo stanęło na skraju bankructwa, narastały trudności rynkowe powodujące niedobory podstawowych artykułów, ich fatalną jakość, ponizający wysiłek wkładany w ich zdobywanie. Wprowadzona została reglamentacja niemal wszystkich towarów (łącznie z wódką i papierosami).

^a Podpis nieczytelny

DOKUMENT 10

1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie wolnych sobót

Białystok, dnia 18 I 1981 r.

Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność”

MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku, stojąc na gruncie konsekwentnej realizacji umowy społecznej z Gdańska, Szczecina i Jastrzębia zarówno w duchu tych porozumień jak i zachowując jej jednoznaczną interpretację wyraża swoje stanowisko w sprawie skracania czasu pracy i wprowadzenia wszystkich wolnych sobót od 1 I 1981 r. Działając zgodnie z Uchwałą Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” z dnia 7 I 1981 r.

Stanowisko Rządu PRL wyrażone w szeregu oficjalnych wystąpieniach oraz stosowanie restrykcji płacowych (potrącenia dniówki) uważamy za jeszcze jeden przejaw manipulacji opinią społeczną, ukrywający rzeczywiste powody tych decyzji, dezinformacji o stanie gospodarki i przedłużanie poczucia chaosu, nie służące dobru narodowemu. MKZ NSZZ „Solidarność” popiera każdą rzetelną inicjatywę podjęcia wielostronnych rozmów w sprawie tzw. „wolnych sobót” pod warunkiem ujawnienia konkretnych, udokumentowanych publicznie anomalii gospodarczych włączenie ze stanem katastrofalnej polityki w handlu zagranicznym oraz przedstawienie zamierzeń dążących do ich uporządkowania. Wyrażamy swój protest w stosunku do wystąpień telewizyjnych ministra Janusza Obodowskiego w dniu 16 I 1981 r. oraz wiceministra Stanisława Macha w dniu 17 I 1981 r. W których celowo pominięto argumentację NSZZ „Solidarność” jako rzekomą sferę żądań politycznych przy jednoczesnym szafowaniu tanim sentymentem w rodzaju „kompleksu wobec zagranicy, braku gospodarności i poczuciu odpowiedzialności naszych członków. Przy okazji, jak w wystąpieniach pana wiceministra wprowadza się demagogiczną dezinformację o akcjach protestacyjnych we Wrocławiu czy Ustrzykach Dolnych. Protestujemy też przeciwko celowemu nieujawnianiu w środkach masowego przekazu lub też zniekształcaniu prawdziwej opinii „Solidarności” w tej kontrowersyjnej kwestii, dla której rozwiązania jesteśmy gotowi do użycia statutowych uprawnień protestu, aż do strajku włącznie.

MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 11

1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie poparcia stanowiska Krajowej Komisji Porozumiewawczej w czasie rozmów jej przedstawicieli z Rządem.

Białystok, dnia 18 I 1981 r.

Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność”

MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku żąda konsekwentnej realizacji porozumień z Gdańska, Szczecina, Jastrzębia i Katowic. Żądamy polityki społecznej zgodnej z duchem porozumień, zakładających konsultację ze związkami zawodowymi w sprawach dotyczących społeczeństwa.

Uważamy, że tylko taka polityka może uchronić naszą Ojczyznę od kolejnych konfrontacji i przyczynić się do rzeczywistego postępu. MKZ zgłasza pełne poparcie dla Krajowej Komisji Porozumiewawczej z jej rozmowach z Rządem.

Zgłaszamy nasze poparcie dla „Solidarności” Wiejskiej. Dla rolników także musi być zapewniona możliwość autentycznego samorządu. Wyrażamy nasze poparcie dla akcji protestacyjnej prowadzonej w Rzeszowie i protestujemy przeciwko próbom rozstrzygnięcia siłą narosłego od wielu lat konfliktu. Żądamy zatwierdzenia przez Sąd Najwyższy statutu NSZZ „Solidarności Wiejskiej”.

MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 12

1981 styczeń 21, Białystok – Komunikat Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie zaniechania bezprawnych praktyk białostockiej cenzury zakazujących wydawania uchwał i oświadczeń Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Białymstoku.

Białystok, dnia 21 I 1981 r.

Komunikat Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność”

- żądamy zaniechania bezprawnych praktyk białostockiej cenzury zakazujących wydawania uchwał i oświadczeń Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” oraz innych dokumentów związkowych,
- żądamy uchylecia zakazu wydawania biuletynu MKZ NSZZ „Solidarność” będącego podstawowym materiałem szkoleniowo-organizacyjnym Związku –

- po uchyleniu zakazu żądamy drukowania go w BZGraf bez ingerencji cenzury,
- żądamy usunięcia dyrektora białostockiej delegatury Głównego Urzędu Kontroli Publikacji Prasy i Widowisk ob. J.[ana] Jantasa,
  - żądamy przydzielenia maszyny poligraficznej do wyłącznego użytku MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku,
  - żądamy dostępu do lokalnych środków masowego przekazu poprzez wydzielanie stałego miejsca w „Gazecie Współczesnej” minimum raz w tygodniu oraz wejścia na antenę programu lokalnego Polskiego Radia,
  - żądamy realizacji wszystkich postulatów zgłoszonych przez załogi naszego regionu,
  - żądamy podziału majątku po Wojewódzkiej Radzie Związków Zawodowych na zasadach proponowanych przez „Solidarność”,
  - żądamy wypełnienia wszystkich punktów porozumień, gdyż obecny sposób ich realizacji jest wysoce niezadowolający,
- 22 I 1981 r. ogłoszone zostanie pogotowie strajkowe we wszystkich zakładach pracy zarejestrowanych w MKZ Białystok. W dniu 27 I 1981 r. ogłaszamy strajk ostrzegawczy w liczących się zakładach należących do MKZ Białystok.

Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku

kopia, maszynopis

DOKUMENT 13

1981 styczeń 22, Białystok – Pismo skierowane do Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Białymstoku przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” przy PDO „Pakpol” w sprawie zaniechania bezprawnych praktyk białostockiej cenzury zakazujących wydawania „Biuletynu Informacyjnego” MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

Białystok, dnia 22 I 1981 r.

**Urząd Kontroli
Prasy Publikacji i Widowisk
w Białymstoku**

**Komisja Zakładowa
NSZZ „Solidarność”
przy Przedsiębiorstwie
Doświadczalnym Opakowań
ul. Składowa 12, Białystok**

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Przedsiębiorstwa Doświadczalnego Opakowań w Białymstoku protestuje przeciwko wstrzymaniu zezwolenia na wydawa-

nie „Biuletynu Informacyjnego” „Solidarność” MKZ w Białymstoku.

Zgodnie z zawartymi Porozumieniami w Gdańsku, Szczecinie i Jastrzębiu przez Komisję Rządową z Komitetami Strajkowymi ustalone zostało, że NSZZ „Solidarność” ma dostęp do środków masowego przekazu, a między innymi do wydawania wszelkiego rodzaju biuletynów.

Wstrzymanie zezwolenia na wydawanie Biuletynu jest jawnym łamaniem zawartych Porozumień i zawrotem do praktyk nieprzestrzegania wolności słowa. Kategorycznie żądamy dalszego wydawania „Biuletynu Informacyjnego” MKZ Białystok.

Podpisy członków KZ^a

Do wiadomości:

1. Dyrektor Przedsiębiorstwa Doświadczalnego Opakowań
2. Krajowa Komisja Porozumiewawcza NSZZ „Solidarność”
3. KW PZPR w Białymstoku
4. Wojewoda Białostocki
5. MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

kopia, maszynopis

^a Podpisy nieczytelne

DOKUMENT 14

1981 styczeń 27, Białystok – Komunikat Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku w sprawie pobicia i podpalenia Zbigniewa Simoniuka – tokarza z FPiU

Komunikat z dnia 27 I 1981 r.

MKZ NSZZ „Solidarność” podaje do wiadomości fakt pobicia i podpalenia Zbigniewa Simoniuka – tokarza z Fabryki Przyrządów i Uchwytów, członka naszego Związku. Zajście to miało miejsce po wyjściu z pracy w dniu 22 I 1981 r. o godzinie 23.00, w odległości ok. 150 metrów od budynku Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Białymstoku.

Zbigniew Simoniuk został zatrzymany na ulicy przez dwóch funkcjonariuszy MO, którzy po wylegitymowaniu zabrali mu egzemplarz „Biuletynu Informacyjnego” i notatki związkowe, odmawiając w nieparlamentarny sposób ich zwrotu.

Po bezowocnej interwencji u dyżurnego sierżanta w Komendzie Wojewódzkiej w drodze do domu Simoniuk został napadnięty i ciężko pobity, zaciągnięty na teren ogrodzony, obłany benzyną i podpalony. Według oświadczenia poszkodowanego dokonali tego funkcjonariusze MO.

Przed śmiercią uratował go przypadek. Ból palonej nogi przywrócił mu przytomność. Wybiegł zza ogrodzenia na ulicę, próbując ugasić ogień. Według opinii osób z karetki, która właśnie zdążyła na wezwanie poza Białystok wyglądał ja żywa po-

chodnia. Personel karetki pomógł ugasić mu ogień. Poszkodowany nie będąc świadom, kto udziela mu pomocy osłaniał głowę rękoma i prosił, aby go nie bito. Został przewieziony do szpitala PSK, gdzie obecnie przebywa z rozpoznaniem wstrząsu mózgu i oparzeniem.

Szczególne okoliczności towarzyszące tej sprawie oraz dobro śledztwa upoważniły MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku o udzielenie wszelkiej stosownej pomocy poszkodowanemu, w szczególności opieki prawnej.

Niepokój budzi również fakt zaginięcia innego członka NSZZ „Solidarność” w dniu 9 XII 1980 r. – Krzysztofa Zagierskiego¹, mieszkańca Złotorii koło Białegostoku, który właśnie w tym dniu jechał z dokumentami rejestracji zakładowej organizacji związkowej do MKZ w Białymstoku. Organa śledcze MO odmawiają rodzinie zaginionego jakichkolwiek informacji na ten temat, tłumacząc to komplikacjami śledztwa.

MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku wystąpił do Prokuratora Wojewódzkiego zarówno w pierwszej sprawie, jak i w drugiej sprawie żądając przejęcia śledztwa przez prokuratora z wyłączeniem organów MO.

Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku^a

kopia, maszynopis

¹ Krzysztof Zagierski – 23 letni nauczyciel (urodził się i studiował w Gdyni), który udał się do Białegostoku by zarejestrować choroszczańskie koło „Solidarność” nigdy nie powrócił do domu. Wszelki ślad po nim zaginął. W trakcie poszukiwań przy moście na Narwi w Żółtkach znaleziono torbę z dokumentami i materiałami „Solidarność”. Jego ciała nigdy nie odnaleziono.

^a Podpisy nieczytelne

DOKUMENT 15

1981 luty, Białystok – Podziękowania Zbigniewa Simoniuka wszystkim członkom „Solidarność” za wsparcie w trakcie jego pobytu w szpitalu

MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok podaje treść podziękowania złożonego przez Zbigniewa Simoniuka do wszystkich członków naszego Związku

Serdeczne podziękowania składam Komitetowi Zakładowemu oraz wszystkim członkom NSZZ „Solidarność” za wykazaną Waszą troskę o moje zdrowie i podtrzymanie mnie na duchu w ciężkich chwilach pobytu w szpitalu, dziękuję również za opiekę materialną. Dzięki Waszej opiece koleżanki i koledzy, nie udało się Milicji Obywatelskiej zrobić ze mnie zaszczute zwierzę. Mimo że wcześniej skatowali mnie, a następnie oblali benzyną i podpalili, później w szpitalu funkcjonariusze MO kilkakrotnie próbowali mimo zakazu Prokuratury dostać się do szpitala i zastraszyć mnie.

Dzięki Wam i „Solidarność” z Państwowego Szpitala Klinicznego udaremniiono te bezprawne usiłowania.

Wyszedłem dzisiaj ze szpitala i już wkrótce, przy pomocy prawa i „Solidarność”

ujawnimy kulisy barbarzyńskich metod Milicji Obywatelskiej, a trzeba to zrobić, by w przyszłości którykolwiek z Was nie stał się taką „żywą pochodnią” jak ja. Żebyście mogli spokojnie, cali i zdrowi po pracy wrócić do swoich domów.

Solidarni, razem na pewno zwyciężymy. Tak nam dopomóż Bóg.

Zbigniew Simoniuk¹

kopia, maszynopis

¹ Zbigniew Simoniuk – urodzony 13 II 1949 r. w Suławie woj. zamojskie. Ukończył szkołę zawodową. W połowie lat siedemdziesiątych przyjechał do Białegostoku, gdzie się ożenił. Rozpoczął pracę na stanowisku tokarza w Fabryce Przyrządów i Uchwytów. Członek KZ NSZZ „Solidarność”. Pobity i podpalony w niewyjaśnionych okolicznościach przez funkcjonariuszy MO (sprawa ta nabrała ogólnopolskiego rozgłosu). Członek Regionalnego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. Internowany. Po wyjściu na wolność kontynuował działalność polityczną. Aresztowany. Zginął śmiercią tragiczną (do dziś niewyjaśnioną) w Areszcie Śledczym w Białymstoku. Miał 33 lata. Jego nazwisko widnieje na symbolicznej mogile poświęconej ofiarom stanu wojennego, która znajduje się w Paryżu.

DOKUMENT 16

1981 styczeń 28, Gdańsk – Uchwała Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” w sprawie podziału terytorialnego Związku

Gdańsk, 28 I [19]81 r.

**Sekretariat Krajowej
Komisji Porozumiewawczej
NSZZ „Solidarność”**

Uchwała o organizacji terytorialnej Związku

Krajowa Komisja Porozumiewawcza określa zasady organizacji terytorialnej NSZZ „Solidarność”.

I W zakresie granic obszaru działania Związków Regionalnych ustala się, że:

- najmniejszym obszarem działania Zarządu Regionalnego jest województwo w obecnym podziale administracyjnym kraju,
- możliwe jest utworzenie jednego Zarządu Regionalnego dla większej liczby województw na zasadzie wzajemnego porozumienia MKZ tych województw,
- obowiązuje zasada niedzielenia obszaru województw między Zarządy Regionalne, tzn. wszystkie Komisje Zakładowe z jednego województwa reprezentowane są w jednym i tym samym Zarządzie Regionalnym (wyjątek stanowią organizacje związkowe zakładów mających swe oddziały w kilku województwach),
- w odniesieniu do województwa katowickiego ze względu na jego wielki

potencjał ludnościowy i ukształtowanie się tam kilku MKZ, KKP odrębnie określi zasady organizacji Związku w tym w województwie.

II W zakresie przestrzennego podziału zadań w ramach samego Zarządu regionalnego ustala się, że możliwe jest – w zależności od potrzeb – powołanie w ramach Zarządu Regionalnego biur terenowych (oddziałów, delegatur) zlokalizowanych w miastach poniżej szczebla wojewódzkiego i spełniających funkcje informacyjne i koordynujące działalność podstawowych ogniw związkowych.

KKP zaleca prowadzenie w Zarządach Regionalnych Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Kraków, Poznań, Warszawa, Łódź, Wrocław, Lublin, Katowice, Białystok, Zielona Góra, Rzeszów, Olsztyn, Kielce działalność usługową również dla innych sąsiednich regionów w zakresie informacji, propagandy, kultury i szkolenia.

Krajowa Komisja Porozumiewawcza
NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku

kopia, maszynopis

DOKUMENT 17

1981 luty 9, Białystok – Protokół ustaleń dokonanych na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok z Wojewodą Białostockim

Protokół

ustaleń dokonanych w dniu 9 II 1981 r. na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok z Wojewodą Białostockim

Białystok, dnia 9 II 1981 r.

I W sprawie zapłaty za wolne soboty w dniach 10 i 24 I 1981 r. oraz za strajk 27 I 1981 r. ustalono:

Wojewoda przypomni na piśmie podporządkowanych sobie jednostkom wydane poprzednio polecenia by wszystkie jednostki rekompensowały ustalenia Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” i Rządu dotyczącego powyższej sprawy, to jest uregulowały ją w następujący sposób: za soboty odpracowane w lutym (dotyczy to osób nieobecnych w pracy 10 i 24 stycznia br.) wypłacić pełen ekwiwalent, przy czym dotyczy to także stanowisk płatnych akordowo, za okres strajków zapłacić ją za urlop wypoczynkowy, tak samo opłacić soboty uznane za wolne od pracy przez Rząd.

Wojewoda oświadcza, że nie ma wpływu (w ocenie prawa do wydawania poleceń) na respektowanie tych ustaleń w jednostkach resortowych nie podporządkowanych Wojewodzie. Jednocześnie Wojewoda zobowiązuje się wystąpić do Wicepremiera o niezwłoczne uregulowanie wyżej wymienionych kwestii przez resorty w celu ujednoczenia rozmów z dyrektorami zakładów, które w sposób rażący naruszają porozumienie.

II W sprawie druku Biuletynu NSZZ „Solidarność” Białostocka ustalono:

Wojewoda wystąpił do Głównego Urzędu Kontroli Prasy i Widowisk oraz Rzecznika Prasowego Rządu z wnioskiem o wydawanie tego Biuletynu na dotychczasowych zasadach tzn. tak jak do 15 I 1981 r.

Wojewoda nie będzie czynił ze swej strony przeszkód w dalszym druku i rozpowszechnianiu Biuletynu do czasu wyjaśnienia tej kwestii przez Rzecznika Prasowego Rządu i Rzecznika Prasowego Krajowej Komisji Porozumiewawczej. Wojewoda winien zapewnić przydział papieru w wysokości 5 ton rocznie, dostarczanego sukcesywnie w miarę potrzeb.

III W sprawie uzyskania przez MKZ maszyny poligraficznej ustalono:

Wojewoda nie widzi przeszkód dla nabycia przez MKZ wskazanej przezeń maszyny poligraficznej odpowiedniej do jego potrzeb, z zachowaniem jednakże przepisów dotyczących uzyskania ustalonych przez prawo koncesji. Jednocześnie Wojewoda zobowiązuje się do udzielenia pomocy:

- a) poprzez nakazanie sprzedaży nie w pełni wykorzystanej maszyny poligraficznej, jeżeli rzecz będzie dotyczyła jednostki podległej wojewodzie,
- b) udzielenie pomocy w uzyskaniu koncesji,
- c) ewentualnej pomocy finansowej w postaci weksła,
- d) udzielenie w razie konieczności zgody na użycie kserografu Urzędu Wojewódzkiego lub innych jednostek podległych wojewodzie, zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 22 IV 1975 r.

Przewodniczący Prezydium MKZ
NSZZ „Solidarność”
Feliks Gołębiowski^b

Wojewoda Białostocki
mgr inż Kazimierz Dunaj^a

^a Podpis nieczytelny

^b Podpis nieczytelny

DOKUMENT 18

1981 luty 10, Białystok – Protokół ustaleń dokonanych na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok z Wojewodą Białostockim

Protokół

ustaleń dokonanych w dniu 10 II 1981 r. na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność Białystok z wojewodą Białostockim

Białystok, dnia 10 II 1981 r.

I W sprawie konsekwentnego realizowania postulatów zgłoszonych przez załogi naszego regionu ustalono:

1. Wojewoda w terminie dziesięciodniowym tj. do 20 II 1981 r. przedstawi MKZ NSZZ „Solidarność” konkretne kierunki i sposoby realizacji zgłoszonych

przez załogi postulatów wg ich wykazu w załączeniu.

2. Wprowadza się stałą formułę konsultacji zgłaszanych przez załogi postulatów wraz z okresową oceną stopnia ich realizacji poprzez sekcje branżowe lub zakłady pracy. Konsultacje takie odbywać się będą wg ustalonego z Wojewodą półrocznego terminarza.
3. Wojewoda, po zasięgnięciu opinii przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej proponuje w terminie do 30 III 1981 r. stałe formy instytucjonalnego współdziałania z MKZ NSZZ „Solidarność”. Do takiego współdziałania należeć będzie: inspiracja, konsultacja i ocena realizacji polityki społecznej, kulturalnej i gospodarczej w województwie. MKZ NSZZ „Solidarność” przedstawi Wojewodzie w powyższym terminie swoje propozycje.

II W sprawie postulatu „dokonać podziału majątku po Wojewódzkiej Radzie Związków Zawodowych zgodnie z żądaniami „Solidarności” zaproponowano:

1. Według opinii załóg pracowniczych zgłaszanych do MKZ NSZZ „Solidarność” oraz zgodnie z postulatami wpływającymi do Wojewody kompleks budynków dawnej WRZZ przy ulicy Curie-Skłodowskiej winien być przekazany w części z salą widowiskową, łącznikową i kawiarnią dla Miejskiego Domu Kultury, budynek administracyjny dla Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku.
2. Wojewoda Białostocki do dnia 20 II 1981 r. Zaproponuje spotkanie przedstawicieli MKZ NSZZ „Solidarność” i związków branżowych przy udziale wojewódzkich władz politycznych w celu podjęcia decyzji określającej terminy i tryb przekazania budynku po byłym WRZZ nowym użytkownikom.
3. Do dnia 1 IV 1981 r. Sprawa przekazania budynków byłego WRZZ winna być rozstrzygnięta ostatecznie.

III W sprawie postulatu: „Przywołać do porządku władze lokalne małych ośrodków jak: Sokółka czy Bielsk Podlaski celem wyeliminowania atmosfery zastraszania. Wojewoda oświadczył, że na naradach z naczelnikami miast i gminy w województwie wyjaśnił stanowisko władz administracyjnych wobec NSZZ „Solidarność” w jej samorządowym i niezależnym działaniu, a także nie stwarzaniu sytuacji konfliktowych wobec swobodnego rozwoju tej formy ruchu związkowego. Władze administracyjne wystąpią do wszystkich jednostek terenowych o stworzenie warunków normalnego funkcjonowania NSZZ „Solidarność”.

IV W sprawie robotników zwolnionych za udział w strajkach w roku 1970 i 1976 uzgodniono:

1. Wojewoda Białostocki wspólnie z władzami politycznymi uzgodni sposób załatwienia powyższego postulatu oraz uzgodni termin spotkania.
2. Uzgodniono potrzebę unormowania problemów ruchu kadrowego zgodnie z umową społeczną. W tym celu temat ten zostanie wniesiony na spotkanie MKZ z kierownictwem politycznym województwa.
3. Wojewoda zobowiązuje się do interwencji w przypadku wszystkich zwolnień większej liczby pracowników w zakładach pracy – mających cechy redukcji – jeżeli pracownikom zwalnianym nie zostanie zaproponowane nowe miejsce pracy.

V Do punktu 1 ustaleń z dnia 9 II 1981 r. dodaje się słowa: „Wojewoda wystąpi

do Premiera Rządu PRL o uzgodnienie zapłaty pracownikom akordowym we wszystkie wolne soboty od września 1980 r. do 31 XII 1980 r.

Przewodniczący Prezydium MKZ
NSZZ „Solidarność”
Feliks Gołębiowski^b

Wojewoda Białostocki
mgr inż Kazimierz Dunaj^a

oryginał, maszynopis

^a Podpis nieczytelny

^b Podpis nieczytelny

DOKUMENT 19

1981 luty 25, Białystok – Komunikat ze spotkania członków Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok pod przewodnictwem Feliksa Gołębiowskiego z Kazimierzem Dunajem – Wojewodą Białostockim oraz Stefanem Zawodzińskim – I Sekretarzem KW PZPR

Komunikat

Białystok, dnia 25 II 1981 r.

Dnia 25 II 1981 r. odbyło się kolejne spotkanie Wojewody Białostockiego Kazimierza Dunaja z Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku. W spotkaniu wzięli udział I Sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Stefan Zawodziński wraz z przedstawicielami NSZZ „Solidarność” Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Omówiono następujące sprawy:

1. Pracowników zwolnionych za udział w strajkach w roku 1970 i 1976
2. Podziału majątku byłego WRZZ
3. Zamierzeń inwestycyjnych w służbie zdrowia

Ustalono:

I W sprawie pracowników zwolnionych za udział w strajkach w roku 1970 i 1976

Wojewoda powoła komisję mieszaną, w skład której wejdą przedstawiciele administracji i MKZ NSZZ „Solidarność”. Sporządzi ewidencję i przeprowadzi indywidualne rozmowy z osobami zwolnionymi za udział w strajkach w terminie do 30 III 1981 r. Dokona niezbędnych ustaleń i przedstawi dyrektorom zakładów pracy wnioski co do sposobu załatwiania tych spraw na podstawie ugody.

II W sprawie podziału majątku po byłej Wojewódzkiej Radzie Związków Zawodowych

Wojewoda Białostocki w najbliższym czasie zaproponuje spotkanie przedstawicieli MKZ NSZZ „Solidarność” i Komisji Porozumiewawczej związków branżowych

przy udziale władz wojewódzkich w celu podjęcia decyzji określającej terminy i tryb przekazania budynku po byłym WRZZ. Władze polityczne i administracyjne województwa spowodują przekazanie i udziela pomocy w adaptacji nowo wznoszonego budynku przy ulicy Marchlewskiego¹ w Białymstoku, którego investorem jest Ministerstwo Rolnictwa na rzecz Filii UW w Białymstoku. Władze polityczne i administracyjne województwa w najbliższym czasie zaproszą Ministra Szkolnictwa Wyższego na spotkanie, gdzie zostaną kompleksowo omówione sprawy dalszego rozwoju Filii UW.

III W sprawie zamierzeń inwestycyjnych w służbie zdrowia ustalono, iż władze wojewódzkie w porozumieniu z Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej podejmą następujące inwestycje:

1. Instytut Pediatrii Akademii Medycznej na 350 łóżek, koszt inwestycji około 600 milionów złotych, termin rozpoczęcia 1981 r.
2. Szpital ZOZ w Hajnówce, roboty przygotowawcze zostaną rozpoczęte w IV kwartale 1981.

Uzgodniono również program kapitałnych remontów i modernizacji Szpitala w Choroszczy. Na domy pomocy społecznej zostaną przekazane budynki po szkołach w Czerewkach i Jałowie

oryginał, maszynopis

Przewodniczący Prezydium MKZ
NSZZ „Solidarność”
Feliks Gołębiowski^b

Wojewoda Białostocki
mgr inż Kazimierz Dunaj^a

^a Podpis nieczytelny

^b Podpis nieczytelny

DOKUMENT 20

1981 marzec 06, Białystok – Komunikat ze spotkania członków Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok i przedstawicieli Komisji Porozumiewawczej Branżowych Związków Zawodowych z Wojewodą Białostockim

Komunikat

Dnia 6 III 1981 r. u Wojewody Białostockiego Kazimierza Dunaja odbyło się spotkanie przedstawicieli Komisji Porozumiewawczej Branżowych Związków Zawodowych i Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

W trakcie spotkania uznano potrzebę dalszych kontaktów celem przedstawienia stanowisk dotyczących spraw socjalnych ludzi pracy, m. in. sanatoriów i wczasów.

---

¹ Obecnie ulica Pałacowa

Uzgodniono wspólne stanowisko odnośnie przekazania jednego piętra w budynku Związków Zawodowych w Białymstoku przy ulicy M.C. Skłodowskiej na potrzeby Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Terminy i tryb przekazania zostaną ustalone pomiędzy zainteresowanymi stronami.

Białystok, dnia 6 III 1981 r.

oryginał, maszynopis

Za Komisję Porozumiewawczą
Branżowych ZZ
Przewodniczącą
Henryk Świącicki ^a

Za Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność”
Przewodniczącą
Feliks Gołębiowski ^b

^a Podpis nieczytelny

^b Podpis nieczytelny

DOKUMENT 21

1981 marzec 23, Białystok – Uchwała o powierzeniu funkcji niektórym członkom Prezydium podjęta przez Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w składzie rozszerzonym o przedstawicieli większych zakładów pracy

Uchwała z dnia 23 III 1981 r. podjęta przez Prezydium MKZ w Białymstoku w składzie rozszerzonym o przedstawicieli większych zakładów pracy

Prezydium postanawia:

1. Ze względu na wyjazd przewodniczącego MKZ Białystok kolegi Feliksa Gołębiowskiego na MKZ w Bydgoszczy powołuje tymczasowo na przewodniczących MKZ Białystok kolegów Waldemara Rakowicza i Michała Pietkiewicza.
2. Prezydium powierza obowiązki doradców w MKZ Białystok na czas pogotowia strajkowego koleżance Zofii Pezowicz i koledze Tadeuszowi Waśniewskiemu.
3. Prezydium czyni kolegę Ryszarda Szczęsnego odpowiedzialnym za bezpieczeństwo i porządek prac MKZ Białystok.
4. Prezydium czyni kolegę Kazimierza Kamińskiego odpowiedzialnym za przyjęcie i wysyłanie wiadomości teleksowych.
5. Prezydium powierza koledze Józefowi Nowakowi obowiązki kierownika administracyjno-gospodarczego.
6. Prezydium czyni odpowiedzialnym za informacje MKZ, jak i również za poligrafie kolegę Bogusława Koreckiego.
7. Prezydium postanawia zawiesić w czynnościach do czasu posiedzenia MKZ członków Prezydium kolegów Zbigniewa Puchalskiego i Eugeniusza Komarzewskiego.

8. Prezydium postanawia na czas określony dokoptować na członków Prezydium MKZ następujące osoby: Stanisławę Dudzińską, Leopolda Staweckiego, Władysława Pruszyńskiego, Romana Wilka i Jana Łojewskiego.
9. Uchwały MKZ Białystok podejmuje Prezydium po konsultacji z Radą Koordynacyjną.
10. Za złamanie dyscypliny związkowej jak i nie podporządkowanie się decyzjom Prezydium MKZ Białystok będą wyciągane konsekwencje zgodnie ze statutem NSZZ „Solidarność”.

Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 22

1981 marzec 24, Białystok – Informacja Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” przekazana Dyrekcji Fabryki Przyrządów i Uchwytów o przeniesieniu się MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku na teren „Uchwytów” w związku z zaleceniem Krajowej Komisji Porozumiewawczej

Białystok, dnia 24 III [19]81 r.

**Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
„Solidarność” MKZ w Białymstoku
ul. Nowotki 13
tel. 366-55, telex 852122**

**Dyrekcja Fabryki Przyrządów i Uchwytów
w Białymstoku**

Zgodnie z zaleceniem Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” wszystkie regionalne Międzyzakładowe Komitety Założycielskie NSZZ „Solidarność” przenoszą się na tereny dużych zakładów pracy, skąd będzie możliwe sprawne kierowanie akcją Związku w Regionach.

W związku z tym decyzją Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Region Białystok MKZ przenosi się na teren Fabryki Przyrządów i Uchwytów.

Żądamy natychmiastowego zapewnienia (od godziny 9) odpowiednich warunków lokalowych (2 pokoje Komisji Zakładowej „Solidarność”, świetlica zakładowa, gabinet metodyczny), dostępu do poligrafii, dwóch telefaksów, aparatów telefonicznych nr 344-23 oraz wewnętrzny 206, radiowęzła zakładowego.

Prezydium MKZ
NSZZ „Solidarność” Region Białystok
Waldemar Rakowicz – Tymczasowy Przewodniczący
Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność”
Region Białystok^a

Do wiadomości:
Krajowa Komisja Porozumiewawcza
NSZZ „Solidarność” z tymczasową siedzibą w Bydgoszczy

kopia, maszynopis

^a Podpis nieczytelny

DOKUMENT 23

1981 marzec 28, Białystok – Informacja o strajkujących załogach w białostockich zakładach pracy w dniu 27 III 1981 r.

Międzyzakładowy Komitet Strajkowy NSZZ „Solidarność Region Białystok, Komunikaty nr 30 i 33 z dnia 28 III 1981 r.

Serwis strajkowy

Komisje Zakładowe reagują na nasz apel – do MKS wciąż wpływają nowe informacje o przebiegu wczorajszej akcji strajkowej w Regionie Białostockim

W dniu wczorajszym w województwie białostockim strajkowały prawie wszystkie znaczące zakłady pracy. W „Uchwytach” protestowało około 2,5 tys. pracowników, w Biurze Projektów Budownictwa Wiejskiego – strajkowało 210 na 253 zatrudnionych, w Przedsiębiorstwie Przemysłu Chłodniczego strajkowało – 181 członków „Solidarności”, za zgodą MKS pracowało 41, w Białostockim Przedsiębiorstwie Ceramiki Budowlanej – 110 osób, w Centralnym Ośrodku Techniki Medycznej na 68 jedynie 5 osób nie strajkowało, w FWR „Agnella” strajkowało 350 osób na 380 zatrudnionych, w NBP I Oddział w Białymstoku ze względu na wypadającą wypłatę załoga w 95% zrzeszona w Związku przeprowadziła strajk solidarnościowy, pracując w biało – czerwonych opaskach, w Ośrodku Transportu Leśnego – strajkowało 90% załogi zakładu liczącego 850 pracowników. Strajkowali pracownicy zrzeszeni w „Solidarności”, studenci i pracownicy uczelni. W gmachu przy ulicy Mickiewicza zgromadziło się około 1,5 tys. osób, protest przeciwko postępowaniu milicji w Bydgoszczy odczytał prof. Andrzej Stelmachowski (doradca KKP). W Rejonowym Przedsiębiorstwie Robót Melioracyjnych – pracowało 178 osób na 216 zatrudnionych. W Przedsiębiorstwie Sprzętu i Transportu Melioracyjnego strajkowało ponad 100 osób, w PTB „Transbud” w Białymstoku – strajkowała cała załoga licząca 710 osób, w Zakładach Przemysłu Pasmanteryjnego „” – strajkowała cała załoga (500 osób), w Stacji Przesypowej Cementu cała 35 osobowa załoga. Komitet strajkowy przy WSS „Społem” zaapelował do wszystkich zakładowych Komitetów Strajkowych i mieszkańców miast, aby nie ulegali panice i nie wykupywali na zapas chleba. W wypadku przedłużającego się strajku piekarnie i sklepy miały pracować normalnie. W PDO „Pakpol” na polecenie MKS pracowały 22 osoby, pozostali (380 pracowników) strajkowali. W Zakładach Meblarskich Spółdzielczości Pracy, nie podjęła pracy pierwsza zmiana 220 osób, w PTH „Supon” cała organizacja „S” (238 osób), w Biurze Projek-

tów Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt” Białystok 212 osób, nie strajkowały 62 osoby, w Okręgowym Przedsiębiorstwie Kartograficzno – Geodezyjnym strajkowało 515 osób na 612 zatrudnionych, w Białostockim Przedsiębiorstwie Produkcji Kruszywa na 695 strajkowało 327 zatrudnionych, w FWR „Biruna” strajkowało 250 na 351 osób, w Zakładzie Budowy Urządzeń Technologicznych „Unitra – Elmasz” strajkowało 100 osób, w PIP „Instal” protestowała cała załoga licząca 985, w tym 725 członków „Solidarności”, w Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego na 176, 162 strajkowało, w Przedsiębiorstwie Transportowym Handlu Wewnętrznego strajkowało 800 osób na 1050 zatrudnionych, w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym im. M. Curie Skłodowskiej strajkowało 451 osób, w bazie części zamiennych „Agroma” w Lipkach koło Czarnej Białostockiej obsługiwano odbiorców przed godziną 8 i między 12 a 15. W BZPW im. „Sierżana” strajkowało 534 pracowników. Do strajku przystąpiło 15 nauczycieli – członków „Solidarności” z czterech liceów ogólnokształcących w Białymstoku. W BZPB „Fasty” strajk poparł związek branżowy. Poza Białymstokiem strajkowały m.in. Cukrownia Łapy, „Hortex” w Siemiatyczach, PGR Krynki, SKR w Juchnowcu i Brańsku. Łącznie strajk objął na Białostocczyźnie 182 zakłady pracy i prawie 54 tys. osób.

Źródło: Komunikaty nr 30 i 33 z dnia 28 marca 1981 Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” w Białymstoku.

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 24

Komunikat nr 10

1981 marzec 29, Białystok – Apel Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Białostockiego Kombinatoru Budowlanego w Białymstoku o pomoc dla strajkujących studentów białostockich uczelni wyższych.

Białystok, dnia 29 III 1981 r.

**Uczelniany Komitet Strajkowy
Akademii Medycznej w Białymstoku**

**Komitet Strajkowy NSZZ „Solidarność”
Białostockiego Kombinatoru Budowlanego
w Białymstoku**

**Do wszystkich Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność”!
Do wszystkich ludzi pracy, do Polaków jednoczących się
w obliczu narastającej tragedii**

Zwracamy się my, członkowie „Solidarności” załogi Białostockiego Kombinatoru Budowlanego o pomoc dla naszych młodszych towarzyszy walki, studentów biało-

stockich uczelni. Są z nami! Nie zmuszani – nie bici – wrażliwi na prawdę i nonsens, w pełni przekonani w odnowę i słuszność celów naszego ruchu stają z nami ramię w ramię. Nie oszczędzają sił!

Widzimy to, ale i dostrzegamy braki w środkach jakimi dysponują, które hamują ich możliwości, wręcz eliminują z walki. Pełna porywającej solidarności ich akcja strajkowa z naszym strajkiem ostrzegawczym jeszcze raz obnażyła kruchość ich zaplecza, przewidzianego na tego rodzaju akcję. Brak rezerwy żywności, znikome środki materialne zastępowane są duchem i niezłomną wolą wsparcia naszej robotniczej sprawy.

My ludzie pracy możemy i powinniśmy im pomóc.

Dlatego apelujemy o każdą pomoc bez względu na formę (żywność, pieniądze, papier) składane na ręce MKS. My autorzy tego apelu, acz nie pierwsi apel ten wspieramy sumą 5 tysięcy złotych.

Pamiętajmy! Nie dajmy wbić między siebie klina z 1968 r.! Przed nami jeszcze ciężkie dni!

Dnia 29 III 1981 r. o godzinie 17 została odprawiona Msza Święta przed Fabryką Przyrządów i Uchwytów” (tymczasowa siedziba Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”). W godzinach wieczornych w siedzibie MKS zostały przekazane pieniądze przedstawicielom Niezależnego Zrzeszenia Studentów białostockich uczelni z przeznaczeniem na ewentualną akcję strajkową. W wypadku nie odbycia się akcji protestacyjnej pieniądze te zostaną wpłacone do kas NZS jako darowizna na rzecz tych organizacji

Drukarnia NZS AMB „Kornik”

Biuro Koordynacyjne Strajku

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 25

1981 maj 02, Białystok – Informacja o pobiciu Jana Kowalewskiego – członka „Solidarności”, inwalidy II grupy, przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej w Kuźnicy Białostockiej i działaniach podjętych przez MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

Kuźnica – istota konfliktu

2 V 1981 r. w Kuźnicy Białostockiej pobity został członek naszego Związku, Jan Kowalewski, lat 33 inwalida II grupy. Wiadomość o zajściu dotarła do MKZ za pośrednictwem rodziny. MKZ zebrał natychmiast na miejscu pełne informacje o zdarzeniu. Kowalewski przebywał w tym czasie i nadal przebywa w szpitalu PSK w Białymstoku.

Prezydium MKZ po zapoznaniu się z dowodami (pisemne relacje naocznych świadków, wywiady z kilkudziesięcioma mieszkańcami miasta) wystąpiło do Prokuratury Wojewódzkiej z pisemnym żądaniem zawieszenia w trybie natychmiastowym w czynnościach służbowych całej załogi posterunku MO w Kuźnicy. W świetle zebra-

nych faktów nie było wątpliwości, że funkcjonariusze MO (cztery osoby) złamali prawo dopuszczając się nadużycia władzy, przekroczenia uprawnień, naruszenia zdrowia poszkodowanego oraz nie udzielając jemu pomocy. Każdy z tych czynów jest zagrożony sankcją prawną. Komenda Wojewódzka MO na pismo MKZ odpowiedziała dopiero 13 maja 1981 r.

Oto treść odpowiedzi: „W związku z żądaniem zawieszenia w czynnościach służbowych funkcjonariuszy posterunku MO w Kuźnicy Białostockiej przedstawionym przez przedstawicieli MKZ w Prokuraturze Wojewódzkiej, z upoważnienia Komendanta Wojewódzkiego MO uprzejmie informuję, iż niezależnie od prowadzonego postępowania przygotowawczego zostało wszczęte służbowe postępowanie wyjaśniające przeciwko sierżantowi F. Wiśniewskiemu celem ustalenia zakresu przekroczenia przez niego obowiązujących przepisów odnośnie stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec Jana Kowalewskiego.

Po zakończeniu postępowań przygotowawczego i dyscyplinarnego zostaną podjęte odpowiednie środki, stosownie do stopnia zawinienia. W świetle zebranych dotąd dowodów brak jest podstaw do zawieszenia funkcjonariuszy posterunku MO w Kuźnicy Białostockiej w czynnościach służbowych”. Podpisał zastępca Naczelnika Wydziału KW MO w Białymstoku mjr mgr Henryk Karwowski.

Odpowiedź ta świadczy o całkowitym zignorowaniu dowodów przedstawionych przez „Solidarność”, skoro skwitowano je „brakiem podstaw”.

Sprawa stała się jednym z punktów porządku obrad MKZ w dniu 13 V 1981 r. Dotychczasowe kroki podjęte przez Prezydium MKZ oraz ustalone okoliczności zajścia przedstawił zebranym Ryszard Szczęśny. Przedstawiciele zakładów pracy zażądali wówczas przybycia na posiedzenie MKZ Prokuratora Wojewódzkiego i Komendanta Wojewódzkiego MO w Białymstoku. Na zgłoszone przez MKZ żądanie natychmiastowego zawieszenia funkcjonariusza MO w czynnościach służbowych Komendant Wojewódzki MO unikał zajęcia jasnego stanowiska, usiłował odwlec decyzję w czasie, najpierw na siedem, potem na dwa ostatecznie na jeden dzień. Ponieważ jednak opinię publiczną poruszyły dotychczas niewyjaśnione sprawy, m. in. seria podpażeń i zaginięć członków naszego Związku istniała obawa, że i ten incydent zostanie zbagatelizowany, a winni nie zostaną ustaleni i ukarani. Obawę tę uzasadnia pamięć wydarzeń w Bydgoszczy, gdzie do tej pory nie ujawniono winnych pobicia członków „Solidarności” i to pomimo zobowiązań jakie przyjął na siebie rząd.

W tej sytuacji, po wyczerpaniu wszelkich możliwych środków wszelkich możliwych środków nacisku MKZ zdecydował się na ogłoszenie gotowości strajkowej. Władze pozostały głuche na nasze argumenty. Ogłosiliśmy gotowość strajkową mając nadzieję, że nie będziemy musieli strajkować i że władze wkroczą na drogę rozsądku. Niepokoi nas oportunistyczna i wykazująca się brakiem zrozumienia sytuacji w kraju postawa kierownictwa milicji. Działania na zwłokę zaostrzyły konflikt, którego mogło nie być gdyby władze w odpowiednim czasie i z większą energią przyspieszyły działania.

Poszkodowany Jan Kowalewski przebywa wciąż w szpitalu. Chociaż od jego pobicia minęły prawie dwa tygodnie, to trzeba było dopiero gotowości strajkowej, aby sprawa ruszyła z miejsca i może się okazać, że jednak istnieją podstawy zawieszenia funkcjonariuszy MO. Na razie co prawda tylko dwóch, ale miejmy nadzieję, że prawo zwycięży.

Dnia 14 V 1981 r. o godzinie 15 rozpoczęły się rozmowy pomiędzy Wojewodą,

Prokuratorem Wojewódzkimi Komendantem Wojewódzkim MO z jednej strony i MKS z drugiej strony. W rozmowach bierze udział przedstawiciel KKP Eligiusz Naszkowski¹. W godzinach popołudniowych osiągnięto porozumienie w sprawie zawieszenia w czynnościach służbowych kolejnego funkcjonariusza MO. Rozmowy trwają. Czy o wszystko jednak trzeba walczyć w ten sposób? Czy trzeba walczyć ze stróżami prawa o przestrzeganie prawa?

kopia, maszynopis

¹ Eligiusz Naszkowski – agent SB, który nagrał narady Prezydium Komisji Krajowej w Radomiu, nagranie następnie przekazał władzom, które wykorzystały to w celach propagandowych.

DOKUMENT 26

1981 maj 15, Białystok – Informacja o ukonstytuowanie się przy Filii Uniwersytetu w Białymstoku Uczelnianego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania

Komunikat nr 1

Białystok 15 V 1981 r.

W dniu 15 V 1981 r. odpowiadając na apel Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania ukonstytuowała się przy Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku Uczelniany Komitet Obrony Więzionych za Przekonania.

Powstanie naszego Komitetu spowodowane jest łamaniem przez władze 4 punktu Porozumienia Gdańskiego, w którym zobowiązały się do nierepresjonowania działaczy opozycji demokratycznej. Mimo tych zapewnień w dalszym ciągu jesteśmy świadkami przetrzymywania w więzieniach i aresztach ludzi za głoszone poglądy. Uważamy, że są to akty bezprawia – upoważniają nas do tego Porozumienia Gdańskie oraz międzynarodowe dokumenty ratyfikowane przez PRL – Pakty Praw Człowieka i Obywatela i Karta Helsińska.

Obowiązkiem każdego jest przeciwdziałanie jawnemu naruszeniu niezbywalnych praw człowieka przez władze PRL. Procesy polityczne są hańbiące dla naszego Narodu szczycącego się wielowiekową tradycją tolerancji politycznej. Pamiętajmy dziś Oni, jutro My!

Dariusz Boguski – Filologia Polska
Krzysztof Bondaryk – Historia
Konrad Kruszewski – Filologia Polska
Piotr Osiadacz – Fizyka
Sławomir Raube – Ekonomia
Zbigniew Suszczyński – Filologia Polska
Tomasz Wiśniewski – Filologia Polska
Ryszard Zieliński – Historia

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 27

1981 maj 27, Białystok – Informacja z posiedzenia Komisji Skrutacyjno-Wyborczej w sprawie weryfikacji kandydatów do władz, którzy pełnią obecnie kierownicze stanowiska w zakładach pracy

Protokół

z posiedzenia Komisji Skrutacyjno – Wyborczej w sprawie weryfikacji kandydatów do władz, którzy pełnią obecnie kierownicze stanowiska w zakładach pracy

Działając w oparciu o wyciąg z ankiet przed Komisją przedwyborczą delegatów na I Zjazd regionalnej „Solidarności” ustalono, że 17 delegatów kandyduje do władz Związku pełniąc jednocześnie kierownicze stanowiska w zakładach pracy.

Wobec powyższego Komisja Skrutacyjno – Wyborcza wysłała do ww. Na adresy prywatne pismo o obowiązku złożenia rezygnacji z kierowniczej funkcji lub wyjaśnienia miejsca zajmowanego stanowiska w hierarchii zakładu pracy. W konsekwencji otrzymano 5 oświadczeń o ewentualnej rezygnacji z zajmowanego stanowiska w wypadku wyboru do władz Związku. Skreślono z list kandydatów 4 osoby z uwagi na brak oświadczeń z tytułu zajmowanych odpowiedzialnych stanowisk w zakładach pracy. Jedna osoba zrezygnowała z kandydowania, jako omyłkowo wpisana na listę kandydatów. Pozostałe 6 osób po weryfikacji przez Komisję uznano, że pełnią podrzędne stanowiska w zakładach pracy.

Podpisy członków
Komisji Skrutacyjno-Wyborczej:

1. Bolesław Skrzyński
2. Grażyna Malinowska
3. Stefan Damińczuk
4. Stefan Kuczyński
5. Kazimierz Płazak
6. Halina Sołomianko
7. Marek Jarmołowicz
8. Dulba Aleksander
9. Józef Dobreńko^a

^a Podpisy nieczytelne

kopia, maszynopis

DOKUMENT 28

1981 czerwiec 04, Białystok – Protokół z odroczonego w dniu 28 V 1981 r. I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego w dniu 4 VI 1981 r. w sali kino-teatru związków zawodowych w Białymstoku

Protokół

z odroczonego w dniu 28 V 1981 r. I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego w dniu 4 VI 1981 r. w sali kino-teatru związków zawodowych w Białymstoku

W obradach udział wzięli delegaci wg listy obecności. Obrady rozpoczęły się o godzinie 10. Otwarcia obrad dokonał Przewodniczący Rejonowej Komisji Wyborczej K. Rutkowski. Przedstawił on program obrad przyjęty przez Walny Zjazd Delegatów w dniu 28 V 1981 r.

Na protokółantki powołano Janinę Paliwodę, Danutę Borowską i Bożenę Żukowską. Przystąpiono do wyboru Komisji Mandatowej. W wyniku głosowania zaakceptowano Komisję Mandatową w osobach:

- Kubik Adam^a – Urząd Miejski w Białymstoku
- Pruszyński Władysław – PTHW
- Biender Zenon – „Spomasz”

W wyniku dyskusji zdecydowano się na połączenie Komisji Uchwał i Wniosków z Komisją Programową. Komisja ta ma za zadanie przygotowanie programu działalności MKZ NSZZ „Solidarność” Region Białystok i przedstawienie go do zaakceptowania przez delegatów na kolejnym Walnym Zjeździe Delegatów. W skład Komisji weszły ww. osoby:

1. Syty Dionizy – Szkoła Podstawowa Nr 7 w Białymstoku
2. Oszer Czesław – „Spomasz”
3. Różalski Andrzej – „Gazeta Współczesna”
4. Rogacki Zdzisław – Białostockie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego
5. Trzasko Stefan – ZNTK Łapy
6. Falkowski Józef
7. Mogilewski Zygmunt – Fabryka Wyrobów Runowych
8. Bujnowski Jerzy – „Społem”
9. Bogusz Irena – BPBPL
10. Chmielewski Jerzy – „Gazeta Współczesna”
11. Niepsuj Bronisław – BZPT „Unitra-Biazeł”
12. Borsukiewicz Bogdan – Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów w Białymstoku

Przewodniczącym Komisji Wnioskowo-Programowej wybrany został Jerzy Chmielewski. W wyniku głosowania dokonano wyboru Komisji Wyborczo-Skrutacyjnej w skład której weszły następujące osoby:

1. Kuczyński Stefan – Ośrodek Zdrowia – Folwarki Tylwickie
2. Gabriel Daniel – Wojewódzki Zarząd Inwestycji Rolnych
3. Dulba Andrzej – Białostockie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej
4. Sołmianko Halina – Biblioteka Publiczna w Białymstoku

5. Gajdzińska Wanda – Rejon Dróg Publicznych Grajewo
6. Piończak Jan – Bank Spółdzielczy w Brańsku
7. Woroniecki Bogusław – PKP Białystok
8. Malinowska Grażyna – „Bielpo”
9. Domińczak Andrzej – „Fasty”
10. Skrzyński Bolesław – Zakład Remontowo-Montażowy PM w Białymstoku
11. Ptaszyński Włodzimierz „Fasty”
12. Jamiołkowski Jerzy – „Fasty”

W tym momencie przewodniczący Rejonowej Komisji Wyborczej K. Rutkowski przekazał dalsze prowadzenie obrad i prac Walnego Zjazdu Delegatów przewodniczącemu Komisji Wyborczo-Skrutacyjnej. Komisji Mandatowa stwierdziła prawomocność Walnego Zjazdu Delegatów – na 310 delegatów obecnych na zebraniu było 275, co stanowiło 89%, a więc wymaganą większość.

Wystąpienie przewodniczącego Rejonowej Komisji Wyborczej K. Rutkowskiego obejmowało 3 zagadnienia:

- sprawozdanie z działalności,
- ogólne uwagi socjologa dotyczące osobowości delegatów na Walny Zjazd Delegatów,
- sprawa delegatów zajmujących kierownicze stanowiska w zakładach pracy oraz pełniących funkcje w organizacjach politycznych i społecznych.

K. Rutkowski przedstawił propozycję, aby wybrana przez delegatów komisja zbadała sprawę i zajęła stanowisko dotyczące możliwości pełnienia przez niektóre osoby funkcji delegata. Na wniosek delegatów K. Rutkowski przedstawił listę osób na kierowniczych stanowiskach, a wymienieni wyjaśniali strukturę organizacyjną swych zakładów i zależność zajmowanego stanowiska od dyrekcji zakładu. W wyniku dyskusji powstało kilka wniosków dotyczących ww. sprawy:

1. Powołać specjalną komisję, która zajęłaby się sprawą wyjaśnienia stanowisk służbowych delegatów
2. Sprawę przekazać komisji wyborczo-skrutacyjnej
3. Walny Zjazd Delegatów jako najwyższa władza regionu powinien zdecydować o pełnieniu funkcji delegata przez osoby na kierowniczych stanowiskach.
4. Listę delegatów przekazać Krajowej Komisji Wyborczej z prośbą o wypowiedzenie się na ww. temat. Przedstawiający wniosek Feliks Gołębiewski nie otrzymawszy poparcia dla swojej propozycji puścił salę obrad.
5. Uznać jako delegatów wszystkich z zastrzeżeniem, że w razie wyboru do władz Regionu osoby te zrezygnują z zajmowanych stanowisk.

Po 15 minutach przerwy w wyniku głosowania podjęto uchwałę zgodną z wnioskiem nr 5.

Walny Zjazd Delegatów przyjął listę delegatów w całości.

Przewodniczący Komisji Wnioskowo-Programowej zwrócił się z prośbą do delegatów o składanie do Komisji wniosków dotyczących programu działania MKZ. Program ten będzie opracowany przez Komisję i poddany dyskusji na kolejnym Walnym Zejeździe Delegatów.

K. Rutkowski przedstawił delegatom propozycję uchwał dotyczących ordynacji wyborczej.

1. Uchwała dotycząca możliwości kandydowania do władz regionu:

- tylko delegatów na Walny Zjazd
- wszystkich członków Związku

Większością głosów przyjęto uchwałę do władz regionalnych mogą kandydować tylko delegaci na Walny Zjazd.

2. Większością głosów przyjęto uchwałę mówiącą, że na Krajowy Zjazd Delegatów kandydatami mogą być delegaci na Walny Zjazd, w tym również wybrani do władz regionalnych
3. Walny Zjazd Delegatów ustalił liczebność MKZ NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok. W skład Zarządu wejdzie 70 osób, Prezydium – 15 osób, do Komisji Rewizyjnej – 9 osób.
4. Rejonowa Komisja Wyborcza zaproponowała podział regionu na 6 okręgów i odpowiednio do liczby członków Związku w danym okręgu przydział miejsc mandatowych w zarządzie (70). Białystok – 54, Bielsk Podlaski – 1, Grajewo – 2, Siemiatycze – 1, Hajnówka – 1, Sokółka – 1 (razem 60 mandatów). Pozostałe 10 mandatów podzielić wg ilości zdobytych głosów przez kandydatów. W wyniku dyskusji ustalono utworzenie 9 regionów wyborczych i następującego podziału miejsc mandatowych: Białystok – 51, Bielsk Podlaski – 1, Grajewo – 2, Siemiatycze – 1, Hajnówka – 1, Sokółka – 1, Łapy – 2, Czarna Białostocka – 1, Mońki – 1 (łącznie 61 mandatów). Pozostałe 9 mandatów rozdzielić wg ilości zdobytych głosów przez kandydatów.
5. Walny Zjazd Delegatów ustalił liczbę mandatów na Zjazd Krajowy w wysokości 11.

Przewodniczący MKZ Stanisław Przestrzelski przedstawił sprawozdanie z dotychczasowej działalności Prezydium MKZ. Na prośbę Stanisława Przestrzelskiego mecenas Kazimierz Niemotko udzielił wyjaśnień dotyczących prowadzonych obecnie dochodzeń w sprawach Zbigniewa Simoniuksa, podpaleń mieszkań i zajęć w Kuźnicy Białostockiej.

Michał Pietkiewicz odczytał list ministra Cioska dotyczący wydania zezwolenia na budowę pomnika „Solidarności” w Białymstoku. Budowa pomnika została zaakceptowana przez władze centralne, jednak przed rozpoczęciem budowy potrzebne jest jeszcze zatwierdzenie formy pomnika przez Ministerstwo Kultury.

Sprawozdanie z działalności Komisji Interwencyjnej złożył Edward Łuczycki. Po omówieniu tego punktu ogłoszono przerwę obiadową do godziny 15.30.

II Część obrad rozpoczęła o godzinie 15.30. Komisja Mandatowa stwierdziła prawomocność Walnego Zjazdu Delegatów w podejmowaniu uchwał. Na 310 delegatów obecnych było 253 delegatów czyli 82%. Przewodnictwo obrad objął Marian Czackowski, który odczytał teleks dotyczący pogotowia strajkowego popierające sprawę w Bydgoszczy. Przedstawiono delegatom 2 projekty uchwał oparte na uchwałach MKZ Łódź i MKZ Bydgoszcz. I projekt oparty na uchwale MKZ Bydgoszcz mówił: I Walny Zjazd Delegatów popiera akcję strajkową MKZ Bydgoszcz, ogłoszone pogotowie strajkowe w Regionie Białostockim, a MKZ przekształca się w Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, w dniu 11 czerwca od godziny 10 ogłasza 2 godzinny strajk ostrzegawczy, jeżeli jednak to postępowanie nie da oczekiwanych rezultatów to w dniu 15 czerwca od godziny 6 ogłoszony zostanie strajk okupacyjny. W czasie całej akcji należy prowadzić intensywną akcję informacyjną.

II Projekt oparty na uchwale MKZ Łódź: I Walny zjazd Delegatów popiera akcję protestacyjną Regionu Bydgoszcz. MKZ Białystok będzie prowadził akcję propagandowo-informacyjną z tym związaną. Od 11 czerwca ogłoszone zostanie pogotowie strajkowe, które jeśli nie przyniesie rozwiązania przemieni się w strajk kroczący od godziny 6 do 15 czerwca. Walny Zjazd Delegatów odrzucił propozycje Ryszarda Szczęsnego i Jerzego Jamiołkowskiego dotyczące przyłączenia spraw Zbigniewa Simoniuka i wydarzeń w Kuźnicy Białostockiej do akcji w sprawie Bydgoszczy. Uznało, że sprawy te należy załatwić w dalszym ciągu we własnym zakresie z władzami Białostocczyzny, a ewentualny strajk potraktować jako popierający akcję w Bydgoszczy. Przy 16 głosach sprzeciwu i 5 głosach wstrzymujących się – 128 głosami przyjęto projekt uchwały jako uchwałę obowiązującą w Regionie Białystok.

W związku z podjętą uchwałą Krzysztof Burek zaproponował aby z grona delegatów wybrać kilka osób, które pomogłyby w organizowaniu akcji propagandowo-informacyjnej dotyczącej wydarzeń w Bydgoszczy i spraw z tym związanych. Do pracy tej zgłosiły się następujące osoby:

1. Jerzy Jamiołkowski – gazeta zakładowa „Fasty”
2. Barbara Biały-Rutkowska – spikierka PR i TV
3. Andrzej Różalski – dziennikarz „Gazety Współczesnej” – Przewodniczący obrad

Marian Czaczkowski otworzył dyskusję dotyczącą spraw programowych i organizacyjnych MKZ na najbliższą 2 – letnią kadencję. Zaznaczył, że wszystkie uwagi i propozycje przekazane będą do Komisji Wnioskowo-Programowej, która na tej podstawie opracuje program działania i strukturę organizacyjną Związku.

Janusz Ogryzko (PKP Białystok) – zaproponował, aby Komisja Wnioskowo-Programowa jako podstawę swej pracy przyjęła projekt programu działania i struktury organizacyjnej Związku opracowany przez Rejonową Komisję Wyborczą.

Zenon Biender („Spomasz” Białystok) – uważa, że Komisja Interwencji nie powinna być uzależniona od organów wykonawczych MKZ, zaś Biuro Prasowe powinno być również niezależne organizacyjnie od władz MKZ.

Jerzy Rybnik (Białostocka Fabryka Mebli) – zgłosił wniosek, aby w formie organu doradczego podejmującego uchwały i kontrolującego Prezydium – Walny Zjazd Delegatów zbierał się przynajmniej raz na trzy miesiące. Uważa także, że należy wnieść poprawki do Statutu Związku w punkcie dotyczącym kompetencji Komisji Rewizyjnej, która powinna mieć możliwość kontrolowania Zarządu i Prezydium Związku.

Jerzy Jamiołkowski (BZPB „Fasty”) – zwrócił uwagę na izolację naszego MKZ od innych regionalnych organizacji, w dalszej pracy należy rozszerzyć współpracę z innymi MKZ, należy także wciągnąć do działalności Komisje Zakładowe, które mają wiele ciekawych inicjatyw i rozpropagować w regionie. Członkowie Zarządu powinni częściej kontaktować się z KZ i w razie potrzeby służyć pomocą.

Michał Pietkiewicz („Eltor” Białystok) – powiedział, że Polska od „Solidarności” oczekuje więcej niż działalność związkowa. „Solidarność” powinna być szkołą historii, patriotyzmu, wychowania i to należy ująć w programie.

Jan Korzeniecki (Białostocka Spółdzielnia Mieszkaniowa) – omówił działalność Regionalnej Komisji ds. Mieszkaniowych. Komisja postawiła sobie za zadanie: zlikwidowanie spółdzielczego lokalu, przegląd mieszkań użytkowanych obecnie jako

pomieszczenia biurowe, hotele i przekazanie ich członkom spółdzielni, rozszerzenie działalności kulturalnej na osiedlach, tworzenie świetlic i klubów oraz opracowanie nowej struktury organizacyjnej spółdzielni mieszkaniowych.

Michał Demianiuk (Państwowy Ośrodek Maszynowy w Bielsku Podlaskim) – przedstawił problemy organizacyjne Terenowych Komisji Koordynacyjnych. Statut mówi, że 1 etatowy pracownik Związku przypada na 10 tys. członków. Na terenie województwa białostockiego największe po Białymstoku miasto Bielsk Podlaski ma tylko 8,5 tys. członków „Solidarności”. Inne TTKK mają jeszcze mniejsze liczebnie organizacje. Tak więc nie przysługuje im etatowy pracownik. Praca w terenie jest bardzo trudna, działalność musi być prowadzona bezustannie. Takiej działalności związkowej nie podążają działacze społeczni. Mówca przedstawił wniosek, aby etatowy pracownik przysługiwał każdej TTKK, bez względu na ilość członków.

Józef Mudel (Siemiatyckie Zakłady Obuwia) – uważa, że należy zwoływać Walny Zjazd Delegatów minimum raz na pół roku, ma to na celu niedopuszczenie do wypaczeń w ramach Plenum i Zarządu oraz będzie okazją do przekazania Zarządowi uwag, postulatów członków oraz nastrojów jakie panują wśród załóg zakładów pracy.

Zenon Biender – uważa, że działalność Prezydium była znikoma. Nie załatwiono wielu bardzo ważnych spraw. Należy więc zastanowić się nad przyczynami tego stanu rzeczy i wyciągnąć wnioski na przyszłość. Nowo wybrany Zarząd powinien zwrócić przede wszystkim uwagę na sprawę praworządności na Białostocczyźnie, spowodować obudzenie świadomości narodowej mieszkańców Regionu. Nowe Prezydium powinno bardziej zająć się komisjami zakładowymi i ukierunkować ich działalność. Sekcja Interwencji powinna być niezależna od Plenum i Zarządu. Mówca przedstawił kilka wniosków, które jego zdaniem powinny być przedstawione Komisji Krajowej, a mianowicie: przyspieszenie nowelizacji prawa cywilnego, karnego i prawa pracy, zniesienie kary śmierci.

Andrzej Różalski („Gazeta Współczesna”) – przedstawił swój stosunek dotyczący działalności Plenum MKZ, któremu zarzucił, że nie uczestniczyło w rozliczeniu ludzi odpowiedzialnych za obecny stan gospodarki. Mówca uważa, że należy zmienić struktury społeczne i polityczne, ale nie zwalnia to Plenum od brania udziału w pracach istniejących organizacji – zarzuca Plenum brak udziału w pracach Wojewódzkiej Rady Narodowej nad planem rocznym. Biuletyn MKZ nie służy w tej chwili informacji, która jest niedostateczna, przemienił się on w podręcznik historii – bardzo ważną sprawą w działalności MKZ jest brak doradców. Plenum nie potrafiło skupić wokół siebie mądrych i doświadczonych doradców, brak jest jakiegokolwiek samodzielnej działalności MKZ. Podejmowane były tylko tematy podchwycone od innych MKZ. Jest wiele tematów, którymi MKZ mógłby się zająć jako pierwszy i pilotować je np. Rewindykacja spółdzielni, sprawa walki z alkoholizmem.

Andrzej Domińczak (BZPB „Fasty”) – przedstawił sprawozdanie prac krajowej komisji opracowującej: ustawę o reformie gospodarczej, ustawę o przedsiębiorstwach społecznych, ustawę o samorządach społecznych. Projekty ww. Ustaw zamieszczone zostaną w Biuletynie Informacyjnym i będą przekazane do Komisji Zakładowych celem konsultacji.

Janusz Ogryzko – przedstawił wnioski wysunięte przez obwód wyborczy nr 105 i delegatów z Polskich Kolei Państwowych: opracowania zmiany kodeksu pracy, obniżenia wieku emerytalnego, przeprowadzenia kampanii wyborczej do Sejmu.

Barbara Biały-Rutkowska – postawiła wniosek aby uchwały podjęte przez II Zjazd Prasy Związkowej poparte zostały przez I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok.

Krzysztof Burek (rzecznik prasowy MKZ Region Białystok, redaktor „Biuletynu Informacyjnego”) – przedstawił uchwały II Zjazdu Prasy Niezależnej: pismo związkowe może być tylko zależne od decyzji Walnego Zjazdu Delegatów, niedopuszczalna jest cenzura i ingerencja władz w sprawy redakcyjne, pisma związkowe powinny być na własnym rozrachunku i samowystarczalne. Mówca zwrócił się z prośbą do delegatów o pomoc w redagowaniu „Biuletynu Informacyjnego” oraz o współpracę delegatów z PRiTV oraz „Gazety Współczesnej”. Zaproponował jak najszybsze rozdzielenie funkcji rzecznika prasowego i redaktora Biuletynu.

Jan Ambrosiewicz (Filia UW w Białymstoku) – uważa, że „Solidarność” nie może być związkiem apolitycznym, ale należy zająć się polityką ekonomiczną opartą na nauce. Najważniejszą sprawą w obecnej chwili jest zdaniem mówcy podniesienie na wyższy poziom moralności społeczeństwa.

Stanisław Zamojtuk (STW Białystok) – uważa, że bardzo ważną sprawą w obecnej sytuacji jest współpraca ze związkiem rolników indywidualnych. Wiele zakładów Regionu ma powiązania z rolnictwem i tę współpracę należy rozszerzyć.

Stanisław Guzowicz (BPBP) – przedstawił program działania związku opracowany przez obwód wyborczy nr 3 dotyczący spraw ogólnozwiązkowych i wewnątrz-związkowych.

Józef Kajewski (PSTWM Białystok) – zaproponował aby Walny Zjazd Delegatów przesłał do Sejmu wniosek dotyczący powołania społecznej komisji do kontroli stanu gospodarki narodowej oraz żądania o pociągnięcie do odpowiedzialności ludzi winnych obecnemu stanowi gospodarki.

Czesław Mosiej (Zespół Szkół Ogólnokształcących w Sokółce) – przedstawił wniosek o konieczności rozwiązania spraw kadrowych i ewentualnych przesunięć lub zwolnień. Skierował kilka zarzutów pod adresem Przewodniczącego i Prezydium MKZ dot. Braku zainteresowania sprawami członków komisji zakładowych i braku bezpośredniego kontaktu z nimi. W sprawozdaniu z działalności Prezydium zabrakło relacji o realizacji uchwał posiedzeń MKZ. Zwrócił uwagę na sposób w jaki ułatwiają są różnego rodzaju sprawy przez działaczy „Solidarności”. Zarzucił im brak taktu i umiejętności postępowania z władzami. Zalecił prowadzenie szkoleń z zakresu strategii działania. Zwrócił się z prośbą o poparcie przez Walny Zjazd sprawy przekazania budynku MO w Sokółce na rzecz służby zdrowia.

Maria Piekut (Zakład Gazowniczy w Białymstoku) – wypowiedziała się w sprawie wykorzystania funduszu związkowego MKZ. Mówczyni uważa, że część funduszu należy przeznaczyć na szkolenie działaczy w dziedzinach z którymi codziennie stykają się działacze, np. Prawo pracy. Należy liczyć się z okresowym bezrobociem, muszą być więc zabezpieczone środki finansowe na zasiłki. Drugą sprawą, która poruszyła p. Piekut były bolączki i kłopoty występujące w naszym regionie. Zaproponowała zaproszenie na Walny Zjazd posła województwa białostockiego p. Stefanowicza i poproszenie go o przedstawienie naszych problemów w Sejmie. Do najważniejszych spraw, które powinny być przedstawione w Sejmie zaliczyła mówczyni: praworządność, szybkie wprowadzenie reformy gospodarczej, walka z alkoholizmem.

Krzysztof Rutkowski (Akademia Medyczna w Białymstoku) – w dowód pamięci

po zmarłym Prymasie Polski Kardynale Stefanie Wyszyńskim zaproponował nazwanie jednej z ulic Białegostoku jego imieniem (zmiana nazwy ul. J. Marchlewskiego).

Przewodniczący obrad Marian Czaczkowski w tym momencie zakończył pierwszy dzień obrad i ogłosił przerwę do godziny 8.30 dnia 5 VI 1981 r. Dalszy ciąg obrad odbędzie się w sali konferencyjnej Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

Kopia, maszynopis

^a nazwiska i imiona jak oryginalne

DOKUMENT 29

1981 czerwiec 04, Białystok – Protokół z Komisji Skrutacyjno-Wyborczej powołanej na I Walnym Zjeździe Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok odbytego w dniu 4 VI 1981 r. w sali kino-teatru związków zawodowych w Białymstoku

Protokół

Komisji Skrutacyjno-Wyborczej powołanej na I Walnym Zjeździe Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok w dniu 4 VI 1981 r.

Komisja w składzie: Jan Bińczuk, Andrzej Domińczak, Józef Dobreńko, Aleksander Dulba, Marian Jarmołowicz, Stefan Kuczyński, Grażyna Malinowska, Kazimierz Płazak, Włodzimierz Ptaszyński, Bolesław Skrzyński i Halina Sołomianko na pierwszym posiedzeniu wyłoniła Przewodniczącego Bolesława Skrzyńskiego.

Zadaniem Komisji, oprócz przeprowadzenia technicznego wyborów w drugiej części zjazdu było przejęcie obowiązków Regionalnej Komisji Wyborczej. A mianowicie:

1. Prowadzenie zebrania wyborczego w dniu 5 czerwca na którym delegaci zgłaszali kandydatury członków Związku do władz regionalnych. Kandydatury osób znajdujących się na sali zgłaszane były ustnie przez delegatów, jeśli natomiast zgłaszany kandydat był nieobecny, wnioskodawca miał obowiązek przedstawić pisemną zgodę osoby kandydującej.

Zgodnie z uchwaloną przez Walny zjazd ordynacją wyborczą Region podzielono na 9 okręgów wyborczych, tj. Białystok, Grajewo, Czarna Białostocka, Siemiatycze, Sokółka, Łapy, Hajnówka, Bielsk Podlaski, Mońki. Obwody liczące poniżej 4000 członków miały zapewniony mandat w zarządzie. Białystok – 52 mandaty, Grajewo – 2 mandaty, pozostałe obwody po 1 mandacie. Suma tych mandatów wyniosła 61. Ponieważ uchwalono zarząd w liczbie 70 osób, pozostałe 9 osób przejdzie do zarządu w wyniku otrzymania największej liczby głosów.

Z poszczególnych okręgów zgłoszono następującą ilość kandydatów do zarządu: Białystok – 92 osoby, Grajewo – 20 osób, Czarna Białostocka – 8 osób, Siemiatycze – 4 osoby, Sokółka – 7 osób, Łapy – 11 osób, Hajnówka – 4 osoby, Bielsk Podlaski – 6 osób, Mońki – 2 osoby. Na przewodniczącego zarządu zgłoszono 17 osób, a do Komisji Rewizyjnej 13 osób. Na delegatów na zjazd Krajowy 15 osób, nie zamykając jednocześnie listy wyborczej, która uzupełniona będzie na II części Walnego Zjazdu Delegatów.

Następnie Komisja Skrutacyjno-Wyborcza dokonała weryfikacji posiadanych list kandydatów, zgodnie z regulaminem wyborów. Wpłynęły trzy rezygnacje pisemne z kandydowania na przewodniczącego oraz jeden z kandydowania do Zarządu i jeden z kandydowania do Komisji Rewizyjnej. Sporządzono listę kandydatów dla poszczególnych Komisji Zakładowych, które miały zapoznać wszystkich członków Związku z kandydatami do władz związkowych. W ramach prowadzonej kampanii przedwyborczej Komisje Zakładowe większych zakładów pracy organizowały spotkania z kandydatami na Przewodniczącego Zarządu Regionu.

Do Komisji nie wpłynęły na piśmie żadne zastrzeżenia wobec kandydatów do władz związkowych. Komisja wystąpił do kandydujących członków Związku, pełniących kierownicze stanowiska w swoich zakładach pracy, z prośbą o złożenie pisemnego oświadczenia, iż w wypadku wybrania go do władz związkowych, zrezygnuje z pełnienia kierowniczego stanowiska.

W dniu 22 czerwca Komisja dokonała weryfikacji listy kandydatów, w wyniku której skreślono 4 osoby. Listy wyborcze zawierały więc następujące ilości kandydatów do poszczególnych okręgów: Białystok – 91, Sokółka – 3, Siemiatycze – 2, Mońki – 2, Hajnówka – 2, Łapy – 6, Czarna Białostocka – 6, Bielsk Podlaski – 5, Grajewo – 9, na Przewodniczącego 14 osób, do Komisji Rewizyjnej – 12 osób. Na Krajowy Zjazd Delegatów zgłosiło kandydatury 21 osób.

Podpisy członków Komisji^a

kopia, maszynopis

^a Podpisy nieczytelne

DOKUMENT 30

1981 czerwiec 04, Białystok – Uchwała I Walnego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok popierająca akcję protestacyjną NSZZ „Solidarność” Regionu Bydgoszcz

Uchwała

I Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok uchwała co następuje:

1. Popieramy akcję protestacyjną NSZZ „Solidarność” Regionu Bydgoszcz. W marcu bieżącego roku została prowokacyjnie zerwana sesja Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, w czasie której mieli zabrać głos działacze naszego związku. Zostali oni brutalnie wyrzuceni z sali, a część z nich została ciężko pobita. W porozumieniu warszawskim władze państwowe zobowiązały się do wyjaśnienia przyczyn i ukarania winnych. Dotychczas tego nie uczyniły.

2. Zobowiązuje się Prezydium MKZ do rozpoczęcia natychmiastowej akcji informacyjno-propagandowej.
3. Z dniem 11 VI 1981 r. ogłasza się w Regionie Białystok gotowość strajkową, a MKZ przekształca się w Międzyzakładowy Komitet Strajkowy.
4. 11 VI 1981 r. O godzinie 11 rozpocznie się w Regionie Białystok 2-godzinny strajk ostrzegawczy.
5. 15 VI 1981 r. o godzinie 6 rozpocznie się w Regionie Białostockim strajk okupacyjny. Akcja protestacyjna Regionu Białystok może zostać odwołana, jeżeli zlikwidowane zostanie źródło konfliktu, a Region Bydgoszcz to uzna. Uchwała podlega uzgodnieniu z Krajową Komisją Porozumiewawczą.

Za zgodność:
Rzecznik Prasowy MKZ NSZZ
Region Białystok /-/Krzysztof Burek
Białystok, dnia 4 VI 1981 r.

Oryginał, maszynopis

DOKUMENT 31

1981 czerwiec 06, Białystok – Protest Regionalnej Sekcji Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” przy MKZ w Białymstoku złożony do Kuratorium Oświaty i Wychowania przeciwko niewłaściwemu trybowi przyznawania odznaczeń państwowych pracownikom oświaty

Białystok, dnia 6 VI 1981 r.

Kuratorium Oświaty i Wychowania w Białymstoku

Regionalna Sekcja Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” przy MKZ w Białymstoku składa protest przeciwko niewłaściwemu trybowi przyznawania odznaczeń państwowych pracownikom oświaty przez Wydział Oświaty i Wychowania w Białymstoku. Wnioski o przyznanie odznaczeń powinny być sporządzone na podstawie typowania przez Rady Pedagogiczne placówek oświatowych, czego dowodem powinno być potwierdzenie ich przez NSZZ „Solidarność” i Związek Nauczycielstwa Polskiego.

Niedopuszczalne są praktyki przyznawania Krzyży Kawalerskich Orderu Odrodzenia Polski dyrektorom placówek oświatowo-wychowawczych bez uprzedniego wystawienia wniosków, co miało miejsce na posiedzeniu komisji do spraw odznaczeń przy Wydziale Oświaty i Wychowania w Białymstoku w dniu 5 VI 1981 r.

Jednocześnie protestujemy przeciwko limitom w przyznawaniu nagród i odznaczeń pracownikom oświaty. Taki sposób postępowania jest jawnym narusze-

niem elementarnych zasad współzycia społecznego i ze wszech miar godny jest napiętnowania.

W imieniu pracowników
placówek oświatowo-wychowawczych
Regionu Białystok zrzeszonych w NSZZ
„Solidarność” Prezydium Regionalnej Sekcji
Pracowników Oświaty i Wychowania
NSZZ „Solidarność” przy MKZ Białystok:
Dionizy Syty, Henryk Chocian,
Maria Konopska, Krystyna Łapuć,
Barbara Pietraszuk, Waczesław Piechowski

Do wiadomości:

1. Wydział Oświaty i Wychowania w Białymstoku
2. Sekcja Interwencji przy MKZ w Białymstoku
3. Komisje Kół NSZZ „Solidarność” placówek oświatowo-wychowawczych Region Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 32

1981 czerwiec 08, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Sekcji Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” przy MKZ o pracy Ministerstwa Oświaty i Wychowania

Oświadczenie Regionalnej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku

1. Ministerstwo Oświaty i Wychowania zajęło lekceważący stosunek do spraw dzieci, szkoły i nauczycieli. Wyrazem tego jest:
  - lekceważenie porozumień społecznych podpisanych 17 XI 1980 r.,
  - lekceważenie opracowanych społecznym wysiłkiem materiałów,
  - unikanie spotkań przedstawicieli resortu z Krajową Sekcją Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”.
2. Ministerstwo nie interesuje się brakami i potrzebami oświat, czego wyrazem jest brak jakichkolwiek diagnoz i programu wyprowadzenia oświaty polskiej z kryzysu.
3. Ministerstwo Oświaty ma zapewne sporo do ukrycia skoro nadal nie została zapewniona jawność informacyjna resortu Oświaty. Nadal resort Oświaty i Wychowania działa m.in. w oparciu o akty normatywne niepublikowane.
4. Bezpieczeństwo dzieci jest zagrożone m.in. z powodu:
  - niewłaściwego transportu dzieci do szkół gminnych,
  - niedostosowania programów do możliwości dzieci co doprowadziło do zaburzeń rozwoju emocjonalnego, nerwic, wzrostu przestępczości i agre-

- sywności, utraty zdrowia fizycznego i psychicznego,
- wielozmianowości szkoły (dzieci przebywają po 9-10 godzin dziennie w szkole).

5. Przedstawiony Sejmowi projekt rządowy Karty Nauczyciela jest dowodem na brak zrozumienia przez rząd spraw oświaty i wychowania, a chęć uczynienia z nauczycieli funkcjonariuszy administracji państwowej (co wynika z rozdziału 2 art. 2 Karty) wyraźnie określa kierunek „przemian w Oświacie.

Organizm Oświaty polskiej jest chory. Za skutki szkodliwej dla polskiego społeczeństwa polityki oświatowej realizowanej w latach siedemdziesiątych nikt nie poniósł odpowiedzialności. Ludzie którzy podejmowali błędne i szkodliwe decyzje na różnych szczeblach w tym resorcie nadal funkcjonują i nadal podejmują wadliwe decyzje lub nie podejmują żadnych.

Nauczyciele zrzeszeni w NSZZ „Solidarność” Region Białystok przystępują do akcji protestacyjnej, ze strajkiem włącznie, jeżeli stan aktualny w Oświacie nie ulegnie zmianie, a projekt rządowej Karty Nauczyciela nie zostanie zmieniony zgodnie z wolą społeczeństwa.

Jednocześnie zwracamy się do społeczeństwa, a przede wszystkim do środowiska robotniczego o udzielenie poparcia nauczycielom, którym nie są obojętne losy naszych polskich dzieci, a przez nich losy przyszłości narodu.

Prezydium Regionalnej Sekcji Pracowników
Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”
przy MKZ Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 33

1981 czerwiec 26, Białystok – Protokół z I posiedzenia Zarządu NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego bezpośrednio po ogłoszeniu wyników wyborów w dniu 26 VI 1981 r.

Białystok, dnia 26 VI 1981 r.

Protokół

z I posiedzenia Zarządu NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego bezpośrednio po ogłoszeniu wyników wyborów w dniu 26 VI 1981 r.

Zebranie odbyło się w celu ustalenia ilości zastępców Przewodniczącego oraz ich wyboru, ponadto wyboru pozostałych 11 członków Prezydium do ogólnej ilości 15. Na wniosek członków Zarządu przewodnictwo pierwszego posiedzenia powierzono Przewodniczącemu Komisji Skrutacyjno-Wyborczej B. Skrzyńskiemu. Oraz techniczną stronę wyborów Komisji w składzie:

1. Bolesław Skrzyński – przewodniczący
2. J. Dobreńko – członek
3. K. Płazak – członek
4. M. Jarmołowicz – członek

Po obszernej dyskusji członkowie Zarządu Regionu poddali pod jawne głosowanie dwa wnioski o ilości etatowych zastępców przewodniczącego Regionu, w którym ustalono, iż odbędą się dwa tajne głosowania, odrębne na trzech wiceprzewodniczących i odrębne na pozostałych 11 nietatowych członków Prezydium. Ustalono następujące kandydatury na wiceprzewodniczących, które wpisano następnie na listę wyborczą: Bernard Bujwicki, Jerzy Rybnik, Michał Pietkiewicz, Kazimierz Kamiński, Jerzy Gordon, Stanisław Przestrzelski. W wyniku głosowania na funkcję wiceprzewodniczących zostali wybrani: Jerzy Rybnik, Bernard Bujwicki, Michał Pietkiewicz. Udział w głosowaniu brało 65 członków Zarządu Regionu. Ważnych głosów było 65.

Ponieważ Zarząd Regionu ustalił, iż Przewodniczący i trzech wiceprzewodniczących wchodzi w skład 15 osobowego Prezydium, pozostało do wyborów 11 członków Prezydium. Ustalono następujące kandydatury i wpisano na listę wyborczą: Kazimierz Kamiński, Jerzy Gordon, Stanisław Przestrzelski, Zbigniew Leszczyński, Lucjan Filipkowski, Janusz Malinowski, Roman Wilk, Leopold Stawecki, Andrzej Wierciński, Edward Łuczycki, Stanisław Guzowicz, Andrzej Gawroński, Waczesław Piechowski, Jerzy Chmielewski, Edmund Lajdorf, Marek Depczyński, Zenon Biender, Jerzy Pianko, Józef Kajewski, Marian Czaczkowski, Barbara Wojtulewska, Bronisław Niepsuj, Józef Mozolewski, Adam Kubik.

W wyniku głosowania na pozostałych członków do Prezydium zostali wybrani: Jerzy Chmielewski, Marian Czaczkowski, Stanisław Guzowicz, Roman Wilk, Edward Łuczycki, Zenon Biender, Marek Depczyński, Jerzy Pianko, Kazimierz Kamiński i Leopold Stawecki. Udział w głosowaniu brało 65 członków Zarządu. Ważnych głosów było 60, nieważnych 5. Na tym protokół zakończono i podpisano.

Podpisy członków Komisji Skrutacyjno-Wyborczej nieczytelne

Prezydium Zarządu Regionalnego

Przewodniczący: Stanisław Marczuk

Zastępcy przewodniczącego: Jerzy Rybnik, Bernard Bujwicki, Michał Pietkiewicz

Sekretarz: Kazimierz Kamiński

Członkowie: Jerzy Chmielewski, Marian Czaczkowski, Stanisław Guzowicz, Roman Wilk, Edward Łuczycki, Zenon Biender, Marek Depczyński, Jerzy Pianko, Zbigniew Gordon, Leopold Stawecki

Członkowie Zarządu Regionu z Białegostoku

Krzysztof Rutkowski, Jerzy Chmielewski, Edward Łuczycki, Zenon Biender, Andrzej Różalski, Teresa Bartel – Bujnowska, Bernard Bujwicki, Bronisław Niepsuj, Antoni Stolarski, Tadeusz Waśniewski, Stanisław Guzowicz, Waczesław Piechowski, Barbara Wojtulewska, Jerzy Rybnik, Michał Pietkiewicz, Jerzy Pianko, Zbigniew Gordon, Longin Malec, Marek Depczyński, Roman Maliszewski, Barbara Pietraszuk, Stanisława Dudzińska, Andrzej Gawroński, Edmund Lajdorf, Ryszard Silikiewicz, Janusz Malinowski, Romualda Czerniawska, Roman Wilk, Stanisław Mogielnicki, Leopold

Stawecki, Lidia Kuś, Lucjan Filipkowski, Adam Kubik, Daniel Gabryl, Edward Makarewicz, Ewa Królik, Stanisław Przestrzelski, Zbigniew Puchalski, Kazimierz Kamiński, Czesław Żera, Jan Korzeniecki, Janusz Turowski, Józef Kajewski, Krzysztof Czerniawski, Leokadia Szymula, Ireneusz Waszkiewicz, Zygmunt Bujalski, Jan Niewiński, Eugeniusz Brański, Marek Zieniewicz, Dionizy Syty, Aleksander Usakiewicz, Zbigniew Toporkiewicz, Mirosław Dobrogowski, Helena Kotowicz, Krystyna Strubel, Wiesław Wenderlich, Andrzej Jeżerys, Anna Kulesza

Członkowie Zarządu z terenowych okręgów wyborczych

Mirosław Dobrzyński – Hajnówka, Wiesław Dragan – Hajnówka, Michał Demianiuk – Bielsk Podlaski, Bronisław Błahuszewski – Sokółka, Krzysztof Koncerzewicz – Siemiatycze, Zbigniew Leszczyński – Łapy, Marian Czaczkowski – Grajewo, Wanda Gajdzińska – Grajewo, Józef Mozolewski – Mońki, Andrzej Wierciński – Czarna Białostocka

Skład Komisji Rewizyjnej

Tadeusz Iwaszczuk, Łucja Kloza, Janusz Ogryzko, Tadeusz Gąsowski, Jadwiga Śliwonik, Lech Gawalkiewicz, Jerzy Gryniewicz, Walenty Olendzki

Delegaci na Krajowy Zjazd Związku

Krzysztof Rutkowski, Marian Czaczkowski, Stanisław Marczuk, Bernard Bujwiczki, Edward Łuczycycki, Michał Pietkiewicz, Leopold Stawecki, Longin Malec, Jerzy Pianko, Stanisław Guzowicz.

Kopia, maszynopis

DOKUMENT 34

1981 czerwiec 25, Białystok – Protokół Komisji Skrutacyjno-Wyborczej z wyników wyborów na przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok przeprowadzonych w dniu 25 VI 1981 r.

Protokół

Komisji Skrutacyjno-Wyborczej z wyników wyborów na przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok przeprowadzonych w dniu 25 VI 1981 r.

Komisja w składzie: Jan Bińczuk, Andrzej Domińczak, Józef Dobreńko, Aleksander Dulba, Marian Jarmołowicz, Stefan Kuczyński, Grażyna Malinowska, Kazimierz Płazak, Włodzimierz Ptaszyński, Bolesław Skrzyński – przewodniczący, Halina Sołomianko. W pierwszej turze głosowania wzięło udział 252 delegatów, głosów ważnych

było 250, nieważnych 2. Kandydaci uzyskali następującą liczbę głosów: Bernard Bujwicky – 103, Zdzisław Ciniewicz – 1, Marek Depezyński – 5, Jacek Filipczuk – 0, Zbigniew Gordon – 1, Kazimierz Kamiński – 13, Stanisław Marczuk – 54, Michał Pietkiewicz – 41, Władysław Pruszyński – 3, Stanisław Przestrzelski – 9, Zbigniew Puczowski – 1, Waldemar Rakowicz – 5, Jerzy Rybnik – 11, Andrzej Wierciński – 4.

W myśl ordynacji wyborczej żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganego minimum 50% głosów +1, należało więc przeprowadzić kolejną turę wyborów, do której przeszły następujące osoby: Bernard Bujwicky – 103, Stanisław Marczuk – 54, Michał Pietkiewicz – 41, Kazimierz Kamiński – 13, Jerzy Rybnik – 11. w drugiej turze udział w głosowaniu wzięło 249 delegatów, głosów ważnych oddano 248, zaś nieważny był 1 głos. Kandydaci otrzymali następującą ilość głosów: Bernard Bujwicky – 121, Stanisław Marczuk – 82, Michał Pietkiewicz – 33, Kazimierz Kamiński – 7, Jerzy Rybnik – 5.

Ponieważ żaden z ww. kandydatów nie uzyskał wymaganej większości, przeprowadzono trzecią turę głosowania, do której przeszli: Bernard Bujwicky i Stanisław Marczuk. Udział w trzeciej turze wzięło 244 delegatów, głosów ważnych oddano 243, nieważny – 1.

Wyniki głosowania są następujące: Bernard Bujwicky – 109, Stanisław Marczuk – 134. Przewodniczącym MKR Region Białystok został Stanisław Marczuk.

Podpisy Komisji^a

kopia, maszynopis

^a 10 podpisów nieczytelnych

DOKUMENT 35

1981 czerwiec 25, Białystok – Lista kandydatów na I Krajowy Zjazd NSZZ „Solidarność”, kandydatów do Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność Białymstoku

Kandydaci na delegatów na Zjazd Krajowy Związku

Zenon Biender, Bernard Bujwicky, Lech Henryk Cygler, Marian Czaczkowski, Stanisław Guzowicz – technik, mechanik – BPBP, Kazimierz Kamiński – ślusarz w Lokomotywowni PKP, Aleksander Korzun – specjalista ds. kontroli – BPCB, Edward Łuczycki – lekarz medycyny z Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego im. Śniadeckiego, Edward Makarewicz – tkacz – „Fasty”, Jerzy Pianko – elektryk – ZPW im. E. Plater – Wasilków, Stanisław Przestrzelski – drukarz – BZGraf., Waldemar Rakowicz – starszy specjalista – OPOZH, Krzysztof Rutkowski – lekarz medycyny – Akademia Medyczna, Leopold Stawecki – pracownik administracyjny – ZE, Dionizy Syty – nauczyciel – trener – Szkoła Podstawowa nr 27

Kandydaci do Komisji Rewizyjnej: Leszek Cylwik – elektromechanik – BZWG, Józef Dzieńis – technolog drewna – Zakład Remontowy Budownictwa WSS, Lech Gawalkiewicz – technik – mechanik FP i U, Tadeusz Gąsowski – nauczyciel – Rejo-

nowy Zakład Dział Socjalny Spółdzielczości Pracy, Jerzy Gryniewicz – meliorant Przedsiębiorstwo Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracyjnych, Tadeusz Iwaszczyk – prawnik Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku, Łucja Kloza – ekonomista – NBP III Oddział Białystok, Jerzy Małyszko, włókiennik – ZPW im. E. Plater Wasilków, Janusz Ogryzko – inżynier wojsk łączności – Odcinek łączności Radiowej PKP Białystok, Walenty Olendzki – blacharz – dekarz – Przedsiębiorstwo Budownictwo Rolnego Białystok, Jadwiga Śliwonik – ekonomista – Spółdzielnia Inwalidów im. L. Waryńskiego Białystok, Barbara Wawrzyńczak – ekonomista – Chemiczna Spółdzielnia Pracy „Betesca”.

Kandydaci do Zarządu Regionu – okręg wyborczy – BIAŁYSTOK: Franciszek Baranowski – tapeciarnik – Białostocki Kombinat Budowlany, Teresa Bartel – Bujnowska – lekarz medycyny – Miejski ZOZ w Białymstoku, Zenon Biender – pracownik umysłowy – „Spomasz, Kazimierz Bołkun – technik elektromechanik – Białostockie Zakłady Piwowarskie, Bogdan Borsukiewicz – technik drogowy – Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów, Eugeniusz Brański – ślusarz narzędziowy – Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Sierżana, Zygmunt Bujalski – konwojent Wojewódzkiego Zakładu Transportu Mleczarskiego, Jerzy Chmielewski – dziennikarz – „Gazeta Współczesna”, Bernard Bujwicki – inżynier budownictwa wodnego „Wodrol”, Jerzy Cichosz – pracownik umysłowy Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Turystycznego, Zdzisław Ciniewicz – spawacz – Białostockie Zakłady Przemysłu Owocowo – Warzywnego, Romualda Czerniawska – referent do spraw osobowych – Okręgowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego, Krzysztof Czerniawski – technik elektryk – WSS „Społem” Oddział Białystok, Marek Depczyński – włóknarz FWR „Biruna”, Mirosław Dobrogowski – konstruktor – UNITRA „Elmasz”, Stanisława Dudzińska – ekonomista – WPHW Białystok, Jacek Filipczuk – technik mechanik – Białostockie Zakłady Wyrobów Galanteryjnych, Daniel Gabryl – technik elektryk Wojewódzkiego Zarządu Inwestycji Rolniczych, Andrzej Gawroński – elektromechanik – Baza Sprzętu przy BPBP, Zbigniew Gordon – technik mechanik Kombinat Budownictwa Komunalnego ORD, Stanisław Guzowicz – technik mechanik – BPBP, Jerzy Halicki – technik ekonomista BSM, Andrzej Jeżerys – ślusarz narzędziowy Fabryki Przyrządów i Uchwytów, Józef Kajewski – ekonomista PSiTWM, Jerzy Kamiński – technik mechanik – I Oddział Osobowy PKS Białystok, Kazimierz Kamiński – ślusarz – Lokomotywnia PKP, Jan Korzeniecki – inżynier elektryk BSM, Jerzy Kosobudzki – inżynier mechanik Białostocki Kombinat Budowlany, Helena Kotowicz – mistrz obróbki szkła – Huta Szkła, Zenon Kozłowski – kierowca, ślusarz – Rejonowe Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Henryk Kania – zaopatrzeniowiec – WPHW, Ireneusz Krajewski – elektromechanik – FWR „Agnella”, Ewa Królik – technik budownictwa – Przedsiębiorstwo Produkcji Urządzeń Transportowych „WUTECH”, Adam Kubik – prawnik – Urząd Miejski, Anna Kulesza – technik włókiennik – BZPB „Fasty”, Lidia Kuś – pielęgniarka – MZOZ, Edmund Lajdorf – technik eksploatacji samochodowej – Budowlana Spółdzielnia Pracy, Jerzy Linowski – technik mechanik – WSS „Społem”, Edward Łuczycki – lekarz medycyny – Wojewódzki Szpital Zespolony im. Śniadeckiego, Edward Makarewicz – tkacz – BZPB, Longin Malec – technik mechanik – Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego, Janusz Malinowski – technik elektronik – Wojewódzka Spółdzielnia Mieszkaniowa ZBR, Roman Maleszewski – inżynier meliorant – Zjednoczenie Budownictwa Wodnego i Melioracji, Stanisław Marczuk – inżynier mechanik – Fabryka Przyrządów

i Uchwytów, Stanisław Mogielnicki – inżynier mechanik – FP i U, Bronisław Niepsuj – elektronik – BZPT „Unitra – Biazet”, Wawrzyniec Niezgoda – technik instalacji budowlany – Okręgowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego, Jan Niwiński – pracownik umysłowy – Centrala Przemysłu Naftowego, Waczesław Piechowski – nauczyciel – Szkoła Podstawowa nr 1 w Białymstoku, Jerzy Pianko – elektryk – Zakłady Przemysłu Wełnianego im. E. Plater Wasilków, Michał Pietkiewicz – nauczyciel – Przedsiębiorstwo Elektryfikacji i Technicznej Obsługi Rolnictwa, Barbara Pietraszuk – ekonomista – Zespół Szkół Mechanizacji Rolnictwa Supraśl, Mirosław Piszczatowski – włókiennik – BZPB „Fasty”, Jerzy Popławski – technik geodeta – Okręgowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno – Kartograficzne, Władysław Pruszyński – mechanik samochodowy, PTHW, Stanisław Przestrzelski – drukarz BZGraf, Zbigniew Puchalski – mistrz elektromechanik – Przedsiębiorstwo Doświadczalne Opakowań, Aleksander Puchnarewicz – mechanik – Okręgowe Zakłady Transportu i Maszyn Drogowych, Zbigniew Puczkowski – technik mechanizator rolnictwa – PTHW, Waldemar Rakowicz – starszy specjalista – POPZH, Stanisław Rojsza – mechanik – I Oddział Osobowy PKS, Andrzej Różalski – dziennikarz – „Gazeta Współczesna”, Krzysztof Rutkowski – lekarz medycyny – Akademia Medyczna, Mikołaj Sac – inżynier mechanik – Zakład Budownictwa i Napraw Maszyn Drogowych, Jerzy Rybnik – technolog – Białostocka Fabryka Mebli, Ryszard Silikiewicz – ekonomista – Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Sanitarnych, Jerzy Sołomiewicz – administrawista – NBP Oddział Wojewódzki, Andrzej Stalończyk – technik – Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowych, Leopold Stawecki – pracownik prawno – administracyjny – Zakład Energetyczny, Antoni Stolarski – inżynier mechanik – Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych, Krystyna Strubel – pracownik umysłowy – Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich Budownictwa Przemysłowego, Dionizy Syty – nauczyciel – Szkoła Podstawowa nr 27, Ryszard Szczęsny – automatyk – BZPB „Fasty”, Leokadia Szymula – ekonomista – PP Polmozyt, Zbigniew Tobijański – technik elektryk – Oddział Remontowy PKS, Henryk Toczydłowski – architekt – BPBBO „Miastoprojekt – Białystok”, Zbigniew Toporkiewicz – inżynier elektronik Przedsiębiorstwa Elektryfikacji i Technicznej Obsługi Rolnictwa, Janusz Turowski, inżynier elektryk – Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych, Aleksander Usakiewicz – magister inżynier urządzeń sanitarnych – Politechnika Białostocka, Jan Parmańczuk – tokarz – Białostockie Przedsiębiorstwo Robót Zmechanizowanych i Maszynowych, Ireneusz Waszkiewicz – specjalista zaopatrzenia – PIP „Instal”, Tadeusz Waśniewski – dr fizyki – Politechnika Białostocka, Wiesław Wenderlich – lekarz medycyny – Akademia Medyczna, Roman Wilk – technik – BZPT „Unitra – Biazet”, Ryszard Wiszowaty – technik mechanik – Białostockie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej, Barbara Wojtulewska – nauczycielka – Białostockie Przedsiębiorstwo Budowlane, Bogusław Woroniecki – diagnostyk samochodowy – Stacja Kolei Państwowych, Czesław Żera – pracownik fizyczny – Spółdzielnia Inwalidów Głuchych – Nowosiółki, Marek Zieniewicz – inżynier elektryk – FWR „Agnella”, Leszek Zubrzycki – specjalista zaopatrzenia – Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Sanitarnych.

Okręg Wyborczy – BIELSK PODLASKI: Michał Demianiuk – technik ekonomista – POM Bielsk Podlaski, Alicja Giżewska – ekonomista – Zakłady Przemysłu Dziewiąskiego „Karo” Bielsk Podlaski, Kazimierz Leszczyński – mechanik – Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Bielsk Podlaski, Adam Łęczycki – lekarz – ZOZ Bielsk Podlaski, Marian Syczewski – ślusarz – F Pi U Zakład nr Bielsk Podlaski.

Okręg Wyborczy – CZARNA BIAŁOSTCKA: Tadeusz Bogdanowicz – technolog – Zakład Doskonalenia Zawodowego Białystok, Bogdan Derehajło – technik mechanik – Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet”, Aleksander Orłowski – inżynier mechanik – Fabryka Maszyn Rolniczych, „Agromet Czarna Białostocka, Zdzisław Rogacki – tokarz – Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego, Jadwiga Siedlecka – technolog ekonomista – „Agroma” Baza Zbytu Części Zamiennych Lipki k. Czarnej Białostockiej, Andrzej Wierciński – mechanik – FMR „Agromet” Czarna Białostocka.

Okręg Wyborczy – GRAJEWO: Krzysztof Borawski – nauczyciel – Zespół Szkół Zawodowych w Wojewodzinie, Witold Brajcewski – lekarz – ZOZ Grajewo, Przychodnia Rejonowa nr 1, Witold Chojnowski – technolog drewna – Zakłady Płyt Wiórowych, Grajewo, Wanda Gajdzińska – technik ekonomista – Rejon Dróg Publicznych Grajewo, Sławomir Kolendo – frezer – Zakład Elektrotechniczno Motoryzacyjny w Elku, Mirosław Kryszpiniuk, ekonomista – Zakład Elektrotechniki Motoryzacyjnej, Lucyna Mazurkiewicz – ekonomista – Zakład Elektrotechniki Motoryzacyjnej Elk, Ryszard Moenke – farmaceuta – PZF „Cefarm” Apteka w Jedwabnej, Jan Ożarowski – technik elektryk – Zakład Energetyczny Rejon Elk, Andrzej Parchucik – elektro monter – Zakład Płyt Wiórowych Grajewo, Zdzisław Pruchnik – ślusarz mechanik – Zakład Przemysłu Drzewnego, Antoni Rogowski – elektryk – Zakład Energetyczny, Rejon Łomża.

Okręg Wyborczy – HAJNÓWKA: Mirosław Dobrzyński – technik RTG – ZOZ Hajnówka, Wiesław Dragun – technik mechanik – Hajnowskie Przedsiębiorstwo Suche Destylacji Drewna.

Okręg Wyborczy – ŁAPY: Zdzisław Kucharczuk – nauczyciel – Zasadnicza Szkoła Metalowa w Łapach, Zbigniew Leszczyński – technik mechanik – Cukrownia Łapy, Stefan Trzasko – stolarz – Zakłady Napraw Taboru Kolejowego Łapy, Krystyna Ulanowicz – technik budownictwa – Gminna Spółdzielnia „Sampomocy Chłopskiej” Łapy, Romuald Warnieńo – inżynier mechanik – Zakłady Napraw Taboru Kolejowego Łapy, Wiesław Zawistowski – inżynier budownictwa lądowego – Urząd Miasta i Gminy w Łapach

Okręg Wyborczy – MOŃKI: Kazimierz Korfel – lekarz – ZOZ Mońki, Józef Mozolewski – kierowca – Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Mońkach.

Okręg Wyborczy – SIEMIATYCZE: Krzysztof Konczerewicz – technik rolnictwa – Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego „Hortex” w Siemiatyczach, Jerzy Kuźwiński – starszy magazynier – Gminna Spółdzielnia w Mielniku

Okręg Wyborczy – SOKÓŁKA: Bronisław Błahuszewski – kierowca – Plac Terenowy PKS w Sokółce, Władysław Hryniewicz – lekarz – Gminny Ośrodek Zdrowia w Sidrze, Waldemar Maliszewski, technik mechanik – Zakłady Stolarki Budowlanej w Sokółce, Witold Rudnik – ekonomista – Gminna Spółdzielnia w Krynkach.

Zgłoszono następujące kandydatury na przewodniczącego Zarządu Regionu: Bernard Bujwicki, Zdzisław Ciniewicz, Marek Depczyński, Jacek Filipczuk, Zbigniew Gordon, Kazimierz Kamiński, Stanisław Marczuk, Michał Pietkiewicz, Władysław Pruszyński, Stanisław Przestrzelski, Zbigniew Puczkowski, Waldemar Rakowicz, Jerzy Rybnik, Andrzej Wierciński.

kopia, maszynopis

DOKUMENT 36

1981 czerwiec 25, Białystok – Ordynacja wyborcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Ordynacja wyborcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Zasady organizacji władz regionalnych NSZZ „Solidarność” Region Białystok oraz zasady ordynacji wyborczej dla wyborów tych władz oraz delegatów na Krajowy Zjazd „Solidarność” zostały opracowane w oparciu o postanowienia:

- statutu NSZZ „Solidarność”,
- projektu zasad ordynacji wyborczej dla wyboru delegatów na walne zebranie delegatów regionów oraz Krajowy Zjazd „Solidarność”,
- pomocniczo, wzorcowej ordynacji wyborczej NSZZ „Solidarność”

W celu ukonstytuowania się statutowych władz regionalnych NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok, Międzyzakładowy Komitet Założycielski – na podstawie § 22 ust. 3 statutu – ustala następujący sposób wyborów władz regionalnych oraz delegatów na Krajowy Zjazd „Solidarność”

1. Organizacje zakładowe dużych i średnich zakładów pracy oraz grupy organizacji zakładowych małych zakładów pracy dokonuje wyborów delegatów na walne zebranie delegatów regionu.
2. Walne zebranie delegatów regionu dokonuje wyborów:
  - a) przewodniczącego i członków zarządu,
  - b) członków Regionalne Komisji Rewizyjnej,
  - c) delegatów na Krajowy Zjazd „Solidarność”,
3. Członków prezydium zarządu z wyjątkiem przewodniczącego wybiera zarząd.
4. Kadencja władz regionalnych Związku trwa 2 lata od dnia wyborów.

2.1. W celu przeprowadzenia wyborów walnego zebrania delegatów ustala się zasadę, iż w Regionie Białystok należącym do kategorii regionów średnich (od 100 tys. do 350 tys. członków) 1 delegat reprezentuje 400 członków Związku.

2. Średnie i duże związkowe organizacje zakładowe wybierają delegatów w następującej proporcji:

- 350-500 członków – 1 delegat
- 500-900 członków – 2 delegatów
- 900-1300 członków – 3 delegatów
- 1300-1700 członków – 4 delegatów
- 1700-2100 członków – 5 delegatów itp.

3. Małe zakładowe organizacje związkowe, liczące poniżej 350 członków łączy się w grupy zakładów. Tworzą one okręgi wyborcze. Wybierają one wspólnie delegatów w liczbie proporcjonalnej do ogólnej liczby członków Związku zgromadzonych w zakładach. Grupowanie zakładów następuje przede wszystkim na zasadzie tej samej lub pokrewnej branży, dopuszcza się także możliwość łączenia zakładów na zasadzie terytorialnej. Wybór delegatów przez zgrupowane zakłady pracy następuje za pośrednictwem elektorów wybieranych przez poszczególne zakładowe organizacje związkowe. Przyjmuje się zasadę, że jeden elektor reprezentuje 40 członków. Łączna ilość elek-

torów zakładowej organizacji związkowej wynika z podziału liczby członków przez 40, z tym że nadwyżka ponad pełne 40 upoważnia także do wyboru elektora.

4. W celu przygotowania i przeprowadzenia wyborów powołuje się komisje wyborcze:

- Regionalną Komisję Wyborczą, w składzie 35 osób powołuje w głosowaniu tajnym Międzyzakładowy Komitet Założycielski, członkiem Regionalnej Komisji Wyborczej może być członek MKZ
- komisje wyborcze w średnich i dużych zakładach pracy w składzie 5-9 członków powołują komisje zakładowe:
- okręgowe komisje wyborcze dla małych zakładów zgrupowanych wspólnie w okręgu wyborczym, powołują w drodze porozumienia komisje zakładowe zgrupowanych zakładów. Komisje zakładowe ustalają skład liczebny komisji wyborczej, z tym że w komisji wyborczej powinny być reprezentowane wszystkie zgrupowane zakłady pracy. Dla wyboru elektorów mogą być powoływane komisje wyborcze w małych zakładach pracy.

4. Zadaniem Regionalnej Komisji Wyborczej jest:

- sprawdzenie rozgraniczenia regionu zgodnie z przyjętymi przez Krajową Komisję Porozumiewawczą zasadami regionalizacji,
- sprawdzenie ewidencji organizacji zakładowych i ich liczebności, przedłożenie przez komisje zakładowe aktualnej listy członków jest warunkiem dopuszczenia delegatów wybranych przez dany zakład do udziału w walnym zebraniu delegatów,
- ustalenie liczby delegatów wybieranych przez poszczególne grupy zakładów
- ustalenie zasad zgrupowania małych zakładów pracy i określenie liczby delegatów wybieranych przez poszczególne grupy zakładów,
- informowanie zakładów w sprawach wyborczych oraz załatwianie odwołań w sprawie decyzji o liczbie delegatów i zgrupowaniu zakładów,
- nadzór nad przebiegiem wyborów i załatwianie odwołań w sprawach wyborów.

5. 1. Komisje wyborcze w średnich i dużych zakładach pracy organizują wybory delegatów na walne zebranie Regionu, na walnym zebraniu członków organizacji zakładowej.

2. W dużych zakładach pracy (powyżej 500 osób członków Związku), gdzie komisje zakładowe były wybierane przez delegatów wydziałowych, ci sami delegaci mogą wybierać delegatów na walne zebranie poszczególnych ogniw wydziałowych (oddziałowych)

3. W przypadku nieprzyjęcia rozwiązania przewidzianego w punkcie poprzednim przeprowadza się ponowne wybory delegatów na walne zebranie organizacji zakładowej (według wzorcowej ordynacji wyborczej NSZZ „Solidarność”), na którym to zebraniu wybiera się delegatów na walne zebranie Regionu (wybory delegatów mają wówczas charakter dwustopniowy).

6.1. Organizacja wyborów delegatów na walne zebranie delegatów Regionu przez członków organizacji w małych zakładach pracy ma charakter dwustopniowy.

2. Komisje wyborcze w poszczególnych małych zakładach pracy przeprowadzają wybory elektorów na walnym zebraniu organizacji zakładowej.

3. Okręgowe komisje wyborcze organizują zebrania wyborcze elektorów i przeprowadzają wybory delegatów na walne zebranie Regionu.

7.1. Zakładowe lub okręgowe komisje wyborcze przekazują pełne wyniki wyborów delegatów na walne zebranie Regionu (protokołu z zebrań wyborczych) regionalnej komisji wyborczej, która je przechowuje i o zachodzących zmianach w osobach delegatów informuje komisję mandatową.

2. W przypadku, gdy delegat nie może wziąć udziału w walnym zebraniu delegatów jest on zobowiązany do poinformowania o tym niezwłocznie regionalnej komisji wyborczej. W jego miejsce wchodzi osoba, która zastąpi delegata stosownie do kolejności głosów oddanych na zebraniu wyborczym danej zakładowej czy okręgowej komisji wyborczej.

8.1. Kandydatem w wyborach do władz regionalnych Związku lub kandydatem na delegata na Krajowy Zjazd „Solidarności” może być każdy członek organizacji zakładowej NSZZ „Solidarność”.

2. Kandydaci zajmujący stanowiska określone jako kierownicze przed wpisaniem ich na listy wyborcze muszą złożyć oświadczenie, w którym stwierdzą, że w wypadku wybrania ich do władz Związku zrezygnują z pełnionych dotychczas funkcji.

3. Kandydatów zgłasza się na zebraniach wyborczych odpowiednich szczebli lub za pomocą pisemnego wniosku. Zgłoszenie kandydata wymaga uzasadnienia kandydatury.

4. Jako kandydat w wyborach do władz zgłoszony może być członek NSZZ „Solidarność” obecny na zebraniu jak również członek nieobecny, pod warunkiem udzielenia pisemnej zgody na kandydowanie i na przedstawienie kandydata przez osobę zgłaszającą.

5. Uczestnicy zebrań wyborczych lub walnego zebrania delegatów Regionu mają prawo zadawania pytań kandydatom.

6. Wpisanie na listę kandydatów wymaga poparcia wyrażonego w głosowaniu jawnym przez 10% uczestników zebrania wyborczego.

9.1. Wszystkie głosowania na zebraniach wyborczych elektorów i delegatów, delegatów także na posiedzeniu wyborczym walnego zebrania delegatów Regionu, muszą być przeprowadzone zgodnie z § 9 statutu, a mianowicie:

- a) głosowanie jest tajne
- b) nie ogranicza się liczby kandydatów
- c) głosuje się na poszczególnych kandydatów
- d) przewodniczącego zarządu wybiera bezpośrednio walne zebranie delegatów Regionu

2. Na podstawie zalecenia Krajowej Komisji Porozumiewawczej w zakresie przyjęcia prostoty rozwiązań przy organizacji wyborów oraz na podstawie § 22 ust 4 i 5 statutu ustala się, że dla ważności wszystkich zebrań wyborczych konieczna jest obecność co najmniej $\frac{1}{2}$ liczby osób uprawnionych do głosowania (członków organizacji zakładowej), elektorów, delegatów na walne zebranie delegatów Regionu, a w głosowaniach wyborczych obowiązuje zasada większości względnej, tzn. nie jest wymagane uzyskanie większości głosów 50%+1 głos, a wybranymi zostają osoby, które uzyskały największą ilość głosów i znajdują się na miejscach mandatowych. Wyjątek dotyczy wyboru przewodniczącego Zarząd Regionu – przewodniczącym zostaje osoba, która uzyskała największą ilość głosów, z tym że musi to być większość bezwzględna,

a zatem 50%+1 głos delegatów na walne zebranie, uczestniczących w wyborach.

3. Przy przeprowadzaniu głosowań zaleca się powielenie kartek wyborczych z nazwiskami wszystkich zgłoszonych kandydatów, którzy wyrazili zgodę na kandydowanie. Przy nazwisku kandydata należy podać wiek, zawód, stanowisko, miejsce pracy i przynależność organizacyjną.

4. Wyborcy skreślają kandydatów, na których nie głosują. Pozostawienie na liści większej liczby kandydatów niż ustalona ilość wybieranych osób w danych wyborach powoduje, że głos jest nieważny. Skreślając kandydatów można pozostawić ich ilość mniejszą niż ilość miejsc.

10. Przedstawione w § 8 i 9 zasady kandydowania i głosowania mają zastosowanie do zebrań wyborczych wszystkich szczebli, mających na celu wyłonienie władz regionalnych Związku, a także do wyborów delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów „Solidarności”.

11. Przebieg zebrań wyborczych:

1. Zebranie wyborcze zwołują, wyznaczają termin i miejsce oraz porządek obrad komisje wyborcze poszczególnych szczebli (zakładowe, okręgowe i regionalna komisja wyborcza).

2. Przewodniczącym zebrania wyborczego jest przewodniczący (względnie zastępca przewodniczącego) komisji wyborczej danego szczebla.

3. Porządek każdego zebrania obejmuje w kolejności:

- a) zgłaszanie kandydatów zgodnie z § 8 ordynacji,
- b) ogłoszenie zamknięcia listy wyborczej,
- c) powołanie komisji mandatowo-skrutacyjnej, spośród osób nie wpisanych na listę kandydatów,
- d) przeprowadzenie głosowania,
- e) ogłoszenie wyników wyborów

12. 1. Przed przeprowadzeniem wyborów do władz regionalnych walne zebranie delegatów ustala:

- a) liczbę członków zarządu
- b) liczbę członków prezydium zarządu
- c) liczbę członków regionalnej komisji rewizyjnej

2. Krajowa Komisja Porozumiewawcza zaleca walnemu zebraniu delegatów, aby określiło skład organów władz regionalnych w następujących granicach:

- a) zarząd – 60-100 osób,
- b) prezydium zarządu – 11-15 osób,
- c) liczbę członków regionalnej komisji rewizyjnej – 19-25 osób

13. Regionalna Komisja Wyborcza powinna zorganizować posiedzenie walnego zebrania delegatów Regionu, aby przeprowadzić na nim głosowania w następującej kolejności: dla wyboru przewodniczącego, pozostałych członków zarządu i członków regionalnej komisji rewizyjnej oraz wyboru delegatów na Krajowy Zjazd „Solidarności”.

14. 1. Zgodnie z ustaleniami Krajowej Komisji Porozumiewawczej walne zebranie delegatów regionalnych wybiera delegatów na Krajowy Zjazd według proporcji 1 delegat na 10000 członków Związku. Region otrzymuje dodatkowy mandat jeżeli liczba członków w przedziałach dziesięciotysięcznych przekracza liczbę 5000.

2. Delegaci na Krajowy Zjazd mogą być wybrani spośród delegatów na walne

zebranie regionalne lub spoza ich grona.

15. Regionalna Komisja Wyborcza ogłasza wyniki wyborów w „Biuletynie Informacyjnym” MKZ „Solidarność” Białystok.

16.1. Ustala się, że wybory władz regionalnych oraz delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów z Regionu Białystok winny być przeprowadzone w maju 1981 r.

2. Regionalna Komisja Wyborcza ustali kalendarz wyborczy w taki sposób aby zachować termin ustalony w poprzednim punkcie.

3. Przy ustalaniu kalendarza wyborczego Regionalna Komisja Wyborcza zobowiązana jest przewidzieć terminy i określić formy kampanii wyborczej.

Kopia, maszynopis

DOKUMENT 37

1981 czerwiec 25, Białystok – Ramowa struktura organizacyjna władz regionalnych NSZZ Solidarność Region Białystok

Ramowa struktura organizacyjna władz regionalnych NSZZ Solidarność Region Białystok

Dla wykonania przez regionalną organizację związkową zadań określonych w § 6 i 7 statutu NSZZ „Solidarność” nadaje się władzom Związku niniejszą ramową strukturę organizacyjną.

Struktura organizacyjna regionalnych władz związkowych zawarta jest w następujących załącznikach:

1. Załącznik nr 1 – Schematyczna struktura organizacyjna władz związkowych Regionu Białystok
2. Załącznik nr 2 – Zestawienie stałych komisji problemowych, które projektuje się powołać przy TKK NSZZ „Solidarność” podległych do Regionu Białystok.
3. Załącznik nr 3 – Ramowy schemat organizacyjny z problematyką odpowiedzialności i zwierzchnictwem władz regionalnych NSZZ „Solidarność”.

1. Załącznik nr 1 – podaje schematyczny wykres stopni i komórek organizacyjnych oraz ich współzależność i powiązanie organizacyjne. Każde stanowisko lub komórka organizacyjna została oznaczona symbolem, który winien obowiązywać przy opracowywaniu instrukcji kancelaryjnej i obiegu akt. Stanowiska etatowe oznaczone są prostokątami podwójnymi, gdzie w jednej części podany jest symbol zaś w drugiej ilość pracowników etatowych. Struktura organizacyjna określa 33 etaty pracownicze i 11 etatów społecznych (członków Prezydium [CP]). Nie określono ilości kierowców, których zatrudnienie jest uzależnione od ilości posiadanych samochodów.

Nie określa się stanu osobowego Terenowych Komisji Koordynacyjnych (TKK) i składu osobowego Komisji Problemowych (KP) organizowanych w wymienionych jednostkach organizacyjnych. Zakłada się, że praca TKK i KP będzie pracą społeczną. Dopuszcza się zatrudnienie kierownika TKK na etat, o ile ta organizacja związkowa

ma ponad 10000 członków „Solidarności”. Utrzymanie biura TKK pokrywa się z funduszy związkowych według partycypacji zakładów pracy (KZ) wchodzących w skład TKK.

Nie obejmuje się strukturą organizacyjną władz regionalnych „branżowych komisji koordynacyjnych”. Uważa się, że branżowe komisje koordynacyjne organizowane są na szczeblu krajowym i ich rejestracja odbywa się w KKP. Zadaniem ich jest ochrona praw pracowniczych w ramach kraju, tzn. koordynacja centralna, rozmowy na szczeblu ministerialnym itp. Działające sekcje tychże branżowych komisji koordynacyjnych w regionie, uważa się jako komórki poza strukturalne Regionu, jednak podlegają one ochronie i ewentualnej pomocy prawno-doradczej ze strony władz regionalnych. Zorganizować współpracę w tym zakresie zobowiązany jest zastępca przewodniczącego (ZP), dział DWK, sekcja DWK-W

2. Załącznik nr 2 podaje zestawienie stałych komisji problemowych z ich zadaniami i problemami, które można rozszerzać według uznania zarząd TKK. Komisje problemowe powoływane są według potrzeb i uznania zarząd TKK.

Terenowe Komisje Koordynacyjne powoływane są w większych ośrodkach miejsko-gminnych. Zakłada się ich organizację w granicach starych powiatów i oddzielną w granicach miasta Białegostoku. Siedzibę TKK na miasto Białystok ustala się w Fabryce Przyrządów i Uchwytów.

Ze strony władz regionalnych nad każdą komisją problemową (KP) sprawuje pieczę i koordynuje jej działalność jeden z urzędujących członków Prezydium (CP). Członek Zarządu oznaczony w strukturze symbolem CP-1 sprawuje pieczę i koordynuje działalność komisji problemowej oznaczonej symbolem KP – 1 itd.

Komisje problemowe nie mają prawa podejmowania decyzji, natomiast są organem kontrolnym i inicjującym określony problem oraz formułowania odpowiednich wniosków i kontrola wykonania podjętych uchwał i zamierzeń związkowych oraz zawartych porozumień między władzami związkowymi i władzami administracyjnymi Regionu.

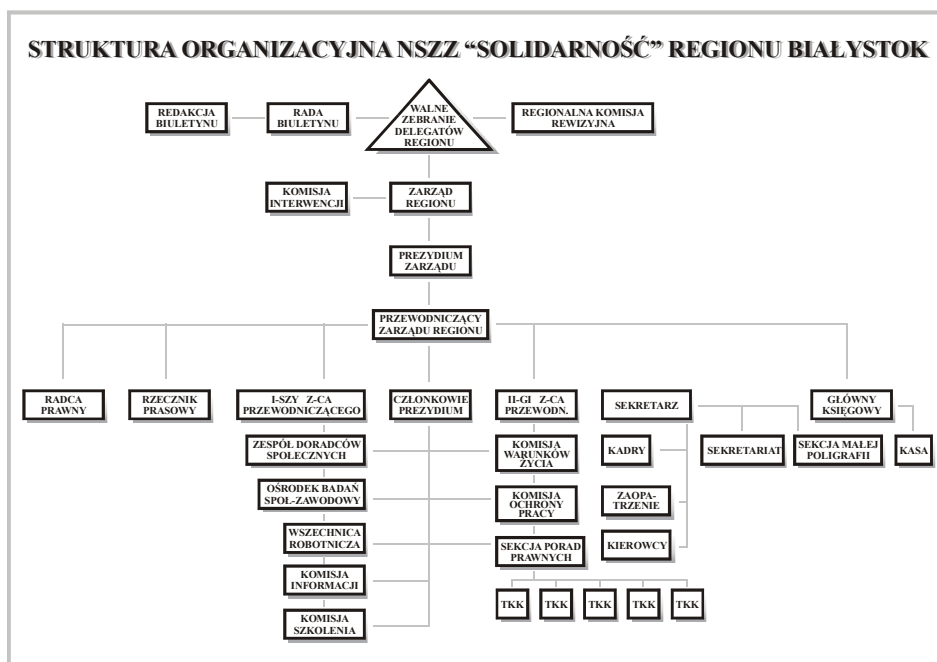
3. Załącznik nr 3 – podaje ramowy schemat organizacyjny z problematyką odpowiedzialności i powiązań władz regionalnych NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok. Szczegółowe opracowanie zakresu czynności poszczególnych pracowników etatowych i komórek organizacyjnych należy do hierarchicznie wyższych stopniem pracowników, np. Odpowiedzialny etatowy członek Prezydium (zastępca przewodniczącego lub sekretarz) opracowuje zakres czynności wszystkich pracowników Działu organizacyjnego, za którego działalność odpowiada. Zakresy czynności winy być opracowane z chwilą przyjęcia pracownika na etat. Odnośnie pracowników z wyboru w terminie do 3 dni od daty wyboru na odpowiednie stanowisko. Przewodniczący działu na zasadzie ustalonego i zatwierdzonego programu na Walne Zebranie Delegatów.

Białystok, dn. 21 V 1981 r.

Opracował: J. Kajewski

Wstępnie zatwierdziło Prezydium
MKZ NSZZ „Solidarność”

Zatwierdzono do wprowadzenia w życie na Walnym Zebraniu Delegatów w dniu 28 V 1981 r.

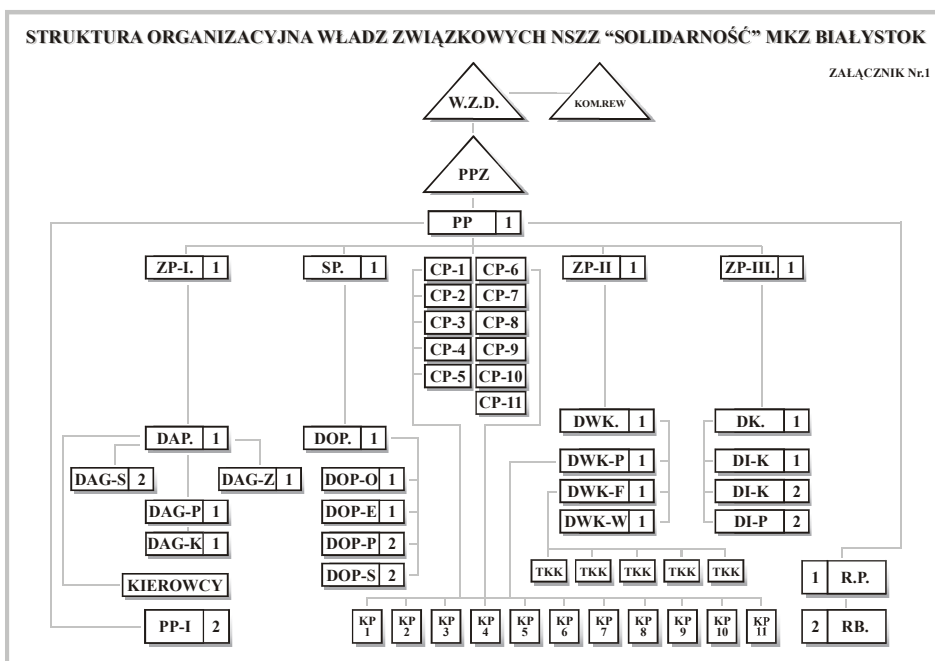
Zestawienie stałych komisji podległych Zarządowi Regionu NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

1. Komisja przestrzegania praworządności i ochrony obywateli (KP-1)
  - śledzi w terenie zasady przestrzegania praworządności przez władze administracyjne, zakłady pracy oraz organa powołane do ścigania przestępstw gospodarczych,
  - w razie stwierdzenia uchybień w tym zakresie, sprawę doprowadza do żądanej prawidłowości poprzez zespół interwencyjny (PP-1),
  - w działalności swe ściśle współpracuje z terenowym prokuratorem jako wyłącznym organem ds. przestrzegania praworządności
2. Komisja Spraw Pracowniczych (KP-2)
  - współpracuje z zakładowymi komisjami w zakresie spraw pracowniczych,
  - wyjaśnia sprawy problemowe odnośnie wynagrodzeń i zwolnień, poprzez dokonywanie wywiadów w danych zakładach pracy,
3. Komisja ochrony emerytów i rencistów (KP-3)
  - współpracuje z zakładowymi Komisjami w zakresie ochrony emerytów i rencistów,
  - wyjaśnia i opiniuje wszelkie sprawy odnośnie spraw emerytów i rencistów,

- w działalności swej ściśle współpracuje z terenowymi Zakładami Ubezpieczeń społecznych, stowarzyszeniami kombatanckimi oraz terenowymi zarządami opieki społecznej
4. Komisja mieszkaniowa i zagospodarowania lokali (KP-4)
- w działalności swej winna dążyć do prawidłowego zagospodarowania lokali i pomieszczeń znajdujących się na danym terenie oraz nie dopuszczać do budowy ekonomicznie niepotrzebnych pomieszczeń,
  - winna dążyć do skrócenia terminu oczekiwania na mieszkania spółdzielcze i organizować budownictwo indywidualne,
  - w działalności swej ściśle współpracuje z terenową spółdzielnią mieszkaniową i władzami terenowymi zajmującymi się problemami mieszkaniowymi,
  - czuwa nad prawidłowym rozdziałem mieszkań,
  - inicjuje problem budownictwa mieszkaniowego u wykonawców, tzn. przedsiębiorstw budowlanych
5. Komisja ochrony konsumenta (KP-5)
- w swej działalności ściśle współpracuje z terenowymi przedsiębiorstwami handlowymi w kierunku prawidłowego zabezpieczenia w artykuły konsumpcyjne i inne artykuły pierwszej potrzeby. Prawidłowego rozmieszczenia sklepów i warsztatów usługowych,
  - czuwa nad prawidłowym rozdzielnictwem artykułów deficytowych, stosowaniem prawidłowych cen, itp.
6. Komisja zabezpieczenia socjalnego – bytowego
- w działalności swej ściśle współpracuje z terenowymi władzami oświatowymi w kierunku całkowitego pokrycia potrzeb terenowych w żłobki i przedszkola oraz czuwa nad prawidłowym rozdzielnictwem przydziałów,
  - współpracuje z Zakładowymi Komisjami w kierunku organizacji warunków socjalno-bytowych w zakładach pracy.
7. Komisja kulturalno-oświatowa
- w działalności swej ściśle współpracuje z terenowymi przedsiębiorstwami i władzami kulturalno-oświatowymi w kierunku pokrycia zapotrzebowania mieszkańców w tym zakresie,
  - inicjuje sprowadzenia odpowiednich zespołów artystycznych, odczytów, prelekcji, itp., oraz prowadzi odpowiednią kontrolę w kierunku odpowiedniego zabezpieczenia lokalowego organizowanych imprez.
8. Komisja zdrowia i opieki społecznej
- w swej działalności ściśle współpracuje z terenową służbą zdrowia i opieki społecznej w kierunku całkowitego pokrycia zapotrzebowania w tym kierunku, a w szczególności pokrycia potrzeb w leki, łóżka szpitalne, domy opiekuńcze itp.
9. Komisja turystyczno-wypoczynkowa
- w swej działalności ściśle współpracuje z terenowymi przedsiębiorstwami i władzami zajmującymi się organizacją wypoczynku i turystyką oraz Zakładowymi Komisjami w kierunku całkowitego pokrycia zapotrzebowania społeczeństwa w tym kierunku

10. Komisja współpracy z samorządem pracowniczym zakładów (KP-10)
- współpracuje z Zakładowymi Komisjami w kierunku prawidłowej działalności samorządu pracowniczego w zakładach pracy,
  - przeprowadza wrywkowe kontrole w tym kierunku, w razie stwierdzenia uchybień pracy samorządu pracowniczego opracowuje pewne inicjatywy i wnioski w kierunku usprawnienia działalności tegoż organu.
11. Komisja kontroli wykonania uchwał i zamierzeń podjętych przez MKZ lub Prezydium (KP-11)
- przeprowadza kontrole w kierunku wykonania uchwał i podjętych zamierzeń przez MKZ lub jego Prezydium,
  - opracowuje wnioski w tym zakresie i przedkłada do decyzji Komisji Rewizyjnej.

Uwagi: wymienione komisje problemowe powoływane są przez Terenowe Komisje Koordynacyjne NSZZ „Solidarność” według ich potrzeb i uznania. Nad działalnością każdej komisji problemowej sprawuje nadzór wyznaczony nie urzędujący członek Prezydium, który sprawy problemowe przedkłada do rozpatrzenia i podjęcia odpowiedniej decyzji na posiedzeniu Prezydium. Poszczególne Komisje problemowe działają społecznie, a ich koordynatorem jest sekcja komisji problemowych (DWK-P) przy MKZ Białystok, gdzie winne być przedkładane sprawy problemowe, których nie może załatwić we własnym zakresie Terenowa Komisja Koordynacyjna.

Ramowy schemat organizacyjny z problematyką odpowiedzialności i zwierzchnictwa władz regionalnych NSZZ „Solidarność” w Białymstoku.

- I. Walny Zjazd Delegatów [WZD] – najwyższy organ regionalnej organizacji związkowej
- II. Plenarne posiedzenie Zarządu [PPZ] – pośredni organ regionalnej organizacji związkowej, który wykonywał uchwały WZD i podejmował uchwały między zjazdami delegatów, 5 etatów na stanie
- III. Prezydium Zarządu Regionu – wykonywało uchwały WZD i PPZ oraz podejmowało wiążące uchwały zgodne z potrzebami i polityką organizacyjną NSZZ „Solidarność” – 5 etatów
- IV. Komisja Rewizyjna [KR] – sprawowała nadzór nad pracą Prezydium Zarządu Regionu i pracą komisji zakładowych.
- V. Przewodniczący [PP] – ponosił odpowiedzialność za całokształt pracy władz regionalnych Związku bez prawa samodzielnego podejmowania decyzji – 1 etat.
- VI. Pierwszy Zastępca Przewodniczącego [ZP-I] – pełnił nadzór i ponosił odpowiedzialność za pracę Działu Administracyjno-Gospodarczego [DAG]
- VII. Sekretarz [SP] – pełnił nadzór i ponosił odpowiedzialność za pracę Działu Organizacyjno-Pranego [DOP]
- VIII. Drugi Zastępca Przewodniczącego – pełnił nadzór i ponosił odpowiedzialność za pracę Działu Współpracy z Terenem i Komisjami Problemowymi [DWK]
- IX. Trzeci Zastępca Przewodniczącego – Pełnił nadzór i ponosił odpowiedzialność za pracę Działu Informacji [DI]
- X. Członkowie Prezydium [CP] – Wchodzili w skład Prezydium. Każdy z członków pełnił nadzór nad pracą wybranej komisji problemowej przy TKK
- XI. Dział Organizacyjno-Prawny [DOP] – Sprawował funkcję organizacyjno-prawną, do którego wchodziły następujące komórki organizacyjne:
  - kierownik DOP,
  - sekcja organizacji wewnętrznej DOP, w skład której wchodził pracownicy: ewidencji członkowskiej, doradztwa i porad prawnych, skarg i zażaleń.
- XII. Dział Administracyjno-Gospodarczy [DAG] – Sprawował funkcję nad komórką administracyjno-gospodarczą, w skład której wchodziły: sekretariat, sekcja zaopatrzenia, księgowość, kasa. Pełnienie obowiązków kadrowej powierzono jednej z pracownic sekretariatu.
- XIII. Dział Współpracy z Terenem o Komisjami Problemowymi [DWK] – Sprawował funkcję koordynacyjną współpracy z terenem, do którego wchodziły następujące komórki organizacyjne: sekcja współpracy z TKK i innymi organizacjami
- XIV. Dział Informacji [DI] – Sprawował funkcję informacyjno-prasową organizacji związkowej, do którego wchodziły następujące komórki organizacyjne: kierownik DI, sekcja analiz społeczno-ekonomicznych, sekcja informacji i propagandy, sekcja małej poligrafii.

- XV. Rzecznik Prasowy [RP] – sprawował funkcję informatora prasowego o działalności regionalnej organizacji związkowej NSZZ „Solidarność” oraz sprawował nadzór nad redakcją „Biuletynu Informacyjnego”. Rzecznik służbowo podporządkowany został Przewodniczącemu.
- XVI. Redakcja Biuletynu [RB] – Odpowiadała za wydruk Biuletynu oraz rozprowadzała prasę związkową do organizacji związkowych.
- XVII. Sekcja Interwencji [PP-I] – Sprawowała funkcję zabezpieczenia działalności regionalnej organizacji związkowej oraz załatwiała sprawy zlecone przez komisje problemowe i sekcję skarg i zażaleń.
- XVIII. Terenowe Komisje Koordynacyjne [TKK] – Działały w większych ośrodkach. Granice działania określone zostały w granicach starych powiatów¹. Obsada etatowa – jeden pracownik na stanowisku kierownika TKK opłacany z kredytów związkowych według partycypacji i zakładów wchodzących w skład TKK
- XIX. Komisje Problemowe [KP] – Powoływane przez TKK według potrzeb terenowych. Praca społeczna. Obsługa administracyjna poprzez kierownika TKK.

kopia, maszynopis

DOKUMENT 38

1981 lipiec 01, Białystok – Informacja o zweryfikowanej liczbie członków NSZZ „Solidarność” w Regionie Białystok (stan na dzień 4 VI 1981 r.) przekazana Krajowej Komisji Wyborczej w Gdańsku

Białystok, 1 VII 1981 r.

**Niezależny Samorządny Związek
Zawodowy „Solidarność” w Białymstoku**

**Krajowa Komisja Wyborcza
w Gdańsku**

W odpowiedzi na pismo z dnia 10 VI 1981 r. Regionalna Komisja Wyborcza oraz nowo wybrany Zarząd Regionu Białystok informuje, że I Walne Zebranie Delegatów odbyło się 5-6 VI 1981 r. i 25-26 VI 1981 r. Z odbytego Walnego Zebrania Delegatów przedkładamy następujące dane:

1. Zweryfikowana ilość członków Regionu wynosi 111134 osób (według stanu na dzień 4 VI 1981r.)
2. Spis organizacji zakładowych, które wybrały swych delegatów na Walne Zebranie Regionu z zaznaczeniem czy delegaci ci uczestniczyli w zebraniach przesyłamy w załączeniu.
3. Przesyłamy również sprawozdania Regionalnej Komisji Wyborczej, protokoły z Walnego Zebrania Delegatów, skład osobowy Zarządu Regionu, Pre-

zydium i Komisji Rewizyjnej, Komisji Skrutacyjno-Wyborczej oraz listę delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów.

Kopia, maszynopis

Przewodniczący Komisji
Skrutacyjno-Wyborczej
Bolesław Skrzyński

Przewodniczący
Regionalnej
Komisji Wyborczej
Krzysztof Rutkowski

Przewodniczący
Zarządu Regionu
Stanisław Marczuk

¹ Reforma administracyjna z 1975 r. podzieliła województwo na: białostockie, łomżyńskie i suwalskie. Zlikwidowano także powiaty.

DOKUMENT 39

1981 lipiec 02, Białystok – Protokół z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”

Białystok, dnia 2 VII [19]81 r.

Protokół

z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu w dniu 2 VII 1981 r.

Początek posiedzenia godzina 10.20

Prowadzenie posiedzenia przewodniczący S. Marczuk przekazał wiceprzewodniczącemu M. Pietkiewiczowi. Protokółował Bernard Bujwicki. Kolega Pietkiewicz przedstawił program posiedzenia po przedyskutowaniu i uzupełnieniu program przyjęto.

1. Sprawa papierosów – reglamentacji. Kolega Pietkiewicz – papierosy sprzedawać na kartki na cukier, kolega J. Jamiołkowski – wyżej wymieniony system nie daje możliwości kontroli, poza tym papierosy będą sprzedawane z innymi artykułami. Kolega J. Rybnik – naciskał na rozwiązanie, a nie popierać metody reglamentacji. Kolega J. Jamiołkowski – stwierdził, że system reglamentacji na zakłady zdaje egzamin w „Fastach”. Zakład otrzymał papierosy z [19]77 r. Przedstawiciel „Ruchu” poinformował, że przydziały na III kwartał są niższe o 60 milionów sztuk. Kolega S. Marczuk zaproponował wycofać wniosek przedstawiony przez kolegę M. Pietkiewicza, którego był współautorem. Kolega S. Przestrzelski – dotrzeć do magazynów, sprawdzić zapasy.

Prezydium przyjęło:

Obserwować skuteczność metody reglamentacji na zakłady oraz przyjętej w Regionie, a także inne metody stosowane w Regionach innych o ile przyjęta przez administrację okaże się znacznie niedoskonała Związek wystąpi administracyjnie.

Prezydium występuje do zakładów prowadzących gospodarkę wyrobami tytoniowymi o energiczne działanie na rzecz pełnej realizacji przydziałów. W imieniu rzesz Związkowców Prezydium Zarządu Regionu Białystok wyraża oburzenie za powolne,

nieskuteczne i powodujące zakłócenia w życiu społecznym działania władz administracyjnych regionu w sprawie reglamentacji papierosów.

2. NSZZ „Solidarność” Rzemieślnicza

Przedstawiciel Komitetu Założycielskiego zwrócił się o pomoc do NSZZ „Solidarność”. Prezydium Zarządu Regionu popiera słuszne żądania NSZZ „Solidarność” Rzemiosła Indywidualnego Regionu Białostok w sprawie przydziału lokalu przy ulicy Nowotki 13. Swoje stanowisko w tej sprawie przedstawi na najbliższym spotkaniu z władzami administracyjnymi Regionu. Zarząd Regionu udzieli w miarę swych możliwości pomocy w zakresie usług poligraficznych tworzącemu się NSZZ „Solidarność” Rzemiosła Indywidualnego.

3. Sytuacja finansowa Regionu

Środki – 8261469 zł na dzień 30 VI [19]81 r. pomniejszając o 311400 zł jako wpłaty na albumy 1980 r

koszty materiałów – 1152545 zł

koszty osobowe – 508679 zł

fundusz socjalny – 10182 zł

składki członkowskie – 8135347 zł na dzień 30 VI [19]81 r.

koszt produkcji „Biuletynu Informacyjnego” – 1624360 zł

pomnik – 326977,50 zł

Główna księgową sporządzi bilans i przedstawi na posiedzeniu Zarząd w dniu 6 VII [19]81 r.

4. Terenowa Komisja Koordynacyjna w Hajnówce

Ustalono, że w dniu 8 VII [19]81 r. o godzinie 10 odbędzie się spotkanie przedstawicieli TKK Regionu Białostok. TKK przedstawią zakresy działania, które posłużą do opracowania kompetencji TKK. Prezydium przyjęło większością głosów, że TKK Hajnówka ze względu na specyficzne warunki działania otrzymuje trzy etaty jako oddelegowania z zakładów pracy. Oddelegowanie obowiązuje do Zjazdu Krajowego.

5. Inicjatywa zorganizowania orkiestry Związku.

Zgłosił się kolega Jerzy Tawrel z Filharmonii w Białymstoku. Ustalono większością głosów, że Jerzy Tawrel uzyska poparcie przy organizowaniu społecznie działającej orkiestry. Może to czynić jak każdy członek Związku, korzystając dla popularyzacji swej inicjatywy z łamów „Biuletynu Informacyjnego”.

6. Tygodnik „Solidarność”

Pozostające Tygodniki rozprowadzić w pierwszej kolejności na Komisje Zakładowe.

7. Współpraca z Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego

Prezydium Zarządu Regionu składa podziękowanie Prezydium MKZ Białostok za ogromny wkład pracy w organizację Związku, a także szerzenia idei „Solidarności” w społeczeństwie Regionu. Jednocześnie Prezydium Zarządu Regionu znając doświadczenie i zaangażowanie członków Prezydium MKZ uważa dalsze ich działanie na szczeblu Regionu za wszechmiar potrzebne dla Związku.

8. Uchwały KZ NSZZ „Solidarność” „Fasty” w sprawie zachowania się delegatów BZPB „Fasty” na Walnym Zebraniu Regionu.

9. Sprawa Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej – poparta

10. Sprawa samorządu.

Kolega Jamiółkowski poinformował o organizowanych w Gdańsku spotkaniach przedstawicieli Rad Pracowniczych. Prezydium Zarządu Regionu zobowiązuje się sfinansować autokar dla dowiezienia przedstawicieli Regionu (zgodnie z życzeniem przedstawicieli „Fast”)

11. W sprawie projektów ustaw

Prezydium uznaje za konieczne powołanie przez Zarząd Komisji do spraw projektów ustaw celem wypracowania swego stanowiska i przekazania go posłom na sejm.

12. Sprawa zagęszczenia w przedszkolach

Pismo Rady Osiedla Piasta. Sprawę przekazano Romanowi Wilkowi celem sprycyzowania odpowiedzi.

13. Informacja

Podjęto decyzję o zakupie telexu – należy wystąpić o numer. Prezydium odrzuciło prośbę K. Burka o rezygnację z pracy w Zarządzie Regionu.

14. Sprawa Białostockiej Spółdzielni Mieszkaniowej

Kolega Kamiński – dopilnować aby przedstawiciel Zarządu uczestniczył w spotkaniu. Wyjaśnić cel spotkania.

15. Sprzedaż mięsa

Uznaje się za konieczne powołanie przez Zarząd Komisji do spraw Handlu i Usług.

16. Apel Okręgowej Rady ZMD w Białymstoku potępiające bezczeszczenie grobów żołnierzy radzieckich – przyjęto do wiadomości.

17. Rocznice historyczne

Prezydium uznaje rocznicę 1 sierpnia, 15 sierpnia, 31 sierpnia, 1 września, 17 września jako daty upamiętniające ważne dla narodu polskiego wydarzenia historyczne.

18. Sprawa Drohiczyzna

Odpowiedzialni Bernard Bujwicki i Leopold Stawecki – wyjazd do Drohiczyzna 7 sierpnia 1981 r.

19. Rekompensata za leczenie

Odroczone ze względu na nieobecność Edwarda Łuczyckiego.

20. Uroczystości w Sokółce

Poczty sztandarowe przewiezione zostaną z Białegostoku. Oświadczenie z Kombinatoru Budowlanego i PKS – odpowiedzialni: Zbigniew Gordon, Stanisław Marczuk, Kazimierz Kamiński i Bernard Bujwicki.

21. Uczestnictwo Komisji Zakładowych w posiedzeniach Prezydium Zarządu Regionu

Na posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu zapraszani będą przedstawiciele wytypowanych według rejestru zakładów. Sesje wyjazdowe w wyznaczonych przez Prezydium Zakładach.

22. Wolne wnioski

- a) ustala się, że każdy z członków Prezydium zobowiązany będzie do uczestnictwa w spotkaniach wybranej załogi,
- b) zamówić 25 tysięcy znaczków z orłem,
- c) zakupić dwa telewizory w tym jeden turystyczny
- d) zakupić trzy radia
- e) wprowadzić od 1 VIII [19]81 r. odpłatność za obiady w wysokości 50%
- f) Prezydium większością głosów uznało zatrudnienie Bogusława Koreckie-

- go w poligrafii jako uzasadnione
- g) Prezydium proponuje statuty znajdujące się w magazynie przekazać bezpłatnie na zakłady.

Na tym protokół zakończono i podpisano^a

kopia, maszynopis

^a brak podpisów

DOKUMENT 40

1981 lipiec 16, Białystok – Informacja z posiedzenia nadzwyczajnego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność przy BZPOW, w trakcie którego utworzył się Komitet Obrony Więzionych za Przekonania

Białystok, 16 VII 1981 r.

**Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność”
przy Białostockich Zakładach Przemysłu Owocowo-Warzywnego
15-950 Białystok, ul. Octowa 1
tel 240-26 do 29 wewnętrzny 13**

W dniu 16 VII 1981 r. na posiedzeniu nadzwyczajnym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy BZPOW, ul. Octowa 1 utworzył się Komitet Obrony Więzionych za Przekonania, zrzeszający wszystkich, którym droga jest idea walki o Honor, Wolność, Równość i Niepodległość.

W skład Komitetu weszli:

1. Longin Kiercul
2. Eleonora Studniarczyk
3. Zdzisław Ciniewicz
4. Zenon Juszczyk
5. Henryk Silkinis
6. Tadeusz Okurowski
7. Jan Kulczycki

Komitet Obrony Więzionych za Przekonania z siedzibą w BZPOW zwraca się z apelem do Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” o tworzenie zakładowych Komitetów Obrony Więzionych za Przekonania. Bliższych informacji można zasięgnąć w siedzibie Komitetu przy ulicy Octowej 1 w godzinach 14-18. Informacji telefonicznych nie udzielamy.

Komitet Obrony Więzionych za Przekonania

kopia, maszynopis

DOKUMENT 41

1981 lipiec 16, Białystok – Protokół z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”

Białystok, dnia 16 VII [19]81 r.

Protokół

z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu w dniu 16 VII 1981 r.

Porządek dnia przedstawił przewodniczący Stanisław Marczuk. Przewodniczył St. Marczuk, protokołuje Bernard Bujwicki.

1. Odczytanie protokołu z posiedzenia Zarządu Regionu (odczytał Jerzy Chmielewski).

2. Sprawa delegatów na Walny Zjazd Krajowy: Stanisław Marczuk – wszyscy delegaci powinni odbyć serię spotkań w zakładach pracy (przynajmniej 8 spotkań), Bernard Bujwicki – zebrać postulaty załóg przedstawione na zebraniach (potwierdzone przez Komisje Zakładowe), ustalono, iż na zebranie winno chodzić po dwóch delegatów i zbierać głosy załóg w sprawach Związku przedstawić Zarządowi w formie pisemnej.

3. Sprawa wyjazdu na Krajową Komisję Porozumiewawczą:

St. Marczuk zaproponował na wyjazd na KKP Krzysztofa Burka, Guzowicza i Bernarda Bujwickiego, powinni jechać St. Marczuk i K. Burek. Tak przyjęto. Spotkanie w Łodzi. Ustalono, iż do Łodzi pojedą: Michał Pietkiewicz, Leopold Stawecki, Stanisława Dudzińska i Zenon Biender.

Protest wobec szykan prokuratury wobec członków Związki Ziemi Radomskiej.

K. Burek – Prokuratura prowadzi śledztwo w sprawie biuletynu wydanego z okazji rocznicy wydarzeń 1976 r. w Radomiu. Skonfiskowano znajdujące się w drukarni 5 tys. sztuk biuletynu. Kolega K. Burek zaproponował tekst oświadczenia. Przyjęto go po wniesieniu uwag.

Sprawa LOT

K. Burek – Protest Komisji Zakładowej ZNTK i ZWUS. Ustalono, że sprawa ta zostanie przedstawiona zebraniu przedstawicieli samorządów w dniu 17 VII 1981 r. Przez kol. Romana Wilka. Inicjatywa KIK Częstochowa w sprawie usypania kopca śp. Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Kolega K. Burek przedstawił pismo, które będzie zaprezentowane na spotkaniu z załogami. Michał Pietkiewicz stwierdził, iż rozmowy w „Uchwytach” przebiegały na wysokim poziomie. Roman Wilk stwierdził, że w czasie rozmów w Sekcji Oświaty i wychowania omówiono: sprawę przeniesienia Domów Dziecka naprzeciw Kościoła Farnego oraz w Supraślu do nowo budowanego ZOMO, BzGraf przejmuje opiekę nad Domem Dziecka nr 1. Do rozmów w sprawie Sokółki wyznaczono R. Wilka i Leopolda Staweckiego (sprawa konfliktu miejsko-gminnego). B. Bujwicki przedstawił sprawę Terenowej Komisji Koordynacyjnej łamania praworządności przez funkcjonariuszy MO w Drohiczynie. Ustalono, że Zarząd Regionu kieruje sprawę do prokuratora.

Przedstawiciel Regionu Mazowsze odczytał uchwałę Komitetu więzionych za Przekonania Region Mazowsze. W Warszawie na okres Zjazdu zawieszono akcję plakatowania. W Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego 20 VII 1981 r. odbędzie się

spotkanie przedstawicieli wszystkich regionów w celu uzgodnienia akcji protestacyjnej. Proponowany jest zjazd gwiazdzisty do Warszawy w dniu 23 VII 1981 r. z ośrodków, które zgłoszą akces. Jerzy Chmielewski zaproponował oprzeć sprawę organizacji Komitetu Więzionych za Przekonania na bazie wielkiego zakładu, St. Marczuk ustosunkował się negatywnie do tej propozycji, Guzewicz stwierdził, iż wykorzystywać należy spotkanie załóg w dniu 17 VII 1981 r. Do organizacji marszu i podjęcie decyzji o podjęciu marszu Michał Pietkiewicz zaproponował zorganizowanie spotkania załóg. Ustalono, iż dziś, tj. 16 VII 1981 r. Odbędzie się spotkanie przedstawicieli Komisji Zakładowych. Przedstawione zostało także sprawozdania z posiedzenia zespołu poselskiego w sprawie rolnictwa. W imieniu Zarządu Regionu Stanisław Marczuk i Stanisław Prutis opowiedzieli się za osadnictwem na ziemiach opuszczonych (nie gospodarstwami uspołecznionymi). Zarząd żąda przedstawienia sprawozdania z produkcji żywności i raportu poszczególnych sektorów. Reglamentacja alkoholu – propozycja Wojewody – 0,5 l wódki i butelka wina, handel – litr wódki i butelka wina. Przy jednym głosie sprzeciwu przyjęto stanowisko, jak w uchwale w sprawach reglamentacji. Sprawa przydziału biuletynów redakcji. Redakcja – 200 egz, KKP – 70 egz, NSZZ Rolników Indywidualnych – 90 egz., Rencisci – 10 egz., Terenowe Komisje Koordynacyjne – 54 egz., Przewodniczący – 100 egz., Wiceprzewodniczący – 45 egzemplarzy, Członkowie Prezydium – 55 egz., Pracownicy 20 egz. Kolega K. Burek wystąpił o zatrudnienie z dniem 1 VIII 1981 r. Dariusza Boguskiego i Konrada Kruszewskiego do momentu powstania działu informacji. Redakcja będzie obsługiwać serwis. Ewę Juchniewicz przesunąć do innego działu ze względu na potrzebę zatrudnienia osoby dyspozycyjnej. Wydzielić na rachunku kosztowym kont analitycznych redakcji. Zakupić minimum jedną maszynę do pisania. Wyceny dokonywać będzie redaktor naczelny. Redakcja wnioskuje aby nadwyżki finansowe przeznaczyć na finansowanie poligrafii, wydawnictwa związkowe, biblioteki, wszechnicę robotniczą i utrzymywać cenę biuletynu na poziomie 10 zł za egzemplarz. Redakcja zastrzega, że w związku z możliwością zwiększenia wysyłki biuletynów do innych regionów zwiększy się w rozdzielniku. Redakcja usamodzielnia się.

Powstaje Koło Emerytów. Organizuje się Komisję Weryfikacyjną w składzie: Piotr Milkunas, Arkadiusz Zimnicki, Józef Bujwicki i Jan Konopka. Prezydium wyznacza Michała Pietkiewicza i Zenona Biendera do zbadania osób w składzie komisji oraz celów jej działania. Na poprawienie efektywności działania Koła Emerytów J. Konopka postuluje sfinansowania działań Koła i wszystkich emerytów i rencistów w Regionie. M. Pietkiewicz stwierdził, iż należy utworzyć w zakładach pracy sekcje rencistów i emerytów przy Komisjach Zakładowych. Przyznaje się 15 tys. zł do zorganizowania ich i pracy całego Koła dla ujęcia odpowiedniego problemu. Prezydium upoważnia kol. Romana Wilka do zainicjowania Komisjom Zakładowym o wystąpieniu do Sejmu z protestem przeciwko wprowadzonym zmianom do projektu o cenzurze, uniemożliwiającym funkcjonowanie bibliotek.

Do 25 tysięcy zł wydatków Przewodniczący ma prawo podejmowania decyzji bez uzgodnienia z Prezydium, a jedynie poinformowanie go o tym.

Protokółował B.[ernard] Bujwicki

kopia, maszynopis

DOKUMENT 42

1981 lipiec 30, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie reglamentacji mięsa

Białystok, dnia 30 VII 1981 r.

**Zarząd Regionalny
NSZZ „Solidarność” Białystok**

Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu

Jednostronna, arbitralna, niezgodniona ze związkami zawodowymi decyzja Rządu o ograniczeniu przydziału mięsa spowodowała słuszną falę oburzenia ludzi pracy naszego Regionu, których cierpliwość w znoszeniu niezawinionych przez nich trudności jest już na wyczerpaniu.

Prezydium Zarządu Regionu na swym posiedzeniu w dniu 30 VII [19]81 r. jeszcze raz z całą stanowczością protestuje przeciwko tej decyzji. Traktujemy ją jako kolejny akt mający na celu wzniecenie napięcia społecznego w kraju. Uważamy, że była to decyzja nieprzypadkowa. Zbiega się bowiem z forsowaniem w Sejmie, sprzecznej ze stanowiskiem 10-milionowego Związku „Solidarność” ustawy o cenzurze, której zaproponowana treść i forma w sposób daleko idący pragnie ograniczyć wolność słowa i zanegować tym samym zdobycze Polskiego Sierpnia oraz z podjęciem przez nasz Związek działań na rzecz samorządów pracowniczych – gwaranta wydobywania kraju z ruiny, do której doprowadził m. in. dotychczasowy system rządzenia. Wzniesienie napięć ma na celu odwrócenie uwagi społeczeństwa od tych podstawowych dla przyszłości kraju i ugruntowania autentycznej demokracji tematów.

Rozumiemy protest załóg pracowniczych przejawiający się m. in. w niepobieraniu kartek na mięso i żądaniu zapewnienia pełnych dostaw żywności nieobjętej reglamentacją.

Do obrony zagrożonych interesów ludzi pracy Związek nasz jest zobowiązany użyć wszelkich możliwych form sprzeciwu.

W związku z tym Prezydium zwołuje na dzień 31 VII 1981 r. o godzinie 10 w sali „Forum” (dawna sala Związkowca) nadzwyczajne zebranie Zarządu z udziałem przedstawicieli Komisji Zakładowych, na którym zostaną ustalone formy akcji protestacyjnej.

Prezydium Zarządu Regionu^a

kopia, maszynopis

^a brak podpisów

DOKUMENT 43

*1981 sierpień 04, Białystok – Uchwała Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”
w sprawie trudnej sytuacji gospodarczej województwa białostockiego*

Białystok, dnia 4 VIII 1981 r.

**Niezależny Samorządny Związek
Zawodowy „Solidarność” w Białymstoku
ul. Nowotki 13, kod 15-061
telefon: 366-55, telx 852122**

Uchwała Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”

Społeczeństwo Regionu jest oburzone potęgującym się kryzysem rynkowym i postępowaniem władz, które zamiast sytuację łagodzić, mnożą napięcia i konflikty. Ludzie pracy mają dosyć potęgującego się chaosu i narastającej niepewności jutra. Załamał się system dostaw rynkowych, nasiliła się spekulacja, a zróżnicowane normy reglamentowanych towarów wprowadzają podziały wśród załóg.

Ludzie pracy pytają jak długo to jeszcze potrwa? Jak długo jeszcze bezwład administracji państwowej będzie powodem naszej codziennej udręki? Jak długo jeszcze przed społeczeństwem ukrywana będzie prawda o rzeczywistym stanie produkcji i dostaw? Jak długo jeszcze nasze żony i matki będą traciły czas w koszmarze niekończących się kolejek, a rodzinom naszym z powodu braków środków higienicznych, będzie groziło widmo chorób i epidemii? Jak długo jeszcze pozostawać będą na stanowiskach ludzie odpowiedzialni za katastrofę gospodarczą i rynkową? Jak długo jeszcze nasze swobody związkowe będą ograniczane – atakowane nasze niezależne wydawnictwa, podsycana propaganda zmierzająca do przerzucenia na nasz Związek odpowiedzialność za istniejący kryzys? Jak długo jeszcze w naszym kraju będą więzieni ludzie za odwagę wypowiedzania swoich poglądów? Jak długo będą torpedowane działania naszego związku na rzecz samorządów pracowniczych podstawowego gwaranta wyprowadzenia kraju z ruiny gospodarczej?

W stanowczy sposób mówimy Wam, ludziom odpowiedzialnym za stan w jakim znalazł się nasz region – jutro może być za późno! Związek nasz całą swoją mocą i autorytetem pragnie dopomóc w dziele wyprowadzenia kraju z kryzysu, ale nie może tego zrobić za cenę bezustannych upokorzeń ludzkiej godności, ludzkiego prawa spokojnego życia. Dlatego też z całą stanowczością żądamy:

1. Przywrócenia obowiązujących dotychczas norm zaopatrzenia w mięso i zapewnienia odpowiedniej ilości jego dostaw,
2. Pełnego zaopatrzenia rynku w artykuły nie objęte reglamentacją przede wszystkim w pieczywo i nabiał,
3. Zapewnienia odpowiednich dostaw proszków do prania i środków higieny osobistej,
4. Zwiększenia przydziałów tytoniu i ustalenia jednakowych norm dla całego kraju,
5. Podjęcia zdecydowanych działań wymierzonych przeciwko spekulacji,

6. Pociągnięcia do odpowiedzialności osób z aparatu administracyjnego winnych za katastrofalne zaopatrzenie i dezorganizację rynku, zrealizowania słusznych postulatów NSZZ „Solidarność” kierowców transportu prywatnego.
7. Pociągnięcia do odpowiedzialności osób z aparatu administracyjnego winnych za katastrofalną dezorganizację rynku i fatalne zaopatrzenie. Przekonani o słuszności naszych żądań proklamujemy w dniu jutrzejszym na terenie regionu akcją protestacyjną. Będzie ona znakiem naszego solidarnego sprzeciwu i jedności w obronie naszych fundamentalnych praw.

Przewodniczący Zarządu NSZZ „Solidarność”
Region Białystok
Stanisław Marczuk^a

kopia, maszynopis

^a podpis nieczytelny

DOKUMENT 44

1981 sierpień 06, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie sytuacji rynkowej województwa białostockiego

Białystok, dn[ia] 6 VIII 1981 r.

Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Białystok

W dniu 4 sierpnia Prezydium Zarządu Regionu w obecności przedstawicieli zakładów pracy przekazało wojewodzie białostockiemu Kazimierzowi Dunajowi postulaty dotyczące sytuacji rynkowej i zaopatrzenia w podstawowe artykuły. W dniu 6 sierpnia o godzinie 14 w siedzibie Urzędu Wojewódzkiego rozpoczęły się rozmowy Prezydium Zarządu Regionu z przedstawicielami władz administracyjnych województwa białostockiego na czele z wojewodą. W rozmowach wzięli udział przedstawiciele NSZZ Rolników Indywidualnych, NSZZ „Solidarność” Kierowców Transportu Prywatnego, NSZZ Rzemiosła „Solidarność”.

Po przeszło 8 godzinach i po omówieniu 5 punktów z 7 punktowej listy żądań rozmowy zostały zawieszono z powodu braku konstruktywnych propozycji ze strony władz. Prezydium Zarządu Regionu przedstawiono jedynie dane liczbowe charakteryzujące katastrofalny stan rynku, a nie konkretne propozycje na temat poprawy zaopatrzenia i dystrybucji towarów. W podstawowych sprawach władze administracyjne są niekompetentne. W trakcie rozmów okazało się również, że władze administracyjne nie przygotowały konkretnego programu rozwiązania problemów, które pozostają w ich kompetencji ograniczając się jedynie do doraźnych zabiegów.

W tej sytuacji Prezydium Zarządu Regionu uznało, że przedłużenie rozmów jest bezcelowe. Ze względu na stan napięcia społecznego, który grozi wybuchem apeluje-

my do władz o szybkie przygotowanie i przedstawienie społeczeństwu konkretnego programu poprawy sytuacji.

Prezydium na posiedzeniu Zarządu Regionu w dniu 7 sierpnia przedstawi przebieg dzisiejszych rozmów i dokona ich oceny. Na posiedzeniu ty zapadną decyzje co do dalszej akcji protestacyjnej Regionu. Prezydium oświadcza, że gotowej jest podjąć dalsze rozmowy z władzami w uzgodnionym terminie, po warunkiem, że żądania Związku zostaną potraktowane z należytą powagą, a władze przedstawią konkretne i wiarygodne sposoby ich realizacji.

Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”

kopia, maszynopis

DOKUMENT 45

1981sierpień 13, Białystok – Pismo skierowane do Stanisława Marczyka – Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „solidarność” przez Tadeusza Naczasa – Wiceprezydenta Białegostoku w sprawie działań podjętych przez przedstawicieli NSZZ „Solidarność”

**Obywatel
Przewodniczący Zarządu
NSZZ „Solidarność”
Region Białystok
ul. Nowotki 13
15-081 Białystok**

znak: Or. I-074/7/81

Data: 13 VIII 1981 r.

Uprzejmie zawiadamiam, że organizowanie na terenie miasta jakichkolwiek imprez i przedsięwzięć pociągających za sobą zamknięcie, ograniczenie lub utrudnienie ruchu drogowego wymaga zezwolenie, które wydaje z upoważnienia Prezydenta Miasta Kierownik Wydziału Komunikacji Urzędu Miejskiego. Wnioski o wydanie zezwolenia powinny być zgłoszone co najmniej 15 dni a zezwolenie wydane co najmniej na 7 dni przed terminem rozpoczęcia imprez lub przedsięwzięć.

Powyższe wynika z § 84 rozporządzenia Ministra komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lipca 1968 r. w sprawie ruchu na drogach publicznych (Dz.U nr 27, poz. 183). Powyższe zasady nie były przestrzegane przy organizowaniu w dniu 5 sierpnia br. przejazdu protestacyjnego taksówek i autobusów oraz w dniu 6 sierpnia br. Przy organizowaniu manifestacji rencistów i emerytów.

Wniosek w tych sprawach wpłynął do tutejszego Urzędu Miejskiego w dniu 4 sierpnia br., a więc na dzień przed przejazdem protestacyjnym i na 2 dni przed manifestacją rencistów i emerytów.

Ustalone przez prawo zasady i terminy są wiążące dla organizatorów imprez i dla

organów wydających zezwolenia. Mają one na celu m. in. zorganizowanie zamknięcia ruchu, zabezpieczenia ładu i porządku, poinformowania przynajmniej głównych użytkowników dróg (Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji, pogotowie ratunkowe, straż pożarna, itp.) oraz ustalenie objazdów.

Stwierdzone zostało, że przebieg manifestacji rencistów i emerytów w dniu 6 sierpnia odbiegał od ustalonych warunków. Miała to być manifestacja cicha, zlokalizowana u zbiegu Próchniaka¹ i Wesołowskiego². Odstępstwem od ustaleń było to, że manifestanci śpiewali oraz przemaszzerowali z miejsca manifestacji ulicami miasta do ul. Nowotki³ – o czym nie byłem zawiadomiony.

Ponadto czuję się w obowiązku poinformować o negatywnych uwagach wielu mieszkańców miasta na organizowanie imprezy w dniach 5-6 VIII br., które utrudniły i tak już trudną komunikację miejską i dojazdów karettek pogotowia ratunkowego.

Kolejną sprawą, na którą pragnę zwrócić uwagę to plakatowanie przez Wasz Związek wizualnej propagandy na murach i tynkach budynków, na przystankach MPK, tzn. w miejscach nieprzeznaczonych do plakatowania. Zostawia to o sobie trwałe ślady, szpecące wygląd miasta i powoduje zbędne wydatki na doprowadzenie budynków i przystanków MPK do ich estetycznego wyglądu. Zawiadamiając o powyższym liczę na to, że w przyszłości Wasz Związek:

- będzie przestrzegał przepisów i zasad przy organizowaniu imprez na ulicach i placach miasta,
- będzie przyczyniał się do podniesienia estetyki miasta poprzez plakatowanie swoich materiałów w miejscach wyłącznie do tego przeznaczonych.

Wiceprezydent miasta
Tadeusz Naczas^a

kopia, maszynopis

¹obecnie ulica W. Liniarskiego

²obecnie ulica Suraska

³obecnie ulica Legionowa

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 46

1981 sierpień 17, Białystok – Pismo do Dyrekcji BZGraf w którym Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność informuje, iż przekształciła się w Komitet Strajkowy

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” przy Białostockich Zakładach Graficznych

W związku z uchwałą podjętą przez załogę Białostockich Zakładów Graficznych na zebraniu w dniu 17 VIII 1981 r. powiadamia się Dyrekcję BZGraf. o przekształceniu się KZ NSZZ „Solidarność” przy BZGraf w Komitet Strajkowy na okres od 17 VIII do 29 VIII 1981 r. do godziny 13.30.

Strajk okupacyjny trwać będzie od 18 VIII do 20 VIII 1981 r. Informujemy Dyрекcję BZGraf na czas strajku okupacyjnego całą odpowiedzialność za zakład i wszystkich jego pracowników bierze na siebie Komitet Strajkowy.

W związku z powyższym informujemy Dyрекcję Białostockich Zakładów Graficznych, żeby ze wszystkimi problemami wynikłymi w czasie strajku zwracała się do przedstawicieli Komitetu Strajkowego. Podajemy skład Komitetu Strajkowego:

1. Wojciech Białous – przewodniczący Komitetu Strajkowego
2. Jerzy Szumielak – członek Komitetu Strajkowego
3. Wojciech Łowiec – członek Komitetu Strajkowego
4. Jerzy Gołoński – członek Komitetu Strajkowego
5. Renata Pastyga – członek Komitetu Strajkowego
6. Zenon Zdrojkowski – członek Komitetu Strajkowego
7. Janusz Wójcik – członek Komitetu Strajkowego
8. Albin Stalończyk – członek Komitetu Strajkowego
9. Wiesław Łopatecki – komendant Straży Robotniczej
10. Tadeusz Kasabuła – członek Komitetu Strajkowego
11. Aleksander Biskup – członek Komitetu Strajkowego
12. Edward Butkiewicz – członek Komitetu Strajkowego

Za podjęcie jakichkolwiek decyzji bez konsultacji z Komitetem Strajkowym odpowiedzialność za niekontrolowany przebieg wydarzeń Dyrekcja bierze na siebie.

Za komitet Strajkowy^a

Otrzymałem^b

kopia, maszynopis

^apodpis nieczytelny

^bpodpis nieczytelny

DOKUMENT 47

1981sierpień 17, Białystok – Protokół ze wspólnego posiedzenia Komitetu Strajkowego Białostockich Zakładów Graficznych NSZZ „Solidarność”, Rady Zakładowe NSZZ pracowników BZGraf. i przedstawicieli Egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej w BZGraf.

Białystok, dnia 19 VIII [19]81 r.,
godzina 16.30

Protokół

ze wspólnego posiedzenia Komitetu Strajkowego Białostockich Zakładów Graficznych NSZZ „Solidarność”, Rady Zakładowe NSZZ pracowników BZGraf. i przedstawicieli Egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej w BZGraf.

Ustalono co następuje:

1. Rada Zakładowa w BZGraf. Biorąc pod uwagę oświadczenie pracowników Oddziału Gazet i Czasopism członków NSZZ pracowników, mając na uwadze uniknięcia dalszych strat zakładu, poprzez rozpoczęcie pracy na II zmianie w dniu 19 VIII [19]81 r. oraz z niemożliwością pracy przyczyn od nas niezależnych przy produkcji „Gazety Współczesnej na dzień 20 VIII [19]81 r. oświadczając, że w dalszym ciągu nie popiera akcji strajkowej oraz, że nie ponosi odpowiedzialności za wynikłe straty zakładu spowodowane strajkiem. Pracownicy Oddziału Gazet i Czasopism podejmą pracę zastępczą, produkcyjną, w uzgodnieniu z Komitetem Strajkowym.
2. W związku z powyższym oświadczeniem Rada Zakładowa, Komitet Strajkowy zawiesi strajk okupacyjny zakładu pozostawiając strajk okupacyjny Oddziału Gazet i Czasopism.
3. Dyrekcja BZGraf zobowiązuje się do realizacji i przestrzegania powyższych ustaleń.
4. Egzekutywa POP w BZGraf. W dalszym ciągu nie popiera akcji strajkowej podjętej przez NSZZ „Solidarność. Mając jednak na uwadze dobro zakładu i uniknięcia dalszych strat przyjmuje powyższe oświadczenie.

Dyrekcja

POP PZPR

NSZZ PP

NSZZ „Solidarność
Komitet Strajkowy

kopia, maszynopis

DOKUMENT 48

Białystok 19 VIII 1981 r.

Komitet Wojewódzki PZPR w Białymstoku

Jak wiadomo Krajowa Komisja Porozumiewawcza NSZZ „Solidarność” podjęła uchwałę o proklamowaniu 19 i 20 sierpnia „dni bez prasy”. Komisja Zakładowa „Solidarności” w BZGraf poparła uchwałę KKP i ogłosiła strajk okupacyjny zakładu. „Gazeta Współczesna” informowała, „iż w dniu 18 sierpnia, Rada Zakładowa NSZZ „Solidarność” Pracowników Poligrafii przy BZGraf, organizacja partyjna i dyrekcja podjęły normalną pracę przy wydawaniu „Gazety Współczesnej”. Komitet Strajkowy bezprawnie przejął władzę w zakładzie i stosując terror psychiczny oraz grożąc użyciem siły uniemożliwił normalne wydawanie gazet. Dzięki ofiarności wielu ludzi dobrej woli „Gazeta Współczesna” z datą 19 sierpnia ukazała się w kioskach „Ruchu”. Wdzięczność naszą ludziom, którzy przyczynili się do wydania „Gazety Współczesnej” jest tym większa, że działacze „Solidarności” aby udaremnić jej wydawanie i rozkolportowanie stosowali wręcz faszystowskie metody. W dniu 18 sierpnia wywo-

łano podstępem z zakładu pracy i dowieziono pod presją do MKZ „Solidarność” w Białymstoku trzech pracowników ekspedycji prasy Przedsiębiorstwa „Ruch” oraz kierownika produkcji zakładu poligraficznego, który w zastępstwie BZGraf podjął się wydania „Gazety Współczesnej”. Ludzi tych, subtelnie mówiąc „ostrzeżono” aby nie wykonywali pracy związanej z wydawaniem i kolportażem prasy. Jednocześnie informowano towarzyszy, iż mimo wysiłków „Solidarności” i stosowania przez część jej ekstremistycznych działaczy podobnych metod działania w wielu ośrodkach ukazała się w naszym kraju przytłaczająca większość dzienników. W niemalże pełnym nakładzie i objętości ukazały się gazety partyjne w Bydgoszczy, Kielcach, Katowicach, Opolu, Zielonej Górze, Wrocławiu. W mniejszym nakładzie i objętości w Gdańsku, Lublinie, Koszalinie, Rzeszowie, Szczecinie, Radomiu i Poznaniu. Ukazały się „Trybuna Ludu” i „Żołnierz Wolności”. Wiele zakładów pracy Białostockizny przysłało do Komitetu Wojewódzkiego rezolucje potępiające akcję polityczną „Solidarności” zmierzającą do dalszego wzmagania napięcia politycznego, psychologicznego maltretowania społeczeństwa i pogłębiania kryzysu gospodarczego”.

Kopia, maszynopis

DOKUMENT 49

1981sierpień 19, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionalnego Białystok NSZZ „Solidarność” w sprawie listu KW PZPR wystosowanego do POP PZPR, w którym PZPR przypuściła atak na NSZZ „Solidarność”

Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionalnego Białystok NSZZ „Solidarność”

W dniu 19 sierpnia KW PZPR wystosował do POP PZPR list, w którym przedstawił ocenę i przebieg proklamowanego przez nasz związek strajku prasowego w regionie. Z oburzeniem przeczytaliśmy ten tekst oparty na kłamstwie i potwarzy, będący niewybrednym atakiem na nasz związek. Żądamy przeprowadzenia dowodu prawdy, że w dniu 18 sierpnia wywołano podstępem z zakładu pracy i dowieziono pod presją do siedziby naszego Zarządu Regionalnego trzech pracowników ekspedycji prasy przedsiębiorstwa „Ruch” i kierownika produkcji zakładu poligraficznego, który podjął się drukowania „Gazety Współczesnej” oraz że Komitet Strajkowy w BZGraf stosował groźby użycia siły i terror psychiczny. Stwierdzamy, że strajk w BZGraf proklamowano w oparciu o zasady naszego statutu, a wynikające z tych zasad przejście pełnej odpowiedzialności było zgodne z prawem. Pytam jakim celem służy przekazywanie opinii publicznej nie sprawdzonych i kłamliwych informacji dotyczących działań podjętych przez nasz związek? Czy też działanie takie służy.

Źródło: Serwis Informacyjny Biura Informacji Prasowej NSZZ „Solidarność” Gdańsk, dnia 19 i 20 sierpnia 1981, nr 231 i 233.

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 50

1981 sierpień 19, Białystok – Apel Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Białostockich Zakładach Graficznych do społeczności Regionu Białostockiego o nie kupowanie „Gazety Współczesnej”

Do mieszkańców Regionu Białystok

Od szeregu dni środki masowego przekazu, a w szczególności telewizja „Trybuna Ludu” i inne służalcze pisma wprowadzają opinię publiczną w stan zagrożenia, przekazując informacje niezgodne z rzeczywistym stanem sytuacji ekonomiczno-politycznej w naszym kraju.

Winą za niedołęstwo administracji w rozstrzyganiu istotnych problemów społecznych chce się obarczyć NSZZ „Solidarność”. Istotnym tego dowodem jest kampania o rzekomym zerwaniu przez KKP NSZZ „Solidarność” rozmów z rządem.

Nie pozwolono oficjalnie zaprezentować stanowiska naszego Związku tak w telewizji, radiu, jak i na łamach prasy. Zniekształcono m. in. w środkach masowego przekazu wypowiedź Ryszarda Bugaja – eksperta KKP. Rozpętano nie przebierającą w środkach kampanię oszczerstw i potwarzy przeciwko kierownictwu naszego Związku, jak i jego terenowym ogniwom. Jednym z tego przykładów jest rozplakatowanie oświadczenia 49 przez bliżej nieznanymi dziennikarzami, protestujących przeciwko oświadczeniu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Stanowią oni pół promila członków Stowarzyszenia. Ciekawe, dlaczego pod tym protestem nie podpisali się tak znani dziennikarze, członkowie PZPR, jak [Władysław] Machejek, [Mieczysław] Róg-Świostek, [Jerzy] Urban, [Wiesław] Górnicki, [Jerzy] Putrament. Jeżeli plewy dziennikarskie atakują decyzję 50 tysięcznej rzeszy dziennikarzy, zakrawa to na smutną farsę.

Niedopuszczenie naszego Związku do środków masowego przekazu i uniemożliwienie mu skorzystania z prawa repliki na totalny atak oficjalnej propagandy, godzący w istotne prawa Związku, podyktował potrzebę ogłoszenia „dni bez prasy”, które w przeciwieństwie do innych akcji nie przynoszą star ekonomicznych.

Komisja Zakładowa Białostockich Zakładów Graficznych w dniu 17 sierpnia br. przyjęła po konsultacji z załogą uchwałę KKP z dnia 12 sierpnia br. I Krajowej Komisji Koordynacyjnej Pracowników Poligrafii z dnia 14 sierpnia br. Do realizacji. Przypominamy, że uchwały te zalecały wstrzymanie w całym kraju w dniach 19 i 20 sierpnia druku i kolportażu gazet codziennych.

W dniu 19 sierpnia br. „Gazeta Współczesna” nie ukazała się. Nie została wydrukowana w Białostockich Zakładach Graficznych. Znaleźli się jednak drukarze ze Spółdzielni Pracy Papierniczo-Poligraficznej „Pogoń”, którzy przyjęli na siebie haniebną rolę łamistrąjków i złamali tradycyjną jedność towarzyszy sztuki drukarskiej, wydając zamiast „Gazety Współczesnej”. Chcemy wierzyć, że zrobili to nieświadomie. Dziwimy się, że kierownictwo redakcji „Gazety Współczesnej” zgodziło się na druk tej ulotki, którą trudno nazwać gazetą, dając winietę bądź co bądź małą do tej pory skompromitowanego do tej pory dziennika. Sądzimy, że szefowie redakcji zostali zmuszeni przez wiadome siły ekstremistyczne do tego typu wydawnictwa i w tym przypadku przesyłamy im wyrazy ubolewania i współczucia.

Zwracamy się do społeczności Regionu Białostockiego o nie kupowanie tej kompromitującej dziennikarzy ulotki z winiętą „Gazety Współczesnej” chyba, że tylko do celów kolekcjonerskich.

Wierzymy, że w dniu następnym pseudogazeta nie ukaże się, a zaoszczędzony papier wydawnictwa RSW „Prasa” przekaże na podręczniki szkolne, czy wydawanie dzieł klasyków literatury polskiej.

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność”
Białostockich Zakładów Graficznych

kopia, maszynopis

DOKUMENT 51

1981wrzesień 01, Białystok – Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez Komitet Wojewódzki PZPR skierowane przez Stanisława Marczyka – Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność do Prokuratury Generalnej w Warszawie

Białystok, dnia 1 IX 1981 r.

**Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
„Solidarność”
Zarząd Regionu Białystok
ul. Nowotki 13**

**Prokuratura Generalna
ul. Krakowskie Przedmieście nr 25
00-950 Warszawa**

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Region Białystok ul. Nowotki 13 wnosi o:

– ustalenie osób winnych z imienia i nazwiska i pociągnięcie ich do odpowiedzialności karnej jako winnych popełnienia przestępstwa zagrożonego dyspozycją artykułu 237 kodeksu Karnego a polegającego na znieważeniu całego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w ten sposób, iż w ogłoszonym piśmie podpisanym przez Komitet Wojewódzki PZPR w Białymstoku pomówiono NSZZ „Solidarność” o działanie metodami faszystowskimi.

Winni tego postępowania są nie tylko autorzy lub autor tego pisma, lecz również osoby, które podjęły decyzję o rozkolportowaniu i wywieszeniu tego pisma w zakładach pracy oraz innych formach jego rozpowszechniania.

Jednocześnie NSZZ „Solidarność” Region Białystok jako pokrzywdzony posiada prawo strony w postępowaniu karnym i z tych praw chce skorzystać. Wobec powyższego prosimy o powiadomienie nas o wszystkich czynnościach dokonywanych w trakcie śledztwa.

Ponadto wnosimy o przejęcie sprawy do prowadzenia jako własnej przez Prokuraturę Generalną w Warszawie, a to ze względu na fakt, że kierownictwo zarówno Prokuratury Wojewódzkiej jak i Rejonowej w Białymstoku wchodzi w skład wojewódzkich władz partyjnych, które podpisały pismo zawierające przestępcze sformułowanie pod adresem NSZZ „Solidarność”.

Uzasadnienie

W załączeniu przesyłamy kopię pisma Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białymstoku, w którym użyto sformułowanie, że „Solidarność” stosuje faszystowskie metody. Pismo to było publicznie kolportowane na terenie białostockich zakładów pracy, a między innymi wywieszane w gablotach informacyjnych przeznaczonych do czytania szerokiego ogółu, celem przyjęcia jego treści do publicznej wiadomości.

Domagamy się pociągnięcia winnych do odpowiedzialności karnej w myśl formuły głoszonej wszem i wobec przez Sejm PRL, że wszyscy wobec prawa są równi i każdy za siebie musi odpowiadać.

kopia, maszynopis

Do wiadomości:
Sekretariat Krajowej Komisji
Porozumiewawczej
w Gdańsku

Przewodniczący
Zarządu NSZZ „Solidarność”
Region Białystok
Stanisław Marczuk^a

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 52

1981wrzesień 10, Białystok – Instrukcja jak się zachować podczas przesłuchania

Instrukcja jak się zachować podczas przesłuchania

Wobec nasilających się prób bezprawnego przesłuchiwanie obywateli i werbowania konfidentów przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa przypomnianym podstawowe zasady prawne opracowane przez Biuro Informacyjne NSZZ „Solidarność” Region Mazowsze.

1. Obywatel ma obowiązek zgłosić się na przesłuchanie tylko i wyłącznie wtedy gdy otrzyma pisemne wezwanie zawierające prawidłowo wypełnione rubryki:
  - a) w charakterze świadka lub podejrzanego
  - b) w sprawie gdzie musi być wypisany przynajmniej numer sprawy. Wezwanie pisemne bez powyższych klauzul nie ma mocy prawne i należy je lekceważyć. Tym bardziej nie mają mocy prawnej wezwania ustne, telefoniczne, zaproszenia na prywatną rozmowę itp. Obywatel zatrzymany przez Służbę Bezpieczeństwa również nie ma obowiązku poddać się przesłuchaniu. Odmowa poddania się bezprawnemu przesłuchaniu nie pociąga za sobą żadnych prawnych konsekwencji.

2. Przesłuchanie na podstawie ważnego wezwania winno odbywać się tylko w lokalu urzędowym i musi być protokółowane. Protokół musi zawierać personalia przesłuchującego, należy to sprawdzić przed rozpoczęciem zeznań. Każde pytanie musi być wpisane do protokołu, zanim się poda swoją decyzję co do odpowiedzi.
3. Przed przesłuchaniem należy żądać podania nazwisk osób przeciw którym toczy się śledztwo w tej sprawie, gdyż świadek ma prawo uchylić się od odpowiedzi na pytanie które mogłoby narazić na odpowiedzialność karną samego świadka, lub osobę mu bliską (art. 166 kpk), świadek ma też prawo odmówić zeznań, jeżeli podejrzanym w sprawie jest osoba najbliższa. Odmawiając odpowiedzi na pytanie nie ma obowiązku tłumaczyć się z przyczyn tej odmowy.
4. Liczy się tylko to co zostało spisane i podpisane. Po ewentualnym przesłuchaniu należy starannie, bez pośpiechu przestudiować protokół, konsekwentnie żądać wszystkich ewentualnych nieścisłości i przeinaczeń, przekreślić wszystkie wolne miejsca protokołu. W razie uchybień nie podpisywać.
5. Nie ma żadnych podstaw prawnych żądanie, aby zatrzymany cokolwiek podpisywał własnoręcznie. Tak spisane zeznania mogą być użyte do szantażu.
6. Wezwania w sprawach paszportowych i żądania jakichkolwiek dodatkowych wyjaśnień są bezprawne. Wszystkie urzędowe pytania w tej sprawie zawiera odpowiedni kwestionariusz i nim należy udzielić pisemnej odpowiedzi.
7. Żądanie zachowania tajemnicy faktu przesłuchania jest całkowicie bezprawne i ujawnienie tego nie grozi żadnymi konsekwencjami prawnymi, natomiast najszersze rozgłaszanie zazwyczaj zabezpiecza przed dalszymi nagabywaniami.

A oto elementarne porady praktyczne

1. Funkcjonariusze SB często wprowadzają zatrzymanego w błąd co do jego praw i obowiązków oraz grożących mu konsekwencji i należy o tym pamiętać. Mogą też przedstawić się jako „kontrwywiad” co ma motywować żądanie zachowania tajemnicy.
2. Różne są sposoby rozmiękczenia: od ojcowskiej życzliwości, aż do gróźb i wrzasków, często na przemian. Nie daj się zwieść jednym lub drugim.
3. Nie dać się opętać chęci „wyjść stąd za wszelką cenę” i nie wierzyć, że kto grzecznie zeznaje tego prędko wypuszczą. Najprędzej puszczą tego kto da się poznać, że nic z niego nie wyciągną.
4. Nie starać się przechytryć, nie próbować zeznaniami wyprowadzić ich w pole lub wykazać swą niewinność, to są zawodowcy, a amator z nimi nie wygra, zwłaszcza, że najprawdopodobniej chodzi im o zrobienie z niego kapusia.
5. Jedyny pewny i niezawodny sposób na wyjście z najmniejszą szkodą polega na konsekwentnej rozmowie odpowiedzi na jakiegokolwiek pytania, bez względu na okoliczności. Po wyjściu zaś należy niezwłocznie jak najszerszej rozgłosić fakt zatrzymania lub wezwania na rozmowę, sposób zachowania, czynione propozycje, itp.

Pamiętaj nie jesteś sam!!!

kopia, maszynopis

DOKUMENT 53

1981październik 04, Białystok – Odezwa Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej do społeczeństwa Białostoczczyzny

Białystok, 4 X 1981 r.

Odezwa do społeczeństwa polskiego

Mija czwarty miesiąc powstania Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, którego celem jest między innymi odzyskanie zaufania społecznego do funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej poprzez czynne włączanie się w nurt demokratycznych przemian posierpniowych.

Wyznaczona rozprawa rejestracyjna naszego Związku na dzień 25 IX 1981 r. nie odbyła się, gdyż przez 37 lat istnienia organów MO nie zdołano ustalić, „czy funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej jest pracownikiem”? – takim pytaniem zwrócił się Minister Sprawiedliwości do Sądu Najwyższego. Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytanie warunkuje podjęcie zawieszonyj sprawy o rejestrację Związku Zawodowego Funkcjonariuszy MO.

Tego samego dnia resort Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wyraźnie i jednoznacznie określił swój stosunek do ZZF MO i przemian posierpniowych – używając milicjantów przeciw milicjantom w czasie akcji protestacyjnej w hali „Gwardii” w Warszawie.

Może społeczeństwo określi (wypowie się, udzieli odpowiedzi) Sądowi Najwyższemu i władzom kim są i kim powinni być milicjanci. Milicjanci zgodnie z własnym sumieniem i konstytucyjną zasadą ludowładztwa powinni określić się, czy chcą pracować w imię ludu i dla dobra ludu, czy przeciw ludowi? Chcemy, aby nigdy więcej pałki i broń milicjantów nie została użyta przeciwko bezbronnemu ludowi i nie chcemy nigdy być więcej po drugiej stronie barykady.

Komitet Założycielski Związku Zawodowego
Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej

kopia, maszynopis

DOKUMENT 54

1981październik 08, Białystok – Odezwa Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej do funkcjonariuszy MO

Do funkcjonariuszy MO

Koledzy apelujemy do was abyście nie zrezygnowali z ZZF MO bo nasza siła jest w jedności ze społeczeństwem. Każdy z Was musi to sobie dokładnie przemyśleć.

Spójrzmy prawdzie w oczy. Wywodząc się z różnych środowisk każdy z nas powinien odróżnić co jest dobre, a co złe. Nie dajmy się wciągnąć do „brudnej roboty” przeciwko ludziom pracy. Przecież oni swoimi rękami budowali naszą ojczyznę i musimy o tym pamiętać. Nie należy sugerować się zdaniem ludzi, którym rejestracja ZZFMO będzie równała się z przykróceniem ich perfidnych poczynań i celów. Wiemy, że jesteście zapraszani przez przełożonych, ale nie bójcie się. Oni w dalszym ciągu myślą o swoich sprawach, a my musimy ich błędy naprawiać tłumacząc się przed społeczeństwem. Ciągłe pamiętamy o tym, że chcąc coś osiągnąć musimy stanowić jedność i to jedność, ale nie taką dla samej nazwy. Także nie będzie tu ze wszechmiar adekwatnym stwierdzeniem myśliciela starożytnego „sztuka dla sztuki”.

Nie bójcie się, że zostaniecie zwolnieni z pracy ruch związkowy. Każdy następny po nas, który odejdzie będzie faktycznie osłabiał szeregi funkcjonariuszy MO. Nie związek ich osłabia czy też osłabiać ich będzie jak twierdzą przełożeni, lecz właśnie taka a nie inna polityka kadrowa wiążąca się z e zwalnianiem ludzi za propagowanie idei związkowej pod wieloma jej postaciami, osłabia resort, wyzwala nawał pracy którą wykonać musicie w dalszym ciągu sami lecz w zmniejszonym gronie, w wyniku czego stajecie się bardziej dyspozycyjni.

Koledzy musicie się samookreślić czy jesteście i chcecie być spadkobiercami tych, którzy w dalszym ciągu pragną zabezpieczyć interesy ludzi pretendujących do nazwy sabotażystów społeczno-gospodarczych naszej ojczyzny? Nie bójcie się podjąć decyzji przed którą powstrzymują nas nasze władze. Powinniście jednocześnie wpływać na tych spośród nas, którym obca jest idea naszego Związku. Każdemu zwolnionemu funkcjonariuszowi MO za działalność związkową jesteśmy w stanie pomóc wszechstronnie pomimo że każdemu kierownictwo jednostki powinno zagwarantować pracę, a jak to wygląda w życiu sami mamy okazję się przekonać. Ludzie ci są zdolni do rozpowszechniania nieprawdziwych informacji, natomiast odruch jakiegokolwiek pomocy jest w nich zupełnie wyobcowany.

Koledzy musicie więcej wychodzić z waszymi problemami do społeczeństwa, bo bez jego pomocy zdajmy sobie sprawę ile jest warta wasza praca. Zamyka się ona tylko w żalach emitowanych na łamach prasy, TVP i PR poprzez generałów oraz wyższych oficerów o wzroście ilości przestępstw i spadku ich wykrywalności oraz o rodzeniu się nowych przestępstw. Każdy z was czytał wypowiedzi rzecznika prasowego KWMO w Białymstoku podpułkownika Henryka Karwowskiego („Gazeta Współczesna” nr 221 z dnia 5 listopada 1981 r.), że ZZFMO nie istniał i nie istnieje, to przecież jest tak jasne, że nie został jeszcze zarejestrowany z powodu z powodu znanych każdemu „perypetii prawnych”. Istnieje natomiast Ogólnopolski Komitet Założycielski ZZFMO, który autentycznie powstał w dniu 2 VI 1981 r. w Warszawie na zebraniu POP poszerzonym o przedstawicieli jednostek MO w kraju w byłym Batalionie Pogotowia KSMO na ul. Stalingradzkiej w obecności przedstawicieli kierownictwa resortu MSW. Oczywistym jest też fakt, że agendy Komitetu Ogólnokrajowego powstały w poszczególnych regionach. Ustawowe kryteria doboru określone w pragmatyce milicyjnej którym podporządkowana jest praktyka zgodnie z oświadczeniem ppłk. H. Karwowskiego także nie potwierdzają prawdziwej wersji chociażby z tego względu, że nasuwa się w tym momencie proste pytanie: wobec powyższego dlaczego tak ostre kryteria tegoż doboru nie dotyczyły nas zwolnionych, a przecież pracowaliśmy również jako funkcjonariusze MO? Czyżby zwykle niedopatrzenie obowiązków służ-

bowych? Dalej śledząc rozważania rzecznika prasowego KWMO w Białymstoku zawarte jest takie sformułowanie „byli funkcjonariusze” MO Krzysztof Florczykowski i Andrzej Radzicki nigdy nie otrzymali upoważnienia do występowania w imieniu funkcjonariusz MO i reprezentowania ich rzekomo zagrożonych interesów (koniec cytatu). Pozwolimy sobie w tym miejscu na małą dygresję. Zapewne ppłk. H. Karwowski będąc rzecznikiem prasowym KW MO w Białymstoku nie ma pojęcia o tym, że jesteśmy w posiadaniu listy kilkuset funkcjonariuszy MO, którzy zgłosili akces wstąpienia do powstającego ZZFMO, potwierdzając to własnoręcznym podpisem. Uważamy, że z nadmiaru dobroci do ochrony której stworzono własne struktury organizacyjne tak służbowe, jak i społeczne (zgodnie z oświadczeniem ppłk. H. Karwowskiego) nie złożono by takich podpisów. Jednocześnie zastrzegamy sobie prawo do wniknięcia w treść listy z nazwiskami zainteresowanych osób, jednocześnie wyprasza-
my sobie wszelkie insynuacje pod tym czy też innym kątem skierowane przez kogo-
kolwiek, gdyż nie damy się wciągnąć w sferę stwierdzeń mających posmak prowokacji. Następne oświadczenie ppłk. H. Karwowskiego („Gazeta Współczesna” nr 226 z dnia 12 XI 1981 r.) sugeruje nam w tym względzie wiele sformułowań ostro szkalujących zwolnionych ze służby w MO K. Florczykowskiego i A. Radzickiego. Jeżeli ppłk H. Karwowski ze zdumieniem przyjął wiadomość, że K. Florczykowski jest przewodniczącym KZ ZZFMO Garnizon-Białystok, w przypływie dobroci i szczerości pragniemy poinformować także o tym, iż K. Florczykowski jest również członkiem Prezydium Ogólnokrajowego KZ ZZF MO. Wynika z tego jeszcze jedno uzasadnienie, sam fakt użycia przez ppłk. H. Karwowskiego skrótu KZ ZZF MO Garnizon-Białystok utwierdza nas w tym przekonaniu, że twór jest akceptowany przez rzecznika Komendy Wojewódzkiej MO tylko nie podobają się byli funkcjonariusze MO, którzy przewodniczą temu Komitetowi Założycielskiemu. Fakt skierowania przez KW MO w Białymstoku do Prokuratury Wojewódzkiej wniosku o objęcie postępowaniem karnym osób winnych oszczerczej kampanii znieważającej organa MO i SB jest dla nas równie niezrozumiały jak i sugerujący w sposób oczywisty chęć zemsty ze strony Komendy Wojewódzkiej MO, zemsty której zupełnie się nie obawiamy. W rozmowach z kolegami w dalszym ciągu dowiadujemy się o nieprawidłowych formach traktowania funkcjonariusz MO ogniw podstawowych w wyniku czego są zwalniani lub nie widząc dalszej współpracy sami składają rezygnację.

Komitet Założycielski ZZF MO Garnizon-Białystok z uznaniem odnosi się do jedynego słusznego sformułowania użytego przez ppłk. H. Karwowskiego, a mianowicie, że „czy nie liczenie się z wolą ogółu może służyć odnowie i demokratyzacji życia społecznego?”

Komitet Założycielski ZZF MO Garnizon – Białystok serdecznie dziękuje wszystkim funkcjonariuszom MO, którzy brali czynny udział w zabezpieczeniu przemarszu pochodu z dnia 11 listopada 1918 r., jednocześnie wyraża słowa podziękowania tym którzy byli obecni na Cmentarzu Wojskowym na uroczystości związane z 63-cią rocznicą odzyskania niepodległości przez Polskę. Obecni funkcjonariusze MO na Cmentarzu Wojskowym byli świadkami więzi ZZF MO ze społeczeństwem, które z aplauzem przyjęło wiadomość o fakcie złożenia wieńca przez przedstawicieli Komitetu założycielskiego na Grobie Nieznanego Żołnierza.

Za Komitet Założycielski ZZFMO

Garnizon-Białystok
Przewodniczący /-/ Krzysztof Florczykowski^a
Wiceprzewodniczący /-/ Andrzej Radzicki^b

kopia, maszynopis

^apodpis nieczytelny

^bpodpis nieczytelny

DOKUMENT 55

1981październik 12, Białystok – Apel Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” do wszystkich Komisji Zakładowych o przepracowanie ośmiu wolnych sobót na rzecz rynku wiejskiego

Białystok 12 X 1981 r.

Zarząd Regionu Białystok
NSZZ „Solidarność”

Apel do wszystkich Komisji Zakładowych

Kraj nasz boryka się z ogromnymi trudnościami w kwestii zaopatrzenia społeczeństwa w podstawowe artykuły żywnościowe. Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Białystok proponuje aktywizację rynku mięsnego dla pokrycia potrzeb ludności na mięso i wędliny. W tym celu potrzebna jest akceptacja organizacji zakładowych Związku.

Proponujemy produkcję wykonaną w ramach pracy w ciągu ośmiu wolnych sobót przeznaczyć na rynek wiejski.

Zwracamy się z zapytaniem do załóg czy rezygnują one na rzecz wsi z kupna atrakcyjnych towarów, na które być może część pracowników waszego zakładu oczekuje. Chodzi o samochody osobowe i dostawcze, pralki automatyczne, atrakcyjne meble, zamrażarki, telewizory kolorowe, itp.

Prezydium uważa jednocześnie, że ograniczenia nie mogą dotyczyć młodych małżeństw, rodzin zagospodarowujących się – meble i podstawowy sprzęt domowy musi być im dostępny.

Prezydium uważa za konieczne rozpatrzenie przez załogi możliwości podjęcia produkcji zakładów na rzecz gospodarki żywnościowej.

Prezydium postuluje takie rozwiązanie, zdaje bowiem sobie sprawę, że rolnik-hodowca odda żywiec nie za inflacyjną złotówkę tylko za towar. Uznaje jednocześnie za konieczne podjęcie radykalnych działań dla pozbycia się koszmaru zakupów mięsa i wielogodzinnego wystawiania w kolejkach, niepewności przed nadchodzącą zimą.

Prosimy o szybkie wyrażenie opinii załóg w przedstawionych sprawach i przedłożenie jej do pokoju 201 Zarządu Regionu Białystok, ul. Nowotki 13.

Wiceprzewodniczący
Bernard Bujwicki^a

kopia, maszynopis

^a brak podpisu

DOKUMENT 56

1981 październik 19, Białystok – Pismo Mariana Kukli Przewodniczącego WRN do Stanisława Marczuka Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie wzajemnych kontaktów

Białystok, dnia 19 X 1981 r.

**Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Białymstoku
BRN.VII.062/18/81**

**Obywatel Przewodniczący
Zarządu Regionu
NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku**

Nawiązując do rozmowy przeprowadzonej z mego upoważnienia w dniu 16 VII 1981 r. przez zastępcę dyrektora Biura WRN obywatela Stanisława Milewskiego z Obywatel Przewodniczącym Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” mającej na celu ustalenie możliwości i celowości zorganizowania spotkania Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z przedstawicielami Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”, Wojewódzkiej Komisji Porozumienia Branżowych Związków Zawodowych i Rejonowego Zespołu Konsultacyjnego Konfederacji Autonomicznych Związków Zawodowych ponawiam propozycje doprowadzenia do takiego spotkania. Jednocześnie proponuję nadanie spotkaniu temu charakteru kontaktu roboczego celem przedyskutowania i ustalenia płaszczyzn współdziałania poszczególnych organów Wojewódzkiej Rady Narodowej ze Związkami Zawodowymi.

Wyrażam przekonanie, iż tego rodzaju spotkanie umożliwiłoby również ustalenie form i zasad kontaktów Prezydium WRN z władzami wszystkich Związków Zawodowych naszego Regionu.

Najbardziej dogodnym dla Prezydium WRN terminem odbycia takiego spotkania byłby miesiąc listopad br. Wobec powyższego uprzejmie proszę o ustosunkowanie się do tych propozycji i ewentualne przedstawienie własnych. Poinformowanie przez

Obywatela Przewodniczącego o zajętych stanowisku w tej sprawie umożliwi mi podjęcie rozmów z kierownictwem pozostałych Związków Zawodowych zmierzających do sfinalizowania spotkania.

inż. Marian Kukla^a

kopia, maszynopis

^abrak podpisu

DOKUMENT 57

1981 październik 20, Białystok – Uchwała Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Białystok z dnia 20 X 1981 r. w sprawie pomocy Komitetom Założycielskim ZZFMO

Uchwała

Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Białystok z dnia 20 X 1981 r. w sprawie pomocy Komitetom Założycielskim ZZFMO

1. Zarząd Regionu wystąpi do zakładów pracy o poparcie dla komitetów założycielskich ZZFMO polegające na wysłaniu wystąpień w sprawie rejestracji Związku do Sejmu PRL, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, Sądu Najwyższego i KW MO w Białymstoku.
2. Zarządu Regionu udziela pełnego poparcia Komitetowi Założycielskiemu ZZFMO. Kierując się zasadą prawa wszystkich grup zawodowych do swobodnego zrzeszania się. Zarząd podejmie wszelkie niezbędne działania, aż do strajku włącznie przypadku szykan, zwolnień ze służby lub stosowania zatrzymań wobec członków Komitetów Założycielskich lub innych członków Związku.

Prezydium Zarządu Regionu Białystok
NSZZ „Solidarność”

kopia, maszynopis

DOKUMENT 58

1981 październik 25, Białystok – Dokumenty programowe NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Program NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Niniejszy program powstał w oparciu o uchwałę programową I Krajowego Zjazdu NSZZ „Solidarność”. Przy jego formułowaniu wykorzystano dotychczasowe doświad-

czenia Związku w Regionie, dyskusję i tezy uchwalone na I Walnym Zjeździe Regionu Białystok, propozycje Komisji Zakładowych, sekcji branżowych i członków Związku złożone komisji programowej.

Region białostocki należy do najbardziej zaniedbanych pod względem rozwoju cywilizacyjnego, a warunki życia ludzi są tu szczególnie trudne. Działanie na rzecz likwidacji opóźnień i wyrównanie dysproporcji jest podstawowym zadaniem Związku.

Wiąże się to z podnoszeniem samoświadomości społeczeństwa. Jest to Region zróżnicowany demograficznie i kulturowo. Obok mieszkańców zasiedlających tu od stuleci znaczną grupę stanowią repatrianci, głównie z Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny, obok Polaków Białorusini, obok katolików prawosławni i wyznawcy islamu. Jest to także teren, na którym żywa jest pamięć historii, podtrzymywane są stare tradycje, ciągle jeszcze nie do końca zniszczona pozostaje kultura i sztuka ludowa. Kulturowanie tych wartości w duchu zrozumienia, tolerancji i szacunku winno być stałą troską naszego Związku. Tylko bowiem w ten sposób możemy osiągnąć integrację całego społeczeństwa dla osiągnięcia wspólnych ogólnonarodowych i ogólnospołecznych celów.

Białostocka organizacja regionalna opiera się w swoim działaniu nie tylko na wielkich zakładach pracy, których na tym terenie jest niewiele. Większość stanowią małe zakłady i niewielkie skupiska pracownicze borykające się z wieloma trudnościami. Określa to charakter pracy związkowej.

Regionalna organizacja naszego Związku działając na rzecz kształtowania samorządowego społeczeństwa popierać będzie wszelkie autentyczne formy jego organizacji, a w szczególności samorządy terytorialne i pracownicze. Ściśle współdziałać będzie z bratnimi związkami „Solidarność” – rolników indywidualnych, Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, a także z innymi organizacjami, których cele są zbieżne z celami naszego Związku. Wspierać je będzie siłą i doświadczeniem.

Związek a kultura, oświata, nauka

1. Związek dąży do niwelowania nierówności w dostępie do kultury, dotyczy to zarówno materialnych dóbr kultury jak i dostępu do placówek kultury upowszechniających. Wszystkie grupy społeczne, narodowościowe i wiekowe muszą mieć zagwarantowane możliwości rozwijania aktywności kulturalnej.
2. Stworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze wiąże się ściśle ze stanem bazy lokalowej i wyposażeniem placówek kulturalno-oświatowych. W trybie pilnym dokonany zostanie przegląd placówek ze szczególnym uwzględnieniem zakładowych domów kultury, klubów i świetlic. Wyniki przeglądu stanowiąc będą podstawę do sporządzenia planu aktywizacji placówek upowszechniania kultury. W większych miastach regionu powstaną Centra Kultury służące pomocą merytoryczną placówkom mniejszym. Związek przedstawi zapotrzebowanie społeczne na nowe placówki kulturalne i oświatowe (szkoły, biblioteki, kina, domy kultury), dotyczy to głównie nowych dzielnic i osiedli.
3. Aktyw społeczny działający w oparciu o zasady samorządności musi mieć wpływ na programowanie i planowanie pracy placówki kulturalnej. Upowszechniane treści programowe nie mogą być sprzeczne z zasadami pluralizmu, wolności i tolerancji. „Solidarność” zastrzega prawo do współdecydowania o repertuarze profesjonalnych placówek i instytucji artystycznych (teatry, kina, alony wystawo-

we, filharmonia, estrada). Nad całokształtem problematyki kulturalnej czuwa Regionalna Rada Kultury.

4. Aktywność kulturalną rozbudzać należy poprzez:
  - stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego,
  - prowadzenie różnorodnych kół zainteresowań i klubów hobbystów,
  - ogłaszanie konkursów,
  - organizowanie imprez wciągających ludzi do czynnego uczestnictwa, Związek powinien inspirować i wspierać wszelkie inicjatywy służące ożywieniu społecznego ruchu kulturalnego. Ze szczególnym poparciem spotkają się przedsięwzięcia o charakterze społeczno-kulturalnym. Związek współpracuje ze środowiskami naukowymi i twórczymi oraz ze wszystkimi siłami społecznymi ukierunkowanymi na prawdziwy rozwój kultury i edukacji narodowej.
5. Zadaniem ogromnej wagi jest kształtowanie i upowszechnianie szlachetnych form i wzorców kontaktów między ludźmi. Związek z całą mocą wspiera różnorodne formy życia społecznego, sprzyjające powstawaniu więzi solidarności, koleżeństwa, powszechnej życzliwości.
6. Do pierwszoplanowych zadań merytorycznych należy rewindykacja wartości kulturowych nietolerowanych przez kierowników oficjalnego życia kulturalnego. Odkłamywanie historii ma kolosalny wpływ na kształtowanie autentycznej świadomości historycznej. Szczególnie troskliwie należy upowszechniać prawdziwą historię naszego regionu. Równie ważna jest rewindykacja nieznanego społeczeństwu dzieł literackich, filmów, sztuk teatralnych, utworów muzycznych. Ważne miejsce wśród merytorycznych zadań programowych przypada plenerowym imprezom masowym odgrywającym istotną rolę w procesie integracji społeczeństwa. Głębokimi treściami kulturowymi nasycone będą organizowane przez Związek uroczystości z okazji rocznic i świąt narodowych (np. 3 Maja, 11 Listopada, 16 Grudnia) a także różne uroczystości związkowe (np. Poświęcenie sztandaru).
7. Funkcjonować będą wszechnice związkowe pobudzające aktywność społeczną, stymulujące samokształcenie, upowszechniające różne dziedziny wiedzy (z naukami humanistycznymi i społecznymi na czele). Wszechnice prowadzić będą szeroką pracę szkoleniową (np. Kursy poświęcone wybranym zagadnieniom specjalistycznym).
8. Ważną rolę kulturotwórczą odgrywają biblioteki związkowe. Dzięki nowemu uprofilowaniu księgozbiorów bibliotek nie tylko rozbudzają (w miarę możliwości) zaspokajają potrzeby czytelnicze, ale służą też wszechstronną pomocą różnym sferom działania Związku. Specjalne miejsce zajmują w księgozbiorach wydawnictwa niezależne. W Białymstoku powstanie centralna regionalna biblioteka „Solidarności” gromadząca druki zwarte, prasę oraz dokumenty życia społecznego (plakaty, ulotki).
9. Oświatę i wychowanie uzdrowić przede wszystkim poprzez demokratyzację i uspołecznienie szkoły. Społeczeństwo musi włączyć się do dyskusji nad kształtem ustawy o edukacji narodowej. Zadaniem ogromnej wagi jest anulowanie uchwały wprowadzającej błędną koncepcję reformy szkolnej. Związek oddziaływać będzie na kształt i realizację planów inwestycyjnych. Ratować trzeba szkol-

nictwo wiejskie (rewindykacja budynków szkolnych zabranych oświacie) oraz zreorganizować zakłady wychowawczo-opiekuncze szkolnictwa specjalnego i placówki specjalnej troski. Wnikliwej ocenie poddane zostaną działania władz oświatowych w zakresie zabezpieczenia zdrowia dzieci i pracowników oświaty. Utworzony zostanie w trybie pilnym zespół do walki z patologią społeczną, szczególnie wspierane będą wysiłki ukierunkowane na zwalczanie narkomanii, alkoholizmu i niktynizmu wśród dzieci i młodzieży.

10. Ugruntowanie samorządności realizowane będzie poprzez:
  - powołanie Rady Edukacji Narodowej,
  - powołanie społecznych Rad Oświaty i Wychowania
  - wprowadzenie w życie społecznego regulaminu rad pedagogicznych
  - wspieranie ruchu samorządowego dzieci i młodzieży (samorządy uczniowskie, ruch harcerski),
  - tworzenie służb socjalnych,
  - kontrolę działań administracji szkolnej w zakresie zapewnienia środków prawnych, finansowych i organizacyjnych potrzebnych do realizacji celów i wartości uznawanych przez społeczeństwo.
11. Za szczególnie ważne uznaje się podjęcie prac zmierzających do odkłamania nauki historii. Związek liczy na pomoc środowisk kombatanckich. Konieczne jest ściśle współdziałanie ze środowiskami naukowymi i twórczymi. Nauczyciele otrzymać muszą wydawnictwa wolne od fałszów i kłamstw. Pilnym zadaniem jest modyfikacja systemu kształcenia nauczycieli.
12. Regionalna organizacja związkowa występuje jako gwarant wolności nauki, działa na rzecz autonomii wyższych uczelni i popiera samorządność środowisk akademickich. Będzie ona zdecydowanie przeciwdziałać wykorzystywaniu nauki jako narzędzia indoktrynacji.

Zobowiązuje się Zarząd Regionu do kontynuowania działań zmierzających do zapewnienia białostockim uczelniom odpowiednich warunków materialnych, szczególnie lokalowych. Ludzi nauki należy szersze angażować w pracę Związku, korzystając z ich wiedzy i autorytetu.

Związek a gospodarka

1. Kryzys gospodarczy pogłębia się. Władze państwowe w Regionie nie podjęły żadnych kroków zmierzających do przystosowania gospodarki do funkcjonowania w nowych warunkach.
2. Jediną szansą przezwyciężenia kryzysu jest zreformowanie gospodarki. Jest to sprawa całego Narodu.
  - a) wobec zachowawczych projektów rządowych, Związek będzie dążył do uspołecznienia przedsiębiorstw państwowych i odmonopolizowania rynku, przywrócenia autentycznych form spółdzielczości, nieskrepowanego rozwoju rzemiosła, tworzenia małych przedsiębiorstw prywatnych, a także zagwarantowania trwałości gospodarstwu chłopskim. Żaden z tych sektorów nie może być uprzywilejowany. Społeczne projekty przyjmujące taki punkt widzenia reformy gospodarczej znajdują poparcie Związku, który dostępnymi środkami będzie dążył do ich realizacji,

- b) Zarząd Regionu jest zobowiązany do pilotowania reformy gospodarczej w Regionie. Uznajemy autentyczny ruch samorządowy za podstawową siłę napędową reformy. Władze Związku wszystkich szczebli w Regionie są zobowiązane do szerokiej współpracy z ruchem samorządowym, wspomaganie Regionalnego Porozumienia Samorządowego, uzgadniania i koordynowania z nim działań na rzecz reformy. Władze Związku są zobowiązane do upowszechniania wiedzy o reformie gospodarczej.
3. Działalność władz państwowych w sprawach gospodarczych musi podlegać społecznej kontroli. Związek wnosi o utworzenie Społecznych Rad Gospodarki przy Urzędach Wojewódzkich w Regionie o kompetencjach i uprawnieniach jak Rada Krajowa, z przeniesieniem ich na szczebel wojewódzki.
4. Podstawą wszystkich działań musi być realna ocena obecnego stanu gospodarczego w Regionie. Zarząd Regionu wygzekwuje od władz wojewódzkich raport obejmujący:
- posiadanie rezerw materiałowych i surowcowych z uwzględnieniem zasobów naturalnych i stopnia ich wykorzystania,
  - posiadanie rezerw mocy wytwórczych (kadry, urządzenia produkcyjne, maszyny),
  - możliwości przydziału surowców i centralnych rozdzielników,
  - stan transportu i komunikacji oraz możliwości ich usprawnienia,
  - stan zaopatrzenia i dystrybucji,
  - stan rolnictwa,
  - bilans czynników energetycznych z uwzględnieniem w nim wykorzystania drewna opałowego oraz torfu, a także siły wody i wiatru.
5. Gospodarka jest sprawą nas wszystkich
- wobec załamania się jej musimy podjąć trud budowy nowych jej struktur, odrzucając biurokratyczny nakazowo-rozdzielczy system zarządzania. Musimy to zrobić już dziś, jest on bowiem hamulcem i niebezpieczeństwem dla reformy gospodarczej. Związek popiera powstające w wyniku działań załóg przedsiębiorstw samodzielne struktury i inicjatywy gospodarcze,
  - szczególnie wypaczeniu uległa w okresie PRL idea spółdzielczości. Instancje Związku mają obowiązek podjęcia niezbędnych działań dla przywrócenia jej autentycznego charakteru. Związek będzie inicjował tworzenie nowych spółdzielni zwłaszcza mieszkaniowych.

Związek a władza

1. Regionalna organizacja związkowa w swej działalności i kontaktach z władzami państwowymi oraz organizacjami politycznymi kieruje się generalnymi zasadami przyjętymi w programie Związku „Samorządna Rzeczpospolita”.
2. Regionalna organizacja związkowa nie kontaktuje się z partiami politycznymi na płaszczyźnie ideologiczno-politycznej. Współdziałać może z partiami politycznymi w rozwiązywaniu konkretnych problemów, które znajdują się w sferze zainteresowania Związku.
3. Przynależność członków Związku do organizacji o charakterze politycznym jest ich osobistą sprawą i organizacja związkowa nie będzie w nią ingerować. Tworze-

- nie i upowszechnianie różnorodnych programów politycznych, społecznych, ekonomicznych, kulturalnych oraz ich organizowanie się w celu ich realizacji, korzysta z ochrony i poparcia regionalnej organizacji o ile programy te nie są sprzeczne z celami Związku.
4. Regionalna organizacja związkowa nie wchodzi do Frontu Jedności Narodu, ani też nie bierze udziału w jego działaniach. Uznając jednocześnie celowość powstania autentycznego frontu narodowego będzie aktywnie uczestniczyć w tworzeniu według formuły i zasad zaakceptowanych przez cały Związek.
  5. Regionalna organizacja związkowa wspierać będzie tworzenie samorządów terytorialnych oraz organów władzy państwowej opartych na demokratycznej ordynacji wyborczej. Poczyni też odpowiednie przygotowania do wprowadzenia w życie idei wolnych wyborów do Sejmu i rad narodowych. W związku z tym zobowiązuje się Zarząd Regionu do:
    - a) wzięcia udziału w pracach związkowych nad związkowymi projektami ustaw o samorządach terytorialnych oraz ordynacji wyborczej do Sejmu i rad narodowych
    - b) rozpropagowania w społeczeństwie istoty, celów oraz zasad wyborczych,
    - c) podjęcia niezbędnych działań, aby w wyborach mogły uczestniczyć wszystkie autentyczne siły społeczne,
    - d) organizowania spotkań kandydatów na posłów i radnych z wyborcami i domagania się od nich konkretnych programów.
  6. W celu zapewnienia wpływu Związku na rozwiązywanie bieżących problemów społeczeństwa organizacja regionalna utrzymywać będzie kontakt z organami władzy i administracji państwowej. Przedstawiać im będzie własne inicjatywy i kontrolować ich realizację, podjęcie negocjacji władzami, jeżeli ich przedmiot wykracza poza kompetencje komisji zakładowej, albo jeśli negocjacje mogą zagrozić jednemu działaniu Związku, winno być uzgadniane z Zarządem Regionu. Zarząd prowadzi rejestr z porozumień zawartych na terenie jego działania i składa sprawozdania z ich realizacji Walnemu Zebraniu Delegatów Regionu. Zobowiązuje się Zarząd do wyegzekwowania dotychczas zawartych porozumień.
  7. Regionalna organizacja związkowa działać będzie na rzecz ochrony praw obywatelskich i umacniania samorządności. Zarząd Regionu oraz komisje zakładowe mogą uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym i sądowym, delegować swoich przedstawicieli jako doradców, obrońców i oskarżycieli posiłkowych w sprawach dotyczących naruszania praw obywatelskich oraz korzystać z instytucji poręczenia społecznego.

Sprawy pracownicze

1. Podstawą działalności Związku jest zapewnienie prawa pracownika do pracy, godnego traktowania przez pracodawcę, do bezpiecznych, nieszkodliwych dla zdrowia warunków pracy oraz sprawiedliwego wynagrodzenia. Obowiązek egzekwowania tych zasad spoczywa głównie na komisjach zakładowych. One oraz regionalne sekcje branżowe powinny występować z inicjatywami zmierzającymi do systematycznej poprawy szeroko rozumianych warunków pracy. Zarząd Regionu prowadzi i koordynuje działalność doradczą i interwencyjną.

2. Regionalna organizacja związkowa nie dopuści do zwolnienia, bez zapewnienia innej pracy, następujących grup pracowników:
  - jedynych żywicieli rodzin,
  - pracowników w wieku przedemerytalnym,
  - pracowników niepełnosprawnych.
3. Regionalna organizacja związkowa niezależnie od prowadzonych przez Komisje Krajową i jej centralne agendy działań ustawodawczych i inicjatyw o charakterze ogólnokrajowym, systematycznie domagać się będzie od wojewódzkich władz administracyjnych programów zatrudnienia, kontrolować je i ich realizację.
4. Regionalna organizacja związkowa popiera tylko takie środki polityki zatrudnienia, które są celowe społecznie i wprowadzane na zasadach pełnej dobrowolności:
  - a) zasiłki wychowawcze na zasadach wynegocjowanych przez „Solidarność” (dążyć należy do przedłużenia okresów urlopów wychowawczych,
  - b) dobrowolne wcześniejsze emerytury,
  - c) urlopy bezpłatne, np. W celu podjęcia pracy poza gospodarką uspołecznioną, lub wyjazd za granicę w celach zarobkowych,
  - d) przedłużenie nauki (np. studia podyplomowe),
  - e) praca w niepełnym wymiarze godzin (zwłaszcza w stosunku do kobiet)
  - f) likwidacja trzeciej (nocnej) zmiany dla kobiet, konieczne jest rozpoczęcie przygotowań do tej niezwykle ważnej sprawy. Zaleca się likwidację trzeciej zmiany już w 1982 r. w tych zakładach, które w związku z ograniczeniami energii mogą to uczynić. Komisje zakładowe powinny powziąć wszelkie działania w celu ułatwienia prowadzenia życia rodzinnego tak aby praca nocna kobiet nie musiała być dla nich z konieczności „atrakcyjna”,
  - g) umożliwić chłopo-robotnikom kupno ziemi, środków produkcji na takich warunkach, które by czyniły opłacalnym ich powrót do rolnictwa. Należy w tej sprawie nawiązać ścisłą współpracę z NSZZ RI „Solidarność”.
5. Bez zapewnienia przez władze gwarancji socjalnych, regionalna organizacja związkowa będzie kategorycznie przeciwstawiać się wszelkim redukcjom pracowników. Podstawową sprawą jest określenie statusu bezrobotnego przez wprowadzenie zasiłku na zasadzie ubezpieczenia społecznego, który by dawał warunki do życia. W celu opracowania stanowiska Zarząd Regionu zapozna się z opinią związkowców (m.in. poprzez badania socjologiczne OPSZ).
6. Regionalna organizacja związkowa domagać się będzie przedstawienia przez władze wojewódzkie realnych programów walki z bezrobociem, przekwalifikowaniem pracowników oraz będzie również systematycznie kontrolować ich wprowadzanie w życie.
7. Do zadań najpilniejszych obecnej kryzysowej sytuacji, zgodnie z programem NSZZ „Solidarność”, regionalna organizacja związkowa podejmie prace długofalowe dotyczące:
  - bilansu siły roboczej,
  - powiązania kształcenia warunkach zatrudnieniem do społecznej polityki zatrudnienia,
  - dostosowania polityki gospodarczej do społecznej polityki zatrudnienia.
8. Prawdliwość realizacji polityki płacowej prowadzonej przez pracodawcę egze-

- kwują Komisje Zakładowe. Konsultują one stanowiska w ramach sekcji branżowych, władze regionu koordynują ich poczynania z punktu widzenia całościowej krajowej i regionalnej polityki płacowej oraz prowadzą działalność koordynująco-opiniotwórczą. W regionie należy upowszechnić wśród związkowców zasady prawidłowego, uzasadnionego społecznie kształtowania poziomu płac. Projekt polityki płacowej jest w załączeniu do programu regionalnego.
9. Prawo pracy winno stać na straży interesów społecznych i pracowniczych obywateli. Regionalna organizacja związkowa zainicjuje zbieranie propozycji dotyczących zmian w prawie pracy. Zarząd Regionu będzie upowszechniać znajomość prawa pracy wśród związkowców oraz zapewni fachowe poradnictwo.
  10. Regionalna organizacja związkowa podejmie działania w celu wzrostu produkcji maszyn i narzędzi zgodnie z wymogami zapewniającymi należyte warunki pracy. Związek będzie dążył do wyeliminowania prac niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia, a także szczególnie uciążliwych.
  11. W oparciu o system opracowany centralnie należy wprowadzić system związkowej inspekcji pracy. Będą wykorzystywane statutowe uprawnienia (w tym: wydanie zakazu pracy członków Związku w przypadku zaniedbania warunków bhp). Komisje Zakładowe mają obowiązek bieżącej kontroli norm najwyższego dopuszczalnego stężenia i najwyższego natężenia. Do chwili ukazania się przepisów należy uporządkować sprawę ochrony pracy w zakładach, skoordynować i ujednolicić dotychczasowe działania.
  12. Przy Zarządzie Regionu należy powołać społeczną komisję medycyny pracy, będącą ciałem konsultacyjno-opiniotwórczym wszystkich działań związanych z ochroną pracy. Wesprzeć należy działania Komisji Zakładowych, które organizują oddziały pracy chronionej.
  13. W samorządnych i samofinansujących się przedsiębiorstwach Komisje Zakładowe domagać się mogą takiego planowania ekonomicznego i finansowego, które uwzględni konieczność poprawy warunków pracy. Związek będzie kontrolował realizację planów zakładów na bhp. Niezbędna jest koordynacja wszystkich służb zakładu działającego w zakresie bhp.
  14. Regionalna organizacja związkowa będzie dążyć do poprawy zaopatrzenia załóg w odzież ochronną i środki bhp poprzez kontrolę ich produkcji i dystrybucji.

Polityka społeczna

1. Regionalna organizacja związkowa dostosowuje zakres działań w dziedzinie polityki społecznej do potrzeb i specyfiki regionu: popierać też będzie oddolne inicjatywy społeczne. Komisjom Zakładowym zaleca się nawiązanie współpracy z organizacjami społecznymi w środowisku zamieszkania. Współpraca ta powinna zmierzać przy aktywnym wsparciu Zarządu Regionu do tworzenia silnych samorządów mieszkańców, które będą podstawą w działalności odnowionych samorządów terytorialnych.
2. Regionalna organizacja związkowa będzie kontrolować realizację podpisanych porozumień społecznych m.in. w sprawach minimum socjalnego, zasiłków wychowawczych i rodzinnych, polityki płacowej i rekompensat związanych z podwyżkami cen. Organizacja regionalna będzie występować do wojewódzkich władz

- administracyjnych z inicjatywami rozszerzenia opieki społecznej i zwiększenia regionalnych środków budżetowych na te cele.
3. Regionalna organizacja związkowa zorganizuje społeczne pogotowie pomocy zimowej, które powstanie ze środków silnych Komisji Zakładowych. Powinno ono funkcjonować dzięki udziałowi wszystkich ludzi dobrej woli.
  4. Związek nie może tolerować niesprawiedliwości i nierówności obywateli. Szczególnie ostro regionalna organizacja związkowa walczyć będzie z wszelkimi przejawami przywilejów wynikających z opozycji w aparacie władzy.
  5. Regionalna organizacja związkowa podejmie działanie w celu zharmonizowania sprzecznych interesów samorządów lokalnych i pracowniczych w zakresie wykorzystania obiektów socjalnych zakładów. Dążyć należy do optymalnego ich wykorzystania.
  6. Regionalna organizacja związkowa utworzy fachowe służby społeczne, które będą organizować pomoc ludziom jej potrzebującym. Szczególnie zobowiązani są do tego pracownicy służby zdrowia oraz oświaty i kultury. Upowszechniana będzie rzetelność zawodowa pracowników działających w zakresie polityki społecznej.
  7. Za najważniejsze do realizacji z dziedziny polityki rodzinnej regionalna organizacja związkowa przyjmuje:
    - upowszechnianie wcześniejszego niż obecnie się to stosuje przenoszenia kobiet ciężarnych na stanowiska pracy chronionej,
    - stopniowe prowadzenie ruchomego czasu pracy i skróconego dnia roboczego dla pracujących matek,
    - pilne pozyskanie nowych obiektów dla służby zdrowia, przedszkoli oraz szkół oraz domów opieki społecznej,
    - zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach i zmianę zasad funkcjonowania przedszkoli,
    - stworzenie realnych możliwości leczenia odwykowego alkoholików, wydzielenie chronionej strefy produkcji (artykuły dla dzieci, ludzi niepełnosprawnych i starych, itp.).
  8. Związek zgłaszać będzie postulaty do władz administracyjnych wojewódzkich i krajowych w celu:
    - wprowadzenia jednolitego systemu emerytalno-rentowego, stosującego jednakowe kryteria przyznawania odznaczeń,
    - wprowadzenia renty socjalnej zabezpieczającej minimum egzystencji osobom, które z przyczyn obiektywnych nie pracowały i nie mają uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych,
    - likwidacja starego portfela emerytur i rent,
    - wprowadzenia specjalnych uprawnień dla emerytów i rencistów np. niższa opłata usług socjalnych,
    - uniezależnienie komisji inwalidztwa i zatrudnienia ZUS.

W Regionie zainicjowane zostaną przez regionalną organizację związkową społeczne usługi dla osób starych i niepełnosprawnych. Zobowiązuje się Komisje Zakładowe do otoczenia opieką wszystkich byłych pracowników (emerytów i rencistów) i udzielenia im pełnych uprawnień do korzystania ze wszystkich świadczeń i urządzeń socjalnych.

9. Regionalna organizacja związkowa dążyć będzie do niedyskryminowania osób niepełnosprawnych. W związku z tym będzie ona:
  - inicjować i organizować społeczną i zawodową rehabilitację,
  - domagać się takiego projektowania środków komunikacji oraz budynków aby mogły z nich korzystać osoby niepełnosprawne,
  - popierać tworzenie nowych środków rehabilitacyjnych oraz doskonalenia i zwiększania produkcji sprzętu rehabilitacyjnego i innych urządzeń dla osób niepełnosprawnych. Realizację tych celów ułatwi międzyregionalny fundusz inwalidzki „Solidarność”,
  - wspierać pracowników spółdzielni inwalidów w wykonywaniu ich zadań rehabilitacyjnych
  - mobilizować KZ do działań na rzecz tworzenia i zwiększenia stanowiska pracy chronionej,
10. Przy Zarządzie Regionu powoła się zespół do spraw osób niepełnosprawnych. Przedmiotem pracy zespołu będzie:
  - stwierdzenie stanu faktycznego, potrzeb i niedomagań w Regionie,
  - działania na rzecz osób potrzebujących,
  - społeczna kontrola,
  - sygnalizowanie potrzeb dotyczących zmian ustawodawczych.
11. Zarząd Regionu wystąpi do władz z postulatami zmiany obowiązującej ustawy kombatanckiej na rzecz przyznania uprawnień należnych dotychczas jedynie byłym pracownikom Służby Bezpieczeństwa, milicji i wojska.
12. Ratowanie zdrowia i likwidacja zagrożeń biologicznych wymagają koncentracji określonych środków. Najważniejsze kierunki, które organizacje muszą w Regionie podjąć to:
  - ochrona zdrowia matki, ochrona dzieci i młodzieży przed głodem i niedostatkiem,
  - poprawa warunków zdrowotnych,
  - ochrona zdrowia psychicznego,
  - walka z alkoholizmem, gruźlicą i innymi chorobami społecznymi,
  - właściwa opieka geriatryczna łączona z opieką społeczną,
  - poprawa zaopatrzenia w leki i właściwa ich dystrybucja
13. Za najważniejsze zadania w związku z powyższym regionalna organizacja uznaje:
  - a) powierzenie decyzji i kontroli w sprawach ochrony zdrowia zreformowanym samorządom terytorialnym,
  - b) wprowadzenie autentycznego samorządu pracowniczego w służbie zdrowia,
  - c) ogólna dostępność dla społeczeństwa wszystkich form służby zdrowia (także przemysłowych i resortowych). Należy dążyć do reformy przemysłowej służby zdrowia,
  - d) wyegzekwowanie zasady, że regionalna część Narodowego Funduszu Opieki Zdrowotnej musi być dysponowana i kontrolowana przez samorząd terytorialny,
  - e) podział miejsc sanatoryjnych wyłącznie przez służbę zdrowia,
  - f) dążenie do przywrócenia właściwej rangi społecznej zawodowym służby zdrowia, do podnoszenia etyki zawodowej lekarzy i pielęgniarek, której braku nie mogą usprawiedliwiać trudne warunki pracy,

- g) podjęcie i konsekwentne rozliczanie działań rewindykacyjnych co do pomieszczeń, a także planowanych inwestycji na rzecz służby zdrowia,
  - h) podjęcie zdecydowanych działań, aby nadać właściwą rangę leczeniu chorób psychicznych, alkoholizmu i narkomanii, alkoholizm winien być uznany za chorobę społeczną, podobnie jak gruźlica i choroby weneryczne, wspierania wszelkich inicjatyw w tym zakresie i upowszechniania w społeczeństwie rzetelnej wiedzy i właściwego do osób cierpiących na te choroby. Oprócz własnych inicjatyw i związkowej kontroli istnieje potrzeba włączenia się Związku w pozytywne działanie władz.
14. Należy dążyć do wzrostu społecznego zrozumienia i docenienia przez władze problemów ochrony środowiska:
- a) egzekwować od władz lokalnych opracowania raportów o stanie zagrożeń,
  - b) organizować akcje protestacyjne wobec decyzji łamiących zasoby ochrony środowiska,
  - c) wspierać cenne inicjatywy społeczne (np. Polskiego Klubu Ekologicznego),
  - d) stworzyć w Komisjach Zakładowych specjalne sekcje, których zadaniem byłoby:
    - prowadzenie szkoleń,
    - kontrola działania zakładowych urzędów mogących wpływać na zanieczyszczenia atmosfery i środowiska,
    - współpraca z samorządem pracowniczym i dyrekcją, opiniowanie zakładowych programów.
15. Tragiczna sytuacja mieszkaniowa województwa i kraju wymaga aktywnych działań i radykalnych zmian w polityce mieszkaniowej. Regionalna organizacja związkowa inicjować będzie możliwe działania w tej dziedzinie oraz kontrolować działania władz administracyjnych województwa w zakresie:
- a) uruchomienie produkcji materiałów budowlanych w oparciu o surowce lokalne i tradycyjne,
  - b) rozszerzenie zakresu technologii stosowanych w budownictwie mieszkaniowym,
  - c) taktycznego przekazywania na rzecz budownictwa mieszkaniowego zwolnionych z pracy w budownictwie przemysłowym,
  - d) reaktywowanie specjalistycznych przedsiębiorstw budowlanych innych spółdzielczych zakładów,
  - e) reaktywowanie Spółdzielni Przedsiębiorstw Budowlanych i innych spółdzielczych zakładów,
  - f) stworzenie gwarancji prawnych dla odrodzenia i rozwoju rzemiosł budowlanych,
  - g) przywrócenia budownictwa komunalnego,
  - h) tworzenia autentycznych społecznych spółdzielni mieszkaniowych,
  - i) likwidowanie fikcji w postaci budownictwa patronackiego,
  - j) tworzenia warunków dla budownictwa indywidualnego
  - k) tworzenia warunków dla oparcia gospodarki o istniejące zasoby na zasadach ekonomiki,
  - l) społecznego udziału w kształtowaniu urbanistycznym osiedli,
  - m) likwidacji szkodliwych technologii i materiałów budowlanych,

- n) usprawnienie zamiany mieszkań,
  - o) zmian w prawie lokalowym
16. Regionalna organizacja związkowa, niezależnie do stałego czuwania nad realizacją porozumień wynegocjowanych przez Krajową Komisję, a także porozumień regionalnych zwróci szczególną uwagę na:
- bilans potrzeb i możliwości budownictwa mieszkaniowego w regionie,
  - popieranie słusznych inicjatyw społecznych,
  - kontrolę wykorzystania mocy przerobowych przedsiębiorstw budowlanych,
  - współpracę z Komisjami Zakładowymi przedsiębiorstw budowlanych mających na celu weryfikację prawidłowości przyjmowanych zasad tworzenia programów rozwoju budownictwa, regionalna organizacja związkowa powinna uczestniczyć w sporządzaniu programów budownictwa mieszkaniowego i weryfikować skuteczność przyjętych rozwiązań.
17. Regionalna organizacja związkowa podejmuje w celu stworzenia optymalnych możliwości wykorzystania czasu wolnego przez społeczeństwo regionu. Od władz wymagać się będzie stosowania właściwego systemu pracy handlu i usług oraz zapewnienia warunków umożliwiających swobodny wybór form spędzania wolnego czasu. Upowszechniane będą różnorodne modele spędzania czasu wolnego (kultura fizyczna, turystyka, wypoczynek, itp.). W działalności te oprócz własnych inicjatyw regionalna organizacja związkowa współdziałać będzie z organizacjami społecznymi działającymi na rzecz upowszechniania właściwego wypoczynku i rekreacji.

Życie wewnątrzwiązkowe

Demokracja jest podstawową wartością Związku a zarazem źródłem jego siły i skuteczności działania. Regionalna organizacja związkowa działa zgodnie z wolą większości członków. Instancje związkowe organizują pracę programową Związku, mając na uwadze, że są przedstawicielstwem rzesz członkowskich, wybranym do reprezentowania ich interesów.

I. Podstawowym ogniwem działalności Związku są organizacje zakładowe.

1. Komisje Zakładowe reprezentują wolę i interesy swoich wyborców i dbają o ich prawa do:
  - poszanowania godności osobistej,
  - poszanowania pracy i jej rezultatów,
  - godziwych warunków pracy i do odpowiedniej zapłaty za pracę
2. Komisje Zakładowe dbają o warunki socjalno-bytowe pracowników i ich rodzin.
3. Komisje Zakładowe mają obowiązek orientowania się we wszelkich sprawach pracowniczych w zakładzie poprzez stałe kontakty z załogą oraz natychmiastowego reagowania na wszelkie zjawiska godzące w interes pracowniczy.
4. Komisje Zakładowe dążą do powstania samorządu pracowniczego i jego rzeczywistego funkcjonowania na zasadach wypracowanych przez Sieć wiodących zakładów i ustaw społecznie akceptowanych.
5. Komisje Zakładowe są zobowiązane do informowania członków Związku o bieżącej sytuacji w Związku:
  - a) informacja wewnątrzwiązkowa w zakładzie powinna docierać przez gazetki

- ściennie, audycje i komunikaty w radiowęźle i poprzez prasę związkową, akcje odczytowe, spotkania i inne, członkowie Związku powinni mieć możliwość składania swoich wniosków do Komisji Zakładowych (oddziałowych) w sposób uporządkowany, aby wnioski te nie gubiły się i były wykorzystywane w pracy komisji,
- b) w ważnych sprawach ogólnospołecznych, dotyczących np. Nowych ustaw czy zarządzeń – komisje zakładowe są obowiązane szeroko o nich informować załogę, zasięgając jej opinii a następnie przedstawić tę opinię instancjom regionalnym.
6. Komisje Zakładowe powinny stwarzać załodze warunki do przeciwstawiania się alkoholizmowi, nadużyciom w zakładzie, marnotrawstwu produkcji i nieszanowania pracy ludzkiej.
  7. Komisje Zakładowe powinny dbać o to, aby członkowie Związku mogli dokształcać się (w ramach wszechnicy, czy też innych formach) i podnosić swoje kwalifikacje oraz poziom ogólnej wiedzy, szczególnie z kultury i dziejów ojczyźtych.
  8. Komisje Zakładowe powinny troszczyć się o umożliwienie swoim członkom godziny rozrywki i wypoczynku w okresie urlopu i czasie wolnym od pracy.

II. Ogniwa pośrednie Związku

1. Pośrednimi ogniwami Związku pomiędzy Komisjami Zakładowymi a Zarządem Regionu są Terenowe Komisje Koordynacyjne
  - a) działalność TKK jest wspomagana organizacyjnie, finansowo i technicznie przez Zarząd Regionu,
  - b) TKK mają obowiązek pomagania Komisjom Zakładowym Solidarność sprawach informacji, poradnictwa, szkolenia, tworzenia ośrodków życia związkowego itp.
  - c) TKK bronią interesów społeczności lokalnych oraz oddziałują na terenowe organy władzy i administracji.

III. Sekcje branżowe i zawodowe Związku

1. Do podstawowych zadań Sekcji należy:
  - a) inicjowanie i koordynowanie prac w zakresie dotyczącym problematyki sekcji, a zwłaszcza zbiorowych,
  - b) reprezentowanie interesów danej grupy wobec władz Związku,
  - c) występowanie z upoważnieniem tych władz wobec administracji państwowej,
  - d) dostarczanie informacji dotyczących problemów danej grupy zawodowej władzom związkowym Regionu, aby mogły w miarę kompetentnie reprezentować interesy pracownicze wobec administracji regionalnej,
  - e) wspieranie i uzupełnianie działalności władz związkowych, jednak bez naruszania interesów innych grup pracowniczych, nadto zaakceptowane będą wszelkie niesformalizowane porozumienia związkowców zgodnie z celami i zasadami programowymi Związku.
2. Zarząd Regionu jest zobowiązany do stałego informowania członków Związku o prowadzonych pracach.
3. Działacze Zarządu Regionu mają obowiązek informowania związkowców o ustaleniach instancji związkowych, szczególnie dotyczących tzw. umów i porozumień z władzami i administracją regionu i kraju.

4. Działacze Regionu powinni spotykać się w zakładach pracy z członkami organizacji zakładowych, aby na bieżąco znać problemy członków Związku.
5. Przynajmniej raz w miesiącu powinny być organizowane spotkania Zarządu Regionu i przedstawicieli Komisji Zakładowych w celu uzgodnienia działań Związku.
6. Tematyka zebrań Zarządu Regionu powinna być podawana do wiadomości komisjom zakładowym, aby wszyscy zainteresowani mogli złożyć wnioski do poszczególnych spraw lub wziąć udział w zebraniu.
7. Kompetencje członków Zarządu Regionu wraz z godzinami ich dyżurów w siedzibie Zarządu Regionu należy podać do wiadomości Związkowców.

IV. Skuteczność działania wszystkich ogniw związkowych organizacji regionalnej zależy od prawidłowego przepływu informacji. Środki informacji związkowej są głównym sposobem rozpowszechniania niezafałszowanej wiedzy o celach i metodach działania Związku oraz formułowania stanowiska związkowców wobec aktualnych problemów społeczno-gospodarczych i politycznych. Regionalne władze Związku powinny szczególnie troszczyć się o organizacyjną i techniczno-materialną bazę informacji oraz właściwe warunki dla służb informacyjnych.

1. Podstawowym źródłem informacji są pisma związkowe
  - a) należy przekształcić „Wiadomości Bieżące” w pismo codzienne, które przekazywałoby informacje o działaniu ogniw Związku w kraju i regionie,
  - b) „Biuletyn Informacyjny Solidarność” powinien ukazywać Związkowi, problemami społeczno-ekonomicznymi oraz jak do tej pory rewindykacją historyczną.
2. Niezależnie od pism związkowych projekty ustaw, propozycje instancji związkowych do negocjacji z rządem, projekty reorganizacji gospodarki i struktury państwa powinny być w zrozumiałej formie z omówieniem przekazywane członkom Związku w celu uzyskania ich opinii.
3. Sieć teleksowa i system ABC muszą działać sprawnie aby utrzymać jak najlepszą łączność w Regionie.
4. Upowszechnić korzystanie z Radia „Solidarność”
5. Prowadzić stałą akcję plakatową, szczególnie jako reakcje na zafałszowania propagandy oficjalnej.
6. Zapewnić TKK środki techniczne dla poligrafii.

V. Praca oświatowo-szkoleniowa jest integralnym elementem funkcjonowania Związku

1. Należy utworzyć wszechnicę związkową, której celem działania powinny być:
  - a) szkolenie wewnątrzwiązkowe,
  - b) podnoszenie świadomości obywatelskiej,
  - c) głoszenie wiedzy wolnej od przemilczeń i fałszu,
  - d) zwiększenia aktywności społecznej w dziedzinie rozwoju kultury duchowej.
2. Wszechnica powinna posługiwać się różnymi formami działania takimi jak – dyskusje, wykłady i spotkania, seminaria, sympozja, grupy zainteresowań, kluby myśli politycznej, kluby inicjatyw samorządowych, wydawnictwa, publikacje ciekawszych wykładów, poradniki encyklopedyczne, poradniki związkowe, biblioteki i czytelnie wydawnictw niezależnych, audycje radiowe, projekcje filmowe i inne.

VI. Organizacja pracy programowej Związku

Głównym koordynatorem pracy programowej Związku jest Zarząd Regionu. Dobrze zorganizowana praca programowa gwarantuje prawidłowy sposób działania demokracji przedstawicielskiej. Członkowie organizacji regionalnej muszą być poinformowani o kolejnych przedsięwzięciach Związku i muszą mieć możliwość świadomego wpływania na kształt decyzji związkowych. Wobec skomplikowanej sytuacji w kraju, decyzje instancji związkowych powinny być podejmowane na podstawie wniosków ze specjalistycznej analizy poszczególnych zagadnień.

1. Przy Zarządzie Regionu powinny istnieć zespoły problemowo-tematyczne:
  - a) zespoły są powoływane w zależności od powstających problemów do rozwiązania,
  - b) w ich skład wchodzi specjaliści z danej dziedziny i działacze związkowi,
  - c) zespoły opracowują daną tematykę i przekazują opracowanie w formie pytań komisjom zakładowy do konsultacji,
  - d) po naniesieniu uwag komisje zakładowe, zespół ponownie analizuje temat i przedstawia opracowanie Zarządowi Regionu jako podstawę do podejmowanych następnie działań organizacji.
2. Należy rozwijać Ośrodek Prac Społeczno-Zawodowych, który poprzez ekspertyzy i prace studialne w dziedzinie polityki społecznej w szczególności zatrudnienia i płac powinien wypracować ramy działalności programowej Związku.
3. Należy powołać w Regionie zespół ekspertów, którzy mogliby w każdej chwili służyć wiedzą i doświadczeniem ZR i KZ w rozwiązywaniu bieżących zagadnień.
4. Dwie zasady działalności programowej to jest dokładna znajomość problematyki i możliwie szeroka konsultacja z członkami Związku, wzajemnie się przenikają i na siebie oddziałują. Nie jest możliwe działanie Związku bez dokładnej znajomości potrzeb jego członków. Jednocześnie nie można podejmować decyzji oraz domagać się opinii od członków Związku bez dokładnego zaznajomienia ich z istniejącymi problemami.

VII. Uzgodnienia, negocjacje, protesty

1. Związek stara się rozwiązywać problemy poprzez uzgodnienia z zainteresowanymi stronami.
2. Jeśli po wyczerpaniu wszelkich możliwości uzgodnienia nie przynoszą rezultatów i utrzymuje się sytuacja konfliktowa, należy dążyć do negocjacji ustalających kompromis.
3. W przypadku braku możliwości rozstrzygnięcia sprzecznych interesów drogą negocjacji należy podjąć protest. Formy protestu mogą być różne – bojkot, manifestacje, wiece, itp. Przy sprawach podstawowej wagi należy podejmować strajk, traktując tę broń jako ostateczną. Wszelkie formy protestu muszą mieć jasno określony cel. Powinny być precyzyjnie zorganizowane. Warunki przerwania akcji protestacyjnej muszą być jasno sformułowane przed jej rozpoczęciem. Przy podejmowaniu strajku należy liczyć się z ustaleniami Zarządu Regionu i Komisji Krajowej. Zwraca się również uwagę na ustalenia statutowe dotyczące strajku. Strajk należy szanować aby ta forma protestu na którą składa się ofiara całego społeczeństwa nie uległa dewaluacji.

VIII. Prawem i obowiązkiem każdego członka Związku jest krytyka instancji związkowych.

1. Wszyscy członkowie Związku mają prawo i obowiązek krytyki władz związkowych w prasie związkowej i na zebraniach związkowych. Krytykowany mają prawo repliki.
2. Członkowie i ciała przedstawicielskie kontrolują władz Związku przez instytucje interpelacji, votum nieufności i votum zaufania
  - a) prawo interpelacji służy:
    - każdemu delegatowi ciała przedstawicielskiego,
    - każdemu członkowi Związku, który wyczerpał uprzednio przysługującą mu drogę skarg, zażaleń, lub publicznej krytyki,
  - b) wniosek o votum zaufania może być postawiony przez organ władzy wykonawczej Związku lub członka władz (w tym przewodniczącego):
    - w związku z adresowaną do niego krytyką określonego kierunku lub sposobu prowadzenia działalności związkowej,
    - w związku z trudnością w uzyskaniu poparcia dla proponowanej uchwały lub projektu decyzji.

Jeśli krytyka organu władzy lub członka władz została wyrażona w uchwale organu władzy (komisji, zarządu) tego samego szczebla lub w uchwałach co najmniej 1/3 takich organów szczebla bezpośrednio niższego, postawienie wniosku o votum zaufania jest obowiązkowe. Udzielenie votum zaufania przez kwalifikowaną większość organu przedstawicielskiego jest równoznaczne z upoważnieniem organu wykonawczego (członka władz) do kontynuowania działalności będącej przedmiotem krytyki, względnie oznacza przyjęcie proponowanej uchwały.

  - c) ciało przedstawicielskie każdego szczebla organizacji Związku może wyrazić organowi władzy związkowej tego samego szczebla oraz poszczególnym członkom tych władz votum nieufności. Podstawą do zgłoszenia o votum nieufności może być odrzucenie przez ciało przedstawicielskie odpowiedzi na interpelację lub brak odpowiedzi ze strony interpelowanego okresową lub doraźną oceną pracy prezydium dokonane przez właściwy organ władzy związkowej.
  - d) skutkiem odmowy udzielenia votum zaufania oraz wyrażenia votum nieufności jest rezygnacja lub odwołanie osób, których uchwała dotyczy, z pełnionych przez nie funkcji. Ciało przedstawicielskie może rezygnacji nie przyjąć.
3. Zawieszenie członka prezydium w pełnieniu funkcji na określony czas może nastąpić na mocy uchwały szerszego organu władzy związkowej, jeśli postawiono uzasadniony zarzut prowadzenia szczególnie szkodliwej działalności dla Związku, a nie ma natychmiastowej możliwości zwołania zebrania ciała przedstawicielskiego.
4. Kontrolę działań władz związkowych prowadzą komisje rewizyjne. Czynności polegają na zbieraniu danych, wykazywaniu nieprawidłowości działań i możliwości ich naprawy. Komisje rewizyjne przygotowują opinie dla organów przedstawicielskich.

Kopia, maszynopis

DOKUMENT 59

1981październik 25, Białystok – Informacje o działalności Regionalnej Komisji Rewizyjnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok

Protokół

Regionalnej Komisji Rewizyjnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok

Regionalna Komisja Rewizyjna składająca się z 9 osób została wybrana na I Walnym Zjeździe Delegatów w dniach 25-26 VI 1981 r. na pierwszym posiedzeniu w dniu 26 VI 1981 r. w głosowaniu jawnym dokonała wyboru:

- przewodniczącego w osobie Tadeusza Iwaszczuka
- wiceprzewodniczącego – Jadwigę Śliwonik
- członków: Walentego Olendzkiego, Janusza Ogryzko, Lecha Gawalkiewicza, Jerzego Grynkiewicza, Jerzego Małyszko, Tadeusza Gąsowskiego, Łucję Kloza z powierzeniem obowiązków protokołowania.

Walne zebranie Delegatów zobowiązało Regionalną Komisję Rewizyjną do:

1. Kontrolowania działalności Zarządu Regionu pod względem jej zgodności ze statutem NSZZ „Solidarność” oraz kontrolowania realizacji programu
2. Kontroli działalności finansowej ustępującego Prezydium MKZ i nadzoru nad przejęciem majątku związkowego przez nowo wybrany Zarząd Regionu
3. Przedstawienie na następnym Walnym Zjeździe Delegatów Regionu Białystok wniosku dotyczącego absolutorium dla ustępującego Prezydium MKZ pod względem finansowym.
4. Kontroli finansowej Biuletynu Informacyjnego „Solidarność”. Z powyższego zobowiązania Komisja Rewizyjna wywiązała się i protokół z kontroli działalności finansowej byłego MKZ i propozycji w sprawie udzielenia absolutorium został podpisany w dniu 11.12 1981 r. Maszynopis protokołu zaginął w okresie stanu wojennego. Zachowany został zeszyt z protokołami plenarnych posiedzeń Komisji Rewizyjnej, na podstawie których oświadczmy, że:

Komisja Rewizyjna pracę rozpoczęła już w dniu 2 VII 1981 r. Na zebraniu tym zapoznano się i skontrolowano bieżące dokumenty kasowe. Po przeanalizowaniu dokumentacji finansowo-księgowej omówiono metody pracy i zakres czynności kontrolnych. Postanowiono pracować w zespołach dwuosobowych i spotykać się w celu omówienia skontrolowanych operacji finansowych i uzgodnienia stanowiska.

Komisja Rewizyjna odbyła 24 plenarne posiedzenia.

W dniu 27 VII 1981 r. kontrolę finansową zakończono. Omówiono niedociągnięcia pracy byłego MKZ i ustalono listę osób, od których Komisja oczekiwała złożenia wyjaśnień. Nie wszyscy jednak członkowie złożyli wyjaśnienia mimo kilkakrotnych ponagleń.

Poszczególne zagadnienia do kontroli w zespołach zostały rozdzielone następująco:

- Jadwiga Śliwonik i Janusz Ogryzko – zaliczki, fundacja sztandaru, MKZ, koszty I Walnego Zebrania Delegatów
- Tadeusz Gąsowski i Lech Gawalkiewicz – delegacje służbowe, działalność propagandowa, wyposażenie lokalu, Prezydium MKZ, wydatki różne
- Łucja Kloza i Walenty Olendzki – płace, nagrody, obrót kiosku, fundacja

- Pomnika „Solidarności”, album „Robotnicy 80”
- Janusz Gryniewicz i Jerzy Małyszko – „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność”, „Tygodnik Solidarność”, wydatki transportowe.

Na dzień 26 XI 1981 r. sprawozdanie z działalności byłego MKZ zostało zakończone, a w dniu 3 XII 1981 r. podjęto uchwałę następującej treści:

1. Komisja postanowiła przyjęte w protokole kryteria oceny działalności finansowej członków Prezydium MKZ z podkreśleniem, że nie na wszystkich odcinkach działalności MKZ dbano o fundusze związku i racjonalnie je wykorzystywano.
2. Przedstawić Zebraniu Delegatów projekt uchwały o udzieleniu absolutorium członkom Prezydium MKZ z wyłączeniem Feliksa Gołębińskiego i Stanisława Przestrzelskiego.

Załącznik nr 1

Regionalna Komisja Rewizyjna NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok
Pięć podpisów członków Komisji Rewizyjnej^a

Załącznik nr 1

MKZ NSZZ „Solidarność” Region Białystok ukonstytuował się podczas zebrania założycielskiego 33 zakładów pracy w dniu 12 X 1980 r. wybrano wówczas trzech współprzewodniczących: Jerzego Prajznera, Stanisława Przestrzelskiego, Jana Wołowskiego. 29 X 1980 r. MKZ powierzył funkcję przewodniczącego J. Prajznerowi, który sprawował ją do dnia 27 I 1981 r.

Od dnia 27 I 1981 r. do 21 IV 1981 r. funkcję przewodniczącego Związku pełnił Feliks Gołębiński. W dniu tym po jego pisemnej rezygnacji pełnienie obowiązków powierzono Stanisławowi Przestrzelskiemu.

Skład personalny Prezydium. Od dnia 21 IV 1981 r. poszczególnym członkom Prezydium przydzielono zakres obowiązków:

1. S.[tanisław] Przestrzelski – przewodniczący
2. W.[aldemar] Rakowicz – wiceprzewodniczący
3. M.[ichał] Pietkiewicz – Społeczny Komitet budowy „Pomnika Solidarności” i Społeczny Komitet Fundacji Sztandaru MKZ
4. K.[azimierz] Kamiński – Informacja, kontakty z Komisjami Zakładowymi
5. R.[oman] Wilk – komisje Koordynacyjne, wydawnictwa niezależne
6. B.[Bogusław] Korecki – Poligrafia związkowa
7. R.[yszard] Szczęsny – Koordynacja sekcji interwencji, komisja mieszana za strajk 1976 r.
8. S.[tanisław] Mogielnicki – Administracja, dział gospodarczy
9. J.[ózef] Nowak – Koordynacja grupy ekspertów, członek komisji ds. zwolnień
10. M.[arian] Czaczkowski – TKK Grajewo
11. Z.[bigniew] Puchalski – bez funkcji
12. J.[an] Łojewski – bez funkcji

kopia, maszynopis

^apodpisy nieczytelne

DOKUMENT 60

1981 listopad 04, Białystok – Akcja „Zima” podjęta przez Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”, która miała na celu pomoc społeczną najsłabszym grupom społecznym, w tym osobom starszym i niepełnosprawnym, osobom samotnym itp.

Akcja „Zima”

Region Białystok NSZZ „Solidarność” podjął organizację akcji Zima, która może przekształcić się w formę samopomocy społecznej, a służyć ma kształtowaniu solidarności ludzi w ich miejscu pracy i zamieszkania. Celem Akcji jest pomoc najsłabszym grupom społecznym, w tym osobom starszym i niepełnosprawnym, osobom pozostającym bez opieki, rodzinom i osobom pozostającym w ubóstwie, dzieciom z rodzin rozbitych. Opieką mają być otoczone Domy Starców, Dziecka, przedszkola i szkoły, którym nieraz zwykła pomoc techniczna, jaką może dać sąsiedni zakład pracy rozwiązuje szereg problemów. Całość Akcji w Regionie koordynuje ZR Białystok. Odpowiedzialnym za Akcję jest wiceprzewodniczący Bernard Bujwicki.

Białystok podzielono na 15 rejonów, w których Akcję koordynują największe zakłady pracy leżące w rejonie lub jego sąsiedztwie. Są to następujące zakłady: KZ-KSiUD, BZPB „Fasty”, BZPT „Unitra-Biazet”, BZGraf, Zakłady Sklejek, Zakłady Mięsne, „Pakpol”, MPK, „Bizuna”, „Przemysłówka”, Zakłady Sierzana, „Instal”, Huta Szkła, Fabryka Dywanów.

W terenie Akcję prowadzą Terenowe Komisje Koordynacyjne w swoim obrębie działania. Pomoc techniczną w Białymstoku organizują następujące zakłady specjalistyczne: instalacji sanitarnych i elektrycznych: Zakład Elektryczny, BPIE, „Eltor”, BPIS, „Wodrol”, Instal. W terenie posterunki energetyczne, grupy robót instalacji sanitarnych i elektrycznych, a także rzemiosło indywidualne.

Zarząd Regionu zwraca się do wszystkich Komisji Zakładowych o wspomaganie zakładów i TKK koordynujących Akcję Zima. W chwili obecnej zakłady te oraz TKK – stanowiące terenowe pogotowie zimowe – do dnia 15 XII 1981 r., podejmując nieraz już pierwsze działania, sporządzają listy osób potrzebujących pomocy. Czynią to na podstawie informacji członków swoich załóg z ich miejsca zamieszkania, informacji z parafii kościołów wszystkich wyznań, szkół PKPS, PCK, terenowych opiekunów społecznych, samorządów mieszkańców i list sporządzanych przez inne KZ. Listy muszą być wiarygodne, a pomoc niesioną przez Związek nie może dublować, a uzupełniać pomoc Kościoła, PKPS, czy PCK. Stąd konieczność koordynacji naszych działań z działaniami tych instytucji, a także konieczność współdziałania z nimi oraz samorządami, grupami wojskowymi itd.

W ramach Akcji Związek uwzględni różne formy pomocy, jak: techniczna – naprawy instalacji sanitarnych i elektrycznych oraz drobne naprawy w budynkach, transport, opieka doraźna, wsparcie finansowe na zakup artykułów pierwszej potrzeby. Związek organizuje i finansuje paczki i choinki świąteczne, zgodnie z tradycją narodową, dzieciom pozbawionym opieki.

Region otrzymał od Narodu Szwedzkiego dary – przede wszystkim odzież, która po zinwentaryzowaniu i przedstawieniu przez Terenowe Pogotowie Zimowe potrzebującym będzie rozdawana potrzebującym po 15 XII 1981 r. Finalizowana jest Akcja „Buty”. Ze względu na panujący chaos rynkowy oraz niewielkie zapasy, zgodnie z wolą wielu

rodziców wystąpiliśmy do nauczycieli szkół podstawowych i przedszkoli o sporządzenie list dzieci nie posiadających butów zimowych. Wiarygodne listy przedstawiły przedszkola i szkoły w terenie. Szkoły w Białymstoku ujęły prawie 100% uczniów. Najwidoczniej nauczyciele źle zrozumieli intencje. Do współpracy w Akcji Zima zgłosiły akces Niezależne Zrzeszenie Studentów oraz Niezależny Ruch Harcerski.

Zarząd Regionu Białystok
NSZZ „Solidarność”

kopia, maszynopis

DOKUMENT 61

1981listopad 08, Białystok – Apel Zarządu Regionu w Białymstoku NSZZ „Solidarność” w sprawie obchodów 63. rocznicy odzyskania niepodległości

Apel Zarządu Regionu w Białymstoku NSZZ „Solidarność” w sprawie obchodów 63 rocznicy odzyskania niepodległości

Dzień 11 listopada 1918 r. jest początkiem okresu naszej historii, dniem odzyskania straconej w 1795 r. Niepodległości. W dniu tym naród polski zrzucił ostatnie jarzmo zaborcze – ucisk niemieckiej okupacji wojennej¹ – a ster Rządu jako Naczelnik Państwa i w jednej osobie Wódz Naczelny ujął Józef Piłsudski – ten, który 6 sierpnia 1914 r. Na czele swej garstki strzelców rozpoczął wojnę Polski z Rosją – który na poszarpanym przez kordony zaborcze ciele Polski wyrócił słupy graniczne – Wódz, który żołnierzowi kazał raczej padać, iść pod ziemię niż wysługiwać się zaborcom. Dzień 11 listopada – rocznica odzyskania niepodległości jest wielkim świętem naszego Narodu. Apelujemy o wzięcie udziału w organizowanych przez nas rocznicowych obchodów:

Program obchodów Roczniczy Odzyskania niepodległości w Regionie Białystok

10 XI 1981 r. w sali „Forum” z inicjatywy Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Miejskim Domu Kultury odbędzie się projekcja filmu „Polonia Rediviva”, którego tematem będzie odzyskanie niepodległości w 1918 r. oraz czasy II Rzeczypospolitej, tzw. „film z półki” (nie mylić z filmem „Polonia Restituta”, obrażającym uczucia Polaków, reżyserii grunwaldczyka² Bogdana Poręby). Po filmie wygłoszona zostanie okolicznościowa, rocznicowa prelekcja.

11 XI 1981 r. o godzinie 10 nastąpi wyjazd delegacji NSZZ „Solidarność” w celu złożenia wieńca na reducie Władysława Raginisa. O godzinie 14.30 – przy ulicy Zwycięstwa odbędą się uroczystości związane z renowacją znajdującego się tam Grobu Żołnierzy Polskich poległych w 1920 r. Zorganizowane przez KZ BZPT „Unitra-

Biazeł”. Wystąpienie wiceprzewodniczącego ZR Michała Pietkiewicza. O godzinie 18 w Kościele farnym nastąpi uroczyste wprowadzenie sztandarów związkowych oraz montaż słowno-poetycki. Potem uroczysta Msza Święta celebrowana przez ks. Biskupa Edwarda Kisiela lub ks. Biskupa Edwarda Ozorowskiego – sufragana Archidiecezji Wileńskiej. Po Mszy Świętej Około 19.30 uformowanie pochodu z orkiestrą, pocztami sztandarowymi, delegacjami i wieńcami oraz pochodniami i przemarsz ulicami na Cmentarz Wojskowy w Zwierzyńcu gdzie odbędzie się uroczyste złożenie wieńców na grobie Nieznanego Żołnierza. Przemówienie na Cmentarzu wygłosi Krzysztof Burek.

Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność”

kopia, maszynopis

¹ Białystok został włączony w granice Rzeczypospolitej 19 II 1919 r.

² Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald” powstało w październiku 1980 r. Było to stowarzyszenie polityczne o charakterze narodowo-lewicowym (określanym także mianem nacjonal-komunistycznego). Z poparciem części władz PZPR pod przykrywką patriotyzmu szerzyło hasła antysemityczne i wrogie opozycji demokratycznej. Na jego czele stanął Bogdan Poręba – reżyser filmowy. Po 1981 r. straciło poparcie komunistycznych władz.

DOKUMENT 62

1981 listopad 09, Pismo Wojewody Białostockiego do Przewodniczącego Zarządu Regionu w sprawie sprzedaży reglamentowanej w województwie białostockim

Wojewoda Białostocki

**Obywatel Stanisław Marczuk
Przewodniczący Zarządu NSZZ „Solidarność”
Region Białystok**

Nawiązując do uchwały Zarządu Regionu z dnia 28 X 1981 r. zawierającej stanowisko w sprawie innowacji w zaopatrzeniu społeczeństwa pozwalam wyjaśnić co następuje:

- propozycje Zarządu Regionu uznałem za ciekawe i wychodzące naprzeciw społecznym oczekiwaniom,
- po wstępnych ustaleniach zespołu roboczego składającego się z przedstawicieli Zarządu Regionu oraz Wydziału Handlu i Usług Urzędu Wojewódzkiego przedstawiłem je do dyskusji na Sztapie Rynku w dniu 26 X 1981 r.

Uznałem bowiem, iż tak daleko idące propozycje zmian w dotychczasowym systemie zaopatrzenia ludności muszą być dobrze przemyślane, a ich wdrożenie skonfrontowane z możliwościami jednostek handlowych oraz posiadanymi towarami. Pozwalam przypomnieć, iż w dyskusji na ten temat brała udział kilkusobowa reprezentacja Zarządu Regionu.

Cała dyskusja na wspomnianym posiedzeniu nie negowała potrzeby usprawnień w handlu, była oparta o propozycje Zarządu Regionu i na tej płaszczyźnie zmierzała do wypracowania takiego modelu, który mógłby być w miarę możliwości wolny od braków i niedociągnięć.

Efektom wspomnianego posiedzenia sztabu rynku było ukazanie niebezpieczeństwa na jakie proponowany system natrafiliby przy jego wdrożeniu a mianowicie:

1. Niepewność co do realizacji przydziałów towarów oraz brak orientacyjnych chociażby wielkości jakimi będziemy dysponowali ogranicza możliwość ustalenia jakichkolwiek norm sprzedaży, głównie w artykułach przemysłowych.
2. Przydziały niektórych towarów (buty, odzież) zmuszają do ustalenia norm w dość długim okresie czasowym trzech i więcej miesięcy. W sytuacji niezaspokojonych wysokich potrzeb ludności nie ma możliwości sprawiedliwego podziału. Jeden klient kupi towar w grudniu, inny w lutym przyszłego roku. Już to rodzić może wątpliwości proponowanego systemu.
3. Ograniczona sieć sklepów zwłaszcza odzieżowych i obuwniczych (dostateczna przy dostatku towarów) powoduje, iż do jednego sklepu przypisać trzeba 15-20 tys. osób. Wobec faktu, że kolejność rejestracji będzie określała kolejność zakupu można przewidywać ogromne kolejki właśnie przy rejestracji. Nie można pominąć przy tym konieczności systematycznego dowiadywania się klientów czy dostarczono towar, zwłaszcza, że w obecnej sytuacji planowanie dostaw jest iluzją.
4. Objęcie kontrolowaną sprzedażą proponowanego wachlarza towarów wymaga rejestracji każdego klienta co najmniej w trzech, a najczęściej pięciu sklepach (mięso, artykuły spożywcze, odzież, obuwie, środki higieny osobistej). Przy wspomnianych już wyżej zabiegach o kolejności rejestracji w wielu punktach sprzedaży przyniesie raczej większe wzburzenie niż uspokojenie ludności.
5. Praktycznie nierozwiązywalna jest forma sprzedaży według wspomnianej rejestracji:
  - przy odzieży i obuwiu występuje problem rozmiarów, form (pończochy, rajstopy, różnorodność ciepłej i osobistej bielizny), fasonów, kolorów, itp. Będzie więc tak, że przyjęliśmy zobowiązanie, którego wykonać nie możemy,
  - w sklepach spożywczych staniemy przed alternatywą sporządzania kilku list dla poszczególnych stoisk zawierających np. po kilka tysięcy nazwisk,
  - sprawdzanie list, niezbędna konfrontacja z dokumentami tożsamości, przestrzeganie kolejności spowoduje jeszcze większą uciążliwość zakupów niż jest to obecnie.
6. Sprawą niebagatelną jest konieczność zwiększenia zatrudnienia w handlu dla zrealizowania proponowanego systemu. Jest to o tyle trudniejsze, że dość szeroka już obecnie reglamentacja zmusił do przesunięcia wielu pracowników z innych działów, ograniczając dalsze możliwości.
7. Trudnym, o ile możliwym do opanowania tematem jest wdrożenie wspo-

mnianego systemu na terenach wiejskich, gdzie sieć sklepów jest rzadsza, występuje znacznie większa niż w Białymstoku wielobranżowość sklepów itp.

Przyjmując nawet, że część ze wspomnianych problemów udałoby się w miarę dobrze rozwiązać jest ich za dużo, by można byłoby rokować powodzenie proponowanemu systemowi.

Przy tak wielu niebezpieczeństwach spowodowałby on powiększenie bałaganu, dodatkowe uciążliwości zamiast spodziewanej poprawy. Wobec faktu że każda dzisiaj działalność handlu dystrybucji, transportu, skupu o ile tylko notuje niedociągnięcia jest jednoznacznie adresowana do administracji państwowej jako nieudolnej, nie mogą firmować jeszcze jednej inicjatywy, która z góry zakłada niepowodzenie.

Zgadzając się ze słusznością idei rozładowania kolejek często całonocnych, sprawiedliwego podziału masy towarowej, uważam za możliwe znalezienie bardziej skutecznych rozwiązań i to w proponowanym terminie do 1 XII 1981 r. Jeżeli więc mamy zbieżne w tym przedmiocie zamysły widzę potrzebę poszukiwania dalszych wspólnych lepszych rozwiązań, nawet jeżeli dotychczasowe propozycje uzyskały aprobatę części załóg zakładów pracy. Uważam bowiem, że nie znając wszystkich uwarunkowań i niebezpieczeństw, nie będąc specjalistami w tej dziedzinie załogi zaakceptują każdą propozycję, która ma choćby załączek nadziei na ulżenie w udęcie codziennych zakupów.

Stąd wynika moja propozycja dalszych dyskusji oraz sięgnięcie do doświadczeń innych województw. Nie pretendując do szczegółowego wyłożenia rodzących się w dyskusji na ostatnim posiedzeniu Sztabu Rynku propozycji usprawnień handlu generalnie są one następujące:

1. W handlu mięsem i jego przetworami. Narastające z każdym miesiącem znaczne zaległości w realizacji kart zaopatrzenia i zwiększenie uciążliwości zakupów powoduje konieczność:
  - wprowadzenia w miesiącu listopadzie 1981 r. zmienionej sprzedaży 1 kg mięsa za sprzedaż 1kg drobiu, albo 2 kg cukru, albo 1 kg wyrobów cukierniczych, albo 1 kg smalca, albo 1 kg margaryny. W sprawie tej wystąpiłem do Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z prośbą o akceptację wdrożenia tej zasady oraz zwiększenie dostaw towarów zamiennych. Umożliwiłoby to w poważnym stopniu zwłaszcza na rynku wiejskim realizację zaległych kart na mięso i jego przetwory.
  - wprowadzenie z dniem 1 grudnia br. powszechnej rejestracji kartek na mięso w sklepach branżowych (z wyjątkiem drobiu) w miejscach zamieszkania ludności. System ten przewidywałby kolejność zakupów w poszczególnych dniach według numerów wynikających z list rejestracyjnych. W zależności od stopnia realizacji przydziałów miesięcznych należałoby ustalić wysokość realizacji pierwszego zakupu na jedną kartkę (np. 50%normy miesięcznej) zaś przy drugim zakupie resztę lub ilość wynikającą z realnych dostaw tych wyrobów przez przemysł mięsny. Wdrażając wyżej wymienione usprawnienia w zakresie reglamentacji

mięsa i jego przetworów oraz oczekując na poprawę skupu stworzone zostaną szanse szybszego zrealizowania zaległych kartek.

2. Zaopatrzenie w inne artykuły żywnościowe

Wdrożenie od 1 XI 1981 r. wiązanej sprzedaży tłuszczów zwierzęcych i roślinnych, śmietany i serów twardych oraz obowiązująca reglamentacja masła, mąki, cukru, słodyczy oraz podstawowych artykułów dla niemowląt w dużej części złągodzi występujące trudności.

Jeżeli dodam, że ze względu na małą podaż ryby będą sprzedawane (na okres świąt) poprzez zakłady pracy, można byłoby odstąpić od rozdzielania pozostałych artykułów. Gdyby jednak mimo wszystko opinia społeczna zmusiła nas do rozdzielenia majonezu, musztardy, koncentratów, kakao itp. znacznie lepszym rozwiązaniem byłoby zaopatrzenie społeczeństwa w dodatkowe kartki. System taki stosowany jest z powodzeniem w niektórych województwach. Pozwala on również na określenie dni tygodnia, w którym poszczególne grupy mogłyby dokonywać zakupów. Jednym jego niebezpieczeństwem (zresztą każdego systemu) byłby brak towarów.

3. W handlu odzieżą i obuwiem oraz środkami higieny

W tej dziedzinie najtrudniej jest znaleźć rozsądne rozwiązanie. Propozycje zmierzają do wydawania odpowiednich talonów na zakłady pracy, realizowanych później w sklepie. Przy pewnym ograniczeniu asortymentów reglamentowane sprzedaży swoje zadanie spełnić mogłyby wspomniane dodatkowe kartki.

Propozycja zawarta w punktach 2 i 3 nie zlikwiduje kolejek. Uważam jednak, że będą one raczej wynikiem niecierpliwości, a nie braku rozsądnych rozwiązań. Przy aktualnym deficycie towarów nie wydaje się możliwym stworzenie systemu bezkolejowego zaopatrzenia. Za osiągnięcie można byłoby uznać usprawnienie dotychczasowego systemu zaopatrzenia w najpotrzebniejsze towary. Do tego zmierzają przedstawione propozycje, które mogą być dyskutowane i doskonalone. Z taką propozycją zwracam się do Obywatela Przewodniczącego.

Na zakończenie pragnę zwrócić uwagę, iż od dłuższego okresu podejmujemy szereg działań usprawniających nasz handel. Wymienienie wszystkich zastosowanych przedsięwzięć zajęłoby drugie tyle miejsca. Ponieważ były one i są podejmowane przy udziale przedstawicieli Zarządu Regionu myślę, że jest to zbyteczne. W te sytuacji nie mogą zgodzić się z zarzutem pozorowanego działania. Uważam, że w tej mierze najlepszym dowodem byłoby porównanie stanu zaopatrzenia na naszym terenie z innymi województwami.

Wojewoda
Kazimierz Dunaj^a

kopia, maszynopis

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 63

1981 listopad 11, Białystok – Oświadczenie rzecznika prasowego Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” w związku z ukazaniem się w „Gazecie Współczesnej” informacji o ingerencji Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w wewnętrzne sprawy MO i SB

Białystok, dnia 11 XI 1981 r.

**Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
„Solidarność”
Zarząd Regionu Białystok
ul. Nowotki 13
L.dz. 2904**

Oświadczenie rzecznika prasowego Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”

W związku z oświadczeniem rzecznika prasowego KW MO („Gazeta Współczesna”, nr 221 z 5 XI 1981 r.), w którym pomawia się Zarząd Regionu Białystok i działaczy Związku o ingerencję w wewnętrzne sprawy MO i SB, organizowanie na łamach wydawnictw związkowych kampanii wymierzonych przeciw tym organom oraz w związku z zawartymi w tekście oświadczenia fałszywymi stwierdzeniami dotyczącymi działalności naszego Związku, niniejszym wyjaśniam:

1. Istnienie Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej jest realnym faktem. KZ ZZF MO wniósł wniosek o rejestrację do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, został on przyjęty do rozpatrzenia.
2. Niezgodne z prawdą jest stwierdzenie rzecznika prasowego KW MO, że inicjatywa powstania ZZF MO została narzucona z zewnątrz. Narodziła się ona w szeregach MO. Wynikła z uświadomienia konieczności odbudowy społecznego zaufania do milicji. Kryzys zaufania wielu funkcjonariuszy MO do dotychczasowego modelu jej działania, spowodowany został pełną dyspozycyjnością milicji w stosunku do aparatu politycznego. To właśnie używanie milicji w stosunku do aparatu politycznego np. tłumienie wystąpień klasy robotniczej w 1956, 1970 czy też 1976 roku stworzyło trudną do uśnięcia barierę niechęci i nieufności między MO a społeczeństwem. Zapisana w założeniach statutowych niezależność ZZF MO od administracji państwowej i organizacji politycznych, może stanowić gwarancję, że MO nigdy nie zostanie użyta przeciwko ludziom pracy, których ochronie ma służyć.
3. NSZZ „Solidarność” nie jest inspiratorem powstania ZZF MO. Związek nasz stojąc na stanowisku, że wszystkie grupy pracownicze mają prawo do nieskrępowanego zrzeszania się, popiera wszelkie inicjatywy na rzecz tworzenia autentycznych, niezależnych związków zawodowych. ZZF MO jest jednym z nich. Równocześnie Związek zdecydowanie sprzeciwia się wszelkim próbom ograniczania swobód obywatelskich, w tym prawa swobodnego

i nieskrępowanego zrzeszania się i będzie zawsze występował w obronie osób represjonowanych za taką działalność. Uchwała Zarządu Regionu Białystok z dnia 20 X 1981 r. nie „narzuca pod groźbą strajku tworzenia związku zawodowego” jak twierdzi rzecznik prasowy KM MO, ale stwierdza, że ZR podejmuje wszystkie statutowe działania, aż do strajku włącznie w przypadku szykan, zwolnień ze służby lub stosowania zatrzymań wobec członków ZZF MO.

4. Takie stanowisko ZR zostało podyktowane licznymi atakami represji w stosunku do członków KZ ZZF MO na terenie całego kraju, podejmowanymi przez władze zwierzchnie. Za działalność na rzecz budowania ZZF MO zostali z końcem lipca w trybie nagłym zwolnieni ze służby Krzysztof Florczykowski i Andrzej Radziecki – przewodniczący i wiceprzewodniczący KZ ZZF MO Garnizonu Białystok. Wymienieni działacze reprezentując interesy KZ ZZF MO Garnizonu Białystok nie musieli i nie muszą od kogokolwiek innego, niż tylko od członków KZ, otrzymywać upoważnienia do publicznego występowania w sprawach dotyczących ich grupy zawodowej.
5. Zdarzenia z naszego regionu – skandaliczne nadużycie uprawnień przez funkcjonariuszy z Kuźnicy Białostockiej w maju br. jest przykładem na to, że rzekomo rygorystyczne kryteria naboru kadr milicyjnych mogą się różnić z praktyką życiową, a postawa władz KW MO, które dopiero pod groźbą strajku doszukały się uchybień w postępowaniu funkcjonariuszy z Kuźnicy świadczy o równie niepokojącym zjawisku prób tuszowania występków, które wywołują społeczne oburzenie. ZZF MO ma stać na straży etyki zawodowej i przeciwdziałać wypadkom nadużywania swych uprawnień przez funkcjonariuszy MO.
6. Artykułowi redaktora Konrada Kruszewskiego „Zmowa milczenia” poświęcono najwięcej uwagi – odczytywano go na zebraniach funkcjonariuszy MO we wszystkich jednostkach województwa. Należy wyrazić zdziwienie, że potraktowano go niemal jak oficjalny dokument Związku, a nie stanowisko niezależnego dziennikarza. Zwalnia mnie to od obowiązku ustosunkowywania się do szczegółowych spraw związanych z funkcjonowaniem MO, o których redaktor Kruszewski czerpał informacje od ludzi opisujących te sprawy z perspektywy swojej pracy zawodowej. Stwierdzić należy jedynie, że zasady funkcjonowania i organizacji MO i organów mających służyć społeczeństwu są przed tym społeczeństwem skrzętnie skrywane.
7. Zdziwienie budzi fakt, że działalnością Zarządu Regionu popierająca ZZF MO poczuli się dotknięci również pracownicy Służby Bezpieczeństwa.
8. Niefortunnym wydaje się skierowanie w stosunku do NSZZ „Solidarność” Region Białystok żądania zaniechania represji „skierowanej na tworzenie związku zawodowego funkcjonariuszy MO”. Związek taki bowiem już istnieje.

Rzecznik prasowy
ZR NSZZ „Solidarność”
Krzysztof Burek^a

Do wiadomości:

1. „Gazeta Współczesna”
2. PR i TV Białystok
3. KW MO
4. KG MO

kopia, maszynopis

“podpis nieczytelny

DOKUMENT 64

1981 listopad 13, Białystok – Pismo w sprawie funkcjonowania Sztabu do spraw Rynku skierowane przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” przy Fabryce Wyrobów Runowych „Biruna” do Stanisława Marczuka – Przewodniczącego ZR NSZZ „Solidarność”

**NSZZ „Solidarność” MKZ
w Białymstoku
wplynęło 13 XI 1981 r.
L.dz. 2573**

**Obywatel Stanisław Marczuk
Przewodniczący ZR NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku**

W związku z próbami zlekceważenia propozycji NSZZ „Solidarność” w sprawach poprawy działania rynku przez władze wojewódzkie, Regionalna Sekcja Włóknarzy żąda, aby ZR jednoznacznie odrzucił propozycje wojewody i twardo trzymał się treści zawartych w uchwale Zarządu Regionu.

Domagamy się od Pana Przewodniczącego wyjednania u Wojewody zgody, aby Wojewódzki Sztab Rynku z 16 XI [19]81 r. odbył się w dużej sali łącznikowej Urzędu Wojewódzkiego z udziałem przedstawicieli załóg zakładów pracy, przede wszystkim włóknierskich. Musi to być pełna sala ludzi, którzy dadzą wyraz co społeczeństwo sądzi o propozycjach Wojewody.

O ile Wojewoda nie wyrazi zgody na takie spotkania załóg z członkami sztabu rynku oświadczamy, że i tak delegacje przybędą i rozpoczniemy okupację budynku Urzędu Wojewódzkiego. Ponadto w przypadku nie przyjęcia naszych żądań tzn. zawartych w Uchwale ZR oraz w naszym piśmie domagamy się niezwłocznego podjęcia inicjatywy celem odwołania ze stanowiska Wojewody Kazimierza Dunaja i Wicewojewody Zdzisława Świtaja za uporczywe lekceważenie głosu opinii publicznej.

Za zgodność
Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność”
przy Fabryce Wyrobów Runowych „Biruna”
15-214 Białystok ul. Nowotki 15, tel. 224-51

kopia, maszynopis

DOKUMENT 65

1981listopad 14, Białystok – Projekt zasad sprzedaży reglamentowanej mięsa i jego przetworów opracowany przez Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” i przekazany do zatwierdzenia na Sztapie do Spraw Rynku

Projekt zasad sprzedaży reglamentowanej mięsa i jego przetworów
Do zatwierdzenia na Sztapie do Spraw Rynku w dniu 16 XI 1981 r.

W związku z ograniczonymi przydziałami mięsa i jego przetworów na sprzedaż reglamentowaną oraz niepełną ich realizacją przez przemysł mięsny z uwagi na spadek skupu zwierząt rzeźnych w województwie białostockim na dzień 1 XI 1981 r. powstały zaległości w realizacji kart zaopatrzenia wysokości około 700 ton to jest ponad 50% rozdzielnika miesięcznego.

Z uwagi na fakt, że przydział masy mięsnej na miesiąc listopad w zasadzie pokrywa tylko wydane w miesiącu karty zaopatrzeniowe – zaległości na dzień 1 XII 1981 r.

Brak dostatecznej podaży masy mięsnej powoduje powstawanie długich kolejek kupujących, małą możliwość zrealizowania kart przez osoby pracujące, a w związku z tym nierównomierne ich wykorzystanie przez poszczególne grupy ludności. Celem wyeliminowania tych ujemnych zjawisk (szczególnie w okresie zimowym) konieczne jest dokonanie istotnych zmian w dotychczasowym systemie sprzedaży. Należy wprowadzić system jednolity dla wszystkich grup społeczno-zawodowych zapewniając zakupy każdemu klientowi, czego wynikiem byłby sprawiedliwy podział towarów. Szczególnie dotyczy to ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych. Dlatego proponuje się:

1. Z dniem 1 XII 1981 r. wytypować sklepy realizujące tylko zaległe karty zaopatrzenia. Na przyśpieszenie wykorzystania kart zaległych może w istotny sposób wpłynąć wprowadzenie systemu zamienników.
2. Karty grudniowe prawidłowo wypełnione należy rejestrować w najbliższym sklepie mięsny. Sklep prowadzi w zeszycie rejestr kart zaopatrzenia opatrząc każdą z nich numerem ewidencyjnym z odciskiem pieczęci sklepu. Ilość zarejestrowanych kart nie może przekroczyć przepustowości sklepu. Nie przewiduje się w zasadzie przerejestrowywania kart z jednego sklepu do drugiego, jak również zarejestrowania kart z innych rejonów (miast, gmin).
3. Dopuszcza się jednorazowe wykorzystanie każdej karty zaopatrzenia tylko w 50% nie licząc drobiu, który można zakupić w dowolnym sklepie spożywczym.
4. Znając planowaną wielkość dostaw masy towarowej – kierownik sklepu codziennie wywiesza w oknie informację, jakie numery ewidencyjne kart zaopatrzenia będą realizowane w dniu następnym. Dopuszcza się tylko jednodniowe opóźnienie w realizacji karty w stosunku do wyznaczonego terminu. o zrealizowaniu w 50% wszystkich zarejestrowanych kart rozpoczyna się kolejno drugi cykl sprzedaży na te karty.
5. W przypadku braku dostatecznej podaży masy mięsnej na pokrycie zarejestrowanych kart – pełna ich realizacja może nastąpić nawet w następnym miesiącu, np. w dniu 10 I 1982 r. Sprzedaż mięsa na karty styczniowe rozpo-

częłaby się w takim przypadku dopiero 11 I 1982 r. w analogicznej kolejności.

6. Utrzymuje się sprzedaż wędlin w stoiskach wędliniarskich sklepów ogólnospożywczych, w których będą realizowane karty niezarejestrowane.
7. Sprzedaż wędlin w kioskach i bufetach przyzakładowych powinna być zlikwidowana. Wariantowo sprzedaż tę można jednak utrzymać. W takim przypadku przy rejestracji karty w sklepie odnotowuje się taki fakt w ewidencji planując odpowiednio większą ilość kart zaopatrzenia do realizacji w danym dniu.

Zarząd Regionu

kopia, maszynopis

DOKUMENT 66

1981 listopad 14, Białystok – Założenia wydawnicze i programowe tygodnika NSZZ „Solidarność”

Założenia wydawnicze i programowe tygodnika NSZZ „Solidarność”

Spółeczeństwo północno-wschodniego makroregionu czeka na własne pismo, które zapewni mu rzetelną informację, mówić będzie pełnym głosem o jego sprawach, służyć samoorganizacji i samorządności w mieście i na wsi. Pismo takie może stworzyć jedynie 'Solidarność'. Szansę taką daje uchwała I krajowego Zjazdu, która w tworzeniu pism związkowych preferuje takie tereny, na których panuje koncern RSW a monopol informacyjny posiadają gazety partyjne. W Białymstoku są obecnie możliwości wydawnicze, poligraficzne i redakcyjne. Potrzebna jest tylko nasza inicjatywa i upór.

Oto propozycja przekonsultowana z wydawcami innych pism związkowych, Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich, poligrafami. Tytuł czasopisma „**Słowo**” – nawiązujący do tradycji, gazetę pod takim tytułem wydawał w okresie międzywojennym w Wilnie Stanisław Cat-Mackiewicz. Podtytuł: „Tygodnik społeczny NSZZ „Solidarność”. Wydawca: Zarząd Regionu Białystok. Zasięg: oddziaływania i kolportaż: województwa białostockie, łomżyńskie, ostrołęckie, suwalskie, ewentualnie białsko-podlaskie i olsztyńskie. Kolportaż kierowany: Gdańsk, Warszawa, Kraków. Drukowany w Białostockich Zakładach Graficznych. Cena w graniach 6-10 zł. Zasady finansowania: pismo finansuje się samo. Na rozruchu pożyczka ze Związku w wysokości około 4 milionów zł, przy nakładzie minimalnym zwrot następuje po najwyżej 6 miesiącach. Minimalne wpływy dla wydawcy to 10 milionów zł rocznie – przy obecnych podwyższonych cenach usług poligraficznych. Redakcja: 20 etatów dziennikarskich wraz z kierownictwem i korespondentami, 13 etatów pomocniczych, administracyjnych i obsługi wydawniczej. Termin wydania pierwszego numeru: 1 lutego 1982 r.

Główną ideą tygodnika jest działania na rzecz samoświadomości, samoorganizacji

i samorządności społeczeństwa. Propaguje ono inicjatywy Związku pozostając otwarte na wszelkie inne źródła inspiracji (np. bratnie związki „Solidarność” rolników i rzemieślników, ruch samorządowy w zakładach pracy, spółdzielczość w swojej autentycznej postaci). Pismo jest neutralne światopoglądowo i wyznaniowo. Jego ważnym zadaniem jest krzewienie wiedzy o kresach wschodnich, ich historii, wielkim wkładzie do kultury narodowej, bowiem świadomość tych spraw jest obecnie bardzo niska.

Główne kierunki działania są cztery:

1. Informacja – korzystająca z najróżniejszych źródeł, własna agencja związkowa, nasłuch radiowy, abonament agencyjny, np. Reutera. Pismo wychodzi w cyklu gazetowym, w czwartek składa się dwie pierwsze kolumny, w tym samym dniu jest drukowane, w kioskach ukazuje się w piątek tak, aby konkurować z gazetami codziennymi.
2. Interwencja i własne akcje pisma. Powinno bowiem ono załatwiać sprawy, którymi żyją czytelnicy, a także inspirować ich.
3. Umocnienie naszego Związku szczególnie w małych miejscowościach, tam bowiem boryka się on z największymi trudnościami, tam też najbardziej brakuje informacji, argumentów, porady.
4. Samorządność wsi: rozwój „Solidarności” Rolników Indywidualnych, spółdzielni i spółek chłopskich, walka z dyktatem administracji wiejskiej i itp.

kopia, maszynopis

DOKUMENT 67

1981 listopad 14, Białystok – Apel Niezależnego Zrzeszenia Studentów do wszystkich Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” Region Białystok w sprawie udzielenia pomocy na czas strajku okupacyjnego białostockich uczelni wyższych

Do wszystkich Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Trwa strajk okupacyjny studentów białostockich uczelni wyższych. Powodem naszej akcji protestacyjnej jest tryb i sposób postępowania Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w kwestiach ustawy o szkolnictwie wyższym, a także konfliktu w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. Zwłaszcza działania władz wprowadzają do społecznego projektu ustawy o szkolnictwie wyższym, przedstawionego rządowi PRL w czerwcu br. Szereg zasadniczych i z nikim niekonsultowanych poprawek w sposób zasadniczy ograniczających autonomię wyższych uczelni – budzą nasz stanowczy protest.

Dopiero pod naciskiem argumentu strajkowego środowisk akademickich kraju rząd PRL zdecydował się na przesłanie do Sejmu PRL społecznego projektu ustawy wraz z proponowanymi przez Radę Ministrów poprawkami.

Nasza akcja protestacyjna trwa. Nie będzie samorządnej Rzeczypospolitej bez samorządnych uczelni wyższych. Powodzenie naszego protestu zależy i od waszego

poparcia. Nie dajmy się ponownie podzielić.

Komitety Strajkowe białostockich uczelni zwracają się do wszystkich ludzi dobrej woli, do zakładów pracy, do robotników o słowa otuchy i moralnego wsparcia w tych przełomowych dla przyszłości oświaty polskiej dni. Jednocześnie zdajemy sobie sprawę z tego, że niezbędna jest także pomoc materialna w postaci:

- koców, materacy, śpiworów, termosów – do zwrotu
- żywności, środków higieny osobistej,
- kleju i innych środków klejących plakaty,
- papieru w formacie a-4 i a-3, papieru powielaczowego, matryc białkowych, farb, pędzli itp.,
- środków czyszczących i sanitarnych,
- podstawowych leków,
- papierosów i herbaty,
- pieniędzy

Komitety Strajkowe:

- Filii Uniwersytetu Warszawskiego,
- Politechniki Białostockiej,

Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej, Akademii Medycznej informują, że całodobowy centralny punkt łączności pomiędzy strajkującymi studentami a zakładami pracy, wspólny dla wszystkich strajkujących uczelni znajduje się w siedzibie Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” ul. Nowotki 13, pokój 203, II piętro, tel. 35371, 35301, teleks 85340 mkz.

Za Białostocki Uczelniany Komitet Strajkowy:

1. Ryszard Zieliński – Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku
2. Janusz Smaczny – Politechnika Białostocka
3. Małgorzata Kamińska – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna
4. Jerzy Górny – Akademia Medyczna

kopia, maszynopis

DOKUMENT 68

1981 listopad 14, Białystok – Protokół z posiedzenia Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań z dnia 24 XI 1981 r.

Protokół nr 39/81

z posiedzenia Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań z dnia 24 XI 1981 r.

Po wysłuchaniu relacji przedstawicieli Komitetów Strajkowych – studentów Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i Politechniki Białostockiej uczestniczących w strajkach okupacyjnych w naszym regionie Komisja Zakładowa podjęła

uchwałę o udzieleniu pomocy finansowej w formie bezzwrotnej w kwocie 3000 zł z funduszu Komisji na poparcie słusznych żądań strajkujących studentów wszystkich wyższych uczelni w Białymstoku. Jednocześnie Komisja Zakładowa postanowiła opłacić ze swojego konta wypożyczenie 20 materacy i 20 śpiworów dla strajkujących studentów.

Główną przyczyną Strajku Okupacyjnego studentów w całym kraju jest wprowadzenie poprawek (ograniczających samodzielność uczelni) do projektu Ustawy o Szkolnictwie Wyższym. Aby nie doprowadzić do rozłamu między inteligencją i ruchem robotniczym popieramy finansowo i czynnie żądania studentów.

Komisja Zakładowa podjęła uchwałę o zamówieniu 1500 szt. znaczków „Solidarność” naszego zakładu. Zysk ze sprzedaży tych znaczków przeznaczymy na wykonanie sztandaru dla naszej Komisji. Ponadto Komisja postanowiła przyznać nagrodę 500 zł kol. Aldonie Wróblewskiej za wykonanie projektu tego znaczka.

Przewodniczący
Zbigniew Puchalski^a

oryginał, maszynopis

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 69

1981 grudzień 06, Białystok – Informacja Sekcji Interwencji przy Zarządzie Regionu NSZZ „Solidarność” o łamaniu prawa związkowych w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnej

Komunikat

W dniu 5 XII [19]81 r. w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnej w Białymstoku Komendant Wojewódzki pułkownik Klemens Dziermański nakazał zdjęcie z tablicy informacyjnej związków zawodowych wszelkich informacji oraz materiałów dotyczących akcji protestacyjnej w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarnictwa w Warszawie jako niezgodnych z oficjalną interpretacją rządu oraz linią działania PZPR. Powoływała się przy tym na bliżej nieokreślone polecenie swoich przełożonych, których nie ujawnił.

Jednocześnie zaznaczył, że posiada upoważnienie do oceny jakie materiały związkowe mogą być wywieszane, a jakie nie mogą. Polecenie o wewnętrznej cenzurze materiałów związkowych przekazał swemu zastępcy. Należy zaznaczyć, że oprócz samowolnej cenzury komisja zakładowa stwierdziła, że nie otrzymuje wszystkich kierowanych do niej teleksów.

Aby uniemożliwić zorganizowanie zebrania członków „Solidarności” ogłosił stan podwyższone gotowości operacyjnej nie licząc się z kosztami z tego wynikającymi

(dodatkowe dyżury płatne). Reasumując opisane działania zakazał działalności związkowej. Jest to godzenie w zasadę niezależności związków zawodowych, jak też podważanie istniejącego porządku prawnego PRL, godzenie w ustrój, rząd i najwyższy organ ustawodawczy jakim jest Sejm PRL oraz podważanie zasad Konstytucji. Do świadomości komendanta nie dotarły żadne tłumaczenia, że jego działalność jest sprzeczna z obowiązującym prawem, wygląda na to, że niektórzy ludzie w dalszym ciągu nie dopuszczają myśli, że w Polsce coś się zmieniło. Wydaje im się, że dalej mogą sami stanowić prawa będąc jednocześnie strażnikami. Jeżeli sprawą nie zechce się zainteresować strażnik socjalistycznej praworządności – prokurator – to powinien zająć się nią psychiatra.

Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność”
Sekcja Interwencji
Marek Maliszewski^a

kopia, maszynopis

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 70

1981 grudzień 09, Białystok – Stanowisko Prezydium Zarządu Regionu w którym poparty został strajk białostockich studentów

Białystok, dnia 9 XIII 1981 r.

Stanowisko Prezydium Zarządu Regionu

Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok w pełni popiera kontynuację strajków studenckich stanowiących gwarancję bezpieczeństwa przywrócenia statusu studenta byłym studentom Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarnictwa. Ponadto Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Białystok uważa, że dotychczasowe postulaty strajkujących środowisk akademickich nie zostały spełnione.

Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Białystok zobowiązuje się do roztoczenia stałej opieki nad strajkującymi studentami Białegostoku.

Prezydium Zarządu Regionu
Sekretarz Zarządu NSZZ „Solidarność”
Region Białystok
Kazimierz Kamiński^a

kopia, maszynopis

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 71

1981 grudzień 11, Białystok – Stanowisko Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań w Białymstoku, w którym informuje o gotowości do podjęcia strajku generalnego 24 godzinnego w wypadku zatwierdzenia przez Sejm specjalnych uprawnień dla Rządu

Białystok, dnia 11 XII 1981 r.

**Komisja Zakładowa
NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie
Doświadczalnym Opakowań
ul. Składowa 12
15-399 Białystok
Zarząd Regionu
NSZZ „Solidarność”
w Białymstoku**

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań w Białymstoku w dniu 10 XII 1981 r. po dokonaniu sondażu wśród członków naszego związku w zakładzie podjęła uchwałę o gotowości do podjęcia strajku generalnego 24 godzinnego w wypadku zatwierdzenia przez Sejm specjalnych uprawnień dla Rządu łącznie z uprawnieniem wprowadzenia stanu wyjątkowego ograniczającego wszelkie swobody obywatelskie uzyskane po sierpniu 1980 r. i zapewnione w Konstytucji PRL.

Przewodniczący
Zbigniew Puchalski^a

oryginał, maszynopis

^apodpis nieczytelny

DOKUMENT 72

1981 grudzień 11, Białystok – Stanowisko Prezydium Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” w sprawie postępowania Rządu PRL w trakcie trwania obrad Prezydium Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”

Komunikat

Członkowie Związku NSZZ „Solidarność” Region Białystok – musimy powiedzieć dość!!

Całe miasto wiedziało, że ludzie mordują, całe miasto wiedziało, że są karce w których ludzie po trzy tygodnie stoją w ekstrematach po kostki, całe miasto wie-

działo, że Różański zdiera ludziom paznokcie osobiście z rąk, całe miasto wiedziało, że oblewa się ludzi zimną wodą i stawia na mrozie. Tak oto w roku 1956 w czasie VIII Plenum KC PZPR towarzysz Leon Wudzki opowiadał o metodach pracy osławionych ubowców – funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Dziś po latach opis powyższy odczytywać można jako dramatyczny symbol. To władza ludowa obcymi siłami narzucona przez trzydzieści kilka lat różnymi metodami i środkami gnoića naród polski, łamała kręgosłup polskiej gospodarki doprowadzając życie gospodarcze do ruiny i katastrofy, to władza pluła na kościół i wylewała kubły pomoy na ludzi wierzących, wyrzucała ze szkół krzyże święte, degenerowała rodzinę, codziennymi kłamstwami deprawowała polską młodzież. Rejestr grzechów śmiertelnych tej władzy jest długi i przerażający i jak się dziwić Lechowi Wałęsie, gdy mówi w Radomiu „nie wierzę nikomu, nikomu kto sprawuje władzę”.

Od kilkudziesięciu godzin radio i telewizja całą mocą potężnych nadajników rozpowszechniają nagrane na taśmie fragmenty obrad Prezydium Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Zarzuca się nam uparte dążenie do konfrontacji. Jednego tylko nie mówią usłużni komentatorzy, tego mianowicie, że głosy związkowców trzeba traktować jako skutek nie przyczynę. Przyczyną krańcowego rozgoryczenia, przyczyną tragicznej sytuacji narodu są uporczywe i konsekwentne machinacje władzy i rząd i partia okryci peleryną pustych frazesów i obietnic systematycznie prowokują nas do konfrontacji. Bydgoszcz, przewlekanie w nieskończoność i sabotowanie podstawowej działalności Związku, prowokacyjne podwyżki cen – to zaledwie niektóre z zatrutych strzał wypuszczanych w kierunku „Solidarności”. To nie jeden człowiek powinien kandydować do pokojowego lauru, to cały naród polski powinien być uhonorowany zbiorową pokojową nagrodą Nobla za swą cierpliwość, za umiar, za opanowanie, za to że śmiertelnie zmęczony stoi niemal pokornie w kilometrowych kolejkach po wszystko, za to, że nie plunął jeszcze w ponure oblicze właścicieli PRL, nie potrząsnął nimi potężnie i nie zawołał gromko „dość”!

Prezydium Zarząd Regionu Białystok
NSZZ „Solidarność”

kopia, maszynopis

DOKUMENT 73

1981 grudzień 14, Białystok – Wydanie specjalne „Wiadomości Bieżących” po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce

**Zarząd Regionalny NSZZ „Solidarność”
Białystok ul. Nowotki 13**

Stan wyjątkowy w Polsce

W nocy z 12/13 grudnia władze wystąpiły przeciwko klasie robotniczej w PRL ogłaszając stan wyjątkowy w kraju, wykazując wyjątkową perfidię metod i zastosowa-

nych środków. Ta noc dla wielu rodzin była przypomnieniem zdawałoby się niemożliwych do zapomnienia wydarzeń ostatniej wojny. Krzyk dzieci, lament kobiet, wyjątkowa brutalność interweniujących służb bezpieczeństwa i MO rozbrzmiewały w wielu domach, zwłaszcza działaczy NSZZ „Solidarność”.

Poniżej podajemy niepełną listę zatrzymanych i internowanych w miejscach odosobnienia działaczy Związku:

Godlewski	18. Piotrowski
Nowakowski	19. Szczęśnowicz
Pionko ²	20. Bujwicki
Szypluk	21. Charytonowicz
Wechowski	22. Stawecki
Kruszewski	23. Jeżerys
Jamiołkowski	24. Gościniak
Prajzner	25. Łajewski
Matyszewski	26. Pietkiewicz
Beszta-Borowski	27. Waśniewski
Korbut	28. Zacharczuk
Groman	29. Mogielnicki
Chełmiński	30. Szczęśny
Rogulski	31. Łowiec
Moczulski	32. Nowak
Poławski ³	33. Depczyński
Stolarski	34. Butkiewicz
	38. Niepsuj
	39. Maliszewski

O losie Przewodniczącego Regionu MKZ NSZZ „Solidarność” Stanisława Marczyka i Krzysztofa Burka – uczestników obrad Komisji Krajowej – brak jakichkolwiek wiadomości. Dalsze nazwiska będziemy publikować w miarę napływania informacji.

kopia, maszynopis

Źródło: Wiadomości Bieżące. Wydanie Specjalne nr 1 z 14 XII 198

¹ W Regionie Białostockim internowano łącznie 58 osób

² Powinno być Pionko

³ Tak w oryginale

DOKUMENT 74

1981 grudzień 14, Białystok – Uchwała nr 1 Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Zarząd Regionalny NSZZ „Solidarność” Białystok ul. Nowotki 13

Uchwała nr 1 Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność Region Białystok z dnia 14 XII [19]81 r.

W nocy z 12/13 XII 1981 r. dokonano barbarzyńskiego ataku na nasz Związek. W haniebnym sposób aresztowano działaczy związkowych, włamując się brutalnie do prywatnych mieszkań. Terroryzowano rodziny i bito żony związkowców, którym udało się zbiec przed aresztowaniem.

Żadne zarządzenia i apele nie dotyczą Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, który istnieje, działa i będzie działał. Nie możemy przestraszyć się i ulec psychozie gwałtu. Nasi ojcowie przed laty stawiali czoło najokrutniejszym wrogom na wszystkich frontach świata. Nie będziemy i obecnie stać bezczynnie wobec terroru jaki zastosowano wobec prawych działaczy Związku.

Wobec powyższego Tymczasowe Prezydium MKS NSZZ „Solidarność” Region Białystok ogłasza we wszystkich zakładach naszego Regionu strajk okupacyjny z dniem ogłoszenia niniejszej uchwały. Ze strajku okupacyjnego wyłączone są:

1. Zakłady bezpośrednio produkujące żywność
2. Zakłady sieci energetycznej (gazownictwo i energetyka cieplna)
3. Zakłady i przedsiębiorstwa łączności i telekomunikacji
4. Służba zdrowia

W zakładach tych należy proklamować strajk czynny.

Wierzimy głęboko, że skonsolidujemy się w tej walce silni i solidarni – w walce o chleb, wolność i prawdziwą Ojczyznę! Wszyscy związkowcy w kraju muszą podjąć taką akcję. Do tego zobowiązuje Statut Związku! Musimy wygrać ostateczną bitwę! Jesteśmy najpotężniejszym Związkiem Zawodowym świata zrodzonym z krwi – to zobowiązuje! Zwycięzimy! Tak nam dopomóż Bóg!

W Białymstoku w dniu 13 XII 1981 r. strajkowały załogi „Polkoloru”, „Unitry-Biazeł” i „Uchwytów”

oryginał, maszynopis

Źródło: Wiadomości Bieżące. Wydanie Specjalne nr 3 z 14 XII 1981 r.

¹W Białostockiej Fabryce Przyrządów i Uchwytów strajku nie było

DOKUMENT 75

*1981 grudzień 14, Białystok – Opis akcji protestacyjnej w BZPT „Unitra – Bia-
zet”*

Akcja protestacyjna w BZPT „Biazet”

Haniebne aresztowania w nocy z 12 na 13 XII 1981 r. nie ominęły członków „Solidarności” w „Biaziecie”. Aresztowano: [Stanisława] Gościniaka, [Bronisława] Niepsuja, [Stanisława] Korbuta, [Jerzego] Prajznera. Kilku osobom udało się wyprowadzić w pole agentów SB, przez co uniknęli losu swoich kolegów. Tak więc rano 14 grudnia, gdy wzburzona załoga zebrała się na głównej hali pod wiszącym na ścianie dużym krzyżem, nie było nikogo, kto by konsekwentnie pokierował protestem, czy ewentualnym strajkiem okupacyjnym. Dlatego wszystkie działania miały charakter spontaniczny i nie osiągnęły stopnia organizacji jaki był znany z poprzednich strajków. Nie mniej jednak cała załoga, mimo braku władz „Solidarności” w zdecydowany sposób dała wyraz swojej głębokiej dezaprobaty dla wprowadzenia stanu wojennego.

O godzinie 8 odbyła się pierwsza masówka. Na twarzach maluje się głęboka troska i niepewność. Większość kobiet płacze. Krążą wiadomości o sobotnich aresztowaniach. Odśpiewano hymn narodowy. Na zaimprovizowane podium wchodzi kolejno ludzie z różnych wydziałów i dodają otuchy zgromadzonym. W międzyczasie zorganizowano nagłośnienie. Okazało się, że pokój Komisji Zakładowej jest zamknięty i chroni go straż przemysłowa. W pokoju znajduje się sztandar Związku. Powoli z dyskusji wyłaniają się postulaty. Ktoś spisuje je naprędce na skrawku papieru i podaje do odczytania przez mikrofon:

- odwołać stan wojenny,
- zwolnić aresztowanych,
- oddać załodze sztandar

Przez radiowęzeł zakładowy odczytywane są zarządzenia stanu wojennego. Aby je zagłuszyć załoga jeszcze raz śpiewa hymn. Do dyrektora zakładu udaje się delegacja z postulatami, żądają wydania sztandaru. Dyrektor odmawia. Spora grupa próbuje odebrać sztandar siłą. Stanowczo sprzeciwia się temu członek Komisji Zakładowej R. [yszard] Borucki.

Postanowiono prowadzić dalsze pertraktacje z dyrekcją. Na podium wchodzi sekretarz KZ PZPR i oświadcza m.in., że partia jest z załogą. Wystąpienie to przypłaci wkrótce utratą stanowiska.

Ktoś zaproponował, aby rozejść się na swoje stanowiska pracy i czekać do godziny 10, może sytuacja się wyjaśni. Kilka osób samorzutnie stanęło na bramie, aby zapobiec prowokacjom. O godzinie 10 odbyła się druga masówka. Stanowisko dyrektora zakładu i komisarza z ramienia WRON-y nadal jest niezmiennie. Atmosfera niepewności i napięcia nadal wzmaga się. Do zakładu przyjeżdża grupa operacyjna. Znów łyż w oczach, niektórzy modlą się. Wyznaczono delegację do rozmów z wojskowymi. Ludzie rozchodzą się i oczekują w niepokoju na wynik pertraktacji. Około 13.30 rozmowy [są] zakończone. Postulatów nie przyjęto. Podnoszą się okrzyki oburzenia, padają słowa strajk okupacyjny. Był to decydujący moment w wydarzeniach tego dnia.

Spora część załogi gromadzi się w narzędziowni, aby przygotować strajk okupacyjny. Okazało się, że połowa zgromadzonych jest przeciwna strajkowi. W tej sytuacji strajk odwołano. Była godzina 15.30. Na dworze szybko zapadał zmierzch. Do domu wracali zmaltretowani moralnie ludzie, którym odebrano nadzieję na wolność – „Solidarność”.

Jaki epilog do tych wydarzeń dopisała WRONa? Członek Komisji Zakładowej „Solidarność” Ryszard Borucki skazany został na 1,5 roku pozbawienia wolności. Kolejny akt hańby. Kolejny element rachunku, jaki społeczeństwo musi wkrótce wystawić partyjno-wojskowej juncie.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 3, s. 1-3.

DOKUMENT 76

1981 grudzień 27, Białystok – Apel Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok skierowany do członków NSZZ „Solidarność”

Do członków NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Nocą 13 grudnia partyjno-wojskowi władcy PRL uzbrojeni w czołgi, karabiny i pałki rozpoczęli brutalną wojnę z narodem polskim. Podstępnie uwięziono przebywających w Gdańsku członków Komisji Krajowej, na terenie całego kraju, w tym i w naszym regionie przeprowadzono nocne polowania na działaczy Związku, demolując mieszkania, bijąc i uprowadzając w nieznaną wyrywanych ze snu ludzi. Powtórzyło się po przeszło stu latach tragiczne doświadczenie pokolenia powstania styczniowego, kiedy to siepacze carscy również w głęboką styczniową noc wyrwali siłą z tysięcy domów polskich najlepszych synów Ojczyzny.

Na Śląsku, w kopalni „Wujek” po raz kolejny w powojennych dziejach naszej Ojczyzny połała się robotnicza krew, padli zabici i ranni. Władze nigdy nie chciały pozwolić, aby naród polski sam decydował o swoim losie. Rząd w nieskończoność odwlekał wprowadzenie ważnych reform, administracja nieudolnym postanowieniem jątrzyła wszystkie grupy społeczne, milicja zaś soją prowokacyjną bezczynnością rozuchwalala chuliganów i złodziei. Niemal do ostatniej chwili prowadzono z „Solidarnością” rzekome rokowania i pertraktacje, a jednocześnie w pełnej tajemnicy, jak to ujawnił ostatnio choćby ambasador Polski w Japonii Zbigniew Rurarz, przygotowywano się od miesięcy do wprowadzenia stanu wojennego, drobiazgowo przygotowywano uderzenie, którego zamysłem było kompletne zniszczenie naszego Związku. Polskie czołgi rozbiły bramy polskich fabryk, a na polskich stoczniovców, hutników, studentów posypały się ciężkie uderzenia szturmowych pałek. Milicjanci strzelali do polskich górników. Śląskie kopalnie, jak ogień Westerplatte przez wiele dni były placówkami dramatycznego i bohaterskiego robotniczego protestu. I u nas pomimo aresz-

towania wielu aktywnych związkowców rozległy się głosy protestu w „Uchwytach”, w „Biażecie”.

Wchodzimy w nowy 1982 r. Każdy dzień stanu wojennego kładzie się ciężkim cieniem na polską gospodarkę, na polską kulturę, życie społeczne. Każdy dzień stanu wojennego niszczy społeczne więzi budowane w ciągu roku z takim trudem przez nasz Związek. Razem z milionami Polaków wierzymy głęboko, że nasz wielomilionowy Związek pragnie gorąco aby Polska była Polską.

Mimo represji nie wyrzekamy się naszego pięknego znaku „Solidarności”, nad którym powiewa biało-czerwony sztandar. Nie podpisujemy oświadczeń nakazujących występowanie ze Związku. Zmuszanie do podpisywania takich oświadczeń jest jawnym aktem bezprawia. Wszelkimi sposobami nieśmy serdeczną pomoc ludziom cierpiącym więzienną poniewierkę. Walczmy o sprawiedliwość i prawdę.

Z nami jest cywilizowany świat, z nami jest Ojciec Święty Jan Paweł II, którego bożonarodzeniowe przemówienie z Placu Św. Piotra, w którym pozdrowił nasz Związek, co zostało haniebnie przez telewizję i radio ocenzone. Z nami jest cały Kościół, z nami są wszyscy ludzie dobrej woli, którzy w niezliczonych domach Europy i Ameryki zapalali w wieczór wigilijny świece solidarności z umęczoną Polską. Niech na gruzach przemocy i kłamstwa rozkwitnie braterska solidarność wszystkich uczciwych ludzi naszej Ojczyzny.

Niech żyje wolna i sprawiedliwa Polska!

Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego
Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 53 [1], s. 1-2.

DOKUMENT 77

1981 grudzień 27, Białystok – Instrukcja „Jak się zachować w czasie stanu wojennego opracowana przez Biuro Informacyjne Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Jak się zachować?

Stan wojenny jest sytuacją nieznaną milionom Polaków. Odebranie społeczeństwu wszelkich praw obywatelskich, drakońskie przepisy prawa wojennego, bezwzględny dyktat siły i przemocy, szalejący terror mający na celu złamanie fizyczne i psychiczne społeczeństwa, wszystko to powoduje konieczność wypracowania nowych form reakcji społeczeństwa, nowych form zachowań i oporu przeciwko dyktatu-

rze partyjno-wojskowej, czerpiących z premedytacją z ponurych, stalinowskich doświadczeń w pacyfikowaniu społeczeństwa. Oto niektóre z form zachowań stanowiących reakcję na zaistniałą sytuację:

- strajkujemy całą załogą, bez powoływania jawnie działających Komitetów Strajkowych, bez ujawniania nazwisk przywódców. Cała załoga bierze na siebie całą odpowiedzialność za akcję strajkową,
- jeżeli jesteś przesłuchiwany na okoliczność strajku – udajesz głupiego – nic nie wiesz, nic nie słyszałeś, nikogo z organizatorów strajku nie potrafisz personalnie wskazać,
- w miejscu pracy zachowuj się bez brawury, bez szarżowania, pamiętaj o tym, że nie możesz niepotrzebnie się narażać, że w twoim otoczeniu mogą być zdrajcy i donosiciele,
- na swoim stanowisku pracuj powoli, wynajduj przeszkody w pracy, zameczaj pytaniami nadzorców i komisarzy – udawaj, że wielu spraw związanych z charakterem twojej pracy nie rozumiesz lub nie umiesz wykonać, żądaj wyjaśnień, pouczeń, nie przejawiaj jakichkolwiek inicjatyw twórczych, niech z ciebie myślą i decydują, ci którzy cię nadzorują i kontrolują,
- decyzje komisarzy i nadzorców wykonuj w myśl zasady: im decyzja głupsza tym większa gorliwość jej wykonania,
- jak najczęściej korzystaj ze zwolnień chorobowych, ze zwolnień do opieki nad dzieckiem, itp.,
- aktywnie uczestnicz w propagandzie szeptanej, rozprzestrzeniaj informacje o sytuacji w Polsce i Regionie, o oporze przeciwko terrorowi władz, akcjach strajkowych na terenie kraju, represjach związanych z kontynuowaniem działalności związkowej,
- uczestnicz w akcjach plakatowych i ulotkowych, współredaguj je, przekazuj osobom zaufanym wydawnictwa związkowe i inne wydawnictwa niezależne,
- współdziałaj w akcjach samopomocy społecznej, inicjuj i przeprowadzaj zbiórki społeczne na pomoc dla osób aresztowanych i represjonowanych, roztaczaj opiekę nad ich rodzinami, inicjuj sporządzanie list podpisywanych przez całe załogi domagających się zwolnienia aresztowanych, zabezpieczaj i ukrywaj majątek związkowy, wydawnictwa, książki, oświadczenia, biuletyny, itp.,
- odmawiaj podpisywania jakichkolwiek oświadczeń antyzwiązkowych, nie uczestnicz w jakichkolwiek akcjach (zebrania, wiece) mających na celu dyskredytowanie. Związku, nie udzielaj żadnych wywiadów ekipom telewizyjnym i dziennikarzom,
- swoją postawą, pełną godności i zdecydowania dawaj świadectwo temu, że jesteś członkiem NSZZ „Solidarność”.

Tylko jednolita postawa, nasz powszechny sprzeciw i powszechny opór jest w stanie sparaliżować dyktat przemocy, pokazać, że terror nie jest w stanie złamać nas wszystkich, członków „Solidarności”!

Biuro Informacyjne
Regionalnego Międzyzakładowego
Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 53 [1], s. 7-8.

DOKUMENT 78

1981 grudzień 28, Białystok – Uchwała Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Uchwała

Nie spełniły się życzenia Prymasa Polski wyrażone w liście pasterskich odczytywanym w kościołach – stan wojenny nie został odwołany przed Świętami Bożego Narodzenia. Przeciwnie, wiele wskazuje na to, że będzie on trwać jeszcze długi czas. Nasz Związek pozbawiony teraz wszelkich praw, represjonowany i niszczony z zapiekłą zjadłością musi teraz manifestować tym bardziej wolę swego trwania, pokazać członkom, że żadne represje nie są go w stanie zniszczyć, musi w dalszym ciągu realizować swe cele statutowe.

Jednym z takich działań na chwilę bieżącą jest potrzeba zorganizowania pomocy represjonowanym członkom Związku z naszego Regionu i ich rodzinom. Aresztowanie i już ponad dwutygodniowe przetrzymywanie w więzieniu wielu działaczy naszego Związku pozbawiło wiele z nich rodzin elementarnych środków do życia, pozbawiono również pracy wielu pracowników etatowych komisji zakładowych i dużą grupę pracowników Zarządu Regionu. Wszystkim tym ludziom musimy pomóc. Jest to nasz związkowy i czysto ludzki obowiązek. Nie możemy dopuścić aby rodziny aresztowanych, zmuszone życiową koniecznością, decydowały się przyjmowanie jałmużny od władz. Od tych samych władz, które z nieludzką brutalnością rozdzieliły rodziny, skazały je na życie w smutku i niepewności o los aresztowanych najbliższych. Nie możemy również pozwolić na to, aby etatowi pracownicy Związku, również powodowani życiową koniecznością, podejmowali pierwszą lepszą pracę, często niezgodną z ich kwalifikacjami, w której będą zapewne poddawani wielorakim szykanom i upokorzeniom.

Związek musi również prowadzić nadal normalną działalność statutową. Jednym z jej elementów jest konieczność wypłacania zasiłków statutowych przysługujących członkom Związku. Ponieważ nasze konta bankowe zostały zablokowane, musimy

w zakładach pracy podjąć doraźne działania, których celem będzie gromadzenie funduszy związkowych i stosownie, w miarę potrzeb dysponowanie nimi.

W związku z tym Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego zaleca:

1. Przeprowadzenie w dużych zakładach pracy Regionu doraźnych zbiórek pieniędzy przeznaczonych na pomoc represjonowanym i ich rodzinom oraz stworzenie funduszu, z którego będą wypłacane zasiłki osobom pozbawionym pracy.
2. Zorganizowanie w zakładach pracy kas związkowych, z których będą wypłacane zasiłki statutowe oraz zostanie stworzony fundusz samopomocy społecznej.

Do odbioru funduszy przeznaczonych na pomoc dla represjonowanych zostaną imiennie upoważnione przez Prezydium RMKS odpowiednie osoby, które nawiążą kontakt z organizacjami związkowymi dużych zakładów pracy.

Niech ta akcja pomocy osobom potrzebującym będzie sprawdzianem naszej wierności postępowym założeniom statutowym naszego Związku, niech nasza braterska ofiarność będzie odpowiedzią na wszelkie próby rozbicia naszej związkowej jedności i solidarności. Od naszej postawy w dniach stanu wojennego zależy przyszłość naszego Związku, przyszłość naszej Ojczyzny.

Białystok, dnia 28 XII 1980 r.

Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego
Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 53 [1], s. 7-8.

DOKUMENT 79

1982 styczeń 14, Białystok – List otwarty do wszystkich wspierających NSZZ „Solidarność”, aby nie oglądali reżymowej telewizji i nie czytali oficjalnych gazet

List otwarty do oglądaczy telewizji i czytaczy gazet

W ostatnich dniach objawiło się po raz któryś z rzędu prawdziwe oblicze naszych publikatorów. Stek absurdów i kłamstw zalewający kolumny gazet i monitory telewizyjne może doprowadzić do schizofrenii nawet najbardziej odporne jednostki.

Telewizyjny „Muppet show” (DTV) w stałej obsadzie: Schoen-Wolski, Wilman, Stefanowicz, Ambroziewicz, Bronikowski (bez kozery same gwiazdy) dostarczają nam regularnie sporą dawką „uspokajającego” horroru. Dzielnie sekundują im w tym „Interpress” i PAP” przy udziale poczytnych działów lokalnych.

W związku z powyższym wyrażamy votum nieufności wobec wyżej wymienionych źródeł informacji. Nasze hasła na dziś:

- Oszczędzaj energię elektryczną
- Wyłącz telewizor w godzinach 19–20
- Dbaj o higienę psychiczną – nie czytaj gazet
- Szukaj „Misia” i „Świerszczyka” – one nie kłamią

Sygnowano by: Chłopcy z Placu Broni and Pszczółka Maja

oryginał, maszynopis

DOKUMENT 80

1982 styczeń 14, Białystok – Apel Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok do białostockich adwokatów

Do białostockich adwokatów

Według posiadanych przez nas informacji w najbliższym czasie mają się rozpocząć w naszym Regionie kolejne procesy karne działaczy „Solidarność”. Zgodnie z przepisami oskarżeni, także w procesach doraźnych mają prawo do obrony. Chodzi o to, żeby była to obrona skuteczna. Źle się stanie, jeżeli obrońcy oskarżonych bronić będą swoich klientów tylko dla formy, z góry przekonani, że stoją na straconych pozycjach. Procesy związkowców w Warszawie pokazały, że zdecydowana postawa adwokatury może przynieść dobre efekty – doprowadzić do uniewinnienia oskarżonych, czy też do znacznego zmniejszenia postulowanych przez prokuratorów sankcji.

Wiele więc od was zależy koledzy, członkowie białostockiej palestry. Nie dajcie się zastraszyć! Podejmując się obrony oskarżonych członków „Solidarność”, angażujecie w nią pełnię waszej wiedzy prawniczej, talentu, właściwego waszemu zawodowi etycznemu zaangażowaniu. Od was w dużej mierze zależy los oskarżonych. W ich obronie użyjcie wszystkich przysługujących wam środków prawnych.

Organizujcie również pomoc i poradnictwo prawne potrzebującym rodzinom aresztowanych i internowanych. Takie zorganizowane poradnictwo funkcjonuje już od pewnego czasu w Warszawie i innych miastach. Bierzcie przykład z tych wszystkich waszych kolegów, którzy w dniach kiedy zostały podeptane i zagrożone wielorakie formy życia społecznego i obowiązujące formy prawne, wierni są swemu, najszczytniejszemu adwokackiemu powołaniu – obronie obwinionych¹.

kopia, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 4, s. 6.

¹ Białostoccy adwokaci pozytywnie odpowiedzieli na ten apel. Bronili oskarżonych następujący adwokaci: Jan Chojnowski, Stanisław Kostka, Jerzy Korsak, Lech Lebensztejn, Piotr Andrzejewski, Waldemar Niemołko.

DOKUMENT 81

1982 styczeń 24, Białystok – Zasady postępowania w stanie wojennym opracowane przez Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Kodeks Okupacyjny

Kilkakrotnie pisaliśmy już w „Biuletynie Informacyjnym” na temat zasad postępowania obowiązujących podczas stanu wojennego. Dzisiaj jeszcze raz do tego wracamy. Przedstawiamy poniżej kodeks okupacyjny, jaki funkcjonuje w Warszawie.

Pamiętaj: junta wprowadziła w naszym kraju okupację. Współpraca z okupantem to kolaboracja.

1. Organizuj pomoc dla uwięzionych, ukrywających się i ich rodzin.
2. Pomagaj wyrzuconym z pracy, aby nikt nie musiał działać wbrew swemu sumieniu z obawy, że rodzina zostanie bez środków dożycia.
3. Płać składki, gromadź fundusze na pomoc represjonowanym oraz działalność związkową i wydawniczą.
4. Wraz z kolegami z pracy i sąsiadami twórz grupy solidarności.
5. Zbieraj informacje o represjach i oporze. Rozpowszechniaj je. Przepisuj i kolportuj ulotki i wydawnictwa niezależne.
6. Dbaj o ciągłość narodowej tradycji. Niech młode pokolenie zna kulturę i historię polską.
7. Spotykaj się i dyskutuj z ludźmi. Wspólnie decydujecie czy podpisywać deklarację lojalności. Niech ta decyzja będzie zgodna z waszym sumieniem, ale i zasadą jednolitego, solidarnego postępowania.
8. W pracy stosuj bierny opór.
9. Łam bzdurne przepisy WRONy. Użyczaj swego mieszkania ukrywającym się. Noś duże torby dla ułatwienia pracy kolporterom. Rób zamieszanie, kiedy zatrzymują kogoś na ulicy.
10. Jeśli jesteś członkiem partii oddaj legitymację.
11. Ujawniaj i rozpowszechniaj nazwiska kolaborantów. Minęły czasy, kiedy ktokolwiek mógł się tłumaczyć: i tak robi to kto inny, na moje miejsce może przyjść ktoś gorszy.
12. Stosuj bojkot towarzyski (nie podawaj ręki, nie rozmawiaj) wobec donosicieli i służalców. Niech czują wokół siebie pustkę.

Pamiętajmy: oni mają tylko czołgi, karabiny i pałki. My mamy „Solidarność”, która jest potężniejsza niż wszystkie dyktatury. Jeszcze Pan nie wygrał tej wojny, generale

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 4, s. 1-3.

DOKUMENT 82

1982 luty 02, Białystok – Spis represjonowanych członków NSZZ „Solidarność”

Kronika represji

Odbyły się kolejne rozprawy sądowe z oskarżeń o kontynuowanie działalności związkowej. Henryk Smaczny został skazany na trzy lata więzienia i dwa lata pozbawienia praw publicznych. Powód: znalezienie podczas rewizji w jego mieszkaniu przeprowadzonej w dniu 31 XII 1982 r. niewielkiej części nakładu (300 sztuk) ulotek i plakatów związkowych, które na szeroką skalę były kolportowane w mieście w czasie akcji przeprowadzone w noc sylwestrową. Lech Kraszewski, przewodniczący Komisji Zakładowej przy STW w Mońkach został w dniu 19 I 1982 r. skazany na trzy lata więzienia i trzy lata pozbawienia praw publicznych. Niestety nie znamy bliższych szczegółów rozprawy. „Gazeta Współczesna” stwierdziła, że skazano go za to, iż 28 grudnia ub.r. Nie odstąpił od działalności związkowej. 28 I 1982 r. został aresztowany w miejscu pracy – szpitali im. Śniadeckich doktor Edward Łuczycki, członek Komisji Krajowej i Prezydium Zarządu Regionu. Równolegle agenci SB dokonali szczegółowej rewizji w jego mieszkaniu. Aresztowany został i oczekuje na rozprawę Ryszard Gocłowski – pracownik „Biruny”, działacz Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. Jerzy Zegarski, były doradca MKZ Białystok, pracujący jako kierownik pracowni doświadczalnej w „Pakpolu” został zwolniony w ostatnich dniach z pracy. Aresztowania objęły również środowisko studenckie (bliższe szczegóły w następnym numerze).

W uzupełnieniu listy publikowanej w poprzednim numerze „Biuletynu Informacyjnego”, kolejne nazwiska działaczy związkowych internowanych w Suwałkach: Kazimierz Krupiński – wiceprzewodniczący KZK MPK, Ryszard Pietruszko – wiceprzewodniczący KZ BPBPL, Longin Kiercul – działacz Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania, Waldemar Charytonowicz z „Fast”, Jan Sakiel – student (brak bliższych danych) prawdopodobnie pochodzący z Białegostoku, a studiujący w Częstochowie. Prosimy czytelników o uzupełnienie danych, Michał Pietkiewicz – wiceprzewodniczący Zarządu Regionu, który został przewieziony z Suwałk do Darłówka w województwie koszalińskim.

Zostały zwolnione następujące osoby przetrzymywane do tej pory w Suwałkach: Jan Boganowicz – „Uchwyty”, Jerzy Popławski – Okręgowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno-Kartograficzne, Antoni Szczęsnowicz – „Fasty”, Aleksander¹ Dymko – „Fasty”, Krzysztof Florczykowski i Andrzej Radzicki – działacze Komitetu Założycielskiego ZZF MO Garnizonu Białystok zostali przewiezieni z Suwałk do Aresztu Śledczego w Białymstoku.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr, s. 5.

¹ Powinno być Antoni

DOKUMENT 83

1982 marzec 04, Białystok – Odezwa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność” do rolników Ziemi Białostockiej

Odezwa

Po raz czwarty w naszym stuleciu kraj nasz i naród znalazł się pod okupacją. Tym razem jest to okupacja rodzimych, sterowanych z Moskwy wrogów. Jej plan, opracowany przy pomocy wytrawnych moskiewskich specjalistów, zmierza przede wszystkim do zniszczenia „Solidarności”, przeprowadzenia pod presją rujnujących społeczeństwo podwyżek cen, zaniechaniem autentycznej reformy gospodarczej, odłożenia na czas nieokreślony terminu wyborów do rad narodowych. Naszym zadaniem jest przede wszystkim zjednoczenie się w obliczu wspólnego wroga, zagrażającego naszej narodowej egzystencji, niedopuszczenie do tego, aby cele, które postawił on przed sobą, zostały niezrealizowane. My, rolnicy we wspólnym froncie z naszymi braćmi robotnikami, których główną bronią jest jak za czasów okupacji hitlerowskiej, świadomy, bierny opór, musimy doprowadzić do klęski okupanta, który wydał nam zdradziecką wojnę. Żadnymi swoimi działaniami nie możemy popierać akcji proklamowanych przez WRON. Niech nas nie mamią proponowane hasła o potrzebie przystępowania do pożyczki zbożowej dla rządu. Nasze zapasy ziarna oddamy z chęcią, ale wtedy, gdy będziemy mieli pewność, że będzie ono służyło potrzebom społeczeństwa, a nie będą nimi pasieni ZOMO, ludzie aparatu przymusu, partyjni sprzedawczycy. Pamiętajmy, że wszelka propaganda władz, nawet ta dotycząca tzw. sfery humanitarnej oparta jest na perfidii i kłamstwie. Oto przykłady. Do niektórych gmin przychodzą paczki z ZSRR, w których znajdują się m. in. brukiew i ziemniaki, które każdy z kupujących w ZSRR musi odłożyć z każdego kupowanego kilograma do specjalnego pojemnika na pomoc dla Polski. Dzieje się to w czasie, gdy mieliśmy urodzaj ziemniaków, których skupu, równocześnie, celowo odmawiano jesienią ubiegłego roku. Przykład inny: „Gazeta Współczesna”, która stała się partyjno-wronowską gadzinówką, zamieściła kolejny paszkwil na „Solidarność” pt. „Gra w kartki”, w którym usiłuje się nieświadomych sprawy czytelników otumanić, że zebrane w dobrej wierze przez rolników kartki na mięso zostały celowo ukryte w białostockim Zarządzie Regionu. Krokodyl łyż wylewa się, że robotnicy z Ursusa czy górnicy nie zjedli mięsa. „Gazeta Współczesna” ubolewa nad losem robotników Ursusa, których perfidna „Solidarność” pozbawiła kartek na mięso, w chwili, gdy kilka tysięcy ZOMO, wojska i esbeków rozprawiało się z załogą Ursusa, która wystąpiła w obronie swoich praw i robotniczej godności. W ciągu czasu działania „Solidarności” poznaliśmy wiele prawdy o tym szatańskim systemie panującym w naszym kraju, który podporządkował sobie wszystko, a nosił piękną nazwę – socjalizm. Od sierpnia 1980 r. zaczęły powstawać autentyczne, niezależne organizacje dążące do demokratycznych przemian, będące śmiertelnym zagrożeniem dla niehumanitarnego, bo opartego na krzywdzie i wyzysku systemu. Teraz WRON chce te wszystkie nasze osiągnięcia i nadzieje zniweczyć, zakuć nas na powrót w kajdany. Na naszym oczach wracają czarne dni stalinizmu. Są to – wierzymy – jego ostatnie dni. W przełomowych dla przyszłości naszego narodu dniach kierujemy płynące ze szczerego serca słowa otuchy i wsparcia dla członków naszego Związku ze wschodniej części naszego województwa: z Mielnika, Czeremchy, Bociek, Si-

dry, Dąbrowy Białostockiej, a szczególnie z Dubicz Cerkiewnych, gdzie neostalinowcy próbują was szykanować. Działacie w najcięższych warunkach. Jesteśmy jednak pewni, że wytrwacie. Naszymi zadaniami na dziś są: organizowanie pomocy żywnościowej rodzinom aresztowanych działaczy, szerzenie prawdy o obecnej sytuacji i prawdy historycznej o dziejach naszego nieugiętego narodu, wychowanie naszych dzieci na prawdziwych Polaków, odpornych na wpływy obcych, przeszczepionych na nasz grunt idei, niepoddawanie się psychozie strachu. WRON próbuje tworzyć terenowe lub gminne Komitety Ocalenia Narodowego. Odrzucamy je. Wiemy, kto je inspiruje i kto do nich wchodzi. Słowa przestrogi i ostrzeżenia kierujemy do tych, którzy poszli na współpracę z naszym wrogiem WRON. Mówimy do nich słowami Chrystusa: „Boże przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią”. Obserwujemy was, pamiętajcie! Przyjdzie czas, że będziecie musieli spojrzeć w oczy Polsce. Wiemy, że ogromna większość z was zrobiła to z nieświadomości, otumaniona fałszem wścieklej propagandy. Czas byście zwrócili z drogi bez wyjścia. Wiemy, że ucisk będzie się jeszcze wzmacniał. Bestia, im bliższy nieuchronny koniec, kąsa ze zdwojoną wściekłością. Tak jednak, jak po najczarniejszej nocy przychodzi jasny dzień, tak też naród nasz – wierzymy w to głęboko – odzyska podeptaną dzisiaj wolność. Zależy to od nas samych”.

oryginał, maszynopis

Źródło: Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1982 nr 8, s. 7.

DOKUMENT 84

1982 marzec 20, Białystok – Informacja o powstaniu Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność”, która stanowiła bezpośrednią kontynuację Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”

Oświadczenie

W dniu 20 III 1982 r. na terenie regionu Białystok została powołana Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność”, która stanowi bezpośrednią kontynuację Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, który po ogłoszeniu stanu wojennego i uniemożliwieniu normalnego funkcjonowania struktur organizacyjnych Związku, przejął rolę centrum koordynacyjnego dla całego regionu, realizując zadania statutowe Związku i wypełniając treść uchwał Komisji Krajowej z dnia 12 XII 1981 r. i Krajowego Komitetu Strajkowego z dnia 13 XIII 1981 r.

Tymczasowa Komisja Regionalna kieruje się zasadami sformułowanymi w statucie Związku, uchwałą programowe I KZD, tezach programowych I WZD Regionu Białystok.

Zasadniczym celem działania Tymczasowej Komisji Regionalnej jest dążenie do przywrócenia możliwości nieskrępowanej działalności naszego Związku i realizacji jego programu.

Tymczasowa Komisja Regionalna stoi na stanowisku, że cel ten można osiągnąć poprzez podejmowanie ujednoczonych działań, które w rezultacie skłonią władze do

szukania porozumienia i zawarcia kompromisu z naszym Związkiem, reprezentującym interesy przeważającej części społeczeństwa ludzi pracy naszego regionu i kraju. Warunkiem wstępnym do podjęcia prób sformułowania nowego kształtu umowy społecznej między władzą a reprezentowanych przez nasz Związek społeczeństwem winno być: zniesienie stanu wojennego, uwolnienie i rehabilitacja osób internowanych oraz skazanych za działalność związkową, przywrócenie praw pracowniczych osobom zwolnionym z zakładów pracy za przynależność do naszego Związku, anulowanie podpisanych po przymusie deklaracji lojalności, reaktywowanie wszystkich zawieszonych organizacji społecznych i zawodowych. Jediną instancją związkową posiadającą mandat do podejmowania – w imieniu Związku – jakichkolwiek rozmów z władzami jest wyłoniona na I KZD Komisja Krajowa i jej Prezydium z Lechem Wałęsą na czele.

Tymczasowa Komisja Regionalna zastępuje przejściowo statutowe władze Związku, określa aktualną politykę Związku w regionie, koordynuje pracę związkową, inicjuje akcje związkowe o charakterze regionalnym, reprezentuje region na forum ogólnokrajowym.

Organem prasowym tymczasowej Komisji Regionalnej jest Biuletyn Informacyjny „Solidarność” stanowiący kontynuację wydawanego przed wprowadzeniem stanu wojennego biuletynu regionalnego.

Tymczasowa komisja Regionalna, z chwilą umożliwienia normalnej działalności Związku złoży sprawozdanie ze swojej działalności merytorycznej i finansowej.

W tym przełomowym dla przyszłości naszego Związku i całego społeczeństwa czasie Tymczasowa Komisja Regionalna gorąco apeluje do wszystkich instancji związkowych o jedności i konsekwencję w podejmowanych działaniach. Pamiętajmy o słowach naszego przewodniczącego, Lecha Wałęsy: „Solidarność” nie da się podzielić ani zniszczyć”. Czyńmy wszystko co w naszej mocy, aby rzeczywistość potwierdziła prawdę tych słów.

Białystok 20 III 1982 r.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 85

1982 marzec 20, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok o manifestowanie jednolitej postawy, dyscypliny związkowej, jednakowego stanowiska dotyczącego przyszłości Związku

Do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok

W końcu lutego 1982 r. Komitet Rady Ministrów do spraw związków zawodowych opublikował „Propozycje w sprawie ruchu związkowego”, zachęcając do podjęcia nad nimi społecznej dyskusji. Uważamy, że jest to dyskusja z gruntu rzeczy zbęd-

na. Społeczność ludzi pracy w Polsce przeprowadziła już taką dyskusję. Jej rezultat to powstanie NSZZ „Solidarność” i powszechne poparcie jego założeń programowych. Z perspektywy kilku tygodni, jakie minęły od czasu ogłoszenia „Propozycji...” widać wyraźnie, że tzw. „społeczna dyskusja” ma charakter pozorowany. Niekontrolowana dyspozycja władz środkami społecznej komunikacji (prasa, radio, telewizja) nie pozwala na swobodną ekspozycję rzeczywistych poglądów społeczeństwa dotyczących przyszłości ruchu związkowego. Prezentuje się tylko głosy i opinie, które podbudowują punkt widzenia władz. Zdajemy sobie sprawę, że tak prowadzona „dyskusja” ma posłużyć władzom do uzasadnienia i próby uwiarygodnienia swoich koncepcji zmierzających do ograniczenia wolności ruchu związkowego. Musimy tym zamierzeniem z całą mocą się przeciwstawić, zaprezentować jednolitą postawę wszystkich członków naszego Związku.

1. Podjęcie dyskusji na platformie zaproponowanej przez władzę stanowiłoby faktycznie zgodę na utracenie przez „Solidarność” charakteru związku samorządowego i niezależnego. Projekty władz idą bowiem w kierunku daleko posuniętej ingerencji w działalność statutową Związku i skład osobowy jego władz. Proponowana likwidacja struktury działania Związku opartej na zasadzie terytorialnej i zastąpienie jej strukturą branżową podważa podstawową zasadę działania naszego Związku, zamkniętą w pojęciu „Solidarność” oraz przekreśla możliwość podejmowania przez Związek działań o charakterze ogólnospołecznym.
2. Jediną instancją związkową, która posiada nasz mandat do prowadzenia negocjacji z władzami na temat określenia politycznych uwarunkowań, kształtu i sposobu działania naszego Związku jest wyłoniona na I Krajowym Zjeździe Komisja Krajowa z Lechem Wałęsą na czele. Tego typu negocjacje mogą doprowadzić do wypracowania „umowy społecznej” pomiędzy władzą, a skupioną w naszych szeregach wielomilionową społecznością ludzi pracy. Zdajemy sobie sprawę, że taka „umowa społeczna” może wywołać potrzebę pewnych modyfikacji w Statucie naszego Związku. Takie być może niezbędne zmiany winny być zaakceptowane na zasadzie ogólnozwiązkowego referendum lub też podjęcia przez nasz Związek negocjacji z władzami jest zniesienie stanu wojennego, zwolnienie uwięzionych, amnestia dla skazanych, przywrócenie do pracy zwolnionych, zaprzestanie represji antyzwiązkowych.
3. Wydaje się, że władze, jeśli jeszcze zachowały resztki zdrowego rozsądku, są świadome tego, iż totalne unicestwienie „Solidarności” jest sprawą niemożliwą. Bez poparcia naszego Związku wszelkie próby wyprowadzenia kraju z kryzysu, są z góry skazane na niepowodzenie. Bez przywrócenia możliwości działania „Solidarności” władze nie będą w stanie odbudować niezbędnych dla funkcjonowania gospodarki stosunków z Zachodem (zniesienie sankcji), pozyskania do realizacji celów gospodarczych środowiska robotników wielkoprzemysłowych, wśród których wpływy partii są minimalne, ułożenia poprawnych stosunków z Kościołem Katolickim – orędownikiem naszej sprawy.
4. Potrzebą chwili jest manifestowanie naszej jednolitej postawy, dyscypliny związkowej, jednakowego stanowiska dotyczącego przyszłości naszego Związku. Zdajemy sobie sprawę, że wszelkie głosy krytyczne, dotyczące dotychczasowo funkcjonowania naszego Związku, szczególnie jeśli pochodzą od naszych członków, są skwapliwie wykorzystywane przez władzę do osłabienia pozycji „Solidarności”, autorytetu wybranych przez nas władz. Jeżeli damy się wciągnąć

do publicznych dyskusji na temat przyszłości ruchu związkowego, musimy prezentować jednolite stanowisko: domagać się reaktywowania Związku opierającego swą działalność na dotychczasowym statucie i uchwale programowej I Zjazdu Krajowego Delegatów, podkreślając, że jedynym ciałem Związku upoważnionym do prowadzenia negocjacji z władzami jest Komisja Krajowa. Teraz nie czas i miejsce na publiczne ujawnianie krytycznych opinii na temat funkcjonowania, strategii i taktyki działania Związku. Debatę taką przeprowadzimy w swoim gronie. Szczególną odporność powinni zachować ci działacze Związku, z którymi władze rozmaitego szczebla próbują się „dogadać”, sondować ich opinie, namawiać do współpracy. Cel takich działań jest jasny: rozbicie jedności Związku, zmontowanie grup rozłamowych gotowych pójść na kompromis i kolaborację. Ci, którzy tego nie rozumieją i decydują się na współpracę, niech trafią w swoich zakładach pracy na mur społecznego potępienia i izolacji.

5. Jedną z form naszego manifestowania woli przywrócenia do życia „Solidarności” może być wysyłanie zbiorowych petycji i indywidualnych listów w tej sprawie na adres: Komitet Rady Ministrów do spraw Związków Zawodowych, Warszawa Aleje Ujazdowskie 1/3.
6. W zakładach pracy powinniśmy konsekwentnie manifestować postawę związkową. Działacze związkowi powinni podejmować wszelkie możliwe jawne działania dotyczące postulatów pracowniczych. Zgłaszanie ich do dyrekcji będzie świadectwem, że Związek żyje i gotów jest do podjęcia swoich działań statutowych. Równolegle powinna trwać w dalszym ciągu rozbudowa i umacnianie tajnych struktur Związku (komisje zakładowe, kasy związkowe, siatka kolportażowo-informacyjna), organizowanie biernego oporu, bojkotowanie tzw. „komisji socjalnych”, których zasadniczym celem jest wykazanie, że można sobie w zakładach pracy radzić bez związków zawodowych.

Pamiętamy, że nasza odważnie manifestowana jedność, trwanie przy ideałach naszego Związku, to nasz najważniejszy głos w tej sztucznie zaaranżowanej dyskusji o związkach zawodowych. Jan Paweł II w pierwszym dniu 1982 roku powiedział: „Solidarność” należy do dziedzictwa ludzi pracy w mojej Ojczyźnie. Musimy uczynić wszystko, aby tego dziedzictwa nie utracić.

Białystok 20 III 1982 r.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 86

1982 kwiecień 12, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok o godne uczczenie 1 Maja

Mieszkańcy Białegostoku

Po raz kolejny partia, która cynicznie nazywa siebie robotniczą próbuje zorganizować farsę robotniczego święta. W tym celu sięga po wypróbowane stare metody przypominające niesławny wiec z 1976 r. potępiający „warchołów” z Radomia i Ursusa.

Zmuszeni do myślenia panowie z KW nie potrafili mimo wszystko rozwiązać prostego zadania matematycznego: jak z kilkunastu aparatczyków otrzymać rzesze oddanych PZPR-owców. Działanie stało się niewykonalne. Ponownie więc pod różnego rodzaju groźbami, aż do wyrzucenia z pracy włącznie zmusza się nas –ludzi pracy do uczestnictwa w tej partyjnej farsie. Sięgnięto do dzieci ze szkół, zmuszając je do manifestowania poparcia dla WRON-y, poparcia pod groźbą konsekwencji szkolnych.

Czy na przymusowym poparciu zamierza się budować porozumienie narodowe? Czyżby nikt z wielki naszego miasta nie chce już przyjmować corocznych hołdów wdzięczności? Gdzie jest w tym roku tradycyjna trybuna, którą obsypią kwiatami wdzięczne masy? Czy władze czują się pewnie jedynie za murami szczelnie obstawionych komitetów? Jakim to indywidualnościom naszego miasta zameldujemy o tegorocznych osiągnięciach w budowie socjalizmu?

Jeżeli zachowaliście odrobinę godności nie bierzcie udziału w tej farsie. Niech każdy z nas pamięta o tysiącach internowanych i więzionych członkach „Solidarności”. Może wśród nich są twoi bliscy i znajomi. Uczcij ich składając 1 Maja kwiaty przed siedzibą Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” przy ul. Nowotki 13. Jeśli zostałeś zmuszony i obecność twoja jest „obowiązkowa” na tym przedstawieniu to zachowaj powagę i milczenie. Pamiętaj godności nikt nie potrafi odebrać nawet władza, która wypowiedziała wojnę własnemu społeczeństwu!

TKR NSZZ „Solidarność” Białystok

Czytaj niezależną prasę. Dotychczas ukazują się: BI NSZZ „Solidarność”, Studencki Biuletyn Wojenny, Demokratycznych Ruch Oporu. Dotrzyj do nich, są wszędzie!

Kopia, maszynopis

¹ *Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego*

DOKUMENT 87

1982 maj 12, Białystok – Opis obchodów święta 1 Maja w Białymstoku

Nasz 1 Maj

Pierwszego Maja mieliśmy składać kwiaty przed siedzibą Zarządu Regionu. Taką formę uczczenia naszego pracowniczego święta zaproponowała Tymczasowa Komisja Regionalna. Od rana czekano tam na nas. Przed wejściem do budynku kilku mundurowych milicjantów, w pobliżu kilka „nysek”¹. Szło nas tam wielu ze swoimi bukietami. Samotnie, z rodzinami, z dziećmi. Wiele osób z przypiętymi znaczkami związkowymi. Jedni cofnęli się widząc obstawiony budynek. Niektórzy podchodzili – próbowali składać kwiaty. Zatrzymywano ich. Odprowadzono do „nysek, spisywano personalia. Część zatrzymanych odwieziono na Komendę Miejską na Bema. Niektórych przetrzymywano tam ponad dwie godziny. Stałem dłuższy czas na mostku nad Białką. Patrzyłem na wejście do budynku, milicjantów, ludzi z kwiatami kręcących po ul. Nowotki, na tych odważnych, których odprowadzano do „nysek”. Czyżby naszym wspomnieniem z dzisiejszego dnia miało znowu zostać wspomnienie represji, świadomość, że znowu zwyciężyli?

Z tymi myślami wybrałem się na tradycyjny wieczorny „telewizyjny” spacer na ulicę Lipową. Było nas tam wielu. Po prawej stronie Lipowej, idąc w kierunku kościoła św. Rocha, mrowie spacerowiczów. Po lewej stronie nieliczne, również jak my nobliwie przechadzające się patrole. Gdzieś koło Muzeum dobiegła do mnie szeptana wieść: po zakończeniu spaceru idziemy wszyscy pod Zarząd Regionu.

Ruszyliśmy w tamtą stronę. Przecieliśmy ulicę Dzierżyńskiego, dziedziniec Pałacu Branickich, weszliśmy na Mickiewicza. Oglądam się do tyłu – długi korowód ludzkich postaci. Po jezdni nerwowo śmigają milicyjne „nyski”. Zablokują nam wejście na Nowotki? Dochodzimy do skrzyżowania Nowotki z Mickiewicza. Nie zablokowali. Wielka fala ludzi spływa oboma chodnikami w dół, w stronę siedziby Zarządu Regionu. Na frontonie nad wejściem do budynku, puste miejsce – ślad po usuniętej naszej „firmowej” tablicy. Idę blisko czoła pochodu. Gdy podchodzimy pod budynek zrywają się oklaski, wypełniają ulicę. Oklaski naszej radości, że znowu jesteśmy tu razem, że jest nas tak wielu. Oba chodniki, aż po Urząd Wojewódzki szczelnie zatłoczone. Nad tłumem w kilku miejscach biało-czerwone sztandary. Może jest nas dwa tysiące, może więcej. Trudno ocenić. Część osób przystaje, wchodzi na trawniki, część powoli idzie w stronę Białki. Na schodach kwiaty, coraz więcej kwiatów. Ozdobne bukietki z kwiaciarni i pojedyncze gałązki świeżo rozkwitłych parkowych krzewów. Od czoła pochody ktoś intonuje Hymn Narodowy, a potem kiedy jego czoło dochodzi do mostku na Białce – „Boże coś Polskę”. Śpiewam razem ze wszystkimi. Przypominam sobie to upalne, późne popołudnie 21 czerwca ubiegłego roku, kiedy wielotysięcznym pochodem, odprowadzaliśmy do budynku Zarządu Regionu poświęcony tego samego dnia sztandar, żegnając go śpiewem Hymnu Narodowego. Patrzę w tamto ciemne teraz okno na drugim piętrze, z którego wychylił się ku nam zebrany przed budynkiem raz

jeszcze sztandar Regionu. I dzisiaj w ten majowy wieczór, zarówno ja, jak i jeszcze na pewno wielu, widzimy go tam znów. Taki był nasz 1 Maja w Białymstoku.

(jł)

kopia, maszynopis

Źródło: Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1982 nr 16, s. 1-2.

¹ milicyjna nyska zwana też była suką, samochód przez wiele lat był na wyposażeniu oddziałów MO. Nyska miała odsuwane drzwi, przez które wychodzili funkcjonariusze, lub wprowadzali zatrzymanych.

DOKUMENT 88

1982 maj 14, Białystok – Apel Akademickiego Ruchu Oporu do mieszkańców Białostocczyzny o opór wobec działań komunistycznej władzy

Do mieszkańców Białostocczyzny

Mija już 5 miesiąc od chwili, gdy w nocy z 12 na 13 XII 1981 r. samozwańcza junta wojskowa Jaruzelskiego dopuściła się zbrodni wobec swego narodu. Wypowiedziała mu wojnę, WRON-a uczyniła Polskę krajem terroru i przemocy. Brutalnie stłumiono wszelkie przejawy niezależnego demokratycznego życia we wszystkich jego sferach. W dążeniu do wyjąłwienia narodu z wszelkiej niezależności myśli, zgodnie z dyrektywami Moskwy, nie zawahano się strzelać do górników. Żołnierzy odmawiających wykonania rozkazu strzelania do swych braci i siostr oddaje się pod kule plutonów egzekucyjnych. Na żądania demonstrantów jedyną odpowiedzią są pałki, gazy łzawiące i zapełnianie więzień. Wszystko to robi się w imię socjalizmu. Dokładnie dlatego strzelano do stoczniowców w 1970 r. i do robotników Poznania w 1956 r. Ale to jest socjalizm. W naszym rozumieniu jest to ustrój, w którym każdy człowiek jest wolny, nie ma przemocy, terroru i bezprawia.

Stąd też jedyną naszą reakcją może być tylko wzrastający opór stawiany WRON-ie. Nie pozwólmy zginąć Ojczyźnie, jesteśmy przecież Polakami. Nie dopuścimy do tego, aby ktokolwiek mógł nam bezkarnie napluć w twarz.

Dlatego też naszą powinnością jest udzielenie poparcia inicjatywie Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”, która wystosowała apel do społeczeństwa o zmanifestowanie swej woli oporu 13 maja poprzez udział w 15 minutowym strajku w godzinach 12-12.15. Na ten czas włączamy syreny fabryczne i klaksony samochodów. Będzie to nasza pierwsza próba przed strajkiem generalnym. Wydarzenia 1 i 3 maja wykazały, że jest nas dużo. Potwierdźmy to także w ten czwartek.

Nie bądźmy bierni! Jedynie wspólnie i solidarnie możemy uczynić Polskę wolną i demokratyczną. Nie może być miejsca na lęk, w chwili, gdy Ojczyzna nas potrzebuje. Akademicki Ruch Oporu przypomina, iż 13 każdego miesiąca:

- uczestniczyć we Mszy świętej odprawianej w intencji za internowanych i więzionych członków „Solidarności”,
- w godzinach 21-21.15 gasimy światła, zapalamy w oknach świece,
- Nie chodzimy do kina, teatru, dyskoteki.

Ponadto w każdy wtorek, czwartek i sobotę spotykamy się na spacerach na ulicy Lipowej w godzinach 19.30-20.15. Na wzór akcji Armii Krajowej w 1942 r. w każdą środę tygodnia nie kupujemy reżimowych gazet. Niech gadzinówki zalegają kioski. Zwyciężymy.

Akademicki Ruch Oporu

kopia, maszynopis

DOKUMENT 89

1982 czerwiec 5, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej o uczenie

Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej

13 czerwca minie pół roku od wprowadzenia stanu wojennego, który pogwałcił podstawowe prawa obywatelskie, odebrał narodowi jego podmiotowość, pozbawił ruch związkowy wywalczonych w Sierpniu [19]80 r. wolności, przekreślił proces demokratyzacji życia publicznego.

Poprzez te miesiące obserwujemy specyficzny model pogrudniowej „odnowy”, której podstawowym elementem – jest oparta na sile aparatu bezpieczeństwa, milicji, wojska – represyjna polityka władz. Wielu z nas padło jej ofiarą. Nie ustaje kampania oszczerstw skierowanych przeciwko naszemu Związkowi. Wciąż trwa proceder bezwzględnego rugowania z życia społecznego wartości, jakie wniosła doń „Solidarność”. Ostatnio prowadzona, na podstawie politycznych kryteriów, weryfikacja kadry nauczycielskiej, przypominająca najgorsze czasy epoki stalinowskiej, stawia pod znakiem zapytania przyszłość polskiej szkoły, los polskiej młodzieży. W wielu zakładach pracy wciąż mają miejsce, inspirowane przez aparat partyjny, akty odwetu skierowane przeciwko działaczom i członkom „Solidarności”, panuje atmosfera psychicznego terroru, zastraszania, wymuszania uległości. Drastyczny wzrost kosztów utrzymania, po obserwowanym wyczerpywaniu się oszczędności i zapasów, przed tysiącami rodzin postawi zapewne niebawem dramatyczne pytania o dalszą przyszłość, o możliwość zapewnienia podstaw materialnej egzystencji.

Nasz Związek stoi nieodmiennie na stanowisku, że żadnego z polskich problemów 1982 roku nie da się skutecznie rozwiązać bez społecznej akceptacji. Droga do tego prowadzi poprzez likwidację stanu wojennego i jego skutków oraz podjęcie autentycznego dialogu ze społeczeństwem. Taką platformę warunków narodowej ugody sformułowała Prymasowska Rada Społeczna. Jak do tej pory jej propozycje mające na względzie dobro narodu i przyszły los Polski – trafiają na mur obojętności władz.

W takiej sytuacji musimy sobie jasno uświadomić prawdę, że nasz Związek, aby zmusić władze do podjęcia rozmów, do przywrócenia społeczeństwu jego niezbywal-

nych praw, odebranych w chwili grudniowego zamachu, gotów jest, więcej – ma historyczny obowiązek użycia wszelkich form nacisku, aż do strajku powszechnego i obrony zakładów pracy. Przekonanie takie znalazło swój wyraz w oświadczeniu w sprawie ugody narodowej krajowej Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” z 22 IV 1982 r. Bez demonstracji naszej zbiorowej woli nie ma co liczyć na jakiegokolwiek ustępstwa, jakiegokolwiek rozmowy. Musi się ta prawda ugruntować w każdym z nas. Przygotowaniom organizacyjnym i propagandowym do przeprowadzenia takiej ogólnonarodowej akcji powinniśmy poświęcić jaka najwięcej miejsca w naszej pracy związkowej w zakładach pracy. Próbą naszej organizacyjnej sprawności i dyscypliny związkowej była 15 minutowa akcja protestacyjna przeprowadzona w całym kraju 13 maja. Każdy z nas z osobna i wszystkie instancje związkowe powinniśmy teraz przeanalizować dokładnie jej przebieg, wyciągnąć wnioski na przyszłość. Nie możemy oddać zdobyczy Sierpnia [19]80! Nie możemy przegrać walki o niepodległość polskiej pracy!

14 czerwca o godzinie 12 przerwijmy na chwilę pracę. Uczcijmy minutą ciszy pamięć ofiar Grudnia [19]81, zmanifestujmy swoją solidarność naszymi kolegami, których wtrącono do więzień, internowano, wyrzucono z pracy. Załóżmy tego dnia żałobne przepaski – znak naszej pamięci o górnikach poległych w kopalni „Wujek”, ofiarach bestialstwa ZOMO w Gdańsku, Warszawie, Poznaniu. Wieczorem między godz. 22-22.15 zapalmy w oknach naszych domów świece solidarności.

13 czerwca – wyjątkowo tego dnia – członkowie Związku z terenu Białegostoku spotkają się o godzinie 17 na spacerze na ulicy Lipowej. Zachowajmy w czasie jego trwania spokój i dyscyplinę, nie dajmy się sprowokować. Apelujemy do kierowców, aby tak 13. 06, jak i 14. 06 między godziną 12-12.15 włączyli światła mijania.

Zamanifestujmy powszechnie w ciągu dwu dni: 13 i 14 czerwca naszą wierność ideałom „Solidarności”.

Białystok 5 VI 1982 r.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 21, s. 1-2.

DOKUMENT 90

1982 czerwiec 25, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej w związku z planowanym strajkiem okupacyjnym w białostockich zakładach pracy

Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej

Przez pół roku trwania stanu wojennego władze nie poczyniły żadnych istotnych ustępstw na rzecz okupowanego od 13 grudnia ubiegłego roku społeczeństwa. Nie odnoszą spodziewanego skutku dotychczasowe formy manifestowania woli oporu, organizowane przez nasz Związek. Konsekwentnie kontynuowana jest polityka repre-

sji. Władze nie reagują na wielokrotnie przedstawiane stanowisko Związku, który po spełnieniu elementarnych warunków: zwolnieniu aresztowanych, skazanych i internowanych, deklaruje swoją gotowość do podjęcia rozmów, dialogu, wypracowania nawet daleko idącego kompromisu. W tej sytuacji coraz większy krąg członków i działaczy Związku uświadamia sobie nieuchronną konieczność użycia, poprzez cały Związek jedynej i skutecznej broni – przeprowadzenia strajku generalnego. Zbiorowe, zeterminowane wystąpienie ludzi pracy całego kraju powinno przynieść zamierzony cel: zmusić władze do ustępstw, do szukania dróg porozumienia ze społeczeństwem – jedynej ręką żegnania głębokiego kryzysu politycznego, moralnego, gospodarczego, jaki spowodował stan wojenny.

Z dnia na dzień radykalizują się nastroje społeczeństwa, władze liczą na lokalne, nieskoordynowane wybuchy ludzkiego gniewu, żywiołowe demonstracje, być może nawet na sprowokowane akty przemocy, które nie tylko łatwo stłumić, ale przede wszystkim – przekonaliśmy się o tym po reakcji władz na wydarzenia trzeciomajowe – można je wykorzystać jako dogodny argument uzasadniający wzmożenie działań represyjnych skierowanych przeciw poszczególnym grupom społecznym (np. młodzieży), czy też poszczególnym zakładom pracy. Ogólnopolski strajk powszechny przekreśliłby te rachuby.

Jeśli strajk powszechny ma przynieść zamierzony skutek, musi zostać starannie przygotowany. Przede wszystkim musi on być wyrazem woli załóg zakładów pracy. Dlatego też zwracamy się dzisiaj z apelem podobnie, jak to zrobiło już wiele regionów (Mazowsze, Dolny Śląsk, Gdańsk) do wszystkich Komisji Zakładowych i innych, tymczasowo powołanych ciał związkowych działających w zakładach pracy naszego regionu o przeprowadzenie rzetelnego, sumiennego odpowiedzialnego rozeznania stanowiska załóg w sprawie potrzeby przeprowadzenia strajku powszechnego i terminu gotowości zakładów do jego podjęcia. Na podstawie opinii członków organizacji zakładowych należy wypracować stanowisko całego zakładu i zgłosić je w sposób wiarygodny do Tymczasowej Komisji Regionalnej, dotychczasowymi kanałami informacyjnymi, w terminie do 1 sierpnia br. Na podstawie tych raportów zostanie wypracowane stanowisko całego regionu przedstawione krajowej Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej naszego Związku.

W tych zakładach, których załogi opowiedzą się za strajkiem należy niezwłocznie przystąpić do działań organizacyjnych związanych z tą ogólnopolską akcją – wytypowania przeznaczonych do tych prac zespołów ludzkich, sporządzenia planów zabezpieczenia i zaopatrzenia zakładów, budowy systemu łączności wewnątrzwiązkowej i pomiędzy sąsiadującymi zakładami, opracowania zasad działania w chwili proklamowania strajku.

Białystok 25 VI 1982

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 24, s. 1.

DOKUMENT 91

1982 czerwiec 25, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej o odwołaniu akcji protestacyjnych spacerów po ulicy Lipowej odbywanych od marca 1982 r.

Komunikat Tymczasowej Komisji Regionalnej

Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność” odwołuje akcję protestacyjnych spacerów po ulicy Lipowej odbywanych od marca 1982 r. trzy razy w tygodniu (wtorki-czwartki-soboty) w porze nadawania dziennika telewizyjnego.

Dziękujemy serdecznie członkom Związku z terenu naszego miasta za masowy i systematyczny udział w spacerach. Osiągnęliśmy swój cel. Zamanifestowaliśmy mimo prób zastraszania, które dotknęły wielu uczestników spacerów, naszą jedność, dyscyplinę związkową, naszą niezgodę na rzeczywistość stanu wojennego.

Poczynając od lipca br. Będziemy się spotykali na ulicy Lipowej, jedynie 13 każdego bieżącego miesiąca – w kolejną „miesięcznicę” wydania wojny społeczeństwu, na protestacyjnym spacerze w godzinach 19.30-20.15

Białystok 25 VI 1982

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 24, s. 2.

DOKUMENT 92

1982 wrzesień 08, Białystok – Podziękowanie Tymczasowej Komisji Regionalnej ludziom pracy Białegostoku za udział manifestacji w dniu 31 VIII 1982 r.

Do ludzi pracy Białegostoku !

31 sierpnia tłumnie uczestnicząc w pokojowym marszu protestu pokazaliśmy sobie i innym, że „Solidarność” w naszym mieście żyje. Daliśmy publiczne świadectwo naszego przywiązania i społecznego poparcia dla tych wszystkich wartości żądań, w imię których Związek nasz na terenie całego kraju w dniu 31 sierpnia proklamował pokojowe manifestacje.

Nie oszczędzono nam bolesnych doświadczeń. Na Alei 1 Maja milicja zaatakowała bezbronnych uczestników manifestacji. Są pobici, zatrzymani, wielu z ich stanęło przed kolegiami do spraw wykroczeń. Do rachunku krzywd popełnionych w naszym kraju w miesiącach stanu wojennego dopisujemy naszą białostocką pozycję. Za ten rachunek przyjdzie kiedyś zapłacić.

Dzień 31 sierpnia stał się w skali kraju znaczącym etapem w zmaganiach z narzuconym społeczeństwu 13 grudnia ubiegłego roku rządami totalitarnej przemo-
cy. Pokazał siłę społecznego oporu. Wolę trwania społeczeństwa przy wartościach
jakie kształt narodowego życia wniosła „Solidarność”. Pokazał również raz jeszcze
zasłepienie i bezwzględność władzy, która na pokojowe wołania naszych manifestacji
o zakończenie stanu wojennego, oddanie społeczeństwu odebranie obywatelskich wol-
ności, o rozpoczęcie dialogu ze wszystkimi grupami społecznymi, odpowiedziała siłą,
atakami na manifestujących, wyzwoliła gniew ludzki, sprowokowała starcia i zamiesz-
ki uliczne. Znowu przelano polską krew i znowu kilku z nas oddało za społeczną spra-
wę rzecz najcenniejszą – życie! Pamięć o ich ofierze będzie nam towarzyszyła w na-
szej dalszej walce. TKR wyraża swój podziw i głęboki szacunek dla wszystkich ludzi
pracy, którzy wzięli udział w manifestacji 31 sierpnia br.

Białystok 8 IX 1982

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

*Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 34,
s. 1.*

DOKUMENT 93

*1982 wrzesień 08, Białystok – Uchwała Tymczasowej Komisji Regionalnej
w sprawie składek członkowskich*

Uchwała Tymczasowej Komisji Regionalnej z dnia 8 IX 1982 r.
w sprawie składek członkowskich

1. Wysokość podstawowej, indywidualnej składki członkowskiej, w okresie trwania stanu wojennego wynosi 100 złotych miesięcznie.
2. Zobowiązuje się instancje związkowe działające w zakładach pracy i instytucjach do systematycznego zbierania składek.
3. Środki pieniężne, z wyjątkiem kwot przeznaczonych we własnym zakresie przez Komisje Zakładowe akcje samopomocy osobom represjonowanym i ich rodzinom podlegają odprowadzeniu do dyspozycji TKR.
4. Za represjonowane uważać należy te osoby, które w związku z prowadzoną działalnością związkową, udziałem w akcjach organizowanych przez Związek, bądź też ze względu na swoją postawę polityczną zostały internowane, aresztowane, skazane wyrokami sądowymi, poszkodowane na zdrowiu, przesunięte na niżej opłacane stanowiska, lub pozbawione pracy. Postanawia się równocześnie:
  - a) osoby pozbawione pracy korzystają z pomocy związkowej tylko przez ogra-

- niczony okres czasu, czas ten określają Komisje Zakładowe uwzględniając szczególną sytuację w jakiej osoby te znajdują się,
- b) pomoc finansowa osobom internowanym, aresztowanym, odsiadującym wyroki ustanie w momencie ponownego podjęcia przez nie pracy,
  - c) wysokość oraz formy pomocy materialnej ustala Komisja Zakładowa uwzględniając własne możliwości i potrzeby Regionu
  - d) w przyszłości w miarę jak powstaną ku temu warunki należy dążyć do objęcia pomocą związkową także innych kategorii osób potrzebujących, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji rodzinnej, dotkniętych wypadkami losowymi.
5. Fundusze odprowadzane do TKR przeznaczane są na następujące cele:
- a) finansowanie i organizowanie centralnej akcji samopomocy społecznej osobom represjonowanym i ich rodzinom,
  - b) prowadzenie bieżącej działalności związkowej w Regionie w tym w zwłaszcza na finansowanie działalności propagandowej (prasa, wydawnictwa, ulotki, itp.)

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1982 nr 37, s. 1.

DOKUMENT 94

1982 październik 09, Białystok – Odezwa Tymczasowej Komisji Regionalnej po decyzji Sejmu PRL o unieważnieniu rejestracji NSZZ i tworzeniu koncesjonowanych związków zawodowych

Odezwa Tymczasowej Komisji Regionalnej z dnia 9 X 1982 r.

1. Rozwiązanie NSZZ „Solidarność” oznacza kolejne pogwałcenie przez komunistyczne władze prawa do swobodnego zrzeszania się ludzi pracy. Uchwała Sejmu z dnia 8 X 1982 r. jest sprzeczna w szczególności z Konstytucją PRL, umowami społecznymi z sierpnia 1980 r., konwencjami międzynarodowymi organizacji pracy.
2. Tymczasowa Komisja Regionalna oświadcza, że unieważnienie rejestracji NSZZ „Solidarność” nie może i nie będzie oznaczało końca jego istnienia. Związek powstał z woli ludzi pracy, a nie z łaski władzy. O jego istnieniu będą więc decydowały załogi zakładów pracy, a nie zniewolony przez juntę Sejm.
3. TKR apeluje do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok o nie wstępowanie do tworzonych obecnie związków zawodowych.

4. Tymczasowa Komisja Regionalna przypomina kolejarzom, pracownikom „Biazetu”, „Fast”, „Uchwytów” i innych zakładów, że uroczyście ślubowali wierność ideałom społecznym, które nierozzerwalnie związane są z naszym Związkiem. Przypominamy, że w Polsce zostało osadzonych w więzieniach i obozach dla internowanych tysiące legalnie wybranych działaczy związkowych. Przypominamy o górnikach z kopalni „Wujek” i górnikach z Lubina, oraz o robotnikach z Wrocławia i Gdańska, którzy oddali życie w obronie ideałów, których uosobieniem stał się nasz Związek. Pamięć o nich zobowiązuje nas do wierności ideałom „Solidarności”. Wierność „Solidarności” jest naszym najgłębszym obowiązkiem moralnym!
5. TKR zobowiązuje wszystkie instancje związkowe do kontynuowania pracy nad rozbudową i umacnianiem struktury NSZZ „Solidarność” w naszym Regionie. **„Solidarność” żyje-walczy-zwycięży!**
- 6.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 38, s. 1.

DOKUMENT 95

1982 listopad 12, Białystok – Odezwa Tymczasowej Komisji Regionalnej po niedanych akcji zorganizowania strajku okupacyjnego w białostockich zakładach pracy

Po 10 listopada

Wielu z nas zadaje sobie pytanie dlaczego akcja strajkowa w dniu 10 listopada, zapowiadana od kilku tygodni przez Tymczasową Komisję Krajową i regionalne ogniska Związku nie przyniosła takich efektów na jakie liczyliśmy?

Junta zadeła w fanfary zwycięstwa. Mamy jednak świadomość, że aby odnieść sukces musiała się solidnie napracować. Dni poprzedzające 10 listopada wypełniła gorączkowa krzątanina, której celem było pokrzyżowanie zamiarów Związku. Propagandowa kampania pogróżek, wprowadzenie na teren wielu zakładów pracy wojskowych grup operacyjnych, rozmowy „ostrzegawcze” przeprowadzone z potencjalnymi „siewcami niepokoju”, szantażowanie załóg zapowiedziami rozwiązania – w razie strajku – zakładów i powtórny do nich naborem wedle kryteriów polityczno-policyjnych, branka do wojska – jak to miało miejsce w Białymstoku – aktywu związkowego, pewien wpływ na postawę załóg, budziły refleksje na temat kosztów własnych udziału w strajku, działały hamująco. Również skonkretyzowanie daty przyjaz-

du Jana Pawła II, ogłoszone tuż przed 10 listopada miało również swój wpływ na pacyfikację nastrojów.

Byłoby jednak błędem, gdybyśmy niepowodzenie strajku upatrywali jedynie w zdecydowanej, bezwzględnej akcji zapobiegawczej w władz. Świadczyłoby to, że przyznajemy się do własnej klęski, własnej słabości, braku wiary w moralny i polityczny sens protestu. Przecież akcja 10 listopada, oprócz swych celów politycznych, miała spełnić ważny cel wewnątrzwiązkowy – stać się swoistym referendum, w którym masy członkowskie, poprzez swój udział w strajku lub brak dla niego poparcia, miały zdecydować, czy akceptują ofensywną linię działań zaproponowanych TKK (strajki, demonstracje uliczne). Linię, która tworzenia korzystnego dla nas układu sił upatrywała w zdecydowanej presji na władze. Lekcja po 10 listopada pokazała, że taki program działań podziemnych władz Związku nie został w pełni zaakceptowany. Nastąpiła wobec tego pora na przeorientowanie strategii działań Związku w skali kraju, sprecyzowanie takich sposobów działania i form wzmożonej aktywności, które ukazałyby akceptację mas członkowskich.

Junta lansuje tezę, że wynik akcji 10 listopada świadczy o braku społecznego poparcia dla podziemnych władz „Solidarności”. Nic bardziej fałszywego! Brak poparcia dla konkretnego sposobu działania zaproponowanego przez władze Związku nie świadczy o tym, że społeczeństwo odstąpiło od zasadniczej linii programu i celów jakie stawia sobie „Solidarność” pod okupacją.

Walka o uwolnienie internowanych, aresztowanych, skazanych, o autentyczną demokratyzację życia społecznego, realizację reform nakreślonych w uchwale programowej I Zjazdu Krajowego – to wciąż aktualny program, akceptowane przez wszystkich cele.

11 listopada dowiedzieliśmy się o śmierci L.[eonida] Breżniewa. Odszedł „szermierz pokoju, który rozkręcił gigantyczną spiralę zbrojeń i przez lata animował awanturniczą politykę ZSRR. Nazwisko jego na zawsze będzie związane z uśmierzeniem Praskiej Wiosny 1968 r., agresją na Afganistan, bezwzględnym prześladowaniem rodzimej opozycji. Autor osławionej teorii „o ograniczonej suwerenności” państw socjalistycznych odegrał zapewne również pierwszoplanową rolę w inspiracji grudniowego zamachu w Polsce, realizacji szatańskiego pomysłu zdławienia aspiracji wolnościowych Polaków ich własnymi rękami. Śmierć Breżniewa wyzwoli zapewne nowe impulsy w polityce międzynarodowej – częściowe zniesienie sankcji przez prezydenta Ronalda Regana jest jak dotąd najbardziej znamienym elementem nowej sytuacji. Najbliższa przyszłość pokaże czy nowa ekipa J.[urija] Andropowa będzie nadal kontynuowała imperialną politykę Breżniewa, czy też nastąpią w niej jakieś istotne korekty.

Rozwój sytuacji w ZSRR nie pozostanie bez wpływu – rzecz to zrozumiała na bieg polskich spraw. Nagła, choć od dawna spodziewana śmierć czerwonego cara postawiła ekipę W.[ojciecha] Jaruzelskiego w niepewnej sytuacji. Zatrzasnął się opiekuńczy parasol, którym Breżniew osłaniał poczynania junty. Nie jest przecież do końca pewne, czy nowa ekipa na Kremlu zaakceptuje w pełni jej sposób rozwiązywania polskich problemów.

Od kilku dni obserwujemy pewną zmianę kursu władz. Telewizyjne spotkanie autorów listów z M.[ieczysławem] Rakowskim, podczas którego doszło do głosu do szereg opinii krytycznych, które wyemitowano na cały kraj, „łagodniejsze” niż zwykle potraktowanie uczestników niepodległościowych manifestacji w dniu 11 listo-

pada, spektakularna wizyta Jaruzelskiego w bastionie „Solidarności” – Nowej Hucie i u rodziców zamordowanego przez SB Bogdana Włosika – to niektóre elementy tej nowej sytuacji, pewnego „rozmiękczenia” kursu, popuszczania wентыli, gestów w stronę społeczeństwa. W tym kontekście trzeba również widzieć zaskakującą decyzję o zwolnieniu z internowania Lecha Wałęsy.

Treść i ton listu Lecha do szefa WRON zaskoczyły wielu. Zrodziły różne obawy, a nawet podejrzenie o jakąś manipulację. Znając postawę Lecha, jego rolę w naszym Związku, której i on jest przecież w pełni świadom, możemy być spokojni, że jego propozycje i platforma rozmów – o ile do nich dojdzie – będzie w pełni odpowiadała naszym oczekiwaniom, linii programowej formułowanej przez działające pod jego i Komisji Krajowej nieobecność, nieformalne, podziemne, krajowe władze „Solidarności”. Najbliższe dni pokażą również czy zwolnienie Lecha było tylko propagandową zagrywką, gestem w stronę społeczeństwa, „nagrodą” dla Kościoła za umiarkowane w tonie i uspokajające ostatnio wypowiedzi Prymasa J.[ózefa] Glempa, czy też potraktowany on zostanie jako partner, którego opinie i propozycje wyjścia z impasu zostaną potraktowane poważnie.

Wielokrotnie nasz Związek deklarował chęć porozumienia. Nawet mimo tego, co się stało. Dyktuje nam taką postawę poczucie odpowiedzialności za kształt narodowego losu. Pod jednym wszakże warunkiem – nie może to być porozumienie na klęczkach.

Wchodzimy w etap rozstrzygnięć, przynajmniej na tym wstępnym etapie dotyczącym jednego z wycinków naszej rzeczywistości: zniesienia stanu wojennego, czy też zmiany jego formuły. Zdaje się to zapowiadać zwołania przez WRON sesji na dzień 13 grudnia. Ale jest to tylko etap – pierwszy krok na drodze realizacji tych postulatów ogólnospołecznych, o które dopomina się od początku stanu wojennego NSZZ „Solidarność”. Musimy mieć świadomość, że przed nami jeszcze długa droga, długa walka. Ugruntowywać w sobie świadomość, że żadnego z polskich problemów 1982 r. nie uda się rozwiązać bez społecznej akceptacji, że byłoby zrozumiałe zresztą zmęczenie, przesadą ostrożność, czy też krótkowzroczne skupienie się na realizacji cząstkowych celów, uśpiły naszą czujność. Właśnie taki czas, jaki wydaje się nadchodzi, wymaga się od nas szczególnej aktywności, uważnego analizowania posunięć władzy, krytycznego obserwowania, nicowania jej tzw. dobrych chęci, aby się znowu po raz już kolejny z rzędu przypadkiem na nich nie sparzyć. Pamiętamy, że to my ludzie pracy jesteśmy „motorem dziejów” – nasz zbiorowy los zależeć będzie od naszych postaw i wyborów.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1982 nr 43, s. 1, 3.

DOKUMENT 96

1983 styczeń 15, Białystok – Deklaracja Programowa Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” w Białymstoku

Deklaracja Programową Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” w Białymstoku¹ z dnia 15 I 1983 r.

13 XII 1981 r. ruch związkowy „Solidarność” jednoczący szerokie rzesze Polaków został rozbity. Wykraczał on już wtedy w swoim działaniu poza ramy związku zawodowego. My, jego kontynuatorzy, pragniemy rozszerzenia jego formuły i formy działalności oraz proponujemy rozumienie narodowe poza tymi, którzy szermują tym hasłem, a którym idea ta jest w rzeczywistości obca. Zwracamy się do wszystkich tych, którym na sercu leży dobro Ojczyzny o rozwinięcie idei „Solidarność” zaakceptowanej przez społeczeństwo (...). Działa ona nadal jako ruch społeczny ze zorganizowanymi ośrodkami konspiracyjnymi, stanowiącymi ogniska oporu społecznego, przeciwko niekorzystnym dla większości społeczeństwa wynaturzeniom systemu polityczno-ekonomicznego w Polsce. (...)

Naszym obecnym zadaniem, przybliżającym realizację wytyczonego, dalekosiężnego i wieloletniego programu będzie organizacja silnego ruchu opozycyjnego, sprawnie działającego, posiadającego wyodrębnione ośrodki decyzyjne, mającego oparcie w szerokiej bazie społecznej, dysponującego środkami komunikacyjnymi i bazą finansową (...)

Szczególna uwaga zostanie zwrócona na stworzenie systemu pomocy i samopomocy, gwarantującego ochronę jednostek przed wypaczeniami prawa, wzmagającego poczucia bezpieczeństwa członków ruchu oraz umożliwiającego pomoc materialną najbardziej potrzebującym (...).

Złożoność sytuacji w kraju i zróżnicowany profil społeczny członków ruchu spowodowały, że zakres działania ruchu obejmować miał następujące platformy:

- konspiracyjną, związaną z podziemiem jako ośrodkiem programowym i organizacyjnym, w dużej mierze wykorzystującym doświadczenia ruchu „Odnowy” i „Solidarność”. Działalność konspiracyjna skupiać się winna wokół doskonalenia struktury konspiracyjnej grup, począwszy od szczebla zakładu, a skończywszy na koordynacji regionalnej i krajowej (przy czym organizacja ta winna przebiegać dwutorowo: terytorialnie i w grupach zadaniowych). Ponadto działania konspiracyjne obejmowałyby: kroki prowadzące do stworzenia bazy materialnej ruchu, działalność oświatową, wydawniczą, konspiracyjną i propagandową oraz inspirowanie grup oficjalnych, popieranie i organizowanie działalności półoficjalnej,

---

¹ Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność” Region Białystok powstała 20 marca 1982 r. Tworzyli ją ukrywający się działacze NSZZ „Solidarność”: Roman Wilk, Dariusz Boguski, Jerzy Rybnik, Stanisław Marczuk oraz Krzysztof Burek. Funkcję przewodniczącego powierzono Stanisławowi Marczukowi. Zasadniczym celem działania TKR było dążenie do przywrócenia możliwości nieskrępowanej działalności Związku i realizacji jego programu, reprezentowanie interesów ludzi pracy, podejmowanie działań zmierzających do zniesienia stanu wojennego, uwolnienia i rehabilitacji osób internowanych oraz skazanych za działalność związkową, przywrócenie praw pracowniczych osobom zwolnionym z zakładów pracy za przynależność do NSZZ „Solidarność”.

- półoficjalną, związaną ze stowarzyszeniami twórczymi, kulturalnymi i instytucjami usługowymi, skupiającą działania na rozpowszechnianiu ważnych dla społeczeństwa osiągnięć naukowych i kulturalnych (w tym na opracowanie przez poszczególne grupy szczegółowych koncepcji rozwiązania problemów nurtujących społeczeństwo) oraz organizowaniu działalności ekonomicznej, pozwalającej na zwiększenie funduszy społecznych,
- oficjalną, związaną z Kościołem i innymi instytucjami oraz prowadzoną częściowo przez grupy konspiracyjne, obejmującą pomoc i samopomoc społeczną, rozpowszechnianie społecznie etycznych norm i konsolidację społeczeństwa na gruncie tych norm oraz spontaniczne akcje społeczne organizowane w niewielkich grupach ludzi, a także oficjalnie zgłaszane protesty, pozwalające na napiętnowanie wynaturzeń prawa, władzy i systemu ekonomicznego.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1983 nr 51, s. 1-3.

DOKUMENT 97

1983 luty 07, Białystok – Oświadczenie TKR w sprawie sytuacji w Regionie Białystok

Oświadczenie TKR w sprawie sytuacji w Regionie i osób ukrywających się

Tymczasowa Komisja Regionalna składa wyrazy podziękowania wszystkim ukrywającym się działaczom „Solidarności” z naszego Regionu, których postawa obywatelska i wierność ideałom związkowym stanowiły przykład wysoce moralnej postawy społecznej. Przykłady takie odbijające się szerokim echem w kraju, wywarły niewątpliwie wpływ na konsolidację członków Związku, owocującą dziś opracowaniu wytycznych programowych.

Obecna sytuacja ruchu „Solidarności” w Regionie pozwala już na zwolnienie z obowiązku dalszego ukrywania się, wymaga natomiast wzmożonej aktywności innych działaczy i rzesz członkowskich Związku. Wszyscy bowiem decydujemy o istnieniu i zwycięstwie „Solidarności”.

Białystok, dnia 7 II 1983 r.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1983 nr 54, s. 1.

DOKUMENT 98

1983 marzec 07, Białystok – Kodeks Honorowy Robotnika propagowany przez TKR NSZZ „Solidarność”

Kodeks Honorowy Robotnika

Kodeks Honorowy Robotnika jest zbiorem podstawowych zasad postępowania pracowników fabryk, urzędów, biur, handlu itp. w czasie stanu wojennego. Celem jego jest ujednoczenie postaw i ostrzeżenie tych, którym ich własne sumienie pozwala na większe luzosostwo wobec władz niż dopuszczalne w powszechny przekonaniu. Ponieważ KHR stanowi normę dla wszystkich, nie zawiera przepisów obowiązujących wyłącznie członków „Solidarności”, jak płacenie składek na działalność kasy pomocy, kasę strajkową, udziału w akcjach związkowych, czy kolportażu pism związkowych, itp.

Naruszenie przepisów KHR może powodować jedyną sankcję – bojkot towarzyski., który polega na zerwaniu wszelkich stosunków towarzyskich, nie wdawaniu się w żarty i rozmowy poza absolutnie niezbędnymi z racji wykonywanej pracy, na tematy ściśle związane z bezpośrednio wykonywaną pracą (typu poleceń), nie utrzymywaniu kontaktów poza czasem pracy, jak również nie utrzymywaniu innych, np. handlowych.

Przepisy KHR opierają się na fakcie, że pracownicy mają swoje prawnie i demokratycznie wybrane przedstawicielstwo, upoważnione do reprezentowania i przeprowadzania z władzami ustaleń w imieniu swoich wyborców. Podejmowanie jakichkolwiek działań czy porozumień poza plecami zawieszonych lub uwięzionych przedstawicieli stanowi akt nielojalności, sprzeczny z honorem Polaka i pracownika. Dlatego do czasu przywrócenia pełnych swobód obywatelskich i związkowych w Polsce należy odmówić wszelkiej współpracy z okupacyjnymi władzami, a w szczególności:

1. Nie brać udziału w żadnych zebraniach, akcjach, organizacjach mających na celu przejęcie nawet pojedynczych funkcji właściwych związkom zawodowym.
2. Nie podejmować z dyrekcją PZPR, Komitetów Odrodzenia Narodowego, Frontu Jedności Narodu, Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego itp. żadnej współpracy i nie brać udziału w ich poczynaniach.
3. Nie brać udziału w naradach produkcyjnych, dyskusjach o planie produkcyjnym, zaopatrzeniu, podziale funduszu, funduszach socjalnych.
4. Nie brać udziału w ruchu racjonalizatorskim, nie składać ani nie realizować wniosków.
5. Nie wybierać i nie delegować przedstawicieli do nowych samorządów pracowniczych, komitetów, komisji socjalnych itp. powoływanych odgórnie.
6. Nie uczestniczyć i nie wspomagać żadnych innych inicjatyw wprowadzonych odgórnie w stanie wojennym.
7. Nie uczestniczyć w uroczystościach, jubileuszach, akademiach, itp.
8. Nie przyjmować odznaczeń, orderów, medali, nagród, wyróżnień i pochwał.

9. Udzielać niezbędnej pomocy aresztowanym i zwolnionym z pracy kolegom i ich rodzinom.
10. Stosować bojkot towarzyski wobec wszystkich naruszających przepisy KHR
11. W przypadkach donosicielstwa, niszczenia wydawnictw, aktywnego działania przeciwko prawom obywatelskim i związkowym oraz wobec funkcjonariuszy Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej nie podawać ręki, ujawniać nazwiska i adresy.

Uwaga: Sprawy ujęte w punktach 3,4 i 5 są obecnie dyskutowane przez TKK. Obowiązują one w podanym brzmieniu do czasu przyjęcia nowych ustaleń przez TKK. **Pamiętaj!** Bądź solidarny. Nie daj się zeszmacić. Przestrzegaj zasad KHR. Bądź zawsze człowiekiem honoru!!!

kopia, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1983 nr 55, s. 1-2.

DOKUMENT 99

1983 kwiecień, Białystok – Apel Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków Związku

Białystok, kwiecień 1983 r.

- Jeśli nie jesteś posłusznym sługą wrogiej społeczności władzy
- Jeśli nie chcesz być członkiem bezwolnego narodu
- Jeśli współczujesz krzywdzonym i poniżanym
- Jeśli pragniesz by trud twojej pracy nie poszedł na marne
- Jeśli oburz Cię fałsz i obłuda

Wzywamy Cię

- Przyłącz się do takich na My
- Wyraż sprzeciw wobec farsy oficjalnych pochodów
- Weź udział w pierwszomajowym spotkaniu między 10 a 10.30 na głównej Alei Parku Zwierzynieckiego
- Zakończ spotkanie chwilą ciszy o 10.30 dla uczczenia tych których stan wojenny pozbawił życia, wtrącił do więzień, pozbawił pracy
- Wstąp do kościoła na modlitwę w intencji „Solidarności” ludzi pracy w Polsce
- Pokaż, że cechują cię godność, spokój, odwaga i odpowiedzialność.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

kopia, maszynopis

DOKUMENT 100

1983 maj, Białystok – O obchodach 1 i 3 Maja w Regionie Białystok

Majowe święta w Regionie

Przygotowania do obchodów 1 i 3 V 1983 r. czynione zarówno przez nas jak i tzw. czynniki oficjalne trwały w zasadzie cały kwiecień. Należy tu wspomnieć takie kroki prewencyjne, jak rewizje i wizyty funkcjonariuszy w czasie akcji „posesja” i „porządek” obejmujące duże grona działaczy „Solidarności”, czy też wzmożona kontrola zakładów pracy, odbyły się też pogadanki dzielnicowych z niektórymi obywatelami (głównie o pasożytnictwie) i o dziwo nie zmuszano pracowników do uczestnictwa w oficjalnym pochodzie. Nakazy pójścia na pochod stosowano wyłącznie w szkołach i to głównie przyzakładowych. Prewencyjnie zamknięto przed 1 maja ośmiu działaczy „Solidarności”, z których siedmiu na 48 godzin.

Mimo tych zabiegów pojawiły się w zakładach pracy i na osiedlach ulotki informujące o niezależnych obchodach świąt majowych dość sprytnie porozlepiane na drzwiach co ważniejszych miejscowych notabli. W „Agnelli” opieczętowano zakład hasłami: „Solidarność” żyje”, a z murów innych przedsiębiorstw poznikały krzyczące partyjne plakaty.

Na oficjalnym pochodzie udało się władzom zgromadzić około 20 tys. uczestników. Jednak frekwencję robiły jedynie szkoły, w tym w dużej mierze szkoły przyzakładowe, harcerze, funkcjonariusze aparatu państwowego. Totalny brak robotników przeszedł nawet nasze oczekiwania. Pojawiające się tu i ówdzie zielone mundur, orkiestry wojskowe i zwarte grupy strażaków pozwalały wyraźnie odczuć powagę stanu wojennego.

Na apel TKR udział w niezależny spacerze główną aleją Parku Zwierzynieckiego zaakceptowany przez część związkowców Białegostoku i dość liczne grono (około 1000 osób) zebrało się tam o godzinie 10, aby zmanifestować swe prawo do własnych obchodów robotniczego święta. Na Mszy Świętej odprawione w kościele Farnym o godzinie 11 w intencji ludzi pracy zgromadziło się kilka tysięcy osób. Byliśmy znowu razem, modliliśmy się za tych, którzy już nigdy nie będą z nami, za ofiary stanu wojennego za naszych uwięzionych kolegów. Po mszy uformował się pochod, który w milczeniu wyruszył w stronę kościoła św. Rocha i bez przeszkód dotarł do skrzyżowaniu ulic Lipowej i Próchniaka¹. Tam po trzykrotnym wezwaniu do opuszczenia jezdnii rzuconym z radiowozu milicyjnego, manifestanci zeszli na chodnik i kontynuowali tradycyjny już spacer ulicą Lipową. MO nie interweniowała. Nie próbowano też robić znanej z 31 sierpnia ubiegłego roku zastraszającej demonstracji siły, radiowozy otoczyły jedynie byłą siedzibę MKZ przy ulicy Nowotki, której pilnowały skrupulatnie przez pół dnia (zresztą bezskutecznie).

3 maja obchodzony był w Regionie licznie i spokojnie. Już do wczesnych godzin rannych kościoły były wypełnione, a po Mszy Świętej wieczornej po godzinie 18 w kościele Farnym, kilkusetosobowa grupa uczestników spokojnie przespacerowała uli-

cą Lipową, po raz drugi wznawiając tradycję naszych zeszłorocznych protestacyjnych spacerów.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1983 nr 62, s. 1-3.

¹Obecnie ulica W. Liniarskiego

DOKUMENT 101

1983 sierpień 10, Białystok – Komunikat Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków Związku o wzięcie udziału w uroczystościach zorganizowanych w dniu 31 sierpnia

Komunikat Tymczasowej Komisji Regionalnej

31 VIII 1983 r. spotykamy się na Mszach Świętych, które zostaną odprawione w kościele św. Rocha i kościele Farnym w Białymstoku o godzinie 18.

Spotykamy się z okazji święta naszego Związku – trzeciej rocznicy zakończenia – podpisania Porozumienia Gdańskiego-protestu ludzi pracy Wybrzeża, z którego narodziła się „Solidarność”.

Za nami długie miesiące bolesnych doświadczeń stanu wojennego i pierwsze tygodnie tzw. normalizacji, która nie rozwiązała zgodnych z oczekiwaniami społecznymi jakichkolwiek polskich problemów, a przeciwnie poprzez uchwalenie ostatnio ustawy sejmowej o tzw. szczególnej regulacji prawnej wyposażała aparat władzy w nadzwyczajne środki pozwalające jeszcze skutecznie szarżować antyspołeczną i opartą na dyktacie siły represyjnej polityki stanu wojennego.

Ale mamy również za sobą niezapomniane dni wizyty Ojca Świętego kiedy mogliśmy pokazać sobie i światu prawdziwe oblicze Polski niepodległej, duchem zjednoczonej, przepelnionej determinacją i nadzieją. Ojciec Święty potwierdził to, co było podstawową treścią naszych postaw w miesiącach stanu wojennego – że jesteśmy ludźmi wolnymi, że żadna siła nie jest w stanie odebrać nam tej wewnętrznej wolności i wiary, że potrafimy zło dobrem zwyciężać.

W dniu święta naszego Związku pamiętajmy o tym. Bądźmy świadomi również tego, że lepsze jutro Ojczyzny nie będzie możliwe, jeżeli nie nastąpi reaktywowanie naszego Związku, powstałego z woli milionów ludzi pracy naszego kraju. Jeżeli nie będziemy mogli realizować naszego programu. Jeżeli społeczeństwo nie odzyska odebranego mu prawa do autentycznego wyrażania własnych aspiracji. Jeżeli nie opuszczą więzień ci wszyscy, którzy w niech jeszcze z powodów politycznych pozostają – pośród nich siedmiu czołowych działaczy „Solidarności”. Jeżeli nie powrócą do zakładów pracy, szkół, uczelni ci wszyscy, którzy zostali z nich usunięci w okresie trwania stanu wojennego. O realizację tych celów jeszcze nasz Związek będzie nadal walczył nieustępliwie.

Poprzez naszą obecność na białostockich uroczystościach w dniu 31 sierpnia pokazmy, że „Solidarność” jest wciąż dla nas żywą wartością.

TKR NSZZ „Solidarność”

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1983 nr 67, s. 1.

DOKUMENT 102

1983 listopad 16, Białystok – Informacja o wznowieniu druku „Biuletynu Informacyjnego

Od Redakcji

Po długim okresie przerwy z radością witamy naszych Czytelników. Za brak Biuletynu od połowy sierpnia do chwili obecnej serdecznie przepraszamy w imieniu wszystkich za ten stan rzeczy odpowiedzialnych. Powodem takiej sytuacji były poważne trudności organizacyjno-techniczne, jak to na wojnie bywa.

Wznawiamy wydawanie Biuletynu w wyjątkowo trudnej i skomplikowanej sytuacji naszego Związku w Regionie. Mówiąc w skrócie panuje wyjątkowy bałagan i niedowład organizacyjny. Marazm, jaki ogarnął wielu z nas i dość znaczna infiltracja środowiska przez SB dopełniają obrazu sytuacji. Uważamy jednak, że nie należy załamywać rąk. Istnieją dostatecznie dużo faktów świadczących o tym, że stać nas na zorganizowane działanie, na manifestowanie swojej woli, na prowadzenie walki z reżimem. Wystarczy choćby wspomnieć o pamiętnej manifestacji 31 sierpnia, która była wyrazem naszej jedności i zdecydowania. Świadczy też o tym istnienie pism zakładowych „Izolatora” w Zakładzie Energetycznym i „Smolucha” w „Uchwytach”. Wydaje swoje pismo Młodzieżowy Komitet Obrony Społecznej. Działła Białostocka Oficyna Wydawnicza. Pytanie czy to wszystko na co nas stać? Uważamy, że nie. Musimy więc bezwzględnie przewyciężyć istniejący stan rzeczy. Musimy zdobyć się na większy wysiłek organizacyjny. Musimy przewyciężyć własne słabości i zwątpienia. Wojna z reżimem jeszcze się nie skończyła i nie prędko się skończy. Dlatego przypominamy, że programem minimum w obecnej chwili jest:

1. Dążenie do jak najszerszego przełamania partyjnego monopolu informacyjnego (rozwój niezależnej prasy, wspomaganie finansowe niezależnej informacji).
2. Samoobrona w zakładach pracy – opór wobec partii we wszelkich formach, bezwzględny bojkot pseudozwiązków, obrona ludzi represjonowanych, tworzenie kas pomocy koleżeńskiej, zbieranie funduszy na cele związkowe.

Są to być może oczywistości, ale uważamy, że konieczne jest ich ciągle przypomnienie. Nie ma innej drogi do zbudowania społeczeństwa i państwa niezależnego, silnego, świadomego swoich praw, niż codzienny, żmudny wysiłek każdego z nas.

Kolejna sprawa to kształt tego Biuletynu. Jaki on będzie zależy w dużej mierze od pracy redakcji, ale nie tylko. Potrzebny jest stały dopływ rzetelnej informacji z zakładów pracy. Dlatego kolejny raz apelujemy: przekazujcie przez siatkę kolportażową informacje co się dzieje w waszych zakładach pracy. „BI” będzie taki, jakim go wspólnie zrobimy.

Wolności będziemy mieć tyle, ile jej sami weźmiemy!!!....

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1983 nr 68, s. 2.

DOKUMENT 103

1984 czerwiec 04, Białystok – Odezwa TKR NSZZ „Solidarność” Region Białystok o bojkot wyborów do Sejmu PRL

Odezwa TKR NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Białystok, dnia 4 VI 1984 r.

Zbliża się 17 czerwca – data, którą panujący w Polsce reżym wyznaczył na kolejną farsę – tzw. wybory. Czerwoni „właściciele” Polski pieczołowicie zadbają, aby urnach nie zabrakło ani jednej zaleźnionej do gruntu absurdu ofiary. Dopilnują więc, aby w tym dniu wszystko zagrało na ich nuty, łącznie z ciągle kulejącą komunikacją, która akurat tego dnia zadziała ze szwajcarską dokładnością. Już nawet jak dla grzecznych i posłusznych dzieci podrzucono łakocie w postaci dodatkowej kostki masła i kilograma cukru, jako zadatek „światlanej przyszłości”. Ich dotychczasowa propaganda świadczy dobitnie jak pragną „rządu dusz”, jak bardzo im zależy na Twoim Rodaku głosie. Ale ty, zgodnie ze swoim sumieniem powinienes powiedzieć nie! Nie możesz powiedzieć, że oni i tak sfalszują wybory. Sfalszują na pewno. Ale nie może Cię to usprawiedliwiać, gdyż musisz być przede wszystkim w zgodzie ze swoim sumieniem, które jest ukierunkowane na prawdę i sprawiedliwość. Pamiętaj! Akt niegłosowania to przede wszystkim sprawa społecznej jak i Twojej osobistej moralności, to sprawa Twojego czystego sumienia. Czy będziesz miał moralne prawo psioczyć w gronie przyjaciół na reżym jeśli pójdziesz do urny? Niech Ci odpowie sumienie. Kto wie, czy klęski spadające na nasz Naród nie są przynajmniej w części wynikiem naszej dwulicowej postawy. Gdy wsluchasz się w głos swojego sumienia, to co Ci ono odpowie, że często dotychczas przedkładałeś egoizm, wygodnictwo – postawy konsumpcyjno-materialistyczne ponad zdrowe zasady moralne. Z takich postaw rodzą się: fałsz, obłuda i zakłamanie – naturalna gleba wszystkich reżymów.

Nie usprawiedliwiał swego sumienia obawą o ewentualne represje, bo strach zawsze ma wielkie oczy. Tu w imię twojej godności trzeba tylko minimum odwagi, jakiej może zabraknąć tylko przysłowiowym tchórzom. Tym, którzy sobie sami dodają stra-

chu przypominamy, że za niepójście do głosowania nic nie grozi, bo zgodnie z konstytucją PRL, głosowanie to przede wszystkim prawo obywatela, z którego może korzystać jak chce, a jeżeli reżymowa propaganda mówi o obowiązku to dodaje, że jest to obowiązek obywatelski. Tym najbardziej załęczonym wyjaśniamy raz jeszcze, że obowiązek obywatelski komuniści kojarzą z obowiązkiem moralnym (koń by się uśmieł z ich moralnością), który nie ma nic wspólnego z obowiązkiem prawnym. Podkreślił to swego czasu sam szef reżymowej propagandy – Jerzy Urban na jednej ze swoich konferencji prasowych o czym szeroko pisała prasa.

Uwzględniając powyższe, TKR NSZZ „Solidarność” Białystok za Tymczasową Komisją Koordynacyjną oświadcza: uczciwi Rodacy idąc za głosem czystego sumienia nie biorą udziału w głosowaniu, odizolowując się tym samym od współuczestnictwa w obłudzie, fałszu i zakłamaniu.

Pamiętaj! Idąc do urny okłamujesz sam siebie! Poniżysz swoją godność, podepczesz honor prawego człowieka!

TKR NSZZ „Solidarność” Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 72, s. 1-2.

DOKUMENT 104

1984 czerwiec 20, Białystok – Informacja o wynikach wyborów do Sejmu PRL

Po wyborach

Zanim „Solidarność” podziemna opracuje szczegółowe dane, można powiedzieć krótko, a treściwie. Bojkot udał się. Ta forma protest chwyciła. Po raz pierwszy w historii PRL władza podała tak niską procentowo liczbę głosujących. I choć kłamię nadal na potęgę gdyż obliczenia niezależne wykazują znacznie niższą frekwencję, niż ogłoszone w prasie to przyznać musi, że kilka milionów osób do urn nie poszło. W totalitarnym kraju pod boki Moskwa, a jednak.... Miasta konsekwentnego bojkotu: Warszawa, Wrocław (40% frekwencja), Kraków, Gdańsk, Łódź i inne – miały swój starannie przygotowany system informacji o przebiegu wyborów. W Warszawie np. nazajutrz po wyborach tylko z jednej dzielnicy przekazano około 1000 meldunków o frekwencji.

W Białymstoku nie dało się niestety przeprowadzić tak szczegółowych obliczeń, stąd podajemy liczby szacunkowo, według, których frekwencja wyborcza średnio wahała się około 50-60% przy czym nie wiadomo, ile w skali miasta oddano nieważnych głosów. Dane takie w tej chwili nie są do odtworzenia, gdyż już na szczeblu okręgowych komisji wyborczych fałszowano notorycznie liczbę głosów ważnych. Żadna z komisji nie podawała do komisji wojewódzkiej liczby głosów nieważnych, przez co wiarygodność reżymowych wyborów już na tym etapie została obalona.

Frekwencja na terenie miasta wahała się w poszczególnych komisjach wyborczych od kilkunastu do siedemdziesięciu kilku procent. Najwyższą notowano w okolicach ul. 1 Maja¹. Niską frekwencją odznaczały się Starosielce, Dojlidy, Piasta, Wygoda. Liczba ważnych głosów była znacznie niższa od frekwencji. Wrzucano puste koperty, karty przekreślone, karty z hasłami „dajcie chleba – rencista”, „wolność wiezionym za przekonania”, „żądamy krzyży w szkołach”. W komisji z Białegostoku znalazł się napis: „Serca Polaków straconych w Katyniu oddajcie Ojczyźnie”.

W komisjach zamontowano specjalne telefony słusznych skład każdej komisji wchodził mąż zaufania z PZPR, który był zobowiązany do składania co 2 godziny meldunków o stanie głosowania. Każda komisja dostała po 4 kilogramy szynki lub bekonu oraz paczkę kawy. Po zamknięciu urn robiono bankiet. Mężowie zaufania prowadzili wykazy ile osób głosowało w danej komisji, ile głosowało przedstawiciele kleru katolickiego oraz prawosławnego, a także ilu opozycjonistów, o których widocznie wcześniej zausznik PZPR był informowany. Po zamknięciu wyborów, otwarciu urny i przejrzeniu jej zawartości, mężowie zaufania PZPR doznawali zazwyczaj nie miłego uczucia. Oni wszak przyzwyczajeni byli do tego, aby wszystko przebiegało „prawidłowo”.

W „Gazecie Współczesnej” podano kilka okręgów wyborczych województwa białostockiego i łomżyńskiego, w których frekwencja była mniejsza niż 50 %. W rzeczywistości takich okręgów było znacznie więcej. W bojkocie przodowała zdecydowanie wieś Senniki (gmina Tykocin), gdzie głosować nie poszedł nikt! Był to protest za wcześniejsze zdjęcie krzyż w miejscowej szkole. Przykładowo w Brańsku była garstka wyborców z samego miasta, z rolników nie poszła ani jedna osoba. We „Współczesnej” podano, że frekwencja wynosiła mniej niż 50%. Podobnie napisano o Turośni Kościelnej, gdzie faktyczna frekwencja w tej gminie grupującej kilka wsi wyniosła 20 osób.

Prosimy o nadsyłanie drogą kolportażu wiadomości na temat wyborów 17 czerwca w naszym Regionie.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 73, s. 1-2.

¹Obecnie Aleja Józefa Piłsudskiego

DOKUMENT 105

1984 czerwiec 21, Białystok – Mszą Świętą w Kościele św. Kazimierza uczczono kolejną rocznicę poświęcenia sztandaru Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”

Rocznicowa msza święta

21 VI 1984 r. o godzinie 18 w kościele św. Kazimierza uczczono Mszą Świętą kolejną rocznicę poświęcenia sztandaru Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”. Około 1000 zgromadzonych osób wysłuchało bardzo odważnego kazania, w którym ksiądz

apelował o budzenie sumień wśród ludzi zdeprawowanych, którzy hamują proces odrodzenia polskiego społeczeństwa. Po mszy świętej udano się na ulicę Leszczynową, by u stóp 3 brzozywych krzyży poświęcić kwiaty. Esbecja fotografowała zgromadzonych, lecz robiono to z pewnej odległości, więc nie ma obaw o rozpoznanie kogokolwiek.

Na uroczystości Związku przychodzą ciągle ci sami esbecy. Niektórzy całkiem nieźle opanowali „Rotę”. Przyzwyczailiśmy się do nich. Oni do nas. A niech sobie trochę pośpiewają. Może się zmienia?

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984 nr 73, s. 2.

DOKUMENT 106

1984 wrzesień 02, Białystok – Informacja Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Białystok o obchodach rocznicowych

Czwarty sierpień. My i Oni [relacja korespondenta]

Wczesnym rankiem 30 VIII 1984 r. dwie długie flagi z napisami „Solidarność” powiewały z okien wieżowca u zbiegu Ogrodowej i Marchlewskiego¹. Związkowi obserwatorzy widzieli zgrażę esbeków wbiegających do budynku i po chwili z wściekłością zrywających solidarnościowe symbole.

W nocy z 30 na 31 sierpnia na przystankach autobusowych pojawiły się ulotki informujące o uroczystościach w Kościele św. Rocha w piątek 31 sierpnia. Na długo przed godziną 18 idą ludzie do Białej Świątyni. W wielu dłoniach biało-czerwone kwiaty: goździki, mieczyki, róże... Jeszcze przed rozpoczęciem Mszy Świętej na posadzce kościoła powstaje kwietny krzyż zakończony u dołu literą V. Tuż przy ołtarzu krzyż drewniany w narodowych barwach. Na nim zawieszony wielce wymowny obraz symbolizujący Polskę umęczoną etapami narodowej Golgoty, a zarazem Polskę walczącą. Całe wnętrze świątyni szczelnie wypełnione ludźmi. Część zgromadzonych słuchać będzie Mszy świętej na zewnątrz Kościoła. Dźwięk dzwonka celebransa ogłasza, iż nabożeństwo odprawiane jest w czwartą rocznicę pamiętnego Sierpnia. Liturgia słowa. W wielkim skupieniu słuchamy homilii. Słowa o ludzkiej solidarności, o pracy, o godności człowieka docierają do naszych umysłów i do naszych serc. Wzniosłe słowa o Matce Bożej, która prze wieki otaczała Polskę najczulszą i najwierniejszą opieką. O Matce Bożej, której w tym trudnym czasie musimy bezgranicznie zaufać. Kapłan przypomina wypowiedzi Ojca Świętego i cytuje niezapomniane strofy Czesława Miłosza. Podniosła chwila liturgii eucharystycznej. Wielu z nas przystępuje do Komunii Świętej. W duchowym zespoleniu przekazujemy sobie znak pokoju, znak solidarności. Błogosławieństwo, Liturgia Loterańska: Królowo Polski – trzykrotnie powtarza celebrans. „Módl się za nami!”. „Boże coś Polskę...”, potężny śpiew wypełnia świątynię,

wzlatuje ku niebu. „Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie!” W górze las rąk z palcami tworzącymi znak zwycięstwa. Następuje moment nieczęsty w kościele: gorącymi brawami dziękujemy księdzu za podniosłą uroczystość. Kapłan jest wzruszony, dziękuje za czynne uczestnictwo we Mszy świętej, zaprasza do obejrzenia obrazu na białoczerwonym krzyżu zawieszono i apeluje o spokojny powrót do domów. Jeszcze spontanicznie zaśpiewana „Rota”, potem „Warszawianka”. Znowu „Victoria”² w górze. Przechodzimy przed obrazem. wokół świątyni rozmowy w grupkach przyjaciół i znajomych. Obok białostoczan związkowcy z Łap, Uhowa, Czarnej Białostockiej, Brańska, Sokółki i innych miejscowości. Ludzie są odprężeni i jacyś rozjaśnieni, umocnieni wewnętrznie. W przedwieczorny czas płynie z kościoła stara przepiękna pieśń naszych Ojców i Dziadów: „Wszystkie nasze dzienne sprawy przyjm litościwie Boże prawy...” Tym razem do kościoła jakby mniej wkradło się judaszów z esbeckimi legitymacjami. Za to poza kościołem – ha, ho! U zbiegu Botanicznej i Artyleryjskiej warowała przez cały czas milicyjna nyska z długą anteną radiową – najwidoczniej punkt obserwacji i dowodzenia. Nieopodal samochód wypełniony esbekami. Na ulicy Włókienniczej, obok krytej pływalni cały obóz zomowski: piętnaście pojazdów, w tym ponure cielsko armatki wodnej i wyrzutnia granatów łzawiących zamontowana na samochodzie. Między Teatrem Lalek a amfiteatrem druga część policyjnej sfory: 10 samochodów (w tym 5 wielkich suk) i chmara zomowców niecierpliwie oczekujących na „akcję”. Na ulicy Lipowej i ulicach przyległych liczne patrole umundurowanych milicjantów. Słowem cała pałkowo-gazowo-wodna policyjna armia. A do tego jeszcze Lipowa dziwnym trafem rozkopana tuż przed 31 sierpnia, przyzmy granitowe kostki. Ale prowokacja się nie udała. Jakby rzekł J.[erzy] Urban: „Spaliła na panewce” Niektórzy twierdzą, że słyszeli bezsilny zgrzyt zomowskich zębów.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 75, s. 1-3.

¹ Obecnie ulica Pałacowa

² Victoria – Na wszystkich imprezach uczestnicy pokazywali dwa palce (wskazujący i środkowy) ułożone w znak V czyli (victory – zwycięstwo). Znak malowany często na murach wraz z kotwicą „Polski Walczącej”.

DOKUMENT 107

1984 październik 30, Białystok – Stanowisko Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Białystok po zabójstwie księdza Jerzego Popiełuszki dokonanym przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa

Oświadczenie TKR

Białystok, dnia 30 X 1984 r.

W imieniu członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok żegnamy księdza Jerzego Popiełuskę – męczennika narodowej sprawy. Ksiądz Jerzy służył w bezkompromisowy sposób prawdzie, ideałom „Solidarności”, najlepszym wartościom narodowym. Dlatego zginął.

Za jego śmierć, bez względu na to, co się jeszcze powie o jej bezpośrednich przyczynach, odpowiedzialny jest komunistyczny system władzy PRL, oparty na dyktacie siły, przemocy, lekceważeniu podstawowych prawa osoby ludzkiej. Szczególnie doświadczenia trzech ostatnich lat pokazały, jak niewiele dla tej władzy znaczą podstawowe prawa człowieka, a aparat bezpieczeństwa funkcjonuje z poczuciem bezkarności i moralnego przyzwolenia na zbrodnie i występki przeciwko społeczeństwu.

Łącząc się w bólu i żałobie po śmierci księdza Jerzego z wszystkimi ludźmi pracy w kraju, z całym naszym Związkiem, mamy jednakże do tej żałoby prawo szczególne. Żegnamy Syna naszego Regionu, który tu, na ziemi białostockiej, ziemi ludzi tak często krzywdzonych i poniżanych kształtował swoją osobowość i wrażliwość moralną.

Męczeńska śmierć księdza Jerzego Popiełuszki stała się wielkim wyzwaniem rzuconym naszym sumieniom. Zobowiązuje nas ona do jeszcze większej odpowiedzialności za wartości, w imię których oddał życie.

Ufamy, że śmierć księdza Jerzego Popiełuszki umocni w nas jeszcze bardziej przywiązanie do ideałów „Solidarności”, pogłębi nasze dążenie do uzyskania autentycznej niepodległości duchowej i politycznej naszego narodu, stanie się trwałym fundamentem nadziei na lepszy los naszej umęczonej Ojczyzny.

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 77, s. 1.

DOKUMENT 108

1984 listopad 02, Białystok – Pożegnanie księdza Jerzego Popiełuszki przez społeczność Białegostoku według relacji świadka tamtych wydarzeń

Pożegnanie księdza Jerzego Popiełuszki w Białymstoku – relacja uczestnika

2 XI 1984 r. o godzinie 12.30 w pobliżu budynku Instytutu Medycyny Sądowej zaczęli gromadzić się ludzie. Z różnych, raczej nieoficjalnych źródeł wiedzieliśmy już, że sekcja zwłok księdza Jerzego Popiełuszki jest przeprowadzana w Białymstoku. Nikt nie wiedział dokładnie jak i kiedy, ale wszyscy sądzili, że wkrótce zostaną wywiezione z prosektorium zwłoki księdza Jerzego Popiełuszki.

Grupa oczekujących na ulicy bardzo szybko powiększała się. Towarzyszyło nam kilka samochodów milicyjnych, ale milicjanci nie wychodzili z samochodów i nikogo nie zaczepiali. Na ogrodzeniu na prawo od bramy pojawiło się niewielkie zdjęcie księdza Popiełuszki i wkrótce zostało otoczone kwiatami wpinanymi w kratę ogrodzenia.

Okolo 13.20 na ulicy pojawiły się samochody osobowe, wśród nich jeden typu „kombi”. Za boczne szyby zatknięte były zdjęcia księdza Popiełuszki. Wśród oczekującego tłumu szybko zaczęły krążyć informacje, iż w samochodzie „kombi” jest trumna, pasażerami pozostałych samochodów są bliscy księdza Jerzego Popiełuszki i księża z Warszawy. Po kilkunastu minutach oczekiwania samochody zostały wpuszczone na teren posesji Instytutu Medycyny Sądowej i brama ponownie została zamknięta.

Ruch samochodowy przy ulicy Podedwornego¹ były już od pół godziny zamknięty. Tłum oczekujących coraz bardziej gęstniał. Niektórzy, najbardziej przedsiębiorczy przedostali się poza ogrodzenie. Wówczas jakiś o okazałej tuszy oficer milicji wyprowadził skądś niewielki oddział ZOMO, co zostało przywitane przez tłum nieprzyjaznym pomrukiem. Ilość tych, którzy przedostali się za ogrodzenie stale rosła, ale ZOMO gdzieś znikło. Okazały oficer próbował osobiście usunąć ludzi spod bramy, twierdząc, że dba o ich bezpieczeństwo, ale gdy z tłumu zaczęły padać uwagi w rodzaju „najpierw zabili, a teraz udają, że dbają o bezpieczeństwo i on się wycofał.

Rozpoczęły się śpiewy religijne. Przez bramę podawano masę kwiatów i zniczy nagrobnych. Początkowo z kwiatów ułożono krzyż, a gdy napływały wciąż nowe, uformowano z nich drogę, aż pod próg prosektorium. Przez oszklony łącznik między budynkami Instytutu Medycyny Sądowej i prosektorium przeszło kilkakrotnie kilka osób. Ponieważ były tam sutanny, mundur i fartuchy lekarskie wiedzieliśmy, że jest to komisja związana ze sprawą księdza Jerzego. Kiedy przez łącznik przeszła grupka zakonnic zrozumieliśmy, że poszły ubierać ciało zamordowanego księdza.

Na bramę wspiął się ksiądz i poinformował, że możemy oczekiwać spokojnie, bo ciało księdza Jerzego zostanie wywiezione z prosektorium przez tę właśnie bramę. Powiedział również, że o godzinie 14 Biskup Ordynariusz odprawi nabożeństwo w kaplicy obok prosektorium. Uspokojeni tą informacją, którą podaliśmy dalej stojącym modliliśmy się śpiewając.

Okolo godziny 14.30 zobaczyliśmy grupę kapłanów w szatach liturgicznych, a następnie ukazała się prosta sosnowa trumna, podobna do tej, w jakiej został pochowany prymas Stefan Wyszyński. Wówczas, jak na komendę, cały tłum rozpoczął śpiew „Boże coś Polskę” i wznosił się olbrzymi las rąk ze znakiem zwycięstwa. Trumna była niesiona przez kilkadziesiąt rąk wysoko wyciągniętych i dlatego widzieć ją

mogli nawet dalej stojący. Od progu budynku zasypywana była kwiatami. Tłum napięta z wyciągniętymi rękami, jakby w pragnieniu dotknięcia trumny. Ludzi ogarnęło wielkie wzruszenie. Płacz mieszał się ze śpiewem i pojedynczymi początkowo okrzykami. W pobliżu bramy trumnę umieszczono w samochodzie, na który znów posypały się kwiaty. Powszechny płacz przerodził się w skandowanie okrzyku „Solidarność”!! „Solidarność”!!

Pod prosektorium zgromadziło się od 5 do 7 tysięcy ludzi. Teraz każdy pragnął dotknąć choćby samochodu, w którym miły jechać zwłoki. Samochód rozpoczął przeciskanie się przez wzruszony tłum. Gdy żałobny kondukt znalazł się na ulicy M. Curie-Skłodowskiej odezwał się potężny chór klaksonów samochodów zgromadzonych w pobliskich uliczkach. Całą szerokością ulicy bieглиśmy za konduktem przez ulicę Akademicką. Część ludzi pobiegła na przełaj przez Planty, aby tylko jak najdalej towarzyszyć konduktowi. Gdy kondukt wjechał w ul. Akademicką, tłumy pobiegły w kierunku kościoła farnego sądząc, że tam jeszcze zatrzyma się ksiądz Popiełuszko. Jednakże kondukt dość szybko przesunął się w kierunku szosy warszawskiej. Towarzystwo mu tłumy ludzi. Na ulic Gagarina² uczniowie I LO w Białymstoku zagrodzili drogę pojazdom i nie chcieli wypuścić księdza Popiełuszki z Białegostoku. Taksówkarze odwieźli go do Żółtek, czyli granicy diecezji białostockiej. Tam wysiedli z samochodów i upadli na kolana i w ten sposób z modlitwą na ustach oddali hołd Polskiemu Męczennikowi. W dniach najgłębszego bólu i tragedii narodowej dziesiątki tysięcy białostoczan ze ściśniętymi sercami odczuwały odejście księdza Jerzego jak najbliższej osoby.

Przez kilka godzin przed bramą, przez którą wywieziono drogie wszystkim zwłoki gromadziło się jeszcze wielu ludzi. Znicze, całe pole zniczy płonęły jeszcze przez dwie doby. Nawet późnym wieczorem widoczne były przy bramie grupki ludzi

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 77, s. 1-2.

¹ Obecnie ulica Jerzego Waszyngtona

² Obecnie Aleja „Solidarności”

DOKUMENT 109

1984 listopad 04, Białystok – Białostoczanie na uroczystościach pogrzebowych księdza Jerzego Popiełuszki – relacja świadka tamtych wydarzeń

*„Solidarność” białostocka na pogrzebie ks. Jerzego Popiełuszki
– relacja uczestnika*

W półmilionowej rzeszy narodu polskiego, który przeszyty bólem zgromadził się na Żoliborzu, by pożegnać swego Najdroższego Męczennika, nie zabrakło mieszkańców Ziemi Białostockiej. Przybywali oni w sposób zorganizowany bądź indywidualnie. Niektórzy wyruszyli już w nocy, by mieć pewność, że dostaną się do Warszawy.

Przybywali mieszkańcy wiosek i miast, nie zważając na trudy podróży, wiele godzin przez rozpoczęciem Mszy świętej przybywali w okolice kościoła św. Stanisława Kostki. Białostoczanie w szczególny sposób odczuli śmierć ks. Jerzego Popiełuszki, gdyż był on synem Ziemi Białostockiej. Urodził się bowiem we wsi Okopy koło Suchowoli, gdzie nadal mieszkają jego rodzice. Mieszkańcy Białostoczczyzny przywieźli ze sobą transparenty, wieńce i wiązanki kwiatów od różnych zakładów pracy, środowisk i osób prywatnych. Delegacja „Solidarność” Region Białystok w składzie około 30 osób wyruszyła zwartą grupą z dworca Gdańskiego niosąc kilka wieńców Regionu Białystok „Solidarność” i „Solidarności” Rolników Indywidualnych. Ze szczególnym zainteresowaniem przyglądano się tablicy z napisem „Region Białystok. Był tam umieszczony herb miasta Białegostoku oraz duże owalne zdjęcie księdza Popiełuszki. Tablica ta doskonale ułatwiała przesuwanie się kolumny w kierunku kościoła, gdyż na jej widok tłok stawał się mniejszy, ludzie rozstępowali się wznosząc do góry palce w znaku V. Na bramie wejściowej delegacja białostocka cieszyła się względami i mimo że w zamieszaniu podziały się gdzieś jej karty wstępu całą delegację – chyba jedną z najliczniejszych wpuszczono w obręb kościoła. Poczet sztandarowy z Białegostoku przeniósł wcześniej oryginalny sztandar i zaciągnął wargę przy grobie, którą trzymał całą noc, aż do zakończenia uroczystości pogrzebowych. Wspomniana tablica była obiektem zainteresowania kamer telewizyjnych i aparatów fotograficznych. Aktualnie znajduje się ona w obrębie dziedzińca kościelnego wśród licznych transparentów z całego kraju. Trzeba zauważyć, że w drodze do Warszawy szczególnie „ulubioną” przez milicję grupą byli białostoccy taksówkarze, których kontrolowano co kilkadziesiąt kilometrów. Dzielni kierowcy nie zrażali się trudnościami i konsekwentnie, solidarnie przez gęstą mgłę i liczne milicyjne patrole jechali do przodu i dojechali. Uroczystości pogrzebowe przepełnione skupieniem i żałobą były jednocześnie wspaniałą manifestacją ludzkiej solidarności, zwycięstwa dobra nad złem, miłości nad nienawiścią. Wracając do domów zabraliśmy ze sobą nadzieję, której symbolem stał się ksiądz Jerzy Popiełuszko, już dzisiaj zaliczony do grona Polskich Męczenników Narodowych.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1984, nr 77, s. 2-3.

DOKUMENT 110

1985 styczeń 13, Suchowola – Msza Święta za Ojczyznę zorganizowana przez księdza Stanisława Suchowolca

Msza święta za Ojczyznę w Suchowoli

13 I 1985 r. odprawiona została w Suchowoli Msza Święta za Ojczyznę. Mróz trzaskający – kościół choć nie ogrzewany powoli zapełnił się. Na zewnątrz przy symbolicznym grobie księdza Jerzego Popiełuszki stoi warta – dwóch młodzieńców z miejscowej szkoły średniej. Przed sam ołtarz dociera pielgrzymka rolników z Sokół

z dużym transparentem w zielonym kolorze z napisem: „nie dać się zwyciężyć złu, lecz zło dobrem zwyciężać. Słysząc śpiew „Ojczyzno ma”, wchodzi następne grupy. Jakaś kobieta trzyma drzewiec z napisem „Solidarność”, druga rozwija go ze słowami „niech będzie widoczny”. Jacyś dwaj ludzie niosą ogromne portrety księdza Jerzego Popiełuszki. Przed ołtarzem symboliczny grób z portretem księdza Jerzego umieszczony w literze V z białoczerwonych kolorów. Delegacje składają tam wieńce i kwiaty. Służba porządkowa wnosi krzesła dla rodziny księdza Jerzego i ustawia przed symbolicznym grobem. Przychodzą rodzice i rodzeństwo. Robi się coraz tłoczniej. Za ołtarzem widać delegacje z białoczerwonymi wiązkami, zaraz ksiądz zapowie, że to dla rodziców. Miejscowy ksiądz wita wiernych, wymieniając zgłoszone pielgrzymki: są z różnych miejscowości i zakładów pracy Białostocczyzny z Przewodniczącym Regionu Stanisławem Marczukiem oraz z Warszawy. Ksiądz informuje, że Region Białystok patronuje dzisiejszej uroczystości. Grupa warszawska przywiozła dar rodzicom zamordowanego – ryngraf z wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej.

Rozpoczyna się uroczysta Msza święta z udziałem trzech księży, scholi białostockiej, aktorów warszawskich – w świetle reflektorów zagranicznych reporterów. Razem ze scholą śpiewamy nową kolendę „Lulajże Jezuniu na polskiej ziemi, choć głodno i chłodno, lecz między swymi...” brzmi prawdziwie swojsko jej refren. W homilii ksiądz mówi o znaczeniu ewangelicznego wymiaru Chrztu Pańskiego oraz nawiązuje do procesu jaki od 2 tygodni toczy się w Toruniu. Wyraża oburzenie sposobem informowania opinii społecznej, z którego trudno się zorientować kto tam i kogo oskarża.

Na zakończenie „Boże coś Polskę...”, przy tym las rąk z palcami ułożonymi w znak „Victoria”. Po Mszy świętej modlitwy na zewnątrz kościoła, przy symbolicznym grobie księdza Jerzego za Jego duszę. O zmarłym mówił Stanisław Marczuk.

Po uroczystości ksiądz proboszcz z parafianami zaprosili zmarniętych na ciepły bigos i herbatę.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok” 1985, nr 82, s. 3.

DOKUMENT 111

1985 maj 03, Białystok – Odezwa Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej „Solidarność”

Odezwa Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej „Solidarność”

Białystok, dnia 3 V 1985 r.

Do wszystkich, wszystkich ludzi dobrej woli: robotników, rolników, młodzieży, inteligencji twórczej, rzemiosła, emerytów i rencistów. Do wszystkich tych, którym nie jest obce dobro naszej Ojczyzny, a w niej prawa człowieka i obywatela. Do wszystkich, którzy wierni pozostają idei „Solidarności” – trybuna ludzi pracy i zdecydowanej większości społeczeństwa polskiego.

Zwracamy się do Was w nader ważnej i żywej sprawie. Dnia 3 maja 1985 r. w 191. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja odbyło się tajne spotkanie przedstawicieli zakładów pracy, uczelni, rolników, inteligencji i rzemiosła Białostocczyzny. Zebrani poddali gruntownej analizie dotychczasową działalność NSZZ „Solidarność” w naszym regionie. Do trwałych i pozytywnych osiągnięć należy zaliczyć niezbity fakt, że większość podstawowych organów niezależnych organizacji związkowych, po przejściowym kryzysie i polaryzacji, jakie miały miejsce, umocniła się i działa w miarę możliwości we własnych środowiskach.

Natomiast jednoznacznie negatywnie oceniono brak koordynacji na szczeblu regionu, pomiędzy poszczególnymi ogniwami. Zebrani przedstawiciele, mając na względzie z jednej strony brak jakichkolwiek gwarancji na uzdrowienie istniejącej sytuacji, a z drugiej strony nieodzowną konieczność skoordynowania i uaktywnienia działalności poszczególnych ogniw opozycji związkowej, powołali do życia Międzyzakładową Komisję Koordynacyjną „Solidarność” Ziemi Białostockiej. Działać ona będzie niezależnie od Tymczasowej Komisji Regionalnej w Białymstoku. Jednocześnie został utworzony pięcioosobowy organ wykonawczy Komisji pod nazwą: Tymczasowe Kolegium Wykonawcze MKK „Solidarność” w Białymstoku, z uprawnieniami do występowania w imieniu Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej „Solidarność” Ziemi Białostockiej w ramach jej działalności. Jako deklarację ideową MKK „S” Ziemi Białostockiej przyjmuje program działania uchwalony na pierwszym Zjeździe Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku w pełnym jego brzmieniu łącznie ze Statutem i wzywa do współdziałania wszystkich, którzy pozostali wierni ideałom „Solidarności”. MKK „S” Ziemi Białostockiej postanawia:

- Rozpocząć w trybie pilnym wydawanie biuletynu z przeznaczeniem dla wszystkich ogniw związku „Solidarność”.
- Powołać do życia białostockie wydawnictwo „Świt” ze znakiem firmowym, który opublikowany zostanie w numerze pierwszym biuletynu informacyjnego.
- Finanse MKK „S” Ziemi Białostockiej stanowić będą: wpłaty z organów podstawowych, darowizny osób prywatnych oraz dochód z wydawnictwa „Świt.”
- Sprawozdania finansowe w okresach rocznych i każdorazowe wpłaty (wpływy) publikowane będą na bieżąco w biuletynie.

Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna „Solidarność” Ziemi Białostockiej dostrzega stale i systematyczne pogarszanie się sytuacji bytowo-życiowej olbrzymiej większości społeczeństwa. Na porządku dziennym staje się z dnia na dzień łamanie przez władzę konstytucyjnie zagwarantowanych praw człowieka i obywatela PRL. Radio i telewizja jako środki masowego przekazu, rzekomo oddane do dyspozycji ludu pracującego miast i wsi, zachłystują się wulgarnymi kłamstwami i obrażeniami własnych obywateli. Minister Jerzy Urban za pobierane pieniądze (pensja ministerialna), wypracowane przez większość ludzi wierzących, pozwala sobie na niewybredne obrażenia naszych uczuć, wierzeń religijnych, nasze duchowieństwo i nas samych. Chcąc nam udowodnić, że istnieje tylko ekipa rządząca i nic poza nią, że jesteśmy pozbawieni podmiotowości osobowej. Dziś ten czy to inny stalinowiec do więźniów politycznych ośmiela się zaliczyć 4 oprawców, byłych funkcjonariuszy SB szczebla

ministerialnego, by jutro móc tworzyć nowe szwadrony śmierci do likwidacji działaczy opozycji tych, którzy ośmielają się powiedzieć NIE systemowi totalitarnemu. Trzy z górą lata, które upłynęły już od dnia wprowadzenia przez władze reformy gospodarczej w PRL, pozwalają nam z całą stanowczością stwierdzić, że trzy sławetne S zostały zamienione na: Samowładztwo elity rządzącej, Strach o jutro nasze i naszych dzieci, oraz siłę pałek ZOMO. Upływ czasu i bieg wydarzeń wszystkich, zdrowo myślących ludzi już zdołał przekonać, iż nic dobrego społeczeństwu ta władza, która ma czelność zwać się ludową nie zrobi. W jej pojęciu demokracja to słowo na eksport, a wewnątrz to pozbawienie polskiego społeczeństwa jego podmiotowości osobowej, to zakłamanie przeszłości, siermiężna rzeczywistość i mroczna przyszłość obecnego i przyszłego pokolenia. To niekończące się podwyżki cen prowadzące do zubożenia własnego społeczeństwa, w imię przywilejów tych, co prymat dogmatu nieżyjących ideologów przedkładają nad interesy własnego kraju.

Przedstawiając powyższy, mrozący, ale prawdziwy obraz, zwracamy uwagę na słowa Prymasa Polski Kardynała Stefana Wyszyńskiego: „Obywatel winien umieć wykorzystać swoje prawa, bowiem ten, kto tego zaniecha, staje się człowiekiem zniewolonym i przestaje być obywatelem”. Inne słowa wypowiedziane przez orędownika „Solidarności”, śp. księdza Jerzego Popiełuszki: „Dobry chrześcijanin nie może ograniczyć się tylko do samego postępowania, złu musi się przeciwstawić”.

Zwracając się do całego społeczeństwa Ziemi Białostockiej w Wasze ręce powierzamy dziś i jutro naszego bytu, losu obecnego i przyszłego pokolenia, wolności, wiary, sumienia i przekonań. Wzywamy do zwarcia szeregów w pokojowej i codziennej walce z totalitaryzmem panoszącym się w Naszej Ojczyźnie, do walki o nasze prawa, do godnego życia wolnego człowieka we własnym kraju. Jutro może być za późno”.

kopia, maszynopis

DOKUMENT 112

1985 lipiec 01, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej o bojkoty wyborów do Sejmu PRL

Oświadczenie TKR w sprawie wyborów

Białystok, 1 VII 1985 r.

W pełni popieramy oświadczenie TKK, w którym ogłasza się bojkot wyborów do sejmu PRL. Również w naszym Regionie ogłaszamy bojkot wyborów. Jest on jedyną sensowną reakcją na przygotowaną farsę. W obecnych warunkach politycznych i społecznych społeczeństwa pozbawione jest jakiegokolwiek wpływu na tryb powoływania i sposób sprawowania władzy. Warunkiem autentycznych wyborów jest zniesienie represyjnego ustawodawstwa oraz uwolnienie więźniów politycznych, istnienie niezależnych organizacji społecznych, demokratyczna ordynacja wyborcza dającą wszyst-

kim organizacjom i grupom prawo zgłaszania kandydatów i kontroli przebiegu wyborów. W innym przypadku to już nie są wybory, tylko egzekwowanie posłuchu dla czerwonych władców. Musimy być tego świadomi.

Od 1983 r. Sejm zatwierdzał jedną po drugiej ustawy skierowane przeciw społeczeństwu. Pod koniec niechlubnej kadencji zatwierdził oszukańczą ordynację wyborczą, przywrócił stalinowski kodeks karny oraz zlikwidował resztki samorządu na uczelniach. Czy chcecie więcej?

Przełamanie nawyku do uległości władzy będzie osobistym zwycięstwem każdego nas nad sobą oraz zwycięstwem społeczeństwa nad totalitaryzmem narzuconym przez Sowietów. Nie dajcie się ogłupić! Zachowajcie godność Polaków!

Tymczasowa Komisja Regionalna
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1985 nr 84, s. 1-2.

DOKUMENT 113

1985 wrzesień 03, Białystok – Informacja o obchodach piątej rocznicy Porozumień Gdańskich

Piąta rocznica Porozumień Gdańskich

31 sierpnia w piątą rocznicę podpisania Porozumień Sierpniowych w kościele św. Kazimierza przy ul. Leszczykowej została odprawiona msza św. w której wzięło udział około 2 tysięcy członków „Solidarności”. Wnętrze świątyni zostało symbolicznie udekorowane. Po prawej stronie ołtarza na tle trzech krzyży wisiały fotogramy z sierpniowego strajku w Stoczni Gdańskiej i utkany z kwiatów emblemat „Solidarności”.

W homilii ksiądz koncelebrujący mszę świętą mówił o godności ludzkiej, prawie pracy i wolności, nawiązywał do pamiętnej rocznicy i solidarności jaka zawiązała się wtedy pomiędzy ludźmi pracy. Następnie modlono się o wolność dla wszystkich uwięzionych i represjonowanych, a po komunii świętej ułożono przed ołtarzem olbrzymi krzyż z kwiatów. W części artystycznej warszawscy aktorzy (m.in. Hanna Skarżanka) recytowali wiersze Czesława Miłosza, Wierzyńskiego i innych poetów współczesnych. Po zakończeniu mszy świętej wszyscy uczestnicy udali się pod trzy brzoźowe krzyże (znajdujące się w miejscu, gdzie miały stanąć krzyże wileńskie (gdzie zapalono znicze i odśpiewano pieśń „Ojczyzno ma” i „Rotę”. Wraz z zapadającym zmierzchem uroczystość została zakończona.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1985 nr 84, s. 3.

DOKUMENT 114

1985 wrzesień 05, Czarna Białostocka – Informacja działalności „Solidarności” w Czarnej Białostockiej

Chwila wspomnień

Od 31 sierpnia 1980 r. upływa pięć lat. Taka chwila zmusza do refleksji. Okres kilkunastomiesięcznej jawnej działalności większej części społeczeństwa jest znany i opisywanie go nie jest konieczne. Czas po 13 grudnia 1981 r. stanowi zbyt dużą tajemnicę, by można było już teraz powierzyć ją kartom papieru. Można jedynie pokusić się o porównanie i podsumowanie tych dwóch okresów.

Stan wojenny wprowadzony przez wronę zmusił nasz Związek do zakonspirowania się. Jest to najtrudniejszy okres w polskiej konspiracji, jaki kiedykolwiek istniał. Nastąpił on po uprzednim całkowitym odsłonięciu się, kiedy wszyscy działacze związkowi byli znani. Drugim utrudnieniem jest to, że wróg mówi tym samym językiem, ma rozbudowany aparat śledzenia i dysponuje wszystkimi dostępnymi środkami.

W okresie przedgrudniowym „Solidarność” nie była „kochanym dzieckiem” władzy ludowej. Wydawanie Biuletynu Informacyjnego było chyba trudniejsze niż dziś wydawanie „Cienia”. Dyrektor zakładu ograniczał ilość egzemplarzy, tłumacząc się brakiem papieru. Fioletowe odbitki nie były też bardziej czytelne od dzisiejszych odbitek powielaczowych. Problem ilości został obecnie rozwiązany w komunistyczny sposób – „według potrzeb”. Ciekawym z urzędu możemy śmiało powiedzieć, że wystarcza. W stanie wojennym największą przeszkodą stanowił papier i matryce. Bywały chwile, że na czarnym rynku za te materiały poligraficzne żądano zapłaty w twardej walucie.

Powracamy myślami często do strajków. Same cisną się na myśl sceny, kiedy stawaliśmy w bramie fabryki z biało-czerwonymi opaskami na rękawach, także ramię w ramię ze strażą przemysłową. Tak. Wspólny papieros, szklana herbaty, wydawało się wtedy – szczerza rozmowa, wymiana zdań. Dziś oni zatrzymują nas przy wchodzeniu do zakładu zaglądając nam w buty i slipy. Szukają „Cienia”. Zadajemy sobie pytanie: „Czyja to jest fabryka? Na pewno nie nasza”. Niewygodnych pozbywa się pod byle pretekstem.

Żyją w pamięci nabożeństwa związkowe przy krzyżu osiedlowym, wyświęcenie sztandaru, który gdzieś jest, nie ma go na pewno w komendzie milicji. Pozostaje w sercach przeżyta lekcja historii, lekcja jedyne bezkrwawego powstania w naszych dziejach. Żaden z przywódców „Solidarności” nie powiedział jeszcze „Dziękuję przyjaciele. Ogłaszam koniec powstania”. Walka trwa, jest to walka bezkrwawa i dlatego w tej walce jest siła.

Autor znany redakcji

oryginał, maszynopis

Źródło: „Cień”. Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Czarna Białostocka, 1985 nr 24, s. 3-4.

DOKUMENT 115

*1986 kwiecień 23, Czarna Białostocka – Stanowisko TKR NSZZ „Solidarność”
Region Białystok w sprawie obchodów dnia 1 maja 1986 r. w Białymstoku*

Stanowisko TKR NSZZ „Solidarność” Region Białystok w sprawie obchodów dnia
1 V 1986 r. w Białymstoku

Uważamy, że obchodzenie święta ludzi pracy przez władze, które przetrzymują w więzieniach działaczy związkowych, nie szukają dialogu ze społeczeństwem, a gospodarkę kraju prowadzą do ruiny jest farsą.

Dlatego apelujemy o bojkot rządowych pochodów 1-majowych, a także wszelkich imprez tego typu jak: akademie, wiece, festyny. Nie damy się ogłupić. Zachowajmy godność. W swoim własnym sumieniu odpowiadamy na pytanie: w jaki sposób uświetniłem dzień ludzi pracy? Może wygodniej było po prostu pójść na pochód „pokazać się”? Dziękujemy ludziom, którzy nie dali się zastraszyć.

TKR Region Białystok
Wolna Drukarnia Polowa im. ks. J. Popiełuszki

oryginał, maszynopis

*Źródło: „Cień”. Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” w Czarnej Białostockiej
1986, nr 28, s. 1.*

DOKUMENT 116

*1986 lipiec 24, Białystok – Informacja TKR o obchodach szóstej rocznicy podpisa-
nia Porozumień Gdańskich*

To już szósta rocznica Porozumień Gdańskich

Białystok, 12 VII 1986 r.

31 VIII 1986 r. minie szósta rocznica Porozumień Gdańskich w wyniku których powstał NSZZ „Solidarność”. Tego lata zniecierpliwione polityką władz polskich społeczeństwo strajkowało w wielu zakładach pracy na terenie Polski. W strajkującej w Stoczni Gdańskiej doszło do spotkania przedstawicieli społeczeństwa z wysłannikiem rządu. Lech Wałęsa spotkał się z M. [arianem] Jagielskim. Partia i rząd, działając pod silną presją społeczną zgodziły się na wiele ustępstw. Zdarzyło się to po raz pierwszy w historii PRL. Strona rządowa zwolniła aresztowanych działaczy opozycyjnych.

1. Porozumienia Gdańskiego brzmiał następująco: „Działalność Związków Zawodowych w PRL nie spełnia nadziei i oczekiwań pracowników. Uznaje się za celowe powołanie nowych, samorządnych związków zawodowych, które byłyby autentycznym reprezentantem klasy pracującej”. Przyjęto zasa-

dę pluralizmu związkowego. Nowym związkom przyznano wiele uprawnień: prawo do opiniowania kluczowych decyzji społeczno-gospodarczych – zasad podziału dochodu narodowego oraz wynagrodzenia i polityki płac, wieloletnich planów gospodarczych, kierunków inwestycji i zmian cen. Zagwarantowano prawo do strajku.

2. Obiecano zniesienie cenzury poza niezbędnym minimum, dotyczącym ochrony tajemnicy państwowej, gospodarczej, bezpieczeństwa państwa i jego interesów międzynarodowych, ochrony uczuć osób religijnych i niewierzących, a także treści szkodliwych obyczajowo.
3. Zagwarantowano nadawanie w niedzielę przez radio Mszy św.
4. Zapewniono o powrocie do pracy osób szykanowanych za poglądy.
5. Obiecano powoływać kadry kierownicze wg kwalifikacji i kompetencji, niezależnie od przynależności partyjnej, oraz zwiększyć samodzielność przedsiębiorstw i udział samorządu robotniczego w zarządzaniu.

**Historia „Solidarności” nie zamknęła się 13 grudnia 1981 r.
Walka trwa!**

TKR Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1986 nr 91, s. 1.

DOKUMENT 117

1986 październik 24, Białystok – Informacja o Mszy Świętej odprawionej w intencji księdza Jerzego Popiełuszki

Msza święta w intencji księdza Jerzego Popiełuszki

19 X 1986 r. w bazylice pod wezwanie Najświętszej Marii Panny w Białymstoku o godzinie 18 odprawiona została Msza święta w intencji księdza Jerzego Popiełuszki. Licznie zgromadzeni wierni wysłuchali homilii, w której przypomniano ostatnie dni Jego pobytu na ziemi i męczeńską śmierć. oficjalnych dniach misyjnych przypomniany został ksiądz Jerzy jako wierny misjonarz, który wypełnił swe zadania na polskiej ziemi, głosząc prawdę. Zapłacił cenę najwyższą. Zwyródniały prokurator i sędziowie, mający prawdziwie ocenić zbrodnię delegatów dnia 19 X 1984 r. właściwie oskarżali Zamordowanego i Kościół. Przeciw takiemu fałszowaniu faktów, demoralizacji – powinny połączyć się siły całego społeczeństwa. Walczmy o prawdę – tego nauczył nas ksiądz Jerzy. Msza skończyła się pieśnią „Ojczyzno ma”, którą odśpiewano przy tablicy pamiątkowej na zewnątrz kościoła.

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1986 nr 94, s. 2.

DOKUMENT 118

1987 maj 20, Białystok – Informacja na temat 100. jubileuszowego „Biuletynu Informacyjnego”

Sto numerów – i co dalej?

W zasadzie ten wstępny, jubileuszowy artykuł redakcyjny należałoby zacząć od stwierdzenia, że obchodzona rocznica jest raczej umowna, ponieważ dokładnie nie wiadomo ile tak naprawdę „Biuletynów Informacyjnych” ukazało się. Wszystko zależy od sposobu liczenia. Pewne jest natomiast, że „setka” została już dawno przekroczona. Zakładając istnienie ciągłości między „przedwojennym” a „powojennym” „Biuletynem” (prawdziwość takie założenia nie polega dyskusji) należałoby stwierdzić, że jest to numer albo 152, albo 153 lub nawet 154. Skąd bierze się taka różnica? Otóż cykl produkcyjny czasopisma jest dość długi i zdarzało się, że w drukarni złożone były dwa koleje „BI”. Przed wprowadzenie stanu wojennego w normalnym rozpowszechnianiu ukazał się numer 52 z datą 27 XI 1981 r. Jednak w dniu 13 grudnia na odbiór z Białostockich Zakładów Graficznych czekał wydrukowany już numer 53 z dnia 4 XII 1981 r. Z wiadomych przyczyn w normalnej sprzedaży nie ukazał się, jednak drukarzom udało się wynieść z zakładów znaczną ilość egzemplarzy i już konspiracyjną drogą „Biuletyn” dotarł do wielu czytelników. Było to może początek podziemnego kolportażu w Białymstoku. Wiemy również, że ówczesna redakcja złożyła w drukarni numer 54. Niestety jego dalsze losy nie są nam znane.

W stanie wojennym „BI” zaczął się ukazywać jakby od początku (przez dłuższy czas zachowując ciągłość, zamieszczano w nawiasach numer kolejny, licząc Biuletyny przedwojenne). Jeżeli więc zsumujemy te wydania otrzymane przytoczone powyżej liczby. Jednak z obecną „setką” także nie wszystko jest jasne. Według naszego rozważania liczba ta, licząc od stanu wojennego również została przekroczona. Złożyły się na to pomyłki w numeracji. Kilka „Biuletynów” ukazało się pod tym samym numerem, inne jeszcze w ogóle nie wyszły z drukarni przechwycone przez SB. Z powyższego wynika, że okrągły jubileusz mogliśmy obchodzić już kilka razy. Nie jesteśmy jednak specjalnie „rozrywkowi” i z tego powodu postanowiliśmy, że numer setny wydamy wtedy, kiedy już nikt nie będzie miał wątpliwości co do naszej wiarygodności (myślimy tu oczywiście o numeracji, a nie o zamieszczanych informacjach).

Młodszy czytelnikom chcemy przypomnieć, że historia „BI” jest nierozdzielnie związana z dziejami „Solidarności” w naszym regionie. Pismo towarzyszyło we wszystkich ważnych wydarzeniach Związku, a już w stanie wojennym skupiło wokół siebie znaczną część konspiracyjnej działalności. Nie będziemy dzisiaj sięgać do historii sprzed 13 grudnia. Chcemy jedynie przypomnieć nazwiska tych, dzięki którym ówczesny tygodnik powstał i istniał w czasach legalnej działalności NSZZ „Solidarność” Pragniemy zatem podziękować kolejnym redaktorom naczelny: L. [eszowski] Sławińskiemu, T. [adeuszowi] Masłowieckiemu, K. [rzystofowi] Burkowi oraz członkom trzech legalnych redakcji: D. [ariuszowi] Boguskiemu, B. [ernarodowi] Bujwickiemu, J. [erzemu] Jamiołkowskiemu, K. [onradowi] Kruszewskiemu, T. [eresie] Leszczyńskiej, Z. [ofii] Lewickiej-Pezowicz, A. Pogorzelskiej, R. [obertowi] Tomczakowi, K. [rzystofowi] Sawickiemu, J. [erzemu] Zegarskiemu, R. [omanowi] Koprowi, drukarzom, grafikom, korektorom, wszystkim innym. Nazwiska drukujemy oczywiście

ście bez zgody zainteresowanych. I na tym zmuszeni jesteśmy, z braku miejsca zamknąć okres legalnego wydawania pisma. Ostatnia redakcja podzieliła los całego Związku. Dwie osoby musiały się ukrywać, jedna na dłuższy czas została internowana¹. W zasadzie w tym momencie zaczyna się historia naszej setki. Niestety z przyczyn obiektywnych obędziemy się bez podawania nazwisk (licha nie śpi, ale podziękowania będą nie mniej serdeczne. „Biuletyn” z numerem 1 ukazał się już na początku 1982 r. i był jednym z pierwszych w ogóle pism podziemnych w kraju. Fakt ten odnotowały rozgłośnie zachodnie, a RWE² obszernie cytowała wyjątki z pierwszych numerów. Takie były początki. Pismo, drukowane na prymitywnym powielaczu białkowym, ukazywało się w miarę regularnie, co tydzień. Papier dostarczany przez związkowców różnymi kanałami, docierał do drukarni, która ze względów bezpieczeństwa często zmieniała adresy. Po pewnym czasie tygodnik przemieniła się w dwutygodnik, a w końcu w miesięcznik i tak już zostało do dnia dzisiejszego. Nie obyło się też bez dłuższych przerw w wydawaniu pisma, ale zawsze „BI” pojawiał się ponownie w dobrej formie. Zmieniały się też metody druku: od matryc, poprzez sitodruk, do sposobu dzisiejszego, który jest naszą słodką tajemnicą. Powodów zmiany częstotliwości pisma było wiele. Przez ponad pięć minionych lat staraliśmy się uczestniczyć w wszystkich ważnych wydarzeniach związanych z działalnością Związku po 13 grudnia 1981 r. Na naszych łamach pojawiało się wiele inicjatyw dotyczących sposobów protestu przeciwko poczynaniom WRON-y. Między innymi stąd wielu związkowców dowiedziało się o demonstracyjnych spacerach po ulicy Lipowej. Byliśmy wtedy, w porze nadawania DTV z Wami. Uczestniczyliśmy w tłumnym zgromadzeniu przy sklepie muzycznym, nad którym pojawiał się flaga zawieszona przez jednego z działaczy, flaga „Solidarności”. Znajdowaliśmy się pod Waszymi oknami, kiedy w kolejne rocznice grudnia demonstracyjnie gasiliście światła i zapalaliście w oknach świece. Razem z Wami manifestowaliśmy z okazji rocznic Sierpnia w 1983 r. i 1984 r. i nas także przez Białkę ganiłi zomowcy, z Wami też próbowaliśmy składać kwiaty pod strzeżonym przez uzbrojone oddziały ZOMO budynkiem, w którym mieściła się siedziba Zarządu Regionu. Nie zabrakło nas również na salach rozpraw sądowych. Nie są to oczywiście nasze zasługi ani powody do chwały, ponieważ to wszystko nie dotyczy tylko redakcji, ale również wielu jej współpracowników i przyjaciół. Przytaczając te fakty chcieliśmy jedynie przybliżyć trochę historię podziemnej „Solidarności” w regionie, a poprzez uczestnictwo w ważnych wydarzeniach podkreślić naszą więź ze wszystkimi członkami Związku. I tak razem minęło nam tych pięć lat. W tym miejscu należałoby zamieścić podziękowania wszystkim tym, dzięki którym „BI” doznał setki. Oczywiście czynimy to chętnie. Wszyscy nasi współpracownicy i przyjaciele, o ile dotrą do nich te słowa, zapewne wybaczą nam, że nie możemy uczynić dla nich nic więcej. Szczególne wyrazy wdzięczności pragniemy przekazać tym wszystkim anonimowym osobom, które udostępniając mieszkanie, przenosząc bibułę, wykonując wiele potrzebnych prac chyba nawet nie wiedziały, że w ten sposób przyczyniają się do wydawania „Biuletynu”. Niestety, my również zapewne nigdy ich nie poznamy. Wszystkim drukarzom, kolporterom, informatorom i wielu innym serdeczne „Bóg zapłać”.

W tym artykule zamieściliśmy pytanie: i co dalej? Gdybyśmy entuzjastycznie poznajmy, że planujemy następną setkę zabrzmiałoby to zbyt pompatycznie. Co będzie dalej? Zobaczymy. W każdym razie życzymy naszym czytelnikom, żeby w przyszłości, znając już nasz adres, mogli po prostu spotkać się z nami, a „Biuletyn Informacyjny” w znacznie lepszej szacie graficznej, o zwiększonym nakładzie i objętości zakupić

w najbliższym kiosku za rogiem. W imieniu wszystkich kolejnych redakcji – redakcja obecna.

Oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1987 nr 100, s. 1-2.

¹ Chodzi tu o Konrada Kruszeńskiego

² Radio Wolna Europa zaczęło nadawać swe audycje w lipcu 1950 r. Programy polskie półgodzinne, a następnie godzinne nagrywane były w studio w Nowym Jorku, wysyłane pocztą lotniczą do Niemiec i nadawane z anteny pod Frankfurtem. Pierwszym szefem niewielkiego zespołu redakcyjnego w Nowym Jorku został Lesław Bodeński. W grudniu 1951 r. Dyrektorem Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa mianowany został Jan Nowak. Radia słuchały pokolenia Polaków. Było źródłem rzetelnej i niezależnej informacji, która docierała do komunistycznej Polski.

DOKUMENT 119

1987 maj 20, Białystok – *Wykaz gazetek podziemnych „Solidarności” w Regionie Białystok w latach 1982-1987*

Wykaz gazetek podziemnych „Solidarności” w Regionie Białystok
w latach 1982-1987

1. Białostocka Agencja Solidarności (BAS). Białystok 1982 r. (ukazywała się w 1982 r.)
2. „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok (kontynuacja Biuletynu legalnego) od 1 I 1982 r. do chwili obecnej (nr 100, maj 1987 r.)
3. Errata. Niezależne pismo środowisk inteligenckich Białegostoku (wyszły 2 numery w grudniu 1983 r., drugi w styczniu 1984 r.)
4. Goniec wojenny, „Solidarność” Rolników Indywidualnych, Białystok-Łapy (wychodził w 1982 r., w sumie prawdopodobnie 15 numerów)
5. Izolator. Wydawnictwo: Komisja Zakładowa „Solidarności” w Zakładzie energetycznym w Białymstoku (wychodził w 1983 r.)
6. Nasz Głos. Pismo Młodzieży Ziemi Wschodnich. Białystok III 1982-1987, aktualnie nr 52, ukazuje się do chwili obecnej.
7. Nasz Samorząd. Pismo Sieci Organizacji Zakładowych NSZZ „Solidarność” Wiodących Zakładów Pracy – Region Białystok (ukazywał się od 4 VIII 1982 do 1983 r. włącznie)
8. Opornik. Wydawca Akademicki Ruch Oporu. Białystok 1982 (4 numery)
9. Rzeczpospolita Samorządna. Miesięcznik Tymczasowej Komisji Regionalnej NZSZZ „S” Regionu Białystok (jeden numer z datą VI 1982 r.)
10. Smoluch. Pismo Komisji Zakładowej NSZZ „S” FPIU w Białymstoku (wychodził w 1983 r.)
11. „Solidarność Drukarzy” (ukazywał się w 1983 r.)
12. „Solidarność Nauczycielska”. Białystok 1984 r. (jeden numer, techniką dwukolorową)

13. Spiećcie. Białostockie Zakłady Podzespołów Telewizyjnych „Unitra-Biazet”. Białystok 1983 (dwa numery w maju i czerwcu 1983 r.)
14. Wątek. KZ „S” w BZPB „Fasty” (wydano w 1983 r.)
15. Cień. Czarna Białostocka (od IV do V 1982 .)
16. Białostocki Informator Niezależny (wydano dwa numery jesienią 1983 r.)
17. Ulotna Agencja TUR (wychodziła w latach 1983-1984)
18. KPN – Obszar 16 (wydano 2 numery – 1 w 1982, 2- w 1984)
19. Jutrzenka. Pismo NSZZ „Solidarność” Białystok (latem i jesienią 1985 r. wydano cztery numery, piąty nie ukazał się, następny miał numer 6-7 i wydano go w maju 1986 r.)

Wykaz wydawnictw podziemnych w Regionie Białystok

1. Marek Nowakowski, *Opowiadania wojenne*, 1982, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 30, cena 100 zł, technika wykonania: białko.
  2. Stanisław Jerzmanowski, *W potrzasku (przyczynek do dziejów likwidacji niepodległości*, 1985, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 29, cena 80 zł, technika wykonania: sito.
  3. Jerzy Nowowiejski, *List Władysława Siły-Nowickiego do generała Wojciecha Jaruzelskiego*, 1984, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 12, cena 40 zł, technika wykonania: sito
  4. Marian Kukiel, *Generał Władysław Sikorski. Żołnierz i mąż stanu*, 1983, Białostocka Oficyna Wydawnicza, 167, cena 300 zł, technika wykonania: sito
  5. Autorzy różni, *Wiersze stanu wojennego*, 1983, s. 26, technika wykonania: maszynopis
  6. Waldemar Kuczyński, *Solidarni i niepokonani*, 1984, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 13, cena 30, technika wykonania: sito
  7. Autor nieznany, *Józef Piłsudski w Białymstoku*, 1985, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 6, cena 25, technika wykonania: sito
  8. Tadeusz Żenczykowski, *Geneza WiN*, 1985, Społeczna Inicjatywa Wydawnicza, s. 21, cena 70 zł, technika wykonania: sito
  9. Ks. Cezary Potocki, *Ostatnia droga Świętej Pamięci Księdza Jerzego Popiełuszki*, 1986, Społeczna Inicjatywa Wydawnicza, s. 18, cena 80 zł, technika wykonania: sito
  10. Autorzy nieznani, *Gryps. Wiersze*, 1982, Białostocka Oficyna Wydawnicza, cena 40 zł, technika wykonania białko
  11. *List do Mieczysława Feliksa Rakowskiego od Józefa Kuśmierka*, 1983, Białostocka Oficyna Wydawnicza, s. 30, cena 50, technika wykonania: sito
- Nakłady – około 500 egzemplarzy każdego tytułu

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1987 nr 100, s. 7-8.

DOKUMENT 120

1987 październik 24, Białystok – Informacja o wizycie Zbigniewa Bujaka i dyskusji o tworzeniu Komitetów Organizacyjnych NSZZ „Solidarność”

Komitety „Solidarności”

11 X 1987 r. gościliśmy w Białymstoku Zbyszka Bujaka. Na spotkanie z nim przybyła dość liczna grupa mieszkańców naszego miasta i myślę, że chyba większość uczestników była tego wieczoru usatysfakcjonowana. Wywiązała się bowiem burzliwa dyskusja, która dotyczyła przede wszystkim obecnych i przyszłych działań Związku. Jednym z najważniejszych tematów, podjętych w trakcie spotkania była sprawa tworzenia Komitetów Organizacyjnych „Solidarności”. Zagadnienie to jest w tej chwili jednym z zasadniczych elementów działania NSZZ „Solidarność” i należy poświęcić mu nieco uwagi.

Zbyszek Bujak poinformował zebranych, iż w kraju powstało już 17 Komitetów. Dziesięć z nich zgłosiło się nawet do rejestracji prawnej w Sądzie Najwyższym. Nasz gość zaapelował również o tworzenie dalszych tego typu związków organizacyjnych w zakładach pracy i czynienie starań o sądową rejestrację. Podaję zatem procedurę. Podaję zatem procedurę całkowicie legalną, stosowaną w tego rodzaju przypadkach. Do utworzenia Komitetu Organizacyjnego wystarczy dziesięciu zdecydowanych pracowników danego zakładu, którzy nie będą obawiali się ujawnienia swoich nazwisk. Po wypełnieniu odpowiednich dokumentów należy zgłosić się do rejestracji w Sądzie Wojewódzkim. Dobrze jest również, wśród pracowników zakładu, zebrać podpisy pod petycją popierającą powstanie Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność”. Po odrzuceniu wniosku rejestracyjnego można się odwołać do Sądu Najwyższego, a następnie, po wyczerpaniu wszystkich krajowych środków prawnych, dokumenty przesłać do Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie. Może ktoś zapytać o sens takie działania, skoro z powyższego wynika, że władza nie ma najmniejszego zamiaru zalegalizować powstawania struktur związkowych. Rzeczywiście, jak wskazuje dotychczasowa praktyka sądy odmawiając rejestracji stwierdzają, iż kierują się wyłącznie postanowieniem z art. 60 ust. 3 ustawy o związkach zawodowych z dnia 8 X 1982 r. o brzmieniu: „w okresie, którego termin końcowy ustali Rada Państwa w zakładzie działa jedna organizacja związkowa”. Tak, to wszystko prawda. Chodzi jednak o coś zupełnie innego – tego typu działanie stworzy niewątpliwie silny nacisk na Radę Państwa, aby uznała prawo do pluralizmu związkowego. To jeden z powodów powoływania Komitetów. Drugi jest o wiele ważniejszy. Na spotkaniu w Białymstoku Z. Bujak stwierdził, że „Solidarność” nie znalazła do tej pory sposobu wciągnięcia do działalności związkowej nowych członków, szczególnie młodzieży. Należy zdawać sobie sprawę, że w ciągu siedmiu lat skład osobowy załóg pracowniczych w poszczególnych zakładach pracy uległ zasadniczej zmianie. Przybyło wielu młodych ludzi, którzy nie uczestniczyli aktywnie w wydarzeniach 1980-1981. Wykruszyła się też spora część starej kadry związkowej. W zdecydowanej większości zakładów pracy nie są już to te same załogi co w sierpniu 1980 r. Bardzo często zdarza się więc, że „Solidarność” na szczeblu zakładowym jest bardziej znana Służbie Bezpieczeństwa niż większości pracowników. Legalne ujawnienie swojej działalności stwarza możliwości otwarcia struk-

tury związkowej dla pozostałych członków załogi danego zakładu pracy. Daje również ludziom młodym szansę umiejscowienia „Solidarności” we własnym miejscu pracy i ewentualnego rozpoczęcia działalności.

Tymczasowa Rada NSZZ „Solidarność” i Tymczasowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” 15 IX 1987 r. W swoim oświadczeniu poparły tworzenie Komitetów „Solidarności” zwanych w tym dokumencie założycielskimi. Ponieważ na spotkaniu z Z. Bujakiem powstały pewne kontrowersje dotyczące prawnego aspektu powoływania tych związkowych struktur (jeżeli do tej pory twierdziliśmy, że „Solidarność” istnieje i nigdy nie została prawnie rozwiązana, to dlaczego teraz tworzymy jej komitety założycielskie?).

W artykule tym świadomie używam przymiotnika „organizacyjne”. Nasz gość w trakcie swego wystąpienia w Białymstoku również posługiwał się tym terminem. Zresztą rzeczą najmniej ważną w całej tej sprawie są przymiotniki. Chodzi przede wszystkim o to, aby Komitety powstawały w jak największej liczbie zakładów.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1987 nr 101, s. 1-3.

DOKUMENT 121

1988 styczeń 10, Białystok – Informacja o Mszy Świętej odprawionej i koncelebrowanej przez księdza Stanisława w intencji internowanych, więzionych i prześladowanych mieszkańców Białegostoku

Wigilijny opłatek

10 I 1988 r. w kościele Niepokalanego Serca Maryi w Dojlidach odprawiona została Msza święta w intencji internowanych, więzionych i prześladowanych mieszkańców Białegostoku. Mszę świętą koncelebrował i homilię wygłosił ksiądz Stanisław Suchowolec. Nawiązując do postaci Jana Chrzciciela „prostującego ścieżki pańskie” przypomniał on m. in. historię „Solidarności”. Tak jak św. Jan został zgładzony za głoszenie prawdy „Solidarność” została zgnieciona, a jej działacze szykanowani.

Ksiądz Stanisław przypomniał ofiary współczesnego Heroda, w tym księdza Jerzego Popiełuszkę i działacza z Białegostoku Zdzisława Ciniewicza, który ciężko chory, wyciągany przez SB ze szpitalnego łóżka przyplacił swą nieugiętą postawą życiem. Ale „Solidarność” nie umarła – mówił dalej kapłan. Wyrosła bowiem z serca, a tego co rodzi się w duszy nie można zniszczyć. Zgromadzeni w świątyni działacze są dowodem trwania Związku a swą postawą powinni dawać przykład młodszym pokoleniom. Na zakończenie ksiądz Stanisław apelował o ustrzeżenie się od kłótni i podziałów o zachowanie jedności, ponieważ tylko ona może przynieść ostateczne zwycięstwo.

Po odśpiewaniu hymnu „Boże coś Polskę...” zebrani podzielili się opłatkiem, złożyli sobie życzenia, a następnie udali się na wspólną wieczerzę wigilijną, podczas której młodzież z miejscowej parafii wykonała przy akompaniamencie gitary kilka kolęd.

W podsumowaniu wypada podzielić się z Czytelnikami drobną refleksją. Mimo że była to już trzecia uroczystość tego rodzaju, zjawilo się na niej znacznie mniej osób niż w latach poprzednich. Dlaczego? Z otrzymanych informacji wynika, że zdecydowana większość zainteresowanych, którzy do kościoła w Dojlidach nie przybyli została wcześniej o wigilijnym opłatku powiadomiona. Należy ufać, że nieobecnych zatrzymały ważne sprawy osobiste, a nie obawa przed szykanami, czy co jeszcze gorsze, obojętność. (rk)

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 103, s. 1-3.

DOKUMENT 122

1988 marzec, Białystok – Głos w dyskusji „Solidarność” jaka jest i jaką widzę w przyszłości” ogłoszonej na łamach „Biuletynu Informacyjnego NSZZ „Solidarność”

„Solidarność” – realne szanse

Na pytanie: Co sędę o dzisiejszej „Solidarności” – odpowiada się na bardzo wiele sposobów. Myślę, że często służy to zwykłemu owianiu w bawełnę prawdy o sytuacji w Związku. Ezopowy język pseudonaukowych analiz operujący samymi ogólnikami niewiele mówi normalnemu członkowi „Solidarności”, który powinien być głównym adresatem takich wynurzeń. Również obawa przed publicznym praniem brudów zamyka często usta odpowiadającym – w ten sposób ważne pytania często pozostają zawieszane w próżni. Uważam, że z obydwoma tymi zjawiskami należy walczyć – bo niszczą one komunikację wewnątrz „Solidarności”, a nawet wytłumiając dyskusję – prowadzą do rozbicia jej jedności. Chciałbym zatem na zadane mi pytanie odpowiedzieć maksymalnie konkretnie.

Jestem studentem, w czasie jawnej „Solidarności” rozpoczynałem szkołę średnią. Z litery prawa nie jestem więc członkiem Związku. Takich zwykło się nazywać „sympatykami”. Przystaję na takie określenie. Mój kontakt z „Solidarnością” rozpoczął się dopiero od stanu wojennego – odczyłem się wówczas legalizmu i zrozumiałem, że nie statut a ludzie tworzą organizację. Nie mama także kompleksów w związku z małą aktywnością społeczeństwa i brakiem poparcia. Dla mnie „Solidarność” rozpoczęła się od razu od ulotek, przemykania chyłkiem, pokonywania strachu – własnego i innych od niesmaku na widok rozsypujących się autorytetów, od doceniania rzeczy małych, ale własnych. Rozbijało to w mojej głowie mity o „rozpiętej na krzyżu „S”, nauczyło szanować ludzi mimo ich słabości i błędów. Taką edukację przeszło w

naszym Regionie wielu młodych ludzi, choć nie wszyscy prowadzą opozycyjną działalność. Wielu rozpoczyna ją dzisiaj.

Moja ocena regionalnej „Solidarności” przeprowadzona z takiej perspektywy będzie zapewne nieco odmienna od poglądów „dojrzałej” „S”. Muszę jednak dochować wierności własnym doświadczeniom – jest to dla mnie i dla mojego pokolenia sprawa bardzo ważna. Chciałbym bowiem mówić o „Solidarności” młodych.

1. „Solidarność” nie jest dziś, niestety wzorem zaangażowania społecznego dla młodzieży. Jest to zjawisko powszechne. W naszym Regionie składa się na nie jeszcze niebezpiecznie mała aktywność programowa władz Związku, brak zainteresowania młodzieżą robotniczą i przesunięcie działalności w stronę „kulturalno-rocznicowo-turystyczną” (pielgrzymki, obchody, itp.). Nie jest to propozycja dla radykalnej młodzieży. Nie pociągnie jej organizacja znajdująca się nom – stop w defensywie. Myślę, że brak inicjatyw oficjalnych pod szyldem „S” czyni tu wiele złego. Wystarczy przeczytać skład osobowy powstających w kraju Komitetów Założycielskich „Solidarności”, by przekonać się, że tworzą je głównie ludzie młodzi. Ale ktoś musiał się nimi zająć. I to jest właściwe zadanie dla działaczy związkowych.
2. „Solidarność” w naszym Regionie jest za mało widoczna. I nie wynika to wcale z przesadnej konspiracji. Tajna Komisja Zakładowa też może być widoczna nie gorzej niż jawna – pod warunkiem, że jej działacze przyjmują ryzyko działania i nie zamykają się we własnym gronie. Obecnie wygląda na to, że „Solidarność” białostocka zawzięła się doczekać Samorządnej Rzeczypospolitej bez strat własnych, bez ryzyka. Świadomie pomijam tu wiele przykładów ogromnego zaangażowania osobistego. Nie o to mi chodzi. Chodzi o to, iż to zaangażowanie nie jest zaraźliwe, że odwadze osobistej nie towarzyszy odwaga polityczna, czyli – z marnuje się ludzka inwencja w zamkniętym kręgu tych samych działań i tych samych osób. Ktoś musi to przerwać, ktoś musi dać przykład. Najbardziej potrzebuje tego młodzież – jeśli ma przyjść do „Solidarności” to właśnie za takim przykładem.

To tyle w wielkim skrócie na temat „Solidarności” dzisiaj. Nie trzeba się boczyc na młodych, że krytykują Związek i jego dokonania. To najlepszy dowód na to, że wciąż jest ona w centrum zainteresowania opozycyjnej młodzieży, że jest sprawą żywą, korą chce się poprawiać, reperować, że nadal budzi namiętności. „Solidarność” stanowi dla młodych – osiem lat po Sierpniu – realną szansę na życie w lepszej Polsce. W innym wypadku panowałaby głucha cisza. Dzisiejsza młodzież nie lubi historycznych dyskusji.

Adam Wanta

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 105, s. 7-8.

DOKUMENT 123

1988 kwiecień, Białystok – Relacja z pielgrzymki Ludzi Pracy

Czytelnicy piszą

W ostatnią kwietniową niedzielę przedstawiciele białostockiego świata pracy wybrali się na pielgrzymkę do grobu księdza Jerzego Popiełuszki. Wyjazdy do owego narodowego sanktuarium stały się już tradycją. Polacy podążają tam, by wziąć udział we Mszy św. Za Ojczyznę, niegdyś odprawianej przez księdza Jerzego Popiełuszkę.

Tym razem postanowiono odwiedzić najpierw Głogowiec. Jest niewielka osada, położona w pobliżu Kutna. Znajduje się tam gotycko-renesansowy kościółek pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny – Matki Umęczonego Narodu. Sanktuarium to cieszy się wielkim kultem od XVIII wieku. W 1975 r. Prymas Stefan Wyszyński wykonując postanowienie papieża Pawła VI dokonał koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Głogowieckiej. W najnowszej historii zapisał się Głogowiec tym, że trwał tu w 1984 r. protest głodowy w intencji uwolnienia więźniów politycznych. Pielgrzymów powitał proboszcz parafii ksiądz Marian Lipski – ofiarny kapłan. To dzięki jego staraniom został uratowany chylący się ku ruinie zabytkowy kościół. Wraz z mieszkańcami parafii i członkami „Solidarności” z całej Polski wybudowano na terenie przykościelnym drogę krzyżową obrazująca mękę Chrystusa i historię naszego Narodu, wzniesiony został ołtarz polowy, odrestaurowano kapliczki i mury okalające świątynię.

Niezwykłe zainteresowanie pielgrzymów wzbudziła Droga Krzyżowa Narodu Polskiego. Białostoczanie z dumą odnotowali, iż Stacja II – Włożenie Krzyża – Konfederacja Barska została ufundowana właśnie przez białostocką „Solidarność”.

Kolejnym etapem pielgrzymki był kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki na Żoliborzu i grób księdza Jerzego Popiełuszki. Tu zawsze oddycha się atmosferą swobody i wolności. Jest okazja by spotkać ludzi pracy z różnych stron kraju. Transparenty, wieńce, kwiaty i pieśni podnoszą na duchu, każą wierzyć, mieć nadzieję.

Dowiadujemy się o pobiciu księdza we Włoszczowej – Marka Łabudy, z wielkim żalem przyjmujemy również wiadomość, że ksiądz biskup mający wygłosić homilię nie przybędzie ponieważ jego pobyt we Włoszczowej niespodziewanie przedłużył się.

Radość sprawiło przybycie księdza Michała Zembruskiego ze Stanów Zjednoczonych i jego udział we Mszy Świętej Kapłan ten jest twórcą amerykańskiej Częstochowy. Obecnie w Nowym Jorku stara się o wybudowanie pomnika księdza Jerzego Popiełuszki.

Wśród licznych grup pielgrzymów powitano grupę włoskich robotników z Mediolanu solidaryzujących się z „Solidarnością”.

Słowami pieśni religijno-patriotycznej „Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie” pożegnali wierni kościół na Żoliborzu. Nie na długo, za miesiąc następna pielgrzymka, która to już z kolei?

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 107, s. 6.

DOKUMENT 124

1988 maj 01, Białystok – Relacja z demonstracji zorganizowanej przez członków NSZZ „Solidarność

1 maja w Białymstoku

Białystok, 1 V 1988 r., godzina 10. Ludzie uczestniczący we Mszy świętej opuszczają kościół farny. Na ulicy przed świątynią formuje się pochód. Na jego czele czterech mężczyzn niosą transparent „Nie ma wolności bez „Solidarności”, „Uwolnić więźniów politycznych”. Około 100 osób rusza spokojnie w kierunku skrzyżowania z ulicą Sienkiewicza. Tam oczekuje na nich milicyjny kordon. Funkcjonariusze w pośpiechu ustawiają ławki, tarasując w ten sposób ulicę, a jednocześnie odgradzając demonstrantów od uczestników oficjalnego pochodu. Im bliżej milicyjnej barykady, tym zdenerwowanie coraz większe. Padają okrzyki „chodźcie z nami”. Zrywają się oklaski. Przechodnie czekają na rozwój wypadków, niektórzy z nich wołają w stronę milicjantów, aby przepuścili manifestujących. Ta jednak zagradza ulicę na całej szerokości. Pochód zatrzymuje się, funkcjonariusze próbują legitymować uczestników. Powstaje spore zgromadzenie, do którego dołączają się przechodnie. Rozpoczyna się skandowanie haseł: „Solidarność”, „Mniej milicji – więcej chleba”, ludzie klaszczą. Po kilkunastu minutach demonstranci zawracają i kierują się w stronę ulicy Dzierżyńskiego¹. W tym czasie milicjanci dostają posiłki, ustawiają drugi kordon, sformowany z uzbrojonych w pałki zomowców. Na Dzierżyńskiego natomiast czekają już ubecy, fotografują uczestników niezależnej demonstracji i ustawiają kolejny kordon milicyjny, tym razem na drugim skrzyżowaniu z ulicą Sienkiewicza. Tam pochód zatrzymuje się. Pano wie ubecy działają szybko, wyławiają z grupy przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Region Białystok Stanisława Marczuka i porywają go do budynku pobliskiej szkoły. Gmach zostaje otoczony przez milicję i funkcjonariuszy SB. Demonstranci nie mogą zdecydować się na konkretne działanie. Powoli w spokoju rozchodzą się. Bardziej śmiało grupki wdają się w utarczki słowne z ubekami, którzy bez przerwy fotografują.

P.S. Z naszych informacji wynika, że Stanisław Marczuk, po rozejściu się manifestantów został zwolniony.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 107, s. 3.

¹Obecnie ulica Legionowa

DOKUMENT 125

1988 maj 04, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność po wydarzeniach w Nowej Hucie i Stoczni Gdańskiej

Oświadczenie TKR

4 V 1988 r. oddziały milicyjne brutalnie zaatakowały robotników strajkujących w Nowej Hucie. Wiele osób pobito, dziesiątki aresztowano. Oddziały ZOMO otaczają strajkującą Stocznę Gdańską i wiele wskazuje na to, iż władze znowu zdecydowały się na użycie siły. W tej sytuacji oświadczamy:

Strajki i protesty robotniczo-studenckie, które miały miejsce w ostatnich dniach są uzasadniano i usprawiedliwione. Strajkujący domagają się jedynie swoich słusznych i niezbywalnych praw: poprawy warunków życia oraz legalizacji autentycznych, niezależnych organizacji zawodowych, w tym NSZZ „Solidarność”. Obarczanie społeczeństwa skutkami nieudolności władz nie doprowadzi do poprawy gospodarczej kraju. Związek nasz wielokrotnie przedstawiał propozycje, które powinny być spełnione, aby można było przeprowadzić reformę gospodarczą. Są to obok rzeczywistej zmiany struktur gospodarczych, reformy polityczne i społeczne. Jesteśmy przekonani, że w wypadku ich spełnienia świat pracy mógłby podołać, nakładanym nań obciążeniom ekonomicznym.

Władze PRL, decydując się na zastosowanie przemocy w Hucie im. Lenina, po raz kolejny wybrały drogę konfrontacji zamiast rzeczywistego dialogu. Przestrzegamy – ta droga donikąd nie prowadzi. Społeczeństwo polskie nie zrezygnuje ze swych dążeń i praw. Sierpnia 1980 r. nie da się wymazać z naszej historii.

Zdecydowanie protestujemy przeciwko używaniu brutalnych metod policyjnych do tłumienia pokojowych wystąpień robotniczych. Wyrażamy poparcie i solidaryzujemy się ze strajkującymi i hutnikami. Do władz apelujemy o rozsądek i przystąpienie do dialogu z rzeczywistymi przedstawicielami polskiego społeczeństwa.

TKR NSZZ „Solidarność”

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 107, s. 1.

DOKUMENT 126

1988 wrzesień 10, Białystok – Wydarzenia w Białymstoku

Białystok, dnia 10 IX 1988 r.

Wydarzenia w Białymstoku

„Uchwyty” zakończyły pogotowie strajkowe, ogłoszono je natomiast w innych zakładach pracy, m. in. w „Pakpolu”, MPK i PTHW, w innych trwają rozmowy z dy-

rektorami zakładów. W BZPB „Fasty” zebrane zostały podpisy pod postulatami na poszczególnych wydziałach. Na jednym z wydziałów do dziś nie podpisało się tylko 10 osób. Postulatu i podpisy sporządzono w kilku egzemplarzach w celu wysłania do Lecha Wałęsy i do Sejmu.

W tym tygodniu zebrał się Zarząd Regionu Białystok i wezwał do podjęcia inicjatywy tworzenia komitetów zakładowych NSZZ „Solidarność” i wznowienia pełnej działalności statutowej. Nie czekajmy na gotowe, nikt nam „Solidarności” nie przyniesie do zakładów. Musimy ją tworzyć i to od zaraz. Pomóżmy L. Wałęsie.

kopia, maszynopis

Źródło: Druk ulotny – pismo Międzyzakładowych Struktur „Solidarności”, Szeregowych Członków „S” oraz ich Sympatyków 1988 nr 11, s. 3.

DOKUMENT 127

1988 październik 09, Białystok – Oświadczenie o rozwiązaniu się Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok i przekazaniu wszystkich swoich uprawnień na ręce Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok Stanisława Marczuka.

Białystok 9 X 1988 r.

Oświadczenie o rozwiązaniu się Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok

13 XII 1981 r. Legalne władze NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok zostały rozbite. Zdecydowaną większość działaczy internowano bądź aresztowano. W warunkach stanu wojennego i w czasie zaostrzonych szykan karnych po jego zakończeniu nie istniała możliwość kontynuowania legalnej działalności Związku. W tej sytuacji powołano Tymczasową Komisję Regionalną NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok, która miała za zadanie koordynowanie niezależnej działalności związkowej i utrzymanie się w czasie nasilających się represji, istnienia „Solidarności” w Regionie.

W tym celu TKR podjęła szereg inicjatyw, od spraw czysto związkowych po organizację różnorodnych form protestu. Jej działalność z konieczności nie była jawna, miała być prowadzona do momentu zaistnienia warunków do powołania oficjalnych struktur Związku. Dziś, gdy trwają przygotowania do obrad okrągłego stołu zarysowują się takie możliwości.

W związku z tym Tymczasowa Komisja Regionalna podjęła decyzję o rozwiązaniu się i przekazaniu wszystkich swoich uprawnień na ręce Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok Stanisława Marczuka.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 111, s. 2.

DOKUMENT 128

1988 październik 09, Białystok – Komunikat o powstaniu Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Białystok 9 X 1988 r.

Komunikat

W dniu 9 X 1988 r. Z inicjatywy Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Region Białystok Stanisława Marczuka odbyło się spotkanie działaczy zakładowych i regionalnych struktur Związku oraz przedstawicieli Ruchu „Solidarności” „Młodych”. W wyniku spotkania powstała Regionalna Komisja Wykonawcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok. W jej skład weszły następujące osoby:

1. Stanisław Marczuk – przewodniczący
2. Krzysztof Ancypo
3. Stanisław Gościński
4. Konrad Kruszewski
5. Krzysztof Paliński
6. Romuald Rozwadowski
7. Jerzy Rybnik
8. Adam Sypytkowski
9. Robert Tyszkiewicz – rzecznik prasowy
10. Andrzej Waluda
11. Roman Wilk

Regionalna Komisja Wykonawcza jest reprezentacją członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok i stanowi tymczasową władzę Związku w Regionie. Jej głównym celem jest koordynowanie i wspomaganie działań zakładowych organizacji związkowych, przede wszystkim zmierzających do ponownej legalizacji NSZZ „Solidarność”.

Regionalna Komisja Wykonawcza ma charakter otwarty. W miarę organizowania się nowych środowisk pracowniczych jej skład może zostać rozszerzony.

Regionalna Komisja Wykonawcza
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 111, s. 1.

DOKUMENT 129

1988 październik 09, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok o jej poparciu dla Przewodniczącego „Solidarności” Lecha Wałęsy

Białystok 9 X 1988 r.

Oświadczenie Regionalnej Komisji Wykonawczej

Regionalna Komisja Wykonawcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok pragnie wyrazić swoje poparcie dla Przewodniczącego Związku Lecha Wałęsy w obliczu zapowiedzianych rozmów „okrągłego stołu”.

Wyrażając stanowisko członków NSZZ „Solidarność” naszego Regionu oczekujemy, iż w wyniku tych rozmów dojdzie do relegalizacji Związku. W naszym przekonaniu będzie to stanowić podstawowy warunek szybkich i skutecznych zmian w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym kraju.

Katastrofalna sytuacja ekonomiczna oraz związana z nią radykalizacja nastrojów społecznych wymagają natychmiastowych decyzji. Polsce grozi niekontrolowany wybuch niezadowolenia społecznego. Przedłużanie rozmów, lub co gorsze ich niepowodzenie przybliżą jedynie tę groźbę.

Regionalna Komisja Wykonawcza
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 111, s. 1.

DOKUMENT 130

1988 październik 22, Białystok – Deklaracja programowa Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Białystok 22 X 1988 r.

Deklaracja RKW

Regionalna Komisja Wykonawcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok jest jawną, tymczasową strukturą, powstała po rozwiązaniu TKR. RKW pełni funkcję służebną wobec podstawowych ogniw Związku w Regionie. Głównym i najważniejszym jej zadaniem jest koordynacja wszelkich działań związkowych oraz pomoc w organizowaniu komisji zakładowych. Komisje te są organizacjami suwerennymi i prowadzą

działalność wewnętrzną realizując interesy załóg, jednakże zgodnie z nadrzędnymi celami NSZZ „Solidarność”. RKW NSZZ „Solidarność” Region Białystok uznaje zwierzchność Krajowej Komisji Wykonawczej z jej przewodniczącym Lechem Wałęsą na czele. Organem prasowym RKW będzie „Biuletyn Informacyjny”. Komisja będzie pełniła swe obowiązki do czasu powstania odpowiednich warunków do przeprowadzenia wolnych wyborów na wszystkich szczeblach Związku.

Na posiedzeniu w dniu 22 X 1988 r. RKW dokoptowała do swego grona Ewę Pankiewicz – pracownika naukowego Filii Uniwersytetu w Warszawskiego w Białymstoku, Henryka Łupińskiego – pracownika Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Łapach.

Regionalna Komisja Wykonawcza
NSZZ „Solidarność” Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok” 1988 nr 111, s. 1.

DOKUMENT 131

1988 październik 22, Białystok – Mowa pogrzebowa wygłoszona przez Krzysztofa Burka na pogrzebie śp. Michała Pietkiewicza

Pan Michał – mowa wygłoszona przez Krzysztofa Burka na pogrzebie
śp. Michała Pietkiewicza w dniu 22 X 1988 r.

Żegnamy dziś, na drogę wieczności, Pana Michała Pietkiewicza, którego imię zapisało się w najnowszych dziejach Regionu Białystok. Wszedł on do historii Regionu dzięki idei „Solidarności”, która na przestrzeni ostatnich ośmiu lat stanowiła siłę napędową jego życia i kształtowała jego indywidualny los, który dzięki jego zdolnościom i poświęceniu nabrał szerokiego społecznego wymiaru.

Żegnamy jednego z najaktywniejszych organizatorów „Solidarności” w Białymstoku, pierwszego przewodniczącego – powstałego z początkiem września 1980 r. – Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego, członka ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność”, którego podpis figuruje pod historycznym dokumentem założycielskim naszego Związku, członka władz kolejnych białostockich MKZ-etów, wiceprzewodniczącego Zarządu Regionu, delegata na I Krajowy Zjazd „Solidarności”, promotora licznych – zrodzonych w łonie „Solidarności” – inicjatyw obywatelskich, że wspomnę jego przewodnictwo Komitetowi Budowy Pomnika „Solidarności”.

Żegnamy człowieka, który – jak wielu – w chwili siłowej rozprawy komunistycznej władzy z „Solidarnością” przeżył doświadczenie przemocy zwanej internowaniem, najpierw w Białymstoku, a potem w Suwałkach i Jaworzu.

Żegnamy człowieka, który do końca służył czynnie „Solidarności”, potwierdzając

swoim udziałem na wielu polach związkowe aktywności, że nie sposób tego, co wyrosło z ludzkich potrzeb, tęsknot i woli, przybierając organizacyjny kształt „Solidarności” zdusić i unicestwić brutalną siłą i sejmowymi uchwałami.

Żegnamy też w osobie Pana Michała – jeszcze jednego, odchodzącego na wieczną służbę żołnierza Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, plutonowego podchorążego 85 pułku piechoty Strzelców Wileńskich z kampanii 1939 r., zbiega z sowieckiego transportu jenieckiego. Zewnętrzne zasługi i społeczne funkcje, które wymieniłem, niewiele potrafią przekazać prawdy o osobowości człowieka, którego dziś żegnamy.

Gdy otrzymałem przedwczoraj wiadomość o Jego śmierci, próbowałem ogarnąć myślą Jego postać, przypomnieć sobie ciekawy koloryt jego postaci, zdałem sobie sprawę, że cechą szczególną postaci Pana Michała była Jego rzucająca się w oczy inność, wynikająca w dużej mierze z pokoleniowej odrębności. Stał mi przed oczyma odległy kwietniowy dzień 1984 r., kiedy to na warszawskich Powązkach stałem obok Pana Michała w tłumie żegnających legendarnego komendanta Okręgu Białostockiego Armii Krajowej pułkownika Władysława Liniarskiego – „Mścislawa”. Ze ściśniętym sercem słuchaliśmy ostatniego rozkazu „Mścislawa” skierowanego – od jego trumny – do swych podkomendnych, w którym rozkazywał im wierność ideałom Armii Krajowej, idei Polski Niepodległej i Suwerennej. W tym tłumie starszych panów, stłoczonych wokół trumny „Mścislawa”, w dużej mierze Jego podkomendnych, Pan Michał z wyglądu sądząc – zdawał się być jednym z nich. Reprezentował jednak inną, nowo powstałą formację ideową – „Solidarność”. Z trzymane przezeń w ręce wiązanki białoczerwonych kwiatów przyniesionych „Mścislawowi” spływała szarfa z dedykacją od NSZZ „Solidarność” Region Białystok. Tamtego dnia uprzytomniłem sobie wyraźnie, jaką rolę wśród nas – z reguły o pokolenie młodszych działaczy – spełniał Pan Michał. Był swoistym zwornikiem spinającym w jedną całość doświadczenia swego tragicznego pokolenia, ukształtowanego w szkołach Polski prawdziwe Niepodległej, doświadczonego w czasie wojny i po jej zakończeniu – pokolenia żołnierzy Armii Krajowej, syberyjskich łagierników, więźniów bezpieczeniackich kazamat – z pokoleniom czasów „Solidarności”, które w swe przeważającej masie kształtowała rzeczywistość ostatnich dwu dziesiątków lat. W obszary swej związkowej pracy wnosił najlepsze cechy tamtego pokolenia. Jednoznaczność ocen i sądów. Szlachetny rys bezinteresowności i podejmowanych działań. Pracowitość i rzetelność, zmysł organizacyjny, lojalność i koleżeńskość wobec tych wszystkich, którzy zdobyli jego zaufanie. Z doświadczeń swojego pokolenia wpływała ego nieufność wobec poczynań komunistycznej władzy, jego polityczny radykalizm, który być może niejednego dziwił. Jego wysoka, szczupła, przygarbiona sylwetka budziła odruchowo sympatię i szacunek. Czulo się wobec Niego pewien respekt, który nie pozwalał na przekroczenie bariery poufności w okresie powszechnego bratania się i „tykania” – rzeczą naturalną zdawało się być, że do Niego należało się zwracać co najwyżej per: Panie Michale.

Cecha jednak szczególna Jego związkowej działalności były jego związki z całym wielkim zapleczem polskiego dziedzictwa kulturowego i historycznego, traktowanego jako obszar ideowej inspiracji, stanowiącej naturalne podglebie i punkt oparcia dla działań podejmowanych w imię współczesności. Syn Ziemi Wileńskiej, wychowanek gimnazjum Ojców Jezuitów w Wilnie – pamiętamy dobrze melodię Jego mowy zdradzającą wileński rodowód – jak wielu wydziedziczonych ze swej Ojczyzny, miał szczególne prawo pamiętać i upominać się o obecność w polskiej świadomości naro-

dowej wielkich obszarów tradycji i historii, które z koniunkturalnych, politycznych względów starano się z niej usunąć.

Pamiętam dobrze salę gdańskiej „Olivii”, w której obradował jesienią 1981 r. I Krajowy Zjazd naszego Związku. Słyszę do dziś burzę oklasków, jaka zerwała się po przemówieniu Pana Michała wygłoszonym tam 5 X 1981 r. W atmosferę tamtego Zjazdu, skupionego na problemach współczesności i nieodległej przeszłości, szkicującego perspektywy przyszłości, wprowadził tam nowy ton, zmuszający do etycznej refleksji. W swoim przemówieniu w sposób godny i stanowczy upomniał się o prawa Polonii w Związku Radzieckim, skazanej przez władze PRL na zapomnienie, wynaradawianej i rusyfikowanej. Upomniał się o niszczone i bezcenne zabytki kultury polskiej na dawnych kresach Rzeczypospolitej, o wileńską Rosę, cmentarz Orłat Lwowskich. Cięcia cenzury w tekście omówienia przemówienia Pana Michała w „Tygodniku Solidarność” świadczyły jak bardzo wówczas niewygodne i niemiłe dla władzy były sprawy, o których wtedy mówił.

Być może w ostatnich miesiącach swego życia doświadczył Pan Michał satysfakcji, gdy na katyńskim grobie stanął wreszcie Chrystusowy krzyż, gdy sprawy o których w Gdańsku mówił, poczynają ostatnimi czasami wychodzić ze wstydliwego ukrycia, choć wciąż jeszcze kryje je cień półprawd i niedomówień.

Z szacunku dla tradycji zrodziła się zainicjowana przez śp. księdza Witolda Pietkuna idea wzniesienia w naszym Regionie pomnika „Solidarności”, który w swej architektonicznej formie miał być odwzorowaniem wileńskich trzech krzyży, a w swej warstwie ideowej, stanowić hołd dla wielkiej tradycji historycznej Regionu. Pan Michał stanął na czele Komitetu Organizacyjnego Budowy Pomnika – pamiętamy dobrze Jego organizatorski zapał, Jego konsekwencję w pokonywaniu trudności, które władze zaczęły tworzyć. I choć stan wojenny przekreślił możliwość wzniesienia Pomnika, któremu Pan Michał poświęcił tyle cierpliwej uwagi to przecież trzy wileńskie krzyże stanęły w Białymstoku chociaż w innym miejscu i przy innej okazji.

I jeszcze jeden rys osobowości Pana Michała. Jego głębokie pojmowanie idei i roli jaką miała odegrać „Solidarność” w polskim życiu narodowym. W powodzi słów, spraw, problemów – jakie niosła burzliwa rzeczywistość 1980 i 1981 r. Pan Michał nigdy nie tracił z oczu najgłębszej perspektywy i istoty naszego ruchu – walki o niepodległość polskiej pracy, której uzyskanie utorować mogło drogę do autentycznej niepodległości społecznej i narodowej.

Nie mnie mówić tutaj o tym co znaczyła dla Białegostoku postać Pana Michała w trudnych latach po zdelegalizowaniu Związku. Przypomnę tylko eden fakt: to On wiosną 1982 roku, w imieniu tych, których dotknęły represje stanu wojennego przemawiał w sposób godny i odważny w białostockiej prokatedrze, w czasie wizyty Prymasa Polski.

Dzisiaj przychodzi pożegnać Nam Pana Michała. Odchodzi od nas w okresie ważnym i ciekawym, gdy coraz mocniej dochodzi do głosu wołanie o „Solidarność”, gdy w obszary działań społecznych coraz szerzej wchodzi młode pokolenie – pokolenie stanu wojennego – przejmujące w sztafecie polskich pokoleń ciężar zmagania o wolność osobową i społeczną. Chciałbym, aby w nowe czasy, które nadchodzą, przenieśli wspomnienie Pana Michała, mężnego i prawego działacza związkowego.

Żegnam Cię Panie Michale, w imieniu tych wszystkich, którzy przed laty mieli przyjemność i zaszczyt pracować wraz z Tobą w białostockim Zarządzie Regionu

NSZZ „Solidarność”. Dziękuję Ci za szczerą i życzliwą przyjaźń. Żegnam Cię w imieniu środowiska dawnych – zawiązanych jesienią 1981 r. Klubów Służby Niepodległości, których byłeś sympatykiem, a tylko okoliczności nie pozwoliły, abyś stał się ich pełnoprawnym członkiem.

Oddajemy Twoje ciało Ziemi Białostockiej, której sprawom oddałeś tak wiele swoich sił i talentów, wierząc, że w życie wieczne wprowadzi Cię ta, której opiece powierzono jest ta ziemia – Matka Miłosierdzia co w Ostrej Świeci Bramie. Odpoczywaj w pokoju i spokoju. „Solidarność” żyje i żyć będzie!

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1988 nr 111, s. 8-10.

DOKUMENT 132

1988 listopad 11, Białystok – Próba rejestracji w Sądzie Wojewódzkim Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” Fabryki Przyrządów i Uchwytów

Rejestracja – pierwsze podejście

Na dzień 11 XI 1988 r., godzina 13.00, członkowie Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” Fabryki Przyrządów i Uchwytów otrzymali wezwanie do Sądu Wojewódzkiego, Wydziału I Cywilnego. Wezwanie zostało doręczone przez kancelarię główną FPIU na parę dni przed wyznaczoną rozprawą rejestracyjną.

Wiadomość o rozprawie rozeszła się po zakładzie bardzo szybko. Wszyscy, którzy chcieli być świadkami tego wydarzenia wcześniej odpracowali dwie godziny, aby w dniu 10 listopada być w sądzie. W ten sposób całkiem liczna grupa pracowników naszego zakładu zebrała się tego dnia na miejscu rozprawy. Okazało się też, że przybyli przedstawiciele innych zakładów pracy, rolnicy indywidualni oraz Konfederacji Polski Niepodległej – aby podtrzymać na duchu przedstawicieli Komitetu Organizacyjnego. Wszystkich spotkało wielkie zaskoczenie.

Na drzwiach sali nr 12, gdzie miała odbyć się rozprawa, w informacji o programie dnia można było odczytać „zdjęta z wokandy”. Członkowie Komitetu Organizacyjnego poszli by dowiedzieć się czegoś więcej w sekretariacie Sądu Wojewódzkiego. Niestety dwie, miłe zresztą panie, które tam urzędują nic nie mogły powiedzieć. Prezes Sądu był chory, sędzia wyznaczony do prowadzenia rozprawy rejestracyjnej prowadził w tym czasie inną sprawę.

W tej sytuacji nie pozostawało już nic innego, jak podziękować przybyłym w liczbie ponad 200 osób „kibicom” i zaprosić do kościoła św. Rocha na Mszę św. Rychło okazało się, że chyba nie wszyscy zgromadzeni byli wierzący, czy może uważali, że w zwykły dzień nie wypada iść do kościoła – dość, że w przemarszu wzięła udział tylko połowa obecnych. Na czele zwartej grupy widniał transparent „popieramy „Solidarność” – KPN”. Po przejściu obok „Centralu”, Komitetu Wojewódzkiego PZPR, „Cristalu” skręciliśmy na ulicę Lipową. Reakcje przechodniów były różne: niektórzy dziwili się, inni byli bierni, ale znaleźli się też ludzie żywo reagujący na

naszą manifestację. Ciekawy incydent miał miejsce na ulicy Lipowej – gdy demonstranci pozdrowili przejeżdżającą „nyskę” MO tzw. „zajęczkami”¹, znajdujący się w niej funkcjonariusze odpowiedzieli tak samo i uśmiechnęli się. Obok I Komisariatu zaintonowano znany przebój „nie chcemy komuny”, a w sąsiedztwie kościoła „Ojczyzna ma”.

Mszę św. odprawił ks. Stanisław Suchowolec. W krótkich słowach przywitał nas i podziękował za odwagę bycia sobą. Wspomnił też, że w Białymstoku FPiU jest przykładem i symbolem właściwej postawy społecznej. Po Mszy Świętej Uczestnicy pierwszego podejścia do rejestracji NSZZ „Solidarność” w naszym zakładzie rozeszli się. Jak na pierwszy raz – chyba całkiem nieźle.

Przemarsz „uchwytwców” ulicami śródmieścia był jakby uwerturą do wydarzeń 11 listopada. Tego dnia około 3 tysięcy osób przemaszerowało na Cmentarz Wojskowy, skandując nieprzerwanie hasła, domagające się relegalizacji „Solidarności” oraz Niezależnego Zrzeszenia Studentów.

oryginał, maszynopis /s/

Źródło: „Smoluch”. Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Fabryki Przyrządów i Uchwytwów 1988, bn, s. 1.

DOKUMENT 133

1988 listopad 18, Białystok – Obchody 70. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę

11 XI 1988 r. – Święto Niepodległości w tym roku przypadło w 70 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. O godzinie 11 Niezależne Zrzeszenie Studentów zorganizowało z tej okazji wiec (za zgodą Rektora) na placu przy Wydziale Humanistycznym, przy ulicy Świerkowej. Do około 300 zebranych przemówił Janusz Żabiuk, członek Komitetu Założycielskiego NZZ Filii Uniwersytetu Warszawskiego, przypominając dzieje Święta Niepodległości w PRL. Zabierali też głos inni członkowie komitetu przedstawiając program NZZ. Potem krótką mowę wygłosił docent Henryk Ruciński – członek Komisji Zakładowej NSZZ „S” oraz doktor Ewa Pankiewicz – członek Regionalnej Komisji Wykonawczej z ramienia uczelnianej „Solidarności”. Życzenia z okazji rocznicy złożył też przedstawiciel Białoruskiego Zrzeszenia Studentów. Obecne było białostockie radio i telewizja. Główne obchody 70 rocznicy odzyskania niepodległości rozpoczęły się uroczystą Mszą Świętą, celebrowaną przez księdza biskupa Edwarda Kisiela. Homilię wygłosił ksiądz biskup Edward Ozorowski. Mówił o drodze Polski do niepodległości oraz przypomniał, że nie może być niepodległości bez wewnętrznej wolności obywatela. „Niepodległość to nie tylko granice i wojska wzdłuż nich stojące” – powiedział biskup Edward Ozorowski. Po uroczystości odbyła się zorganizowana przez RKW NSZZ „Solidarność” demonstracja. Około

---

¹ zob. Znak „Victoria”

3000 osób przemaszewowało na Cmentarz Wojskowy w Zwierzyńcu. Skandowano hasła żądające relegalizacji „Solidarności” i NZS. Uczestniczyła też grupa przedstawicieli Konfederacji Polski Niepodległej z transparentami popierającymi „Solidarność”. Na cmentarzu przy płycie upamiętniającej Nieznanego Żołnierza z lat 1914-1920 przemówił Przewodniczący Regionu „Solidarności” Stanisław Marczuk. Zwrócił on uwagę, iż odwaga żołnierzy Niepodległej Polski winna być dla nas wzorem w walce o „Solidarność”. Głos zabrał przedstawiciel NZS, zapewniając o jedności studentów i „Solidarności”. Następnie odśpiewano hymn narodowy i demonstranci rozeszli się. Milicja nie interweniowała. Informację o niezależnych obchodach 11 XI 1988 r. zapewniło rozrzucone 15000 ulotek oraz audycje radia „Solidarność”. Na zebraniu 18 XI 1988 r. RKW NSZZ „Solidarność” podsumowała obchody 11 Listopada w naszym regionie, oceniła też stan działalności związkowej w zakładach pracy. Przyjęto komunikat w sprawie Regionalnej Komisji Interwencji i Praworządności. RKW upoważniła Ewę Sypytkowską do utworzenia RKIiP. Celem Komisji jest udzielenie pomocy prawnej i materialnej osobom represjonowanym (bez względu na przynależność organizacyjną). RKW NSZZ „S” zobowiązuje Komisję do przedstawiania okresowych sprawozdań na temat represji w Regionie.

RKW NSZZ „S” Region Białystok

kopia, maszynopis

Źródło: „Regionalny Informator „Solidarności”. Białystok 1988, nr 1, s. 1.

DOKUMENT 134

1988 grudzień 12, Białystok – Informacje o wydarzeniach w Regionie

Z Regionu

12 XII 1988 r. w Sądzie Wojewódzkim w Białymstoku odbyła się kolejna rozprawa dotycząca rejestracji „Solidarności” w FPiU. Sprawę odroczone tak na wniosek adwokata (powodem była nieobecność dwóch członków Komitetu Organizacyjnego), jak i samego Sądu. Postanowił on zwrócić się przez Ministra Sprawiedliwości do Trybunału Konstytucyjnego o wyjaśnienie niezgodności między zagwarantowaną w Konstytucji PRL wolności zrzeszania się obywateli a uchwałą Rady Państwa z 1982 r. zawieszającą w Polsce pluralizm związkowy. Jak się wydaje mamy tu do czynienia z precedensem na skalę krajową.

Z powodu niekompetencji Sądu w rozstrzygnięciu sprzeczności między Ustawą Zasadniczą a Uchwałą Rady Państwa w dniu 12 XII 1988 r. odroczone również sprawę rejestracji „Solidarności” w Zakładzie Gazowniczym.

Oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1988 nr 113, s. 2.

DOKUMENT 135

1989 styczeń 28, Białystok – Deklaracja „Solidarności” Walczącej

O wolną i niepodległą

Białystok, 28 I 1989 r.

Szansa legalnego działania „Solidarności” w wyniku decyzji KC PZPR winna być uznana za sukces społeczeństwa. Trzeba jednak pamiętać, że nie jest to koniec, lecz początek walki o cel główny: o Polskę wolną od ustroju komunistycznego i niepodległą. Nie rozstrzygnie się ona przy okrągłym stole, po zwycięstwie musi sięgnąć zorganizowane i świadome społeczeństwo. Ustępliwość partii jest zrozumiała w świetle perspektyw gospodarczych roku bieżącego. Pogłębiająca się katastrofa, której objawem zewnętrznym jest galopująca inflacja i pustoszące sklepy, zmusza partię do szukania za cenę koncesji politycznych sposobów uśmierzenia nieuchronnych objawów buntu i protestu. Już dziś niektórzy przedstawiciele tzw. „konstruktywnej opozycji” zapowiadają, iż koszta kolejnych „reform” poniesie społeczeństwo. Nietrudno przewidzieć ich skutki. Zabiegi takie, podejmowane w dobrej wierze, czy jako manewr taktyczny, skazane są na fiasko, gdyż jedyną przyczyną zapoczątkowanego czterdzieści pięć lat temu upadku jest sam system komunistyczny, pasożytniczy i zwyrodniały. Dopóki nie zostanie on w całości usunięty nie będzie możliwe budowanie lepszego życia. Wysiłki w celu ratowania tego zmurszałego i skazanego na zagładę systemu prowadzą w ślepą uliczkę. Powinni to zrozumieć nie tylko zwolennicy „kompromisu” spośród opozycji, lecz i ci z aparatu władzy, którym leży na sercu los kraju. Porozumienie narodowe może dotyczyć jedynie stopniowej likwidacji systemu komunistycznego, póki istnieje szansa, by dokonało się to drogą pokojową, a nie w wyniku krwawego powstania. Ten, kto drogę tę zamyka, kto w obronie własnego przywileju podtrzymuje zbutwiałą budę komunizm, prowokuje konfrontację z narodem i bierze na siebie historyczną odpowiedzialność za jej skutki.

„Solidarność” była i jest wyrazem woli i nadziei narodu. Taka powinna pozostać działając jawnie. Dopóki jednak panować będzie w naszym kraju komunizm, konieczne jest także prowadzenie działalności niejawnej. Konieczne jest konsekwentne i otwarte stawianie celu walki, by nie zniknął z oczu wśród – być może pożytecznych kompromisów. Jest to zadanie na dziś i na jutro – dla wszystkich, którzy pragną przybliżyć odrodzenie Rzeczypospolitej – niepodległej i demokratycznej.

„Solidarność” Walcząca – Białystok

kopia, maszynopis

Źródło: „Solidarność” Walcząca”, Białystok luty 1989, nr 1, s. 3.

DOKUMENT 136

1989 luty 04, Białystok – Informacja o tragicznej śmierci księdza Stanisława Suchowolca

Ksiądz Stanisław Suchowolec – orędownik i obrońca „Solidarności” – przeżywszy lat 31 zmarł śmiercią tragiczną dnia 30 I 1989 r. Pokój Jego duszy

Zmarł Ksiądz Stanisław Suchowolec. Zwłoki księdza znaleziono w Jego mieszkaniu na plebani w Dojlidach. Z okien mieszkania wydobywał się dym. Bezpośrednia przyczyna śmierci nie jest znana. Podejrzuje się, że może to być uduszenie lub zaczadzenie. Ksiądz Stanisław Suchowolec przed przeniesieniem Go do pracy duszpasterskiej w Białymstoku był wikarym w kościele pod wezwaniem św. Piotra i Pawła w Suchowoli. W kościele tym, w którym 16 IV 1947 r. ochrzczony został ksiądz Jerzy Popiełuszko, w czerwcu 1956 r. został bierzmowany, a 28 V 1972 r. po otrzymaniu święceń kapłańskich odprawił prymicyjną mszę świętą. Ksiądz Stanisław Suchowolec celebrował co miesiąc Mszę za Ojczyznę. Przy Kościele św. Piotra i Pawła ks. Suchowolec zorganizował Izbę Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki. Organizował również parafialne pielgrzymki do grobu ks. Jerzego.

4 VIII 1988 r. o godzinie 21 samochód, który prowadził ks. Suchowolec został obrzucony kamieniami przez nieznaną sprawców. Rozpoczęto śledztwo w sprawie śmierci księdza Stanisława Suchowolca.

30 I 1989 r. zwłoki księdza Stanisława Suchowolca zostały przewiezione do Prosektorium przy ulicy Podedwornego, gdzie w dniu następnym została przeprowadzona sekcja. Od wczesnych godzin rannych pod Prosektorium gromadzili się mieszkańcy Białegostoku, w tym najliczniejsza grupa z parafii w Dojlidach. W oczekiwaniu na sekcję palono znicze. Wyprowadzenie zwłok z kaplicy Prosektorium nastąpiło w dniu 1 II 1989 r. o godzinie 14, gdzie oczekiwał tłum wiernych. Modlitwę i przewodnictwo konduktu objęli księżą na czele z księdzem kanclerzem Cezarym Potockim. Kondukt żałobny przejechał do kościoła w Dojlidach, gdzie trumnę ze zwłokami księdza Stanisława wystawiono w bocznej kaplicy na widok publiczny.

3 II 1989 r. o godzinie 14 rozpoczęła się Msza Pogrzebowa pod przewodnictwem księży biskupów Edwarda Kisiela i Edwarda Ozorowskiego. Mszę koncelebrował około 200 księży z całego kraju. Homilię wygłosił ksiądz Antoni Litwininko. Po mszy św. Trumnę ze zwłokami ks. Stanisława złożono do grobu na terenie kościelnym, obok symbolicznego grobu księdza Jerzego Popiełuszki. Zostały złożone wieńce od zakładów pracy, niezależnych organizacji politycznych i związkowych z całego kraju. Mowy pożegnalne wygłosili przyjaciele i przedstawiciele ugrupowań niezależnych. W uroczystości uczestniczyło około 10 tysięcy osób.

oryginał, maszynopis

Źródło: Druk ulotny – pismo Międzyzakładowych Struktur „Solidarności”, Szeregowych Członków „S” oraz ich Sympatyków 1989, nr 19, s. 1-2.

DOKUMENT 137

1989 luty 11, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok

Białystok, 11 II 1989 r.

Oświadczenie RKW

1. Powołana w dniu 9 X 1988 r. Komisja w składzie 13 osób na czele z przewodniczącym Stanisławem Marczukiem w pełni popiera działania KKW NSZZ „Solidarność z Lechem Wałęsą na czele oraz przedstawicieli „Solidarności” prowadzących negocjacje przy okrągłym stole, w szczególności ich dążenie do relegalizacji Związku.
2. Zwracamy się do KKW o przekazywanie nam bieżących postanowień Komisji w celu koordynacji naszych działań z polityką Związku w skali krajowej (sposób łączności do uzgodnienia).
3. Wnosimy o rozpatrzenie możliwości udziału przedstawiciela RKW NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok w pracach KKW w charakterze członka.

RKW NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1988 nr 113, s. 2.

DOKUMENT 138

1989 luty 11, Białystok – Apel Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków „Solidarności” w zakładach pracy

Apel RKW do członków i sympatyków „Solidarności” w zakładach pracy

RKW NSZZ „Solidarność” apeluje do członków naszego Związku na Białostoczczyźnie o tworzenie jawnych komisji zakładowych.

Po ośmioletniej walce stajemy przed nowymi nadziejami i szansami związanymi z perspektywą relegalizacji „Solidarności”. Szansy tej nie wykorzystamy soją z boku. Naszą wolę reaktywacji NSZZ „Solidarność” możemy wyrazić jedynie poprzez odtworzenie jawnych struktur związkowych w naszych zakładach pracy i środowiskach.

Jawne komisje „Solidarność” w zakładach pracy mogą rozpocząć działalność poprzez złożenie do sądu wniosku o rejestrację lub poprzez pisemne zawiadomienie dyrekcji zakładu o wznowieniu działalności przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność”. Wybór drogi podjęcia jawnych działań pozostawiamy pracownikom.

Rozwijanie struktur organizacyjnych naszego Związku jest najlepszym sposobem poparcia dążeń Lecha Wałęsy i negocjatorów przy okrągłym stole.

RKW NSZZ „Solidarność”
Region Białystok

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1988 nr 113, s. 2.

DOKUMENT 139

1989 kwiecień, Białystok – Apel Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok o zorganizowanie się środowisk skupionych wokół „Solidarności” w celu wypracowania jednolitej koncepcji prowadzenia kampanii wyborczej

Wybory

Na przekór coraz to nowym trudnościom, mimo stale odnawiających się podejrzeń i niechęci, strony negocjujące przy „okrągłym stole” zaczynają zmierzać ku jakieś porozumieniu. Jeśli zostanie ono zawarte, a coraz więcej wskazuje na to, że już pierwszej połowie czerwca odbędą się wybory do Sejmu i Senatu. Wybory, które można nazwać quasi demokratycznymi, bowiem generalny układ sił w przyszłym parlamencie został już ustalony: koalicja 65% mandatów, natomiast o pozostałych 35 % może się ubiegać każdy, kto zdobędzie pisemne poparcie pewnej znaczącej grupy obywateli (jak dużej – jeszcze nie ustalono). Natomiast Senat, restytuowany po prawie 40 latach, zostanie już wybrany w sposób całkowicie demokratyczny, chociaż do tej pory bardzo niejasno rysują się jego kompetencje.

Ten wyborczy układ może budzić liczne zastrzeżenia, ale z drugiej strony nie można zaprzeczyć, że jest on swoistym ewenementem tak w dziejach instytucji totalitarnych, jak i demokratycznych. Pomijając już niejasności związane z kompetencjami Senatu, w przyszłości najprawdopodobniej będziemy mieli do czynienia Sejmem, w którym 65% mandatów faktycznie będzie pochodziło z nominacji, natomiast 35% z wolnych wyborów. Inną ciekawostką tego systemu jest fakt, że w przyszłym parlamencie partia, która przez 40 lat rządziła w sposób jedyńca będzie miała większość, ale nie sama, lecz w koalicji z tzw. Stronnictwami sojuszniczymi. sojuszniczymi sytuacji, gdy staną się one „języczkiem u wagi”, ich lojalność i zdolność do przytakiwania mogą zostać wystawione na ciężką próbę. Wszystko może się zdarzyć. Dlatego obóz władzy tak usilnie zabiega przy okrągłym stole o instytucję prezydenta wyposażonego w ogromne kompetencje: między innymi w prawo anulowania ustaw sejmowych i wydawania dekretów z mocą ustawy. Istotą tego quasi demokratycznego układu ma więc być skomplikowany, w tej chwili jeszcze nie końca znany układ kompetencji rozłożonych na Sejm, Senat i prezydenta. Układ, który może być demokratyczny i prowadzić do uspołecznienia procesu powstawania ustaw, ale który może być

również totalitarny w momencie, gdy prezydent rozwiąże Sejm i Senat wprowadzając jednocześnie stan wyjątkowy.

Bardzo wiele zależy od tego, jaka będzie opozycja w przyszłym Sejmie. Musi być silna, siłą swego autorytetu i obywatelskiego poparcia – wtedy zmniejszy się prawdopodobieństwo rozwiązań najmniej pozytywnych z punktu widzenia interesu społecznego. A zdobycie takiej pozycji wcale nie będzie łatwe. Komuniści licząc na swój wyszkolony aparat organizacyjny, na nie przygotowanie opozycji, na jej słabość w prowincjonalnych okręgach wyborczych, na społeczną apatię, pragnąc pozbawić ją przynajmniej części owych 35 % mandatów. Jerzy Urban będąc niedawno w USA już teraz zgłosił nieoficjalnie swoją kandydaturę na posła do Sejmu PRL z puli „wolno mandatowej”. Można to uważać za żart, ale również za symptom dużej pewności siebie.

Nie można dopuścić, aby opozycja wskutek niedowładów i indolencji przegrała wybory nawet o te 35% mandatów. Tutaj nawet nieznaczna ilościowa przewaga będzie porażką. Dotyczy to w równym stopniu wyborów do Senatu.

Dlatego konieczne jest natychmiastowe zorganizowanie się środowisk skupionych wokół „Solidarności”, wypracowanie jakiejś jednolitej koncepcji prowadzenia kampanii wyborczej. Stefan Bratkowski uważa nawet, że opozycja powinna zgłaszać na listy wyborcze tylko po jednym kandydacie na jedno miejsce, by nie trwonić własnych i tak wątpliwych sił. Jedynie manifestacja autentycznej, społecznej solidarności może osłabić organizacyjną przewagę komunistów i doprowadzić do zbudowania silnej parlamentarnej opozycji. A gra idzie naprawdę o wielką stawkę, wszak przyszły parlament ma uchwalić nową konstytucję, ma wypowiedzieć się w kwestii instytucjonalnych zabezpieczeń jej przestrzegania. Nie ulega więc wątpliwości, że czerwcowe wybory mają wyjątkowe znaczenie, zadecydują o losie polskiego społeczeństwa w ciągu najbliższych kilkunastu lat.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok 1989 nr 118, s. 1,3,10.

DOKUMENT 140

1989 kwiecień, Białystok – Apel Komitetu Obywatelskiego NSZZ „Solidarność” Region Białystok o głosowanie na kandydatów popieranych przez „Solidarność”

Okręg Wyborczy nr 9 Województwo Białostockie

Wyborco

Jeżeli chcesz głosować na kandydatów Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” zapamiętaj! Zapisz! Przekaż innym!

W lokalu wyborczym otrzymasz 6 kart do głosowania

– jedną kartę z nazwiskami kandydatów do Senatu, zostaw na niej nieskreślone

tylko dwa nazwiska naszych kandydatów:

Andrzej Kaliciński

Andrzej Stelmachowski

Wszystkie pozostałe nazwiska na tej karcie skreśl

– jedną kartę z nazwiskami bezpartyjnych kandydatów do Sejmu, na tej karcie naszym kandydatem jest:

Krzysztof Putra, numer mandatu 34

Wszystkie pozostałe nazwiska na tej karcie skreśl

– jedną kartę z nazwiskami 35 kandydatów do Sejmu z listy partyjno-rządowej, na tej karcie nie ma naszych kandydatów, twój głos będzie ważny niezależnie od liczby skreśleń, nawet wtedy, gdy skreślisz wszystkie nazwiska na tej karcie

– trzy karty z nazwiskami kandydatów strony koalicyjno-rządowej do Sejmu, na tych kartach nie ma naszych kandydatów, twój głos będzie ważny nawet wtedy, gdy na każdej z tych kart skreślisz wszystkie nazwiska.

Pamiętaj nazwiska kandydatów, na których nie chcesz głosować skreślaj dokładnie linią poziomą, każde z osobna.

Głosuj tak, żeby wszystkie twoje głosy były ważne.

**Komitet Obywatelski
„Solidarność”**

kopia, maszynopis

DOKUMENT 141

1989 maj 05, Białystok – Informacja o powstaniu Biura Prasowego „Solidarności”

Z Regionu

5 V 1989 r. ruszyło Biuro Prasowe „Solidarności” w Białymstoku (II piętro w wieżowcu przy ul. Nowotki, pokój 213). W tym pokoju pełniła również dyżury redakcja „Biuletynu Informacyjnego”. Redakcja pragnęła wydawać „Biuletyn” jako kontynuacją zarówno „Biuletynu” sprzed stanu wojennego, jak i edycji podziemnej. Zwracamy się z gorącym apelem do wszystkich członków i sympatyków „Solidarności” o pomoc w zbiorce papieru (najlepiej w formacie A4 i A3), a także dostarczenie informacji dotyczących aktualnych spraw, bolączek i kłopotów, ale przede wszystkim zależy nam na informacjach o życiu „Solidarności” w naszym Regionie. Ze względu na potrzebę ustalenia nakładu pisma prosimy o składanie przez komisje zakładowe, grupy formalne i nieformalne ilościowych zamówień. Cena pisma wyniesie 80-100 zł.

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1989 nr 120-121, s. 13.

DOKUMENT 142

1989 lipiec, Białystok – Rozmowa ze Stanisławem Marczukiem przewodniczącym białostockiej „Solidarności” o powstawaniu struktur Związku w Regionie Białostockim

Ludzie potrzebują trochę czasu. Rozmowa ze Stanisławem Marczukiem przewodniczącym białostockiej „Solidarności”

- [K.S.] Od naszej ostatniej rozmowy upłynęło kilka miesięcy, w czasie których w Związku zaszły olbrzymie zmiany. Ludzie zapisują się do „Solidarności”, jednakże stan liczebny daleki jest od sytuacji z [19]81 r.
- [S.M.] Tak – w [19]81 r. Region liczył około 120 tysięcy członków, dziś (licząc od 17 kwietnia) mamy tylko około 15 tysięcy, zarejestrowanych jest około 140 komisji zakładowych.
- [K.S.] W czym dopatrujesz się przyczyn takiej sytuacji?
- [S.M.] Składa się na to szereg przyczyn. Na przykład sporo ludzi jest sfrustrowanych, oni już w nic nie wierzą, że cokolwiek może się w Polsce zmienić. Żyją na zasadzie „byle nie było gorzej”. Cóż ja ich rozumiem. Spora część inteligencji zajmuje pozycje asekuranckie – bo nie wiadomo, co z tego może być. Do Związku boi się przystąpić i inna wielka grupa, kojarzona przez ogół robotników jako ludzie biurokracji, boi się, że Związek będzie przeciwko niej. W tej chwili Związek podobnie jak w kraju zdominowany jest przez robotników, inteligencja na razie stanowi u nas niewielki procent.
- [K.S.] Mówisz o inteligencji – nazwijmy ją – techniczno-biurokratycznej. A co z inteligencją nie pracującą w szeroko pojętym aparacie biurokratycznym, jak na przykład lekarze czy nauczyciele?
- [S.M.] Tu sytuacja jest inna, powstają komisje zakładowe, ja na przykład na uczelniach; pracownicy Filii, jak i Akademii Medycznej jako pierwsi, jeszcze w czasach nielegalnych, wnieśli do sądu wnioski o rejestrację. Podobnie przedstawia się sytuacja na przykład w biurach projektowych. Sekcja nauczycieli liczy już około 500 osób.
- [K.S.] W jakim stadium znajduje się kampania wyborcza Związku?
- [S.M.] Na sytuację organizacyjną w Regionie w znacznym stopniu wpływają stosunki kierownictwa zakładów do naszych działaczy. W wielu zakładach Związek zaczęli tworzyć ludzie nowi, powstawały komitety założycielskie, organizacyjne, tymczasowe. Dyrekcje często uważały te ciała za samozwańcze. Dlatego też komisje te domagały się od Regionu dostarczenia niezbędnych materiałów, jak statut, ordynacja wyborcza, by jak najszybciej przeprowadzać wybory do komisji zakładowej, po których zostaną uznani przez dyrekcje. Komisje tę szybkość wyborów uzasadniały także i tym, że po ich przeprowadzeniu przybędzie do „Solidarności” wielu nowych członków – chodziło też o uwiarygodnienie w załogach. Pod takim naporem szybko musieliśmy te materiały przygotowywać, pomimo, że KKW stała na stanowisku opóźnienia wyborów do momentu, aż ordynacje związkowe w zakładach wzmocnią się liczebnie. Teraz sytuacja się poprawia – w wielu zakładach wybory zostały już przepro-

wadzone i chociaż decyzją KKW o wyborach to jednak zgodnie z wszelkimi wymogami statutu i ordynacji wyborczej, po wyborach jest już np. w Wojewódzkim przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej i „Fastach”.

[K.S.] Mówimy o Białymstoku, Białymstoku jak przedstawia się sytuacja w terenie?

[S.M.] Generalnie sytuacja w terenie nie odbiega od sytuacji w Białymstoku. Znaleźli się starzy działacze „Solidarności” i zaczęli od organizowania rejonowych komisji koordynacyjnych, np. w Grajewie, Sokółce, w Mońkach, Siemiatyczach, Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Łapach.

[K.S.] Kiedy przewidujesz wybory do Regionu?

[S.M.] Uchwała KKW mówi o zakończeniu wyborów w zakładach pracy do 30 września br., także wybory do władz regionalnych powinny być przeprowadzone w październiku, listopadzie, listopadzie na początku przyszłego roku odbędzie się zjazd krajowy.

[K.S.] Czy wierzysz, że Związek osiągnie stan analogiczny do [19]81 r.?

[S.M.] Raczej nie, jeśli chodzi o stan liczebny, zresztą nie zawsze ilość oznacza jakość. Niemniej jednak teraz po wyborach do parlamentu, jak i po wyborach związkowych liczebność Związku wzrasta, a nawet dochodzą głosy o wcale liczebnym wypisywaniu się ludzi ze związków opezetetowskich¹ i przechodzeniu do „Solidarności”, w której wielu bardziej niż tam dostrzega autentyczność. Myślę, że ludzie potrzebują trochę czasu, muszą zobaczyć, przekonać się, na ile „Solidarności” potrafi być wiarygodna, bronić interesów najbliższej przyszłości ich interesów.

[K.S.] Dziękuję za rozmowę.

(Rozmawiał K.S)

oryginał, maszynopis

Źródło: „Biuletyn Informacyjny TKR NSZZ „Solidarność” Białystok 1989 nr 175, s. 3.

¹ Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych (OPZZ) – centrala związkowa powstała w listopadzie 1984 r. OPZZ przejęła majątek „Solidarności”. Centrala przystąpiła także do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego. OPZZ było silnie podporządkowane PZPR. Obecnie skupia głównie związki zawodowe o charakterze lewicowym.

Wykaz skrótów

BFM	– Białostockie Fabryki Mebli
BGŻ	– Bank Gospodarki Żywnościowej
BKB	– Białostocki Kombinat Budowlany
BPBK	– Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego
BPBP	– Białostockie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego
BPBO „Miastoprojekt”	– Biuro Projektowe Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt”
BPBBO	– Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego
BPBW	– Biuro Projektów Budownictwa Wiejskiego
BPCB	– Białostockie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej
BPIE	– Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Elektrycznych
BPIS	– Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Sanitarnych
BPPL	– Białostockie Przedsiębiorstwo Przemysłu Lekkiego
BPRI	– Białostockie Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych
BPRZiMB	– Białostockie Przedsiębiorstwo Robót Zmechanizowanych i Maszyn Budowlanych
BSB	– Białostocka Spółdzielnia Budowlana
BSM	– Białostocka Spółdzielnia Mieszkaniowa
BSP	– Budowlana Spółdzielnia Pracy
BULiGL	– Biuro Urzędzeń Lasu i Geodezji Leśnej
BZB	– Białostockie Zjednoczenie Budownictwa
BZCB	– Białostockie Zakłady Ceramiki Budowlanej
BZG	– Białostockie Zakłady Garbarskie
BZMiUS „Spomasz”	– Białostockie Zakłady Maszyn i Urzędzeń Spożywczych „Spomasz”
BZPT „Unitra -Biazeł”	– Białostockie Zakłady Podzespołów Telewizyjnych „Unitra – Biazeł”

BZPB „Fasty”	– Białostockie Zakłady Przemysłu Bawełnianego „Fasty”
BZPOW	– Białostockie Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego
BZPW im. Sierżana	– Białostockie Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Sierżana
BZWG	– Białostockie Zakłady Wyrobów Galanteryjnych
BPBK	– Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego
COTM	– Centralny Ośrodek Techniki Medycznej
DODP	– Dyrekcja Okręgowa Dróg Publicznych
DRKP	– Dyrekcja Rejonowa Kolei Państwowych
FMR „Agromet”	– Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet” w Czarnej Białostockiej
FPIU „Uchwyty”	– Fabryka Przyrządów i Uchwytów „Uchwyty”
FUW	– Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku
FWR „Agnella”	– Fabryka Wyrobów Runowych „Agnella”
GS „SCh”	– Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”
GUKPP i W	– Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk
HPSDD	– Hajnowskie Przedsiębiorstwo Suchej Destylacji Drewna
HSG	– Huta Szkła Gospodarczego
HSO	– Huta Szkła Oświetleniowego
HZPML	– Hajnowskie Zakłady Przemysłu Maszynowego Leśnictwa
KC PZPR	– Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KW PZPR	– Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KKS	– Krajowy Komitet Strajkowy
KZKS	– Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych
KZKSiUD	– Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych i Urządzeń Dźwigowych w Starosielcach
KBK	– Kombinat Budownictwa Komunalnego
KKP	– Krajowa Komisja Porozumiewawcza
KKS	– Krajowy Komitet Strajkowy
KON	– Komitet Ocalenia Narodowego

KW MO	– Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KW PZPR	– Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
MKS	– Międzyzakładowy Komitet Strajkowy
MKZ	– Międzyzakładowy Komitet Założycielski
MO	– Milicja Obywatelska
MPK	– Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne
MPO	– Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania
MZOZ	– Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej
NBP	– Narodowy Bank Polski
NSZZ „Solidarność”	– Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
OPGiK	– Okręgowe Przedsiębiorstwo Geodezji i Kartografii
OPRF	– Okręgowe Przedsiębiorstwo Rozpowszechniania Filmów Białystok
OPPD	– Okręgowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego
OPPZM	– Okręgowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Zbożowo – Młynarskiego
OPZZ	– Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych
ORMO	– Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OTS	– Ośrodek Transportu Samochodowego
OZLP	– Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych
OZTMD	– Okręgowy Zakład Transportu Maszyn Drogowych
PKS	– Państwowa Komunikacja Samochodowa
POM	– Państwowe Ośrodki Maszynowe
PKP	– Polskie Koleje Państwowe
PDO „Pakpol”	– Przedsiębiorstwo Doświadczalne Opakowań „Pakpol”
PDPS	– Państwowy Dom Pomocy Społecznej
PEDiM	– Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów
PE i TOW „Eltor”	– Przedsiębiorstwo Elektryfikacji i Technicznej Obsługi Wsi „Eltor”
PHTSP	– Przedsiębiorstwo Handlowo-Techniczne Sprzętu Pożarniczego „Supon”

PIP	– Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych „Instal”
PKUW i M	– Przedsiębiorstwo Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracji
POPN „CPN”	– Przedsiębiorstwo Obrotu Produktami Naftowymi „CPN”
PPCh	– Przedsiębiorstwo Przemysłu Chłodniczego
PPEB „Fadom”	– Przedsiębiorstwo Produkcji elementów budowlanych „Fadom”
PPUT	– Przedsiębiorstwo Produkcji Urządzeń Transportowych „Wuteh”
PRIBP	– Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych Budownictwa Przemysłowego
PRIM	– Przedsiębiorstwo Robót Instalacji Montażowych
PRON	– Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego
PSK	– Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowej
PZRW „Wodrol”	– Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę „Wodrol”
PTiSPM	– Przedsiębiorstwo Transportu i Spedycji Przemysłu Mięsnego
PTSB „Transbud”	– Przedsiębiorstwo Transportowo-Sprzętowe Budownictwa „Transbud”
PZL „Cezal”	– Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Lecznictwa „Cezal”
PZS	– Podlaskie Zakłady Spożywcze
RDP	– Rejon Dróg Publicznych
RDRMiOW	– Rejonowa Dyrekcja Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich
ROPSP	– Rejonowa Ogrodniczo-Pszczelarska Spółdzielnia Pracy
RPBDiM	– Rejonowe Przedsiębiorstwo Budowy Dróg i Mostów
ROMO	– Rezerwowe Oddziały Milicji Obywatelskiej
RPGKiM	– Rejonowe Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
RPWiK	– Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
RSW I	– Oddział „Prasa-Książka-Ruch”
RZDSSP	– Rejonowy Zakład Działalności Socjalnej Spółdzielczości Pracy
SB	– Służba Bezpieczeństwa

SDP	– Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
SIG Nowosiółki	– Spółdzielnia Inwalidów Głuchych Nowosiółki
SIN	– Spółdzielnia Inwalidów Niewidomych
SOZOZ	– Specjalistyczny Onkologiczny Zespół Opieki Zdrowotnej
SPK „Białostoczanka”	– Spółdzielnia Pracy Krawieckiej „Białostoczanka”
SPPOZ	– Specjalistyczny Przemysłowy Zespół Opieki Zdrowotnej
SPPP „Pogoń”	– Spółdzielnia Pracy Papierniczo-Poligraficzna „Pogoń”
SPZOS Choroszcz	– Specjalistyczny Psychiatryczny Zakład Opieki Społecznej Choroszcz
STW	– Spółdzielnia Transportu Wiejskiego
SZO	– Siemiatyckie Zakłady Obuwia
TKK	– Terenowa Komisja Koordynacyjna
TKK NSZZ „Solidarność”	– Tymczasowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność”
TKR NSZZ „Solidarność”	– Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność”
TR NSZZ „Solidarność”	– Tymczasowa Rada NSZZ „Solidarność”
TZR	– Tymczasowy Zarząd Regionu
W BSP	– Wojewódzka Budowlana Spółdzielnia Pracy
WGO	– Wojskowe Grupy Operacyjne
WK ZSL	– Wojewódzki Komitet Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego
WKTS	– Wojewódzka Kolumna Transportu Sanitarnego
WSM	– Wojewódzka Spółdzielnia Mieszkaniowa
WSM	– Wojewódzka Spółdzielnia Mleczarska
WSS „Społem”	– Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców „Społem”
WKO	– Wojewódzki Komitet Obrony
WOSP „Bielpo”	– Wojewódzka Odzieżowa Spółdzielnia Pracy „Bielpo”
WPHW	– Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego

WPIA „Estrada”	– Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Imprez Artystycznych „Estrada”
WRN	– Wojewódzka Rada Narodowa
WSI	– Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów
WSSE	– Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
WRON	– Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego
WUT	– Wojewódzki Urząd Telekomunikacji
WZIR	– Wojewódzki Zarząd Inwestycji Rolniczych
WZTM	– Wojewódzki Zakład Transportu Mleczarskiego
WZKiOR	– Wojewódzki Związek Kółek i Organizacji Rolniczych
WZPGKiM	– Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
WZRSP	– Wojewódzki Związek Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych
WZSP	– Wojewódzki Związek Spółdzielni Pracy
WZW	– Wojewódzki Zakład Weterynarii
ZAA	– Zakład Aparatury Akustycznej
ZBUT „Unitra-Elmasz”	– Zakład Budowy Urządzeń Technologicznych „Unitra-Elmasz”
ZBiNMD „Madro”	– Zakład Budowy i Naprawy Maszyn Drogowych „Madro”
ZBWiM	– Zjednoczenie Budownictwa Wodnego i Melioracji
ZDZ	– Zakład Doskonalenia Zawodowego
ZE	– Zakład Energetyczny
ZETO	– Zakład Elektroniczny Techniki Obliczeniowej
ZMSP	– Zakłady Meblarskie Spółdzielnia Pracy
ZNTK	– Zakład Naprawczy Taboru Kolejowego
ZOT	– Zakład Obrotu Towarowego
ZPD „Karo”	– Zakład Przemysłowo-Dziewiarski „Karo”
ZPK Wasilków	– Zakład Produkcji Kruszywa Wasilków
ZPL	– Zakład Produkcji Leśnej „Las”
ZPOW	– Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Hortex”

ZPP „Pasmanta”	– Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego „Pasmanta”
ZSB „Stolbud” w Sokółce	– Zakład Stolarki Budowlanej „Stolbud” Sokółce
ZPW Grajewo	– Zakłady Płyt Wiórowych, Grajewo
ZPW im. E. Plater	– Zakłady Przemysłu Wełnianego im. E. Plater
ZPS i D „Polmos”	– Zakłady Przemysłu Spirytusowego i Drożdżowego „Polmos”
ZSB	– Zakład Stolarki Budowlanej Sokółka
ZSMR Supraśl	– Zespół Szkół Mechanicznych Rolnictwa, Supraśl
ZSR	– Zespół Szkół Rolniczych
ZWMIUS „Spomasz”	– Zakład Wytwórczy Maszyn i Urządzeń Spożywczych „Spomasz”
ZWSE	– Zakład Wykonawstwa Sieci Elektrycznych

Indeks osobowy

A

Ambrosiewicz Jan 52
Ambroziewicz 140
Ancypo Krzysztof 196
Andropow Jurij 159
Andrzejewski Piotr 141

B

Baranowski Franciszek 61
Bartel-Bujnowska Teresa 58, 61
Beszta-Borowski Jan 13, 133
Białous Wojciech 86
Biały-Rutkowska Barbara 52, 50
Biender Zenon 47, 50, 51, 58, 60, 61, 79, 80
Bińczuk Jan 53, 59
Biskup Aleksander 86
Błahuszewski Bronisław 59, 63
Bodeński Lesław 186
Bogdanowicz Jan 143
Bogdanowicz Tadeusz 63
Boguski Dariusz 10, 45, 80, 161
Bogusz Irena 47
Bołkun Kazimierz 61
Bondaryk Krzysztof 45
Borawski Krzysztof 63
Borowska Danuta 47
Borsukiewicz Bogdan 47, 61
Borucki Ryszard 135, 136
Brajcewski Witold 63
Brański Eugeniusz 59, 61
Bieżniew Leonid 159
Bronikowski Adam 140
Bugaj Ryszard 89
Bujak Zbigniew 188, 222
Bujalski Zbigniew 59, 61
Bujnowski Jerzy 47
Bujwicki Bernard 20, 21, 58, 59, 60, 61, 63, 75, 77, 79, 80, 97, 133, 184
Burek Krzysztof 10, 50, 52, 55, 77, 79, 118, 123, 133, 161, 184, 198, 223
Butkiewicz Edward 86, 133

C

Cat-Mackiewicz Stanisław 126
Charytonowicz Waldemar 133, 143
Chełmiński Bogusław 133
Chmielewski Jerzy 47, 58, 61, 79, 80
Chocian Henryk 56
Chojnowski Jan 141
Chojnowski Witold 63
Chrostowski Waldemar 11
Cichosz Jerzy 61
Ciniewicz Zdzisław 60, 61, 63, 78, 189
Ciosek 49
Cygler Lech Henryk 60
Cylwik Leszek 60
Czaczkowski Marian 49, 50, 53, 58, 59, 60, 115
Czerniawska Romualda 58, 61
Czerniawski Krzysztof 59, 61

D

Damińczuk Stefan 46
Danilecki Tomasz 15
Demianiuk Michał 51, 59, 62
Depczyński Marek 58, 60, 61, 63, 133
Derehajło Bogdan 63
Dobreńko Józef 46, 53, 57, 59
Dobrogowski Mirosław 59, 61
Dobrzyński Mirosław 59, 63
Domińczak Andrzej 48, 51, 53
Domińczak Jan 59
Dragan Wiesław 59, 63
Dudek Antoni 15
Dudzińska Stanisława 40, 58, 61, 79
Dulba Aleksander 46, 53, 59
Dulba Andrzej 47
Dunaj Kazimierz 35, 37, 38, 83, 124, 214
Dymko Antoni 143
Dzienis Józef 60
Dziermański Klemens 129

F

Falkowski Józef 47
Filipczuk Jacek 60, 61, 63
Filipkowski Lucjan 58, 59
Florczykowski Krzysztof 95, 96, 123, 143

G

Gabryl Daniel 47, 59, 61
Gajdzińska Wanda 48, 59, 63
Gawalkiewicz Lech 59, 60, 114
Gawroński Andrzej 58, 61
Gąsowski Tadeusz 59, 60, 114
Giszarowicz Jerzy 12
Gizewska Alicja 62
Glemp Józef 160
Głódź Sławoj Leszek 7
Głuszuk Witold 20
Gołowski Ryszard 143
Godlewski 133
Gołębiewski Feliks 21, 35, 37, 39, 48, 115, 214
Gołębiewski Stefan 38
Gołoński Jerzy 86
Gordon Jerzy 58
Gordon Zbigniew 60, 61, 63, 77
Gościniak Stanisław 133, 135
Górnicki Wiesław 89
Górny Jerzy 128
Groman Leszek 133
Grykiewicz J. 115
Gryko Jerzy 20
Gryniewicz Jerzy 59, 61, 114
Guzowicz Stanisław 52, 58, 59, 60, 61, 79

H

Halicki Jerzy 61
Hodun Stanisław 12
Hryniewicz Władysław 63

I

Iwaszczuk Tadeusz 59, 61, 114

J

Jamiołkowski Jerzy 14, 15, 48, 50, 75, 77, 133, 184
Jan Paweł II 7, 137, 159
Jankowski Tadeusz 19
Jarmołowicz Marek 46
Jarmołowicz Marian 53, 57, 59
Jaruzelski Wojciech 159, 160, 187
Jerzmanowski Stanisław 187
Jeżerys Andrzej 59, 61, 133
Juszczyk Zenon 78

K

Kaczyński Hubert 21
Kajewski Józef 52, 58, 59, 61
Kaliciński Andrzej 13, 209
Kamińska Małgorzata 128
Kamiński Jerzy 61
Kamiński Kazimierz 39, 58, 59, 60, 61, 63, 77, 115, 130
Kania Henryk 61
Karwowski Henryk 44, 94, 95
Kasabula Tadeusz 86
Kiercul Longin 78, 143
Kietliński Marek 15
bp Kisiel Edward 7, 13, 202, 205
Kiszczak Czesław 14
Klimaszewski Jerzy 12
Kloza Łucja 59, 61, 114
Kolendo Sławomir 63
Komarzewski Eugeniusz 39
Koncerwicz Krzysztof 59, 63
Konopka Jan 80
Konopska Maria 56
Koper Roman 184
Korbut Stanisław 133, 135
Korecki Bogusław 115
Korecki Bogusław 39, 77
Korfel Kazimierz 63
Korsak Jerzy 141
Korzeniecki Jan 50, 59, 61
Korzun Aleksander 60
Kosobudzki Jerzy 61
Kostka Stanisław 141
Kotowicz Helena 59, 61
Kowalewski Jan 43, 44
Kozłowski Zenon 61
Krajewski Ireneusz 61
Kraszewski Konrad 123, 143
Królik Ewa 59, 61
Krupiński Kazimierz 143
Kruszewski Konrad 45, 80, 133, 184, 186
Kryszpiniuk Mirosław 63
Kubik Adam 47, 58, 59, 61
Kucharczuk Zdzisław 63
Kuczyński Stefan 46, 47, 53, 59
Kuczyński Waldemar 187
Kukiel Marian 187
Kukla Marian 97, 98, 217

Kulczyki Jan 78
Kulesza Anna 59, 61
Kupidłowski Andrzej 15
Kuś Lidia 59, 61
Kuśmierek Józef 187
Kuźwiński Jerzy 63

L

Lajdrof Edmund 58, 61,
Lebensztej Lech 141
Leszczyńska Teresa 184
Leszczyński Kazimierz 62
Leszczyński Zbigniew 58, 59, 63
Lewicka Pezowicz Zofia 184
Lewkowicz Waław 7
Lićwinko Antoni 205
Liniarski Władysław 199
Linowski Jerzy 61
Lipski Marian 192
Litwiński Marek 21
ks. Litwiejko Kazimierz 15

Ł

Łabuda Marek 192
Łajewski 133
Łapuć Krystyna 56
Łęczycki Adam 62
Łojewski Jan 40, 115
Łopatecki Wiesław 86
Łowiec Wojciech 14, 86, 133
Łuczycki Edward 58, 59, 60, 61, 77, 143

M

Mach Stanisław 28
Machejek Władysław 89
Makarewicz Edward 59, 60, 61
Maksimowicz Bogdan 13
Malec Longin 58, 59, 61
Maleszewski Roman 61
Malinowska Grażyna 46, 48, 53, 59
Malinowski Janusz 58, 61
Maliszewski Marek 130, 133
Maliszewski Mieczysław 20
Maliszewski Roman 58
Maliszewski Waldemar 63
Małyszko Jerzy 61, 114, 115

Marczuk Stanisław 8, 10, 12, 13, 19, 58, 59, 60, 61, 63, 75, 77, 79, 80, 83, 90, 91,
118, 124, 133, 161, 177, 193, 195, 196, 202, 210, 211, 217,
218, 224
Masłowiecki Tadeusz 184
Matuszewski Marek 133
Mazurkiewicz Lucyna 63
Milkunas Piotr 80
Miłosz Czesław 180
Moczulski 133
Moenke Ryszard 63
Mogielnicki Stanisław 58, 62, 115
Mogilewski Zygmunt 47
Mosiej Czesław 52
Mozolewski Józef 14, 58, 63,
Mudel Józef 51

N

Naczas Tadeusz 84, 85, 216
Naszkowski Eligiusz 45
Niemotko Waldemar 141
Niepsuj Bronisław 47, 58, 52, 133, 135
Niewiński Jan 59, 62
Nieżgoda Wawrzyniec 62
Nowak Jeziorański Jan 186
Nowak Józef 39, 115, 133
Nowakowski Marek 187
Nowakowski Cezary 133
Nowowiejski Jerzy 187

O

Obodowski Janusz 28
Ogryzko Janusz 50, 51, 59, 61, 114
Okurowski Tadeusz 78
Olendzki Walenty 59, 61, 114
Olszowski Stefan 23, 24, 213
Orłowski Aleksander 63
Osiadacz Piotr 45
Oszer Czesław 47
bp Ozorowski Edward 13, 118, 202, 295
Ożarowski Jan 63

P

Paliński Krzysztof 196
Paliwoda Halina 47
Pankiewicz Ewa 202
Parchucik Jan 63

Parmańczuk Jan 62
Pastyga Renata 86
ks. Pełkowski Wojciech 13
Pezowicz Zofia 39
Pianko Jerzy 58, 59, 60, 62
Piechowski Waczesław 56, 58, 62
Piekut Maria 52
Pietkiwicz Michał 21, 39, 49, 50, 58, 59, 60, 62, 63, 75, 79, 80, 115, 118, 133,
143, 198, 199, 200
ks. Pietkun Witold 7, 200
Pietraszuk Barbara 56, 58, 62
Pietruszko Ryszard 143
Piłsudski Józef 12, 187
Piończak Jan 48
Piszczatowski Mirosław 62
Płazak Kazimierz 46, 53, 57, 59,
Pogorzelska A. Idona 184
Popiełuszko Jerzy 11, 12, 13, 173, 174, 175, 176, 177, 183, 187, 189, 192, 205,
221,
Popławski Jerzy 62
Poręba Bogdan 117, 118
ks. Potocki Cezary 187
Prajzner Jerzy 6, 23, 133, 135
Pruchnik Zdzisław 63
Pruszyński Władysław 40, 47, 60, 62, 63
Przestrzelski Stanisław 6, 7, 49, 58, 59, 60, 62, 63, 75, 115
Ptaszyński Włodzimierz 48, 53, 59
Puchalski Zbigniew 39, 59, 115, 129, 131
Puchnarewicz Aleksander 62
Puczkowski Zbigniew 60, 62, 63
Putra Krzysztof 13, 209
Putrament Jerzy 89

R

Radecki Bogdan 21
Radzicki Andrzej 95, 96, 123, 143
Rakowicz Waldemar 39, 40, 60, 62, 63, 115
Rakowski Mieczysław 159
Raube Sławomir 45
Rogacki Zdzisław 47, 63
Rogowski Antoni 63
Rogulski 133
Rojsza Stanisław 62
Rozwadowski Romuald 196
Róg-Świostek Mieczysław 89
Różalski Andrzej 47, 50, 51, 58, 62

Ruciński Henryk 202
Rudnik Witold 63
Rurarz Zbigniew 136
Rutkowski Krzysztof 47, 48, 52, 58, 59, 60, 62, 75
Rybnik Jerzy 10, 50, 58, 60, 62, 63, 75, 161, 196

S

Sac Mikołaj 62
Sakiel Jan 143
Sawicki Krzysztof 184, 210, 211, 224
Siedlecka Jadwiga 63
Sikorski Władysław 187
Silikiewicz Ryszard 58, 62
Siła-Nowicki Władysław 187
Simoniuk Zbigniew 31, 32, 33, 49, 214
Simonowicz Eugeniusz 19
Skarżanka Hanna 180
Skrzyński Bolesław 46, 48, 53, 57, 59, 75, 180
Sławiński Leszek Jakub 6, 184
Smaczny Henryk 143
Smaczny Janusz 128
Sołomianko Halina 46, 47, 53
Sołomiewicz Jerzy 62
Soszka Stefan 26
Stalończyk Albin 86
Stalończyk Andrzej 62
Stawecki Leopold 40, 58, 59, 60, 62, 77, 79, 133
Stefanowicz Witold 140
Stelmachowski Andrzej 13, 209
Stolarski Antoni 58, 62, 133
Strubel Krystyna 59, 62
Studniarczyk Eleonora 78
Suchowolec Stanisław 12, 13, 176, 189, 205, 221, 223
Suszczyński Zbigniew 45
Syczewski Marian 62
Sypytkowski Adam 14, 196
Syty Dionizy 47, 56, 59, 60, 62

Sz

Szczęsnowicz Antoni 133
Szczęsny Ryszard 39, 44, 62, 115, 133
ks. Szot Adam 15
Szumielak Jerzy 86
Szutkiewicz Grzegorz 19
Szymula Leokadia 59, 62
Szypluk Zenon 133

Śliwonik Jadwiga 59, 61, 114
Święcicki Henryk 39
Świtaj Zdzisław 124
Tawrel Jerzy 76
Tercjak K 19
Tobijański Zbigniew 62
Toczydłowski Henryk 62
Tomczak Robert 184
Toporkiewicz Zbigniew 59, 62
Trzasko Stefan 47, 63
Turowski Janusz 59, 62
Tyszkiewicz Robert 196

U

Ulanowicz Krystyna 63
Urban Jerzy 89, 172
Usakiewicz Aleksander 59, 62

W

Waluda Andrzej 196
Wałęsa Lech 6, 7, 14, 146, 147, 160, 195, 207
Wanta Adam 191
Warniełło Romuald 63
Waszkiewicz Aleksander 62
Waszkiewicz Ireneusz 59
Waśniewski Tadeusz 20, 21, 39, 58, 62, 133
Wawrzyńczak Barbara 61
Wechowski Lesław 133
Wenderlich Wiesław 59, 62
Wierciński Andrzej 58, 59, 60, 63
Wierzyński Kazimierz 180
Wilczewski Franciszek 12
Wilk Roman 10, 14, 12, 40, 58, 62, 77, 79, 80, 115, 161, 196
Wilman 140
Wiszowaty Ryszard 62
Wiśniewski Franciszek 44
Wiśniewski Józef 12
Wiśniewski Tomasz 45
Włosik Bogdan 160
Wojtulewska Barbara 58, 62
Wołowski Jan 6, 19, 20
Woroniecki Bogusław 48, 62
Wójcik Janusz 86
Wróblewska Aldona 129
Wudzki Leon 132
Wyszyński Stefan 53, 79, 174, 192

Z

Zacharczuk Jerzy	19, 133
Zagierski Krzysztof	32
Zamojtuk Stanisław	52
Zawistowski Wiesław	63
Zawodziński Stefan	37
Zdrojkowski Zenon	86
Zegarski Jerzy	6, 143, 184
Zembrzuski Michał	192
Zieliński Ryszard	45, 128
Zieniewicz Marek	59, 62
Zimnicki Arkadiusz	80
Zubrzycki Leszek	62
Zwolski Marcin	15

Ż

Żabiuk Janusz	202
Żenczykowski Tadeusz	187
Żera Czesław	59, 62
Żukowska Danuta	47
Żurawski Piotr	25, 213

Spis treści:

Wstęp – NSZZ „Solidarność” w regionie białostockim w latach 1980-1989	5
Wybrane publikacje	15
Nota edytorska	17
Dokument 1. 1980 wrzesień 10, Białystok – Porozumienie zawarte pomiędzy Komitetem Robotniczym Oddziału Uchwytów Precyzyjnych Fabryki Przyrządów i Uchwytów a Dyrekcją zakładu.....	19
Dokument 2. 1980 październik 01, Białystok – Informacja przekazana Rektorowi Politechniki Białostockiej o powstaniu Uczelnianego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność” pracowników Politechniki Białostockiej	20
Dokument 3. 1980 październik 06, Gdańsk –Protokół z zebrania przedstawicieli zakładów Białegostoku, na którym uchwalono rozwiązanie istniejącego MKZ i przyjęcie zobowiązania, iż MKZ w nowym składzie będzie powołany do dnia 10 października 1980 r.	20
Dokument 4. 1980 październik 11, Białystok – Komunikat Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych w Fabryce Przyrządów i Uchwytów o wypłacaniu świadczeń socjalnych.....	21
Dokument 5. 1981 styczeń 08, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku w sprawie wolnych sobót.	22
Dokument 6. 1981 styczeń 09, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku po wystąpieniu telewizyjnym Sekretarza KC PZPR Stefana Olszowskiego	23
Dokument 7. 1981 styczeń 13, Białystok – Stanowisko MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku w sprawie wolnych sobót	24
Dokument 8. 1981 styczeń 13, Białystok – Pismo skierowane do Wojewody Białostockiego przez Piotra Żurawskiego – Przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Szpitalu Wojewódzkim w sprawie sprzedaży reglamentowanej cukru i mięsa	25
Dokument 9. 1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie reglamentacji żywności i zwiększenia sprzedaży niektórych wędlin	26

Dokument 10. 1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie wolnych sobót	28
Dokument 11. 1981 styczeń 18, Białystok – Uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie poparcia stanowiska Krajowej Komisji Porozumiewawczej w czasie rozmów jej przedstawicieli z Rządem.	29
Dokument 12. 1981 styczeń 21, Białystok – Komunikat Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w sprawie zaniechania bezprawnych praktyk białostockiej cenzury zakazujących wydawania uchwał i oświadczeń Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Białymstoku	29
Dokument 13. 1981 styczeń 22, Białystok – Pismo skierowane do Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Białymstoku przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” przy PDO „Pakpol” w sprawie zaniechania bezprawnych praktyk białostockiej cenzury zakazujących wydawania „Biuletynu Informacyjnego” MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku	30
Dokument 14. 1981 styczeń 27, Białystok – Komunikat Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku w sprawie pobicia i podpalenia Zbigniewa Simoniuka – tokarza z FPiU	31
Dokument 15. 1981 luty, Białystok – Podziękowania Zbigniewa Simoniuka wszystkim członkom „Solidarności” za wsparcie w trakcie jego pobytu w szpitalu	32
Dokument 16. 1981 styczeń 28, Gdańsk – Uchwała Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” w sprawie podziału terytorialnego Związku.....	33
Dokument 17. 1981 luty 9, Białystok – Protokół ustaleń dokonanych na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok z Wojewodą Białostockim.....	34
Dokument 18. 1981 luty 10, Białystok – Protokół ustaleń dokonanych na spotkaniu Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok z Wojewodą Białostockim.....	35
Dokument 19. 1981 luty 25, Białystok – Komunikat ze spotkania członków Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok pod przewodnictwem Feliksa Gołębiewskiego z Kazimierzem Dunajem – Wojewodą Białostockim oraz Stefanem Zawodzińskim – I Sekretarzem KW PZPR	37
Dokument 20. 1981 marzec 06, Białystok – Komunikat ze spotkania członków Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” Białystok i przedstawicieli Komisji Porozumiewawczej Branżowych Związków Zawodowych z Wojewodą Białostockim	38
Dokument 21. 1981 marzec 23, Białystok – Uchwała o powierzeniu funkcji niektórym członkom Prezydium podjęta przez Prezydium	

MKZ NSZZ „Solidarność” w składzie rozszerzonym o przedstawicieli większych zakładów pracy	39
Dokument 22. 1981 marzec 24, Białystok – Informacja Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” przekazana Dyrekcji Fabryki Przyrządów i Uchwytów o przeniesieniu się MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku na teren „Uchwytów” w związku z zaleceniem Krajowej Komisji Porozumiewawczej	40
Dokument 23. 1981 marzec 28, Białystok – Informacja o strajkujących załogach w białostockich zakładach pracy w dniu 27 III 1981 r.	41
Dokument 24. 1981 marzec 29, Białystok – Apel Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Białostockiego Kombinatu Budowlanego w Białymstoku o pomoc dla strajkujących studentów białostockich uczelni wyższych.	42
Dokument 25. 1981 maj 02, Białystok – Informacja o pobiciu Jana Kowalewskiego – członka „Solidarności”, inwalidy II grupy, przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej w Kuźnicy Białostockiej i działaniach podjętych przez MKZ NSZZ „Solidarność” w Białymstoku	43
Dokument 26. 1981 maj 15, Białystok – Informacja o ukonstytuowanie się przy Filii Uniwersytetu w Białymstoku Uczelnianego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania	45
Dokument 27. 1981 maj 27, Białystok – Informacja z posiedzenia Komisji Skrutacyjno-Wyborczej w sprawie weryfikacji kandydatów do władz, którzy pełnią obecnie kierownicze stanowiska w zakładach pracy	46
Dokument 28. 1981 czerwiec 04, Białystok – Protokół z odroczonego w dniu 28 V 1981 r. I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego w dniu 4 VI 1981 r. w sali kino-teatru związków zawodowych w Białymstoku	47
Dokument 29. 1981 czerwiec 04, Białystok – Protokół z Komisji Skrutacyjno-Wyborczej powołanej na I Walnym Zjeździe Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok odbytego w dniu 4 VI 1981 r. w sali kino-teatru związków zawodowych w Białymstoku	53
Dokument 30. 1981 czerwiec 04, Białystok – Uchwała I Walnego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok popierająca akcję protestacyjną NSZZ „Solidarność” Regionu Bydgoszcz	54
Dokument 31. 1981 czerwiec 06, Białystok – Protest Regionalnej Sekcji Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” przy MKZ w Białymstoku złożony do Kuratorium Oświaty i Wychowania przeciwko niewłaściwemu trybowi przyznawania odznaczeń państwowych pracownikom oświaty	55

Dokument 32. 1981 czerwiec 08, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Sekcji Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” przy MKZ o pracy Ministerstwa Oświaty i Wychowania	56
Dokument 33. 1981 czerwiec 26, Białystok – Protokół z I posiedzenia Zarządu NSZZ „Solidarność” Region Białystok odbytego bezpośrednio po ogłoszeniu wyników wyborów w dniu 26 VI 1981 r.	57
Dokument 34. 1981 czerwiec 25, Białystok – Protokół Komisji Skrutacyjno-Wyborczej z wyników wyborów na przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok przeprowadzonych w dniu 25 VI 1981 r.	59
Dokument 35. 1981 czerwiec 25, Białystok – Lista kandydatów na I Krajowy Zjazd NSZZ „Solidarność”, kandydatów do Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność Białymstoku	60
Dokument 36. 1981 czerwiec 25, Białystok – Ordynacja wyborcza NSZZ „Solidarność” Region Białystok.....	64
Dokument 37. 1981 czerwiec 25, Białystok – Ramowa struktura organizacyjna władz regionalnych NSZZ Solidarność Region Białystok	68
Dokument 38. 1981 lipiec 01, Białystok – Informacja o zweryfikowanej liczbie członków NSZZ „Solidarność” w Regionie Białystok (stan na dzień 4 VI 1981 r.) przekazana Krajowej Komisji Wyborczej w Gdańsku	74
Dokument 39. 1981 lipiec 02, Białystok – Protokół z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”	75
Dokument 40. 1981 lipiec 16, Białystok – Informacja z posiedzenia nadzwyczajnego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy BZPOW, w trakcie którego utworzył się Komitet Obrony Więzionych za Przekonania.....	78
Dokument 41. 1981 lipiec 16, Białystok – Protokół z posiedzenia Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”	79
Dokument 42. 1981 lipiec 30, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie reglamentacji mięsa	81
Dokument 43. 1981 sierpień 04, Białystok – Uchwała Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie trudnej sytuacji gospodarczej województwa białostockiego	82
Dokument 44. 1981 sierpień 06, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie sytuacji rynkowej województwa białostockiego	83
Dokument 45. 1981 sierpień 13, Białystok – Pismo skierowane do Stanisława Marczuka – Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ	

„Solidarność” przez Tadeusza Naczasa – Wiceprezydenta Białegostoku w sprawie działań podjętych przez przedstawicieli NSZZ „Solidarność”	84
Dokument 46. 1981 sierpień 17, Białystok – Pismo do Dyrekcji BZGraf w którym Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność informuje, iż przekształciła się w Komitet Strajkowy	85
Dokument 47. 1981 sierpień 17, Białystok – Protokół ze wspólnego posiedzenia Komitetu Strajkowego Białostockich Zakładów Graficznych NSZZ „Solidarność”, Rady Zakładowe NSZZ pracowników BZGraf. i przedstawicieli Egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej w BZGraf.	86
Dokument 48.	87
Dokument 49. 1981 sierpień 19, Białystok – Oświadczenie Prezydium Zarządu Regionalnego Białostock NSZZ „Solidarność” w sprawie listu KW PZPR wystosowanego do POP PZPR, w którym PZPR przypuściła atak na NSZZ „Solidarność”	88
Dokument 50. 1981 sierpień 19, Białystok – Apel Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Białostockich Zakładach Graficznych do społeczności Regionu Białostockiego o nie kupowanie „Gazety Współczesnej”	89
Dokument 51. 1981 wrzesień 01, Białystok – Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez Komitet Wojewódzki PZPR skierowane przez Stanisława Marczuka – Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność do Prokuratury Generalnej w Warszawie	90
Dokument 52. 1981 wrzesień 10, Białystok – Instrukcja jak się zachować podczas przesłuchania	91
Dokument 53. 1981 październik 04, Białystok – Odezwa Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej do społeczeństwa Białostoczczyzny	93
Dokument 54. 1981 październik 08, Białystok – Odezwa Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej do funkcjonariuszy MO	93
Dokument 55. 1981 październik 12, Białystok – Apel Zarządu Regionu Białostock NSZZ „Solidarność” do wszystkich Komisji Zakładowych o przepracowanie ośmiu wolnych sobót na rzecz rynku wiejskiego	96
Dokument 56. 1981 październik 19, Białystok – Pismo Mariana Kukli Przewodniczącego WRN do Stanisława Marczuka Przewodniczącego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w sprawie wzajemnych kontaktów	97

Dokument 57. 1981październik 20, Białystok – Uchwała Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Białystok z dnia 20 X 1981 r. w sprawie pomocy Komitetom Założycielskim ZZFMO	98
Dokument 58. 1981 październik 25, Białystok – Dokumenty programowe NSZZ „Solidarność” Region Białystok	98
Dokument 59. 1981październik 25, Białystok– Informacje o działalności Regionalnej Komisji Rewizyjnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok	114
Dokument 60. 1981 listopad 04, Białystok – Akcja „Zima” podjęta przez Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”, która miała na celu pomoc społeczną najsłabszym grupom społecznym, w tym osobom starszym i niepełnosprawnym, osobom samotnym itp.	116
Dokument 61. 1981listopad 08, Białystok – Apel Zarządu Regionu w Białymstoku NSZZ „Solidarność” w sprawie obchodów 63. rocznicy odzyskania niepodległości	117
Dokument 62. 1981 listopad 09, Pismo Wojewody Białostockiego do Przewodniczącego Zarządu Regionu w sprawie sprzedaży reglamentowanej w województwie białostockim	118
Dokument 63. 1981 listopad 11, Białystok – Oświadczenie rzecznika prasowego Zarządu Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” w związku z ukazaniem się w „Gazecie Współczesnej” informacji o ingerencji Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w wewnętrzne sprawy MO i SB	122
Dokument 64. 1981 listopad 13, Białystok – Pismo w sprawie funkcjonowania Sztabu do spraw Rynku skierowane przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” przy Fabryce Wyrobów Runowych „Biruna” do Stanisława Marczuka – Przewodniczącego ZR NSZZ „Solidarność”	124
Dokument 65. 1981listopad 14, Białystok – Projekt zasad sprzedaży reglamentowanej mięsa i jego przetworów opracowany przez Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” i przekazany do zatwierdzenia na Sztabie do Spraw Rynku	125
Dokument 66. 1981 listopad 14, Białystok – Założenia wydawnicze i programowe tygodnika NSZZ „Solidarność”	126
Dokument 67. 1981 listopad 14, Białystok – Apel Niezależnego Zrzeszenia Studentów do wszystkich Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” Region Białystok w sprawie udzielenia pomocy na czas strajku okupacyjnego białostockich uczelni wyższych	127
Dokument 68. 1981 listopad 14, Białystok – Protokół z posiedzenia Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań z dnia 24 XI 1981 r.	128

Dokument 69. 1981 grudzień 06, Białystok – Informacja Sekcji Interwencji przy Zarządzie Regionu NSZZ „Solidarność” o łamaniu prawa związkowych w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnej	129
Dokument 70. 1981 grudzień 09, Białystok – Stanowisko Prezydium Zarządu Regionu w którym poparty został strajk białostockich studentów	130
Dokument 71. 1981 grudzień 11, Białystok – Stanowisko Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Doświadczalnym Opakowań w Białymstoku, w którym informuje o gotowości do podjęcia strajku generalnego 24 godzinnego w wypadku zatwierdzenia przez Sejm specjalnych uprawnień dla Rządu	131
Dokument 72. 1981 grudzień 11, Białystok – Stanowisko Prezydium Zarząd Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” w sprawie postępowania Rządu PRL w trakcie trwania obrad Prezydium Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”	131
Dokument 73. 1981 grudzień 14, Białystok – Wydanie specjalne „Wiadomości Bieżących” po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce	132
Dokument 74. 1981 grudzień 14, Białystok – Uchwała nr 1 Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok	134
Dokument 75. 1981 grudzień 14, Białystok – Opis akcji protestacyjnej w BZPT „Unitra – Biażet”	135
Dokument 76. 1981 grudzień 27, Białystok – Apel Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok skierowany do członków NSZZ „Solidarność”	136
Dokument 77. 1981 grudzień 27, Białystok – Instrukcja „Jak się zachować w czasie stanu wojennego opracowana przez Biuro Informacyjne Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok	137
Dokument 78. 1981 grudzień 28, Białystok – Uchwała Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok	139
Dokument 79. 1982 styczeń 14, Białystok – List otwarty do wszystkich wspierających NSZZ „Solidarność”, aby nie oglądali reżymowej telewizji i nie czytali oficjalnych gazet	140
Dokument 80. 1982 styczeń 14, Białystok – Apel Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok do białostockich adwokatów	141
Dokument 81. 1982 styczeń 24, Białystok – Zasady postępowania w stanie wojennym opracowane przez Prezydium Regionalnego	

Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Region Białystok	142
Dokument 82. 1982 luty 02, Białystok – Spis represjonowanych członków NSZZ „Solidarność”	143
Dokument 83. 1982 marzec 04, Białystok – Odezwa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność” do rolników Ziemi Białostockiej	144
Dokument 84. 1982 marzec 20, Białystok – Informacja o powstaniu Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność”, która stanowiła bezpośrednią kontynuację Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”	145
Dokument 85. 1982 marzec 20, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok o manifestowanie jednolitej postawy, dyscypliny związkowej, jednakowego stanowiska dotyczącego przyszłości Związku	146
Dokument 86. 1982 kwiecień 12, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” do członków NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok o godne uczczenie 1 Maja	149
Dokument 87. 1982 maj 12, Białystok – Opis obchodów święta 1 Maja	150
Dokument 88. 1982 maj 14, Białystok – Apel Akademickiego Ruchu Oporu do mieszkańców Białostocczyzny o opór wobec działań komunistycznej władzy	151
Dokument 89. 1982 czerwiec 5, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej o uczczenie	152
Dokument 90. 1982 czerwiec 25, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej w związku z planowanym strajkiem okupacyjnym w białostockich zakładach pracy	153
Dokument 91. 1982 czerwiec 25, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej o odwołaniu akcji protestacyjnych spacerów po ulicy Lipowej odbywanych od marca 1982 r.	155
Dokument 92. 1982 wrzesień 08, Białystok – Podziękowanie Tymczasowej Komisji Regionalnej ludziom pracy Białegostoku za udział manifestacji w dniu 31 VIII 1982 r.	155
Dokument 93. 1982 wrzesień 08, Białystok – Uchwała Tymczasowej Komisji Regionalnej w sprawie składek członkowskich	156
Dokument 94. 1982 październik 09, Białystok – Odezwa Tymczasowej Komisji Regionalnej po decyzji Sejmu PRL o unieważnienie rejestracji NSZZ i tworzeniu koncesjonowanych związków zawodowych	157

Dokument 95. 1982 listopad 12, Białystok – Odezwa Tymczasowej Komisji Regionalnej po nieudanych akcji zorganizowania strajku okupacyjnego w białostockich zakładach pracy	158
Dokument 96. 1983 styczeń 15, Białystok – Deklaracja Programowa Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” w Białymstoku	161
Dokument 97. 1983 luty 07, Białystok – Oświadczenie TKR w sprawie sytuacji w Regionie Białystok	162
Dokument 98. 1983 marzec 07, Białystok – Kodeks Honorowy Robotnika propagowany przez TKR NSZZ „Solidarność”	163
Dokument 99. 1983 kwiecień, Białystok – Apel Tymczasowa Komisja Regionalna NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków Związku	164
Dokument 100. 1983 maj, Białystok – O obchodach 1 i 3 Maja w Regionie Białystok	165
Dokument 101. 1983 sierpień 10, Białystok – Komunikat Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków Związku o wzięcie udziału w uroczystościach zorganizowanych w dniu 31 sierpnia	166
Dokument 102. 1983 listopad 16, Białystok – Informacja o wznowieniu druku „Biuletynu Informacyjnego”	167
Dokument 103. 1984 czerwiec 04, Białystok – Odezwa TKR NSZZ „Solidarność” Region Białystok o bojkot wyborów do Sejmu PRL	168
Dokument 104. 1984 czerwiec 20, Białystok – Informacja o wynikach wyborów do Sejmu PRL	169
Dokument 105. 1984 czerwiec 21, Białystok – Mszą świętą w Kościele św. Kazimierza uczczono kolejną rocznicę poświęcenia sztandaru Regionu Białystok NSZZ „Solidarność”	170
Dokument 106. 1984 wrzesień 02, Białystok – Informacja Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Białystok o obchodach rocznicowych	171
Dokument 107. 1984 październik 30, Białystok – Stanowisko Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Białystok po zabójstwie księdza Jerzego Popiełuszki dokonanym przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa	173
Dokument 108. 1984 listopad 02, Białystok – Pożegnanie księdza Jerzego Popiełuszki przez społeczność Białegostoku według relacji świadka tamtych wydarzeń	174
Dokument 109. 1984 listopad 04, Białystok – Białostoczanie na uroczystościach pogrzebowych księdza Jerzego Popiełuszki – relacja świadka tamtych wydarzeń	175

Dokument 110. 1985 styczeń 13, Suchowola – Msza Święta za Ojczyznę zorganizowana przez księdza Stanisława Suchowolca	176
Dokument 111. 1985 maj 03, Białystok – Odezwa Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej „Solidarność”	177
Dokument 112. 1985 lipiec 01, Białystok – Apel Tymczasowej Komisji Regionalnej o bojkoty wyborów do Sejmu PRL	179
Dokument 113. 1985 wrzesień 03, Białystok – Informacja o obchodach piątej rocznicy Porozumień Gdańskich	180
Dokument 114. 1985 wrzesień 05, Czarna Białostocka – Informacja działalności „Solidarności” w Czarnej Białostockiej	181
Dokument 115. 1986 kwiecień 23, Czarna Białostocka – Stanowisko TKR NSZZ „Solidarność” Region Białystok w sprawie obchodów dnia 1 maja 1986 r. w Białymstoku	182
Dokument 116. 1986 lipiec 24, Białystok – Informacja TKR o obchodach szóstej rocznicy podpisania Porozumień Gdańskich	182
Dokument 117. 1986 październik 24, Białystok – Informacja o Mszy świętej odprawionej w intencji księdza Jerzego Popiełuszki	183
Dokument 118. 1987 maj 20, Białystok – Informacja na temat 100. jubileuszowego „Biuletynu Informacyjnego”	184
Dokument 119. 1987 maj 20, Białystok – Wykaz gazetek podziemnych „Solidarności” w Regionie Białystok w latach 1982-1987	186
Dokument 120. 1987 październik 24, Białystok – Informacja o wizycie Zbigniewa Bujaka i dyskusji o tworzeniu Komitetów Organizacyjnych NSZZ „Solidarność”	188
Dokument 121. 1988 styczeń 10, Białystok – Informacja o Mszy świętej odprawionej i koncelebrowanej przez księdza Stanisława w intencji internowanych, więzionych i prześladowanych mieszkańców Białegostoku	189
Dokument 122. 1988 marzec, Białystok – Głos w dyskusji „Solidarność” jaka jest i jaką widzę w przyszłości” ogłoszonej na łamach „Biuletynu Informacyjnego NSZZ „Solidarność”	190
Dokument 123. 1988 kwiecień, Białystok – Relacja z pielgrzymki Ludzi Pracy	192
Dokument 124. 1988 maj 01, Białystok – Relacja z demonstracji zorganizowanej przez członków NSZZ „Solidarność”	193
Dokument 125. 1988 maj 04, Białystok – Oświadczenie Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność po wydarzeniach w Nowej Hucie i Stoczni Gdańskiej	194

Dokument 126. 1988 wrzesień 10, Białystok – Wydarzenia w Białymstoku	194
Dokument 127. 1988 październik 09, Białystok – Oświadczenie o rozwiązaniu się Tymczasowej Komisji Regionalnej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok i przekazaniu wszystkich swoich uprawnień na ręce Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok Stanisława Marczuka.	195
Dokument 128. 1988 październik 09, Białystok– Komunikat o powstaniu Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok	196
Dokument 129. 1988 październik 09, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok o jej poparciu dla Przewodniczącego „Solidarności” Lecha Wałęsy	197
Dokument 130. 1988 październik 22, Białystok – Deklaracja programowa Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok	197
Dokument 131. 1988 październik 22, Białystok – Mowa pogrzebowa wygłoszona przez Krzysztofa Burka na pogrzebie śp. Michała Pietkiewicza	198
Dokument 132. 1988 listopad 11, Białystok – Próba rejestracji w Sądzie Wojewódzkim Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” Fabryki Przyrządów i Uchwytów	201
Dokument 133. 1988 listopad 18, Białystok – Obchody 70. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę	202
Dokument 134. 1988 grudzień 12, Białystok – Informacje o wydarzeniach w Regionie	203
Dokument 135. 1989 styczeń 28, Białystok – Deklaracja „Solidarności” Walczącej	204
Dokument 136. 1989 luty 04, Białystok – Informacja o tragicznej śmierci księdza Stanisława Suchowolca	205
Dokument 137. 1989 luty 11, Białystok – Oświadczenie Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok	206
Dokument 138. 1989 luty 11, Białystok – Apel Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok do członków i sympatyków „Solidarności” w zakładach pracy	206
Dokument 139. 1989 kwiecień, Białystok – Apel Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Region Białystok o zorganizowanie się środowisk skupionych wokół „Solidarności” w celu wypracowania jednolitej koncepcji prowadzenia kampanii wyborczej	207

Dokument 140. 1989 kwiecień, Białystok – Apel Komitetu Obywatelskiego NSZZ „Solidarność” Region Białystok o głosowanie na kandydatów popieranych przez „Solidarność”	208
Dokument 141. 1989 maj 05, Białystok – Informacja o powstaniu Biura Prasowego „Solidarności”	209
Dokument 142. 1989 lipiec, Białystok – Rozmowa ze Stanisławem Marczukiem przewodniczącym białostockiej „Solidarności” o powstawaniu struktur Związku w Regionie Białostockim	210
Wykaz skrótów	213
Indeks osobowy	221